ΓΕΡΟΝΤΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ
Ε΄

ΠΑΘΗ ΚΑΙ ΑΡΕΤΕΣ

ΙΕΡΟΝ ΗΣΥΧΑΣΤΗΡΙΟΝ
«ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ»
ΣΟΥΡΩΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
2010

1η Ἔκδοση 2006
3η Ἀνατύπωση 2010
Copyright καὶ κεντρικὴ διάθεση
Ἱερὸν Ἡσυχαστήριον Μοναζουσῶν
«Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος»

570 06 Βασιλικὰ Θεσσαλονίκης
Τηλ. 23960 41320, fax 23960 41594

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ μακαριστὸς Γέροντας Παΐσιος στὸ ξεκίνημα τῆς κοινοβιακῆς μας ζωῆς, τὸ 1968, μᾶς εἶχε πεῖ: «*Μία εἶναι ἡ ἀρετή, ἡ ταπείνωση· ἐπειδὴ ὅμως δὲν τὸ καταλαβαίνετε, ἄντε, νὰ σᾶς πῶ καὶ τὴν ἀγάπη. Ἀλλά, ὅποιος ἔχει ταπείνωση, δὲν ἔχει καὶ ἀγάπη;*». Αὐτὲς οἱ δύο «*ἀδελφωμένες ἀρετές*», ὅπως χαρακτήριζε ὁ Γέροντας τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἀγάπη, εἶναι τὸ θεμέλιο τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀφοῦ αὐτὲς ἑλκύουν τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ γεννοῦν καὶ ὅλες τὶς ἄλλες ἀρετές. «*Καλλιεργῆστε ἁπλὰ τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἀγάπη, μᾶς ἔλεγε, καί, μόλις αὐξηθοῦν αὐτὲς οἱ ἀρετές, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ κακία θὰ μείνουν ἀτροφικὲς καὶ τὰ πάθη θὰ ἀρχίσουν νὰ ψυχορραγοῦν*».

Στὸν παρόντα Ε΄ τόμο – ὁ ὁποῖος ἐκδίδεται μὲ τὴν εὐλογία τοῦ Ποιμενάρχου μας Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Νικοδήμου – συμπεριλαμβάνονται λόγοι τοῦ Γέροντα σχετικὰ μὲ τὰ πάθη καὶ τὶς ἀρετές. Οἱ λόγοι αὐτοὶ δὲν ἀποτελοῦν συστηματικὴ διδασκαλία οὔτε ἀναφέρονται ἐκτενῶς σὲ ὅλα τὰ πάθη καὶ τὶς ἀρετές. Ἔχουν συγκροτηθῆ ἀπὸ ἀπαντήσεις τοῦ Γέροντα σὲ ἐρωτήσεις μας σχετικὲς μὲ τὴν διάγνωση καὶ τὴν θεραπεία τῶν παθῶν, καθὼς καὶ μὲ τὴν ἐργασία τῆς ἀρετῆς. Οἱ ἀπαντήσεις αὐτὲς δὲν ἐνδιαφέρουν μόνον τοὺς μοναχοὺς ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἔχει «*τὴν καλὴ ἀνησυχία*» γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς. Ὁ Γέροντας μὲ τὴν γνωστὴ ποιμαντική του, τὰ εὔστοχα παραδείγματα καὶ τὸ πηγαῖο χιοῦμορ, κάνει πνευματικὴ «*λιακάδα*», ἡ ὁποία εὐνοεῖ νὰ ἀνοίξουν στὴν ψυχή μας τὰ ἄνθη τῆς μετανοίας καὶ νὰ δώσουμε καρπὸ ἀρετῆς. Μᾶς ἐνθαρρύνει νὰ δοῦμε κατὰ πρόσωπο τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο, ὥστε νὰ σιχαθοῦμε τὸ «*εἰδεχθὲς προσωπεῖον*» του καὶ νὰ τὸ ἀποβάλουμε. Πιστεύουμε ὅτι ὁ ἁπλὸς ἀλλὰ φωτισμένος λόγος τοῦ Γέροντα θὰ μᾶς βοηθήση νὰ ἀγωνισθοῦμε ἀκόμη περισσότερο, γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν δουλεία τῶν παθῶν καὶ νὰ ζήσουμε τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερία.

Ὁ Γέροντας ἔλεγε: «*Ὁ Θεὸς δὲν δίνει στὸν ἄνθρωπο ἐλαττώματα ἀλλὰ δυνάμεις. Ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς θὰ χρησιμοποιήση ὁ ἄνθρωπος τὶς δυνάμεις αὐτές, μπορεῖ νὰ γίνη καλὸς ἢ κακός*». Ἂν δηλαδὴ χρησιμοποιήσουμε τὶς δυνάμεις αὐτὲς σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πλησιάζουμε στὸν Θεὸ καὶ γινόμαστε κατὰ χάριν ὅμοιοι μὲ Ἐκεῖνον. Ἂν τὶς χρησιμοποιήσουμε σύμφωνα μὲ «*τὰ θελήματα τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου*», γινόμαστε δοῦλοι τῶν παθῶν καὶ ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸν Θεό. Γιὰ νὰ γίνουμε «καινοὶ ἄνθρωποι» χρειάζεται νὰ ταυτίσουμε τὸ θέλημά μας μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖο ἐκφράζεται μὲ τὶς ἅγιες ἐντολές Του. «*Τηρώντας τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ*, ἔλεγε ὁ Γέροντας, *ἐργαζόμαστε τὴν ἀρετὴ καὶ ἀποκτοῦμε τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς*».

Ὁ Γέροντας τόνιζε ὅτι ἡ θεία Χάρις παύει νὰ ἐνεργῆ στὸν ἄνθρωπο ποὺ δουλεύει στὰ πάθη του. Γι᾽ αὐτό, ὅταν κάποιος τοῦ ἔλεγε ὅτι πέφτει σὲ ἕνα πάθος, συνήθιζε νὰ λέη: «*Πρόσεξε, γιατὶ ἔτσι διώχνεις τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ*». Καὶ ὅταν τὸν ρωτούσαμε πῶς θὰ ἀποκτήσουμε τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ἢ πῶς ὁ ἄνθρωπος συγγενεύει μὲ τὸν Θεό, ἄλλοτε μᾶς ἔλεγε μὲ τὴν ταπείνωση, ἄλλοτε μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀρχοντιά, ἄλλοτε μὲ τὴν θυσία καὶ τὸ φιλότιμο, καὶ ἄλλοτε τόνιζε τὸ πέταμα τοῦ ἑαυτοῦ μας. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ «*καινοῦ ἀνθρώπου*», τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔχει ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ πάθη. «*Ὅταν λέω νὰ πετάξουμε τὸν ἑαυτό μας,*

ἔλεγε ὁ Γέροντας, *ἐννοῶ νὰ πετάξουμε τὰ πάθη μας, νὰ ἀπεκδυθοῦμε τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο... Ἂν πετάξουμε τὸν ἑαυτό μας καὶ φύγη ὁ κακὸς ἐνοικιαστής, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, θὰ κατοικήση στὸ κενὸ τῆς καρδιᾶς ὁ καινὸς ἄνθρωπος τῆς Καινῆς Διαθήκης*».

Ὁ τόμος αὐτὸς ἀπαρτίζεται ἀπὸ δύο ἑνότητες καὶ ἡ καθεμιὰ χωρίζεται σὲ τέσσερα μέρη. Ἡ πρώτη ἑνότητα ἀναφέρεται στὰ πάθη καὶ ἡ δεύτερη στὶς ἀρετές.

Τὸ πρῶτο μέρος τῆς ἑνότητας τῶν παθῶν ἀναφέρεται στὴν φιλαυτία, τὴν «*μητέρα τῶν παθῶν*», ἀφοῦ ὅλα τὰ πάθη – τόσο τὰ σωματικά, ὅπως ἡ γαστριμαργία, ἡ φιληδονία κ.λπ., ὅσο καὶ τὰ ψυχικά, ὅπως ἡ ὑπερηφάνεια, ἡ ζήλεια κ.λπ. –, «*ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦν*».

Τὸ δεύτερο μέρος κάνει λόγο γιὰ τὴν ὑπερηφάνεια, τὸ «*Γενικὸ Ἐπιτελεῖο τῶν παθῶν*», ὅπως τὴν χαρακτήριζε ὁ Γέροντας. Θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι, ὅπως «*μία εἶναι ἡ ἀρετή, ἡ ταπείνωση*», ἔτσι κι ἕνα εἶναι τὸ πάθος, ἡ ὑπερηφάνεια, ἀφοῦ αὐτὴ «*μᾶς ἔφερε ἀπὸ τὸν Παράδεισο στὴν γῆ, κι αὐτὴ ἀπὸ τὴν γῆ προσπαθεῖ νὰ μᾶς στείλη στὴν κόλαση*».

Τὸ τρίτο μέρος ἀναφέρεται στὴν κατάκριση, ποὺ γεννιέται ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια καὶ εἶναι «*γεμάτη ἀπὸ ἀδικία*». Ὁ ἄνθρωπος τὸ χάρισμα τῆς κρίσεως ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, γιὰ νὰ διακρίνη τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακό, τὸ μεταστρέφει στὸ πάθος τῆς κατακρίσεως, ποὺ κατ᾽ ἐξοχὴν ἀποστρέφεται ὁ Θεός.

Στὸ τέταρτο μέρος γίνεται λόγος γιὰ τὰ πάθη τῆς ζήλειας, τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς λύπης, ποὺ καὶ αὐτὰ ἀποτελοῦν διαστροφὴ δυνάμεων τῆς ψυχῆς καὶ κατάχρηση ἀντίστοιχων χαρισμάτων. Τὴν δύναμη τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, ποὺ μᾶς δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ ἀναζητᾶμε τὸ καλό, τὴν μεταστρέφουμε σὲ ζήλεια καὶ φθόνο, ἐνῶ τὴν ἔμφυτη δύναμη τοῦ θυμικοῦ, ποὺ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ ἀγωνιζώμαστε μὲ ἀνδρεία καὶ παλληκαριὰ κατὰ τοῦ κακοῦ, τὴν στρέφουμε ἐναντίον τοῦ πλησίον. Τὸ πάθος τέλος τῆς λύπης μᾶς στερεῖ τὴν δυνατότητα νὰ χαιρώμαστε τὶς πλούσιες εὐλογίες τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς ἀποδυναμώνει πνευματικά. Ὁ Γέροντας ἀντιδιαστέλλει τὴν λύπη αὐτὴν ἀπὸ τὴν κατὰ Θεὸν λύπη, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὴν μετάνοια καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴ μὲ γλυκειὰ παρηγοριά.

Ἡ ἑνότητα τῶν ἀρετῶν ἀρχίζει μὲ τὴν «ὑψοποιὸ» ταπείνωση. Χωρὶς τὴν ταπείνωση οἱ ἀρετές μας εἶναι «*τοξινωμένες*»: Ἡ ὑπομονὴ μπορεῖ νὰ ἔχη μέσα γογγυσμὸ ἢ ὑποκρισία, ἡ ἁπλότητα μπορεῖ νὰ ἐκτραπῆ σὲ ἀναίδεια καὶ πονηρία, ἡ χαρὰ νὰ μὴν εἶναι πνευματικὴ ἀγαλλίαση ἀλλὰ κοσμικὴ ἱκανοποίηση. «*Ὅσοι βρῆκαν τὸν δρόμο τῆς ταπεινοφροσύνης*, ἔλεγε ὁ Γέροντας, *προχωροῦν στὴν πνευματικὴ ζωὴ σύντομα, σταθερὰ καὶ χωρὶς κόπο*». Καὶ σὲ ἐπιστολή του ἔγραφε: «*Ὁ πιὸ σύντομος, σίγουρος καὶ εὔκολος δρόμος πρὸς τὴν ἄνω Ἰερουσαλὴμ εἶναι ἡ ταπείνωση*».

Τὸ δεύτερο μέρος ἀναφέρεται στὴν ἀγάπη, ἡ ὁποία πρέπει νὰ «*μοιράζεται*» σωστὰ στὸν Θεό, στὸν πλησίον καὶ σὲ ὅλη τὴν κτίση. Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ εἶναι ἀδιάσπαστα δεμένη μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον καὶ ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴ σὲ θεῖο ἔρωτα, θεία τρέλλα, θεία μέθη. Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον εἶναι ἡ «*ἀκριβὴ πνευματικὴ ἀγάπη*» ποὺ ἔχει ὅποιος «*βγάζει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἀγάπη του*», ὅποιος δηλαδὴ δὲν ἀποβλέπει σὲ δικό του συμφέρον. Καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς ὅλη τὴν κτίση εἶναι τὸ ὑπερχείλισμα τῆς «*γενικῆς*» ἀγάπης ποὺ ἔχει ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος.

Τὸ τρίτο μέρος ἀναφέρεται στὴν ἀρχοντιὰ καὶ στὸ φιλότιμο, ποὺ ἀποτελοῦν κύριους ἄξονες τῆς διδασκαλίας τοῦ Γέροντα. «*Ἡ ἀρχοντιά*, ἔλεγε ὁ Γέροντας, *ὅλα τὰ ἔχει· ἔχει φιλότιμο, ἔχει ταπείνωση καὶ ἁπλότητα, ἔχει ἀνιδιοτέλεια, τιμιότητα..., ἔχει καὶ τὴν μεγαλύτερη χαρὰ καὶ τὴν πνευματικὴ ἀγαλλίαση*». Ὁ Γέροντας, χωρὶς νὰ μειώνη τὴν ἀξία τῆς ἀσκήσεως, βάζει τὴν ἀρχοντιὰ καὶ τὸ φιλότιμο πάνω ἀπὸ κάθε ἀσκητικὸ ἀγώνα, ἀφοῦ, ἂν δὲν ὑπάρχη ἀρχοντιά, ὅλα τὰ πνευματικὰ – ἄσκηση, μετάνοιες κ.λπ. –, εἶναι, ὅπως ἔλεγε, «κουκουσκιάχτικα», δηλαδὴ «*μόνον τὶς κουροῦνες μποροῦν νὰ διώξουν καὶ ὄχι τὰ ταγκαλάκια*».

Στὸ τέταρτο μέρος γίνεται ἀναφορὰ στὴν ἁπλότητα, ποὺ εἶναι «*τὸ πρῶτο παιδὶ τῆς ταπεινώσεως*», στὴν πίστη καὶ στὴν ἐλπίδα στὸν Θεό, ποὺ «*εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀσφάλεια γιὰ τὸν ἄνθρωπο*», στὴν ὑπομονή, ποὺ «*ξεδιαλύνει πολλὰ καὶ φέρνει θεϊκὰ ἀποτελέσματα*», καὶ στὴν πνευματικὴ χαρά, ποὺ «*ἔρχεται μὲ τὴν ἐσωτερικὴ τακτοποίηση καὶ δίνει φτερὰ στὴν ψυχή*». Τέλος, ὁ Γέροντας μιλάει γιὰ τὴν διάκριση, τὴν «*κορωνίδα τῶν ἀρετῶν*». Ἡ διάκριση «*δὲν εἶναι ἁπλῶς μία ἀρετή*», δὲν εἶναι βῆμα πρὸς τὴν πνευματικὴ πρόοδο, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ ἀσφάλειά της· εἶναι «*τὸ τιμόνι ποὺ ὁδηγεῖ μὲ ἀσφάλεια τὴν ψυχή, ὥστε νὰ μὴ σκοντάφτη οὔτε δεξιὰ οὔτε ἀριστερά*», ἀλλὰ νὰ βαδίζη μὲ σταθερότητα τὴν βασιλικὴ ὁδὸ τῶν ἀρετῶν ἀποφεύγοντας τὰ ἄκρα, ποὺ εἶναι τῶν δαιμόνων.

Ὡς ἐπίλογος τοῦ τόμου ἔχουν παρατεθῆ λόγοι τοῦ Γέροντα γιὰ τὴν καλὴ ἀνησυχία, «*τὴν καλὴ ἀγωνία γιὰ τὸν "καλὸν ἀγῶνα"*», ὅπως τὴν χαρακτήριζε. «*Ἡ καλὴ ἀνησυχία*, ἔλεγε, *εἶναι φτερούγισμα. Δίνει στὴν ψυχὴ λεβεντιά, ζωντάνια· δὲν φέρνει ἄγχος καὶ στενοχώρια, ἀλλὰ παρηγοριά· δὲν εἶναι κόπος, δὲν εἶναι ἀγωνία, ἀλλὰ ζῆλος γιὰ ἀγώνα*».

Αὐτὸς ὁ πνευματικὸς ζῆλος εὐχόμαστε νὰ ἀνάψη σὲ ὅλους μας, ὥστε νὰ ἀγωνισθοῦμε νὰ ἀπεκδυθοῦμε τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο καὶ νὰ ἐνδυθοῦμε τὴν ταπείνωση, γιὰ νὰ κατοικήση στὴν καρδιά μας ἡ Ἀγάπη, ὁ Χριστός.

26 Σεπτεμβρίου 2006
Μετάστασις τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου
καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου

Ἡ Καθηγουμένη τοῦ Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου
Φιλοθέη Μοναχὴ
καὶ αἱ σὺν ἐμοὶ ἐν Χριστῷ Ἀδελφαὶ

– Γέροντα, πέστε μας κάτι πρὶν φύγετε.

– Τί νὰ σᾶς πῶ; Τόσα σᾶς εἶπα!

– Πέστε μας κάτι, γιὰ νὰ τὸ δουλέψουμε,μέχρι νὰ ξαναρθῆτε.

– Ἔ, ἀφοῦ ἐπιμένετε, νὰ σᾶς πῶ... Μία εἶναι ἡ ἀρετή, ἡ ταπείνωση· ἐπειδὴ ὅμως δὲν τὸ καταλαβαίνετε, ἄντε, νὰ σᾶς πῶ καὶ τὴν ἀγάπη. Ἀλλά, ὅποιος ἔχει ταπείνωση, δὲν ἔχει καὶ ἀγάπη;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ - ΤΑ ΠΑΘΗ

«Ὁ ἀγώνας κατὰ τῶν παθῶν
εἶναι ἕνα διηνεκὲς γλυκὸ μαρτύριο
γιὰ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν,
γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ὁ ἀγώνας κατὰ τῶν παθῶν

– Γέροντα, ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἔλεγε: «*πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με*»[1], τί ζητοῦσε;

– Ὁ Δαβὶδ ζητοῦσε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τοῦ δώση διοικητικὸ χάρισμα, ἐπειδὴ εἶχε νὰ κυβερνήση ἀνθρώπους. Ἀλλὰ καὶ ὁ κάθε ἄνθρωπος χρειάζεται «πνεῦμα ἡγεμονικό», γιατὶ ἔχει νὰ κυβερνήση τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ μὴν τὸν κάνουν κουμάντο τὰ πάθη του.

– Γέροντα, τί εἶναι τὰ πάθη;

– Ἐγὼ τὰ πάθη τὰ βλέπω σὰν δυνάμεις τῆς ψυχῆς. Ὁ Θεὸς δὲν δίνει ἐλαττώματα ἀλλὰ δυνάμεις[2]. Ὅταν ὅμως δὲν ἀξιοποιοῦμε αὐτὲς τὶς δυνάμεις γιὰ τὸ καλό, ἔρχεται τὸ ταγκαλάκι, τὶς ἐκμεταλλεύεται καὶ γίνονται πάθη, καὶ ὕστερα γκρινιάζουμε καὶ τὰ βάζουμε μὲ τὸν Θεό. Ἐνῶ, ἂν τὶς ἀξιοποιήσουμε στρέφοντάς τες ἐναντίον τοῦ κακοῦ, μᾶς βοηθοῦν στὸν πνευματικὸ ἀγώνα. Ὁ θυμὸς λ.χ. δείχνει ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει ἀνδρισμό, ὁ ὁποῖος βοηθάει στὴν πνευματικὴ ζωή. Κάποιος ποὺ δὲν εἶναι θυμώδης καὶ δὲν ἔχει ἀνδρισμὸ δὲν μπορεῖ νὰ βάλη εὔκολα τὸν ἑαυτό του στὴν θέση του. Ὁ θυμώδης ἄνθρωπος, ἂν ἀξιοποιήση στὴν πνευματικὴ ζωὴ τὴν δύναμη ποὺ ἔχει, εἶναι σὰν ἕνα γερὸ αὐτοκίνητο ποὺ πιάνει τὴν εὐθεῖα καὶ κανεὶς δὲν τὸ φθάνει. Ἂν ὅμως δὲν τὴν ἀξιοποιήση καὶ ἀφήνη ἀνεξέλεγκτο τὸν ἑαυτό του, μοιάζει μὲ αὐτοκίνητο ποὺ τρέχει μὲ ὑπερβολικὴ ταχύτητα σὲ ἀνώμαλο δρόμο καὶ κάθε τόσο ἐκτροχιάζεται.

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ γνωρίση τὶς δυνάμεις ποὺ ἔχει καὶ νὰ τὶς στρέψη στὸ καλό. Ἔτσι θὰ φθάση, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση. Τὸν ἐγωισμὸ λ.χ. νὰ τὸν στρέψη ἐναντίον τοῦ διαβόλου καὶ νὰ μὴν τὸ βάζη κάτω, ὅταν πάη καὶ τὸν πειράζη. Τὴν τάση γιὰ φλυαρία νὰ τὴν ἁγιάση καλλιεργώντας τὴν εὐχή. Δὲν εἶναι καλύτερα νὰ μιλάη μὲ τὸν Χριστὸ καὶ νὰ ἁγιάζεται παρὰ νὰ φλυαρῆ καὶ νὰ ἁμαρτάνη; Ἀνάλογα δηλαδὴ μὲ τὸ πῶς θὰ χρησιμοποιήση ὁ ἄνθρωπος τὶς δυνάμεις τῆς ψυχῆς, μπορεῖ νὰ γίνη καλὸς ἢ κακός.

Νὰ μὴ δικαιολογοῦμε τὰ πάθη μας

– Γέροντα, μερικοὶ νομίζουν ὅτι δὲν ἔχουν προϋποθέσεις γιὰ νὰ κάνουν πνευματικὴ ζωὴ καὶ λένε: «*Οὐκ ἂν λάβῃς παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος*»[3].

---

[1] *Ψαλμ.* 50, 14.

[2] Ὁ Γέροντας μὲ ἁπλὸ τρόπο ἐκφράζει τὴν ἀλήθεια τῆς πίστεώς μας ὅτι ὁ Θεὸς «*κακὸν οὔτε πεποίηκεν οὔτε δεδημιούργηκεν*» (Ἁγ. Ἰωάννου Σιναΐτου, *Κλῖμαξ*, Λόγος ΚϚ΄, μέρος Β΄, μα΄). Ἑπομένως, ὅπως λέει ὁ Ἅγ. Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης, οὔτε πάθη «*ἔκτισεν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἀλλὰ ἐκ τῆς ἀμελείας τῆς ἐδικῆς μας παρὰ φύσιν ἐμβῆκαν εἰς αὐτήν*». (*Νέα Κλῖμαξ*, ἐκδ. Σωτ. Σχοινᾶ, Βόλος 1956, σ. 152). Τὰ πάθη κατὰ τοὺς Ἁγίους Πατέρες προέρχονται ἀπὸ τὴν «*παρὰ φύσιν*» χρήση τῶν λειτουργιῶν τοῦ σώματος ἢ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς. Ὅταν ἡ «*παρὰ φύσιν*» αὐτὴ χρήση χρονίση, γίνεται κακὴ ἕξη καὶ χρειάζεται πολὺς ἀγώνας γιὰ νὰ ξερριζωθῆ.

[3] Βλ. Λουκιανοῦ, *Νεκρικοὶ διάλογοι*, Διάλογος Β΄.

– Ἂν λένε κιόλας ὅτι τοὺς βαραίνουν πάθη κληρονομικὰ καὶ δικαιολογοῦν τὸν ἑαυτό τους, αὐτὸ εἶναι ἀκόμη χειρότερο.

– Καὶ ὅταν, Γέροντα, κάποιον ὄντως τὸν βαραίνουν;

– Κοίταξε νὰ σοῦ πῶ: Ὁ κάθε ἄνθρωπος ἔχει κληρονομικὲς καταβολὲς καλὲς καὶ κακές. Πρέπει νὰ ἀγωνισθῆ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καὶ νὰ καλλιεργήση τὰ καλὰ ποὺ ἔχει, γιὰ νὰ γίνη μιὰ ἀληθινή, χαριτωμένη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.

Οἱ κακὲς κληρονομικὲς καταβολὲς δὲν εἶναι ἐμπόδιο γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο. Γιατί, ὅταν ἀγωνίζεται κανείς, ἔστω καὶ λίγο ἀλλὰ μὲ πολὺ φιλότιμο, τότε κινεῖται στὸν πνευματικὸ χῶρο, στὸ θαῦμα, καὶ ὅλα τὰ ἄσχημα κληρονομικὰ τὰ διαλύει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεὸς πολὺ συγκινεῖται καὶ πολὺ βοηθάει μία ψυχὴ ποὺ ἔχει κακὲς κληρονομικὲς καταβολὲς καὶ ἀγωνίζεται φιλότιμα στὸ οὐράνιο πέταγμα μὲ τὴν ἀτροφική της φτερούγα – τὴν κακὴ κληρονομικότητα. Γνωρίζω πολλοὺς ποὺ μὲ τὴν μικρὴ προσπάθεια ποὺ κατέβαλαν καὶ μὲ τὴν μεγάλη βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐλευθερώθηκαν ἀπὸ αὐτά. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ μεγάλοι ἥρωες. Γιατὶ αὐτὸ ποὺ θὰ συγκινήση τὸν Θεὸ εἶναι ἡ ἐργασία ποὺ θὰ κάνουμε στὸν παλαιό μας ἄνθρωπο.

– Γέροντα, τὸ Βάπτισμα δὲν ἐξαλείφει τὶς κακὲς κληρονομικὲς καταβολές;

– Τὸ Βάπτισμα μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν κατάρα τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ ἀπὸ ὅλες τὶς ἁμαρτίες. Ὅταν βαπτίζεται ὁ ἄνθρωπος, ντύνεται τὸν Χριστό, ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὸ προπατορικὸ ἁμάρτημα καὶ ἔρχεται ἡ θεία Χάρις· οἱ κακὲς ὅμως κληρονομικὲς καταβολὲς μένουν. Μήπως ὁ Θεὸς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὶς ἐξαλείψη καὶ αὐτὲς μὲ τὸ Ἅγιο Βάπτισμα; Τὶς ἀφήνει ὅμως, γιὰ νὰ ἀγωνισθοῦμε, νὰ νικήσουμε καὶ νὰ στεφανωθοῦμε.

– Γέροντα, ἐγώ, ὅταν πέφτω συνέχεια σὲ κάποιο πάθος, λέω: «Ἔτσι γεννήθηκα, τέτοια εἶμαι».

– Ἀκόμη αὐτὸ ἔλειψε, νὰ μᾶς πῆς ὅτι οἱ γονεῖς σου σοῦ ἔδωσαν ὅλα τὰ ἐλαττώματα ποὺ ἔχεις. Ἀπὸ πάππον πρὸς πάππον ὅλα τὰ ἐλαττώματα σ᾿ ἐσένα δόθηκαν καὶ ὅλα τὰ χαρίσματα στοὺς ἄλλους;... Μήπως τὰ βάζεις καὶ μὲ τὸν Θεό; Ὅποιος λέει: «ἐγὼ αὐτὸν τὸν χαρακτήρα ἔχω, ἔτσι γεννήθηκα, ἔχω ἄσχημες κληρονομικὲς καταβολές, μ᾿ αὐτὲς τὶς συνθῆκες μεγάλωσα, ἄρα δὲν μπορῶ νὰ διορθωθῶ...», εἶναι σὰν νὰ λέη: «Φταίει ὄχι μόνον ὁ πατέρας μου καὶ ἡ μάνα μου, ἀλλὰ καὶ ὁ Θεός»! Ὅταν ἀκούω κάτι τέτοια, ξέρετε πῶς στενοχωριέμαι; Ἔτσι βρίζει κανεὶς καὶ τοὺς γονεῖς του καὶ τὸν Θεό. Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ σκέφτεται ἔτσι, παύει νὰ ἐνεργῆ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

– Γέροντα, μερικοὶ λένε ὅτι, ὅταν ἕνα ἐλάττωμα εἶναι στὴν δομὴ τοῦ ἀνθρώπου, δὲν διορθώνεται.

– Ξέρεις τί γίνεται; μερικοὺς τοὺς συμφέρει νὰ λένε ὅτι κάποιο ἐλάττωμα ὀφείλεται στὴν δομή τους, γιατὶ ἔτσι δικαιολογοῦν τὸν ἑαυτό τους καὶ δὲν κάνουν καμμιὰ προσπάθεια νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτό. «Ἐμένα, λένε, δὲν μοῦ ἔδωσε χαρίσματα ὁ Θεός! Τί φταίω ἐγώ; Γιατί μοῦ ζητοῦν πράγματα πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις μου;»! Ὁπότε ἀραλίκι μετά. Δικαιολογοῦν τὸν ἑαυτό τους, ἀναπαύουν τὸν λογισμό τους καὶ βαδίζουν μὲ τὸν χαβᾶ τους. Ἂν ποῦμε: «αὐτὰ εἶναι κληρονομικά, τὰ ἄλλα

εἶναι τοῦ χαρακτήρα μου», πῶς θὰ διορθωθοῦμε; Αὐτὴ ἡ ἀντιμετώπιση διώχνει τὴν πνευματικὴ λεβεντιά.

– Ναί, Γέροντα, ἀλλά...

– Πάλι «ἀλλά»; Τί εἶσαι ἐσύ, βρὲ παιδάκι μου; Σὰν χέλι ξεγλιστρᾶς. Συνέχεια δικαιολογεῖσαι.

– Γέροντα, ἐσκεμμένα τὸ κάνω;

– Δὲν λέω ὅτι τὸ κάνεις ἐσκεμμένα, ἀλλά, ἐνῶ ὁ Θεὸς σὲ προίκισε μὲ τόσο μυαλὸ καὶ εἶσαι σπίρτο, πανέξυπνη, δὲν καταλαβαίνεις πόσο κακὸ εἶναι ἡ δικαιολογία! Ἕνα τόσο δὰ κεφαλάκι νὰ ἔχη τόσο μυαλό, καὶ νὰ μὴν τὸ καταλαβαίνη!

Παρατήρησα ὅτι μερικοί, ἐνῶ εἶναι ἔξυπνοι καὶ καταλαβαίνουν ποιό εἶναι τὸ σωστό, ὑποστηρίζουν τὸ λανθασμένο, ἐπειδὴ αὐτὸ τοὺς βολεύει, καὶ ἔτσι δικαιολογοῦν τὰ πάθη τους. Ἄλλοι πάλι δὲν δικαιολογοῦν τὸν ἑαυτό τους, ἀλλὰ μὲ τὸν λογισμὸ ὅτι ὑπάρχει κάτι ἀδιόρθωτο στὸν χαρακτήρα τους πέφτουν στὴν ἀπελπισία. Ὁ διάβολος ἔτσι κάνει: τὸν ἕναν τὸν ἐμποδίζει ἀπὸ τὴν πνευματικὴ πρόοδο μὲ τὴν δικαιολογία τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸν ἄλλον τὸν πιάνει μὲ τὴν ὑπερευαισθησία καὶ τὸν ρίχνει στὴν ἀπόγνωση.

Γιὰ νὰ κοπῆ ἕνα πάθος, πρέπει νὰ μὴ δικαιολογῆ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ νὰ ταπεινώνεται. Ἂν λ.χ. λέη: «ἐγὼ δὲν ἔχω ἀγάπη στὴν φύση μου, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἔχει» καὶ δὲν ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήση, πῶς θὰ προκόψη; Χωρὶς ἀγώνα δὲν γίνεται προκοπή. Δὲν ἔχετε διαβάσει στὰ Πατερικὰ βιβλία πόσα ἐλαττώματα εἶχαν μερικοὶ Πατέρες καὶ σὲ τί πνευματικὰ μέτρα ἔφθασαν; Ξεπέρασαν ἄλλους ποὺ εἶχαν πολλὲς ἀρετές. Νά, ὁ Ἀββᾶς Μωυσῆς ὁ Αἰθίοπας[4], ἕνας τόσο μεγάλος ἐγκληματίας, σὲ τί κατάσταση ἔφθασε! Τί κάνει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ!

Κατὰ τὸν λογισμό μου αὐτὸς ποὺ ἔχει κακὲς κληρονομικὲς καταβολὲς καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήση ἀρετές, θὰ ἔχη πιὸ πολὺ μισθὸ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ κληρονόμησε ἀπὸ τοὺς γονεῖς του ἀρετὲς καὶ δὲν χρειάζεται νὰ ἀγωνισθῆ, γιὰ νὰ τὶς ἀποκτήση. Γιατὶ ὁ ἕνας τὰ βρῆκε ὅλα ἕτοιμα, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀγωνίσθηκε σκληρά, γιὰ νὰ τὰ ἀποκτήση. Βλέπεις, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐκτιμοῦν περισσότερο ἐκεῖνα τὰ παιδιὰ ποὺ βρῆκαν χρέη ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους καὶ ἀγωνίσθηκαν σκληρὰ ὄχι μόνον νὰ τὰ ἐξοφλήσουν, ἀλλὰ καὶ νὰ δημιουργήσουν περιουσία, παρὰ ὅσα βρῆκαν περιουσία ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους καὶ τὴν διατήρησαν.

Ἡ ἀποκάλυψη τῶν παθῶν

– Γέροντα, ταλαιπωροῦμαι ἀπὸ τὰ πάθη μου.

– Καταλαβαίνεις ὅτι ὑπάρχουν μέσα σου πάθη;

– Μερικὲς φορὲς τὸ καταλαβαίνω.

– Αὐτὸ εἶναι καλό· ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζη ὅτι ἔχει πάθη, ταπεινώνεται, ὁπότε ἔρχεται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

– Στενοχωριέμαι ὅμως ποὺ συνέχεια σφάλλω.

– Νὰ χαίρεσαι ποὺ συνέχεια σφάλλεις, γιατὶ ἔχεις ὑπερηφάνεια καὶ ἔτσι ταπεινώνεσαι. «Θεέ μου, αὐτὴ εἶμαι, νὰ λές. Βοήθησέ με. Ἂν δὲν μὲ βοηθήσης Ἐσύ,

---

[4] Βλ. *Τὸ Γεροντικόν*, Ἀββᾶς Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος κβ΄, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1981, σ. 68.

τίποτε δὲν μπορῶ νὰ κάνω». Μὴν ἀπελπίζεσαι. Ὅταν σφάλλουμε, ξεσκεπάζεται ὁ πραγματικὸς ἑαυτός μας, τὸν γνωρίζουμε καὶ προσπαθοῦμε νὰ διορθωθοῦμε. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο προχωροῦμε θετικὰ καὶ δὲν ζοῦμε μὲ ψευδαισθήσεις ὅτι πᾶμε καλά. Ἐγὼ χαίρομαι, ὅταν ἐκδηλώνεται μιὰ ἀδυναμία μου, ὅταν ξεφυτρώνουν τὰ πάθη μου. Ἐὰν δὲν ξεφύτρωναν, θὰ νόμιζα ὅτι ἁγίασα, ἐνῶ οἱ σπόροι τῶν παθῶν θὰ ἦταν κρυμμένοι στὴν καρδιά μου. Ἔτσι κι ἐσύ, ὅταν θυμώσης ἢ πέσης στὴν κατάκριση, θὰ στενοχωρηθῆς φυσικά, γιατὶ ἔπεσες, ἀλλὰ πρέπει νὰ χαρῆς κιόλας, γιατὶ ἐκδηλώθηκε ἡ ἀδυναμία σου, ὁπότε θὰ ἀγωνισθῆς νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ αὐτήν.

– Γέροντα, ὅταν κάποιο πάθος μου δὲν ἐκδηλώνεται γιὰ ἕνα διάστημα, σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει πιὰ μέσα μου;

– Ἂν ὑπάρχη μέσα σου ἕνα πάθος, κάποια στιγμὴ θὰ ἐκδηλωθῆ. Γι᾿ αὐτό, ὅταν ξέρης ὅτι μέσα σου κρύβεται κάποιο πάθος, πρέπει νὰ προσέχης. Ἂν ξέρης λ.χ. ὅτι κάπου ἔξω ἀπὸ τὸ κελλί σου κρύβεται ἕνα φίδι, ὅταν βγαίνης ἔξω, θὰ ρίχνης καμμιὰ ματιὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ θὰ προσέχης μήπως βγῆ καὶ σὲ τσιμπήση. Ἐπικίνδυνο δὲν εἶναι, ὅταν ξέρης ὅτι βρίσκεται ἐκεῖ τὸ φίδι καὶ ἔχης τὸν νοῦ σου πότε θὰ βγῆ, γιὰ νὰ τὸ σκοτώσης· ἐπικίνδυνο εἶναι, ὅταν δὲν ξέρης ὅτι εἶναι ἐκεῖ καί, ἐνῶ περπατᾶς ἀμέριμνη, μπορεῖ νὰ ἔρθη νὰ σὲ τσιμπήση. Θέλω νὰ πῶ, ἐπικίνδυνο εἶναι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν παρακολουθῆ τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν γνωρίζη τὰ πάθη του. Ὅταν γνωρίζη τὰ πάθη του καὶ κάνη τὸν σχετικὸ ἀγώνα, τότε καὶ ὁ Χριστὸς τὸν βοηθάει γιὰ τὸ ξερρίζωμά τους.

– Γέροντα, μήπως πρέπει νὰ ἀγωνίζωμαι χωρὶς νὰ ἀνησυχῶ ἂν διορθώθηκα; Μήπως τὸ νὰ διορθωθῶ ἀνήκει στὸν Θεό;

– Ναί, νὰ ἀγωνίζεσαι καὶ νὰ τὰ ἀφήνης ὅλα στὸν Θεό, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζης καὶ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ δῆς ποῦ βρίσκεσαι, τί κάνεις. Βλέπεις, ὁ γιατρὸς πρῶτα ψάχνει νὰ βρῆ τὴν αἰτία ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ὁ πυρετὸς καὶ μετὰ τί φάρμακο νὰ δώση στὸν ἄρρωστο, γιὰ νὰ ρίξη τὸν πυρετό. Ἀπὸ τὴν στιγμὴ δηλαδὴ ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἀρχίζει νὰ βλέπη τὰ ἐλαττώματά του, πρέπει νὰ μπῆ μέσα του ἡ καλὴ ἀνησυχία, γιὰ νὰ ἀγωνισθῆ νὰ τὰ διορθώση. Ἐγὼ ἐξετάζω τὸν ἑαυτό μου καὶ βλέπω ὅτι ἔχω αὐτὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα. Κάνω τὸν ἀγώνα μου, καὶ ἐξετάζω πάλι τὸν ἑαυτό μου: «Μέχρι χθὲς εἶχα αὐτὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα. Ἔκοψα κανένα; Σ᾿ ἐκεῖνο ποῦ βρίσκομαι;». Καὶ μετὰ λέω στὸν Θεό: «Θεέ μου, κάνω ὅ,τι μπορῶ, ἀλλὰ βοήθησέ με Ἐσὺ νὰ διορθωθῶ, γιατὶ μόνος μου δὲν μπορῶ».

– Γέροντα, μπορεῖ ἕνας ἄνθρωπος νὰ μὴν ἔχη τὴν δύναμη νὰ δῆ τὰ πάθη του;

– Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι εὐαίσθητος, ὁ Θεὸς δὲν ἐπιτρέπει νὰ γνωρίση ἀπότομα τὰ πάθη του. Γιατὶ τὸν εὐαίσθητο τὸν πειράζει καὶ ὁ διάβολος καὶ τὸν ρίχνει στὴν ἀπελπισία: «Γιατί νὰ ἔχης αὐτὸ τὸ πάθος; τοῦ λέει, καὶ γιατί ἔκανες ἐκεῖνο; καὶ πῶς τὸ ἄλλο; Ἄρα δὲν θὰ σωθῆς». Κι ἔτσι μπορεῖ νὰ καταλήξη στὸ ψυχιατρεῖο.

Ὑποστηρικτὴς τῶν παθῶν εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια

– Γέροντα, ὅταν μιὰ ψυχὴ ἀγωνίζεται χρόνια καὶ δὲν βλέπη πρόοδο, τί συμβαίνει;

– Ὅταν δὲν βλέπουμε πρόοδο στὸν ἀγώνα μας, σημαίνει ἢ ὅτι δὲν ἔχουμε ἐγρήγορση ἢ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐπιτρέπει νὰ προχωρήσουμε περισσότερο, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευθοῦμε καὶ βλαφθοῦμε.

– Γέροντα, ὅπως βλέπω τὸν ἑαυτό μου, κάθε μέρα γίνομαι χειρότερη, τί θὰ γίνη;

– Κοίταξε, εὐλογημένη, ὑπάρχουν τρία στάδια. Στὸ πρῶτο στάδιο, ὁ Θεὸς δίνει καραμέλες καὶ σοκολάτες, γιατὶ βλέπει τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν ἀδυναμία τῆς ψυχῆς. Στὸ δεύτερο, παίρνει λίγο τὴν Χάρη Του γιὰ παιδαγωγία, γιὰ νὰ καταλάβη ὁ ἄνθρωπος ὅτι χωρὶς τὴν βοήθειά Του δὲν μπορεῖ νὰ κάνη τὸ παραμικρό, ὥστε νὰ ταπεινωθῆ καὶ νὰ αἰσθανθῆ τὴν ἀνάγκη νὰ καταφύγη σ᾽ Αὐτόν. Καὶ τὸ τρίτο στάδιο εἶναι μιὰ μόνιμη καὶ σταθερὴ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση. Ἐσὺ βρίσκεσαι ἀνάμεσα στὸ δεύτερο καὶ τρίτο στάδιο. Προχωρᾶς λίγο, μετὰ ξεχνᾶς τὴν ἀδυναμία σου, παίρνει ὁ Χριστὸς τὴν Χάρη Του, ἀπογυμνώνεσαι ἀπὸ τὴν θεία Χάρη, βλέπεις ξανὰ τὴν ἀδυναμία σου καὶ συνέρχεσαι. Ἂν μοῦ ἔλεγες ὅτι, ὅσο προχωρᾶς, εἶσαι καλύτερα, θὰ φοβόμουν, γιατὶ θὰ ἔβλεπα ὅτι ἔχεις ὑπερηφάνεια. Τώρα ὅμως ποὺ λὲς ὅτι ὅλο καὶ πιὸ χάλια βλέπεις τὸν ἑαυτό σου, ἐγὼ χαίρομαι, γιατὶ βλέπω ὅτι εἶσαι καλά. Μὴ φοβᾶσαι. Ὅσο προχωράει κανείς, τόσο περισσότερο βλέπει τὶς ἐλλείψεις του καὶ τὶς ἀτέλειές του καὶ αὐτὸ εἶναι πρόοδος.

– Γέροντα, ὑπάρχει, περίπτωση νὰ μὴ μὲ ἀκούη ὁ Θεός, ὅταν Τοῦ ζητάω νὰ μὲ βοηθήση νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ ἕνα πάθος;

– Τί, Βάαλ[5] εἶναι ὁ δικός μας ὁ Θεός; Ὁ Θεὸς ἀκούει καὶ μᾶς βοηθάει. Ἴσως νὰ μὴ νιώθης τὴν βοήθειά Του· αἰτία ὅμως δὲν εἶναι ὁ Θεός, ἀλλὰ ἐσὺ ἡ ἴδια ποὺ διώχνεις τὴν βοήθειά Του μὲ τὴν ὑπερηφάνεια.

Ἂν δὲν ὑπάρχη κίνδυνος νὰ τὸ πάρουμε ἐπάνω μας καὶ νὰ ὑπερηφανευθοῦμε, εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ βοηθήση ὁ Θεός. Ὁ Καλὸς Θεὸς θέλει νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη μας, ἀλλά, ἂν ἔχουμε ὑπερηφάνεια ἢ προδιάθεση ὑπερηφανείας, δὲν μᾶς βοηθάει νὰ ἀπαλλαγοῦμε, γιατὶ θὰ νομίζουμε ὅτι τὸ κατορθώσαμε χωρὶς τὴν δική Του βοήθεια.

Γι᾽ αὐτό, ὅταν παρακαλοῦμε τὸν Θεὸ μὲ ὅλη τὴν καρδιά μας νὰ μᾶς βοηθήση νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ ἕνα πάθος καὶ δὲν μᾶς βοηθάη, πρέπει ἀμέσως νὰ καταλάβουμε ὅτι πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ πάθος κρύβεται ἄλλο μεγαλύτερο, καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν βλέπουμε τὴν ὑπερηφάνεια, ἀφήνει ὁ Θεὸς νὰ παραμένη τὸ πάθος ποὺ βλέπουμε, π.χ. ἡ γαστριμαργία, ἡ φλυαρία, ὁ θυμὸς κ.λπ., γιὰ νὰ ταπεινωνώμαστε. Ὅταν σιχαθοῦμε πιὰ τὰ πάθη μας ἀπὸ τὶς συνεχεῖς πτώσεις μας, γνωρίσουμε τὴν ἀδυναμία μας καὶ ταπεινωθοῦμε, τότε μᾶς βοηθάει ὁ Θεὸς καὶ ἀνεβαίνουμε δύο-δύο τὰ πνευματικὰ σκαλιά.

Τὰ πάθη ξερριζώνονται εὔκολα, ὅσο εἶναι «τρυφερὰ»

– Γέροντα, βλέπω ὅτι ἔχω πολλὰ πάθη.

– Ναί, ἔχεις πολλὰ πάθη, ἀλλὰ καὶ νειάτα ἔχεις καὶ παλληκαριὰ ἔχεις, γιὰ νὰ δουλέψης καὶ νὰ βγάλης ἀπὸ τὸ περιβόλι σου τὰ ἀγκάθια καὶ νὰ βάλης κρίνα,

---

[5] Βλ. *Γ΄ Βασ*. 18, 26.

ζουμπούλια, τριαντάφυλλα καὶ νὰ ἀγάλλεσαι μετὰ μέσα στὸ περιβόλι σου. Τώρα ποὺ εἶσαι νέα, τὰ πάθη εἶναι «τρυφερὰ» καὶ εὔκολα ξερριζώνονται. Βλέπεις, καὶ τὰ ἀγριόχορτα – καὶ ἀγκάθια νὰ εἶναι –, ὅταν εἶναι ἀκόμη τρυφερά, εὔκολα ξερριζώνονται· ἐνῶ, ὅταν μεγαλώσουν, σκληραίνουν καὶ δύσκολα μπορεῖς νὰ τὰ πιάσης, γιὰ νὰ τὰ ξερριζώσης. Καὶ ἡ τσουκνίδα, ὅταν βγάζη τὰ πρῶτα φύλλα, δὲν διαφέρει στὴν ἁπαλάδα ἀπὸ τὸν βασιλικό· μπορεῖς νὰ τὴν πιάσης καὶ νὰ τὴν μυρίσης, γιατὶ εἶναι τρυφερή. Γι᾽ αὐτὸ νὰ προσπαθήσης νὰ ξερριζώσης τὰ πάθη σου, ὅσο εἶσαι νέα, γιατί, ἂν τὰ ἀφήσης, θὰ αἰχμαλωτισθῆ ἡ ψυχή σου σὲ διάφορες ἐπιθυμίες καὶ θὰ εἶναι δύσκολο νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ αὐτές.

Ὅσοι ἀπὸ νέοι δὲν ξερριζώνουν τὰ πάθη τους, ὑποφέρουν πολὺ στὰ γεράματα, διότι γερνᾶνε μὲ τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα γίνονται «παλιὰ κακὰ» δυσκολοθεράπευτα. Ὅσο μεγαλώνει ὁ ἄνθρωπος, ἀρχίζει νὰ ἀγαπᾶ τὰ πάθη του. Ἔρχεται ἡ ἡλικία τῆς ἀγάπης, τῆς στοργῆς καὶ γίνεται πιὸ ἐπιεικὴς στὸν ἑαυτό του. Ἐξασθενεῖ καὶ ἡ θέληση, καὶ ὁ ἀγώνας κατὰ τῶν παθῶν γίνεται πιὸ δύσκολος. Ὁ νέος ἔχει ζωντάνια· ἐὰν ἀξιοποιήση αὐτὴν τὴν ζωντάνια στὸ ξερρίζωμα τῶν παθῶν, προκόβει.

Πῶς θὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη

– Γέροντα, γιατί πέφτω συνέχεια στὴν γαστριμαργία;

– Γιατὶ ἐκεῖ ἔχεις ἀδυναμία. Ὁ διάβολος πολεμάει τὸ φυλάκιο ποὺ εἶναι ἀδύνατο· τὰ ἄλλα ποὺ εἶναι ὀχυρωμένα καλὰ δὲν τὰ χτυπάει. «Ἂν καταλάβω αὐτὸ τὸ φυλάκιο, λέει, εὔκολα θὰ καταλάβω ἕνα-ἕνα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα φυλάκια». Γι᾽ αὐτό, τὸ ἀδύνατο φυλάκιο πρέπει νὰ ὀχυρώσης καλά.

– Γέροντα, πελαγώνω, ὅταν βλέπω τὰ πάθη μου.

– Νὰ μὴν πελαγώνης οὔτε νὰ δειλιάζης. Μὲ θάρρος νὰ παίρνης ἕνα–ἕνα τὰ πάθη σου, ἀρχίζοντας τὸν ἀγώνα σου ἀπὸ τὸ πιὸ μεγάλο. Στὴν ἀρχὴ βοηθάει νὰ μὴν τὰ λεπτολογῆς, ἀλλὰ νὰ χτυπᾶς καὶ νὰ ξερριζώνης τὰ πιὸ χοντρὰ ποὺ βλέπεις. Καὶ καθὼς θὰ ἀχρηστεύωνται οἱ ρίζες τῶν μεγάλων παθῶν, θὰ ξεραίνωνται καὶ οἱ λεπτὲς ρίζες ἀπὸ τὰ μικρότερα πάθη. Ἑπομένως, ὅταν ξερριζώσης ἕνα μεγάλο πάθος, μαζὶ μὲ αὐτὸ θὰ ξερριζωθοῦν καὶ ἄλλα μικρότερα.

– Γιατί, Γέροντα, ἐνῶ παίρνω πολλὲς ἀποφάσεις νὰ ἀγωνισθῶ μὲ ζῆλο κατὰ τῶν παθῶν μου, τελικὰ δὲν τὶς πραγματοποιῶ;

– Γιατὶ παίρνεις πολλὲς ἀποφάσεις μαζί. Τὰ πάθη, ὅπως καὶ οἱ ἀρετές, ἀποτελοῦν μιὰ ἁλυσίδα. Τὸ ἕνα πάθος εἶναι συνδεδεμένο μὲ τὸ ἄλλο καὶ ἡ μία ἀρετὴ εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ἄλλη, ὅπως τὰ βαγόνια τοῦ τραίνου εἶναι ἑνωμένα τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ ὅλα ἀκολουθοῦν τὸ πρῶτο. Ἂν λοιπὸν ἀποφασίσης νὰ ἀγωνισθῆς γιὰ ἀρκετὸ διάστημα, γιὰ νὰ κόψης ἕνα συγκεκριμένο πάθος καὶ νὰ καλλιεργήσης τὴν ἀντίστοιχη ἀρετή, θὰ τὸ πετύχης. Καὶ μαζὶ μ᾽ αὐτὸ τὸ πάθος ποὺ θὰ κόψης, θὰ ἀπαλλαγῆς καὶ ἀπὸ ἄλλα πάθη καὶ θὰ ἀναπτυχθοῦν οἱ ἀντίστοιχες ἀρετές. Ἂς ποῦμε ὅτι ζηλεύεις· ἂν ἀγωνισθῆς νὰ μὴ ζηλεύης, θὰ καλλιεργήσης τὴν ἀγάπη, τὴν καλωσύνη, καὶ συγχρόνως θὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸν θυμό, ἀπὸ τὴν κατάκριση, ἀπὸ τὴν κακία, ἀπὸ τὴν λύπη.

– Γέροντα, ἕνα πάθος ἢ μία κακὴ συνήθεια εἶναι καλύτερα νὰ τὰ κόψης μιὰ καὶ ἔξω ἢ σιγὰ-σιγά;

– Ἂν μπορῆς νὰ τὰ κόψης μιὰ καὶ ἔξω, εἶναι καλύτερα, γιατὶ διαφορετικὰ ἀφήνουν... δέκατα. Δὲν χρειάζεται καθυστέρηση. Ὅταν περνάη κανεὶς ἕνα ποτάμι, ἰδίως χειμώνα καιρό, προσπαθεῖ νὰ τὸ περάση ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖ, γιατὶ θὰ παγώση. Ἂν τὸ περάση γρήγορα, μέχρι νὰ κρυώση, θὰ ζεσταθῆ πάλι. Βλέπεις, καὶ τὰ ἄλογα, ὅταν τὰ δένουν, ἂν θέλουν νὰ ἐλευθερωθοῦν, κόβουν τὸ σχοινὶ ἀπότομα. Μὲ τὸν πειρασμὸ θέλει ἀπότομα κόψιμο τὸ σχοινί.

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ λέει: «Ἀπάθεια εἶναι, ὄχι τὸ νὰ μὴν αἰσθάνεται κανεὶς τὰ πάθη, ἀλλὰ τὸ νὰ μὴ δέχεται αὐτά»[6]. Μπορεῖ καὶ ὁ ἀπαθὴς νὰ ἔχη προσβολὴ ἀπὸ πάθη;

– Μπορεῖ· ἀλλά, ὅ,τι καὶ νὰ τοῦ πετάξη ὁ διάβολος, καίγεται ἀπὸ τὴν θεία φλόγα ποὺ ἔχει ἀνάψει μέσα του. Ὁ διάβολος δὲν παύει νὰ προσβάλλη τὸν ἄνθρωπο, ἀλλά, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὶς προσβολὲς τοῦ ἐχθροῦ, τότε καθαρίζει ἡ καρδιά του καὶ κατοικεῖ πιὰ μέσα του ὁ Χριστός. Ἡ καρδιά του μετατρέπεται σὲ καμίνι, σὲ «*βάτο καιομένη*»[7], καί, ὅ,τι καὶ ἂν πέση μετὰ μέσα, καίγεται.

Ἀξίζει νὰ πεθάνουμε ἡρωικά, παρὰ νὰ νικηθοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη

– Γέροντα, μόνον ἡ εὐγνωμοσύνη στὸν Θεὸ φθάνει γιὰ νὰ μᾶς παρακινήση στὸν ἀγώνα κατὰ τῶν παθῶν;

– Μόνον ἡ εὐγνωμοσύνη στὸν Θεὸ δὲν φθάνει· χρειάζεται καὶ καλὴ διάθεση, ἀναγνώριση τῆς ἁμαρτωλότητός μας καὶ φιλότιμη ἄσκηση.

– Γέροντα, ἡ μνήμη τοῦ θανάτου βοηθάει στὴν ἐσωτερικὴ ἐργασία;

– Ναί, πολὺ βοηθάει. Ἂν ἔχουμε μνήμη θανάτου μὲ ἐλπίδα στὸν Θεό, θὰ γνωρίσουμε τὴν ματαιότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου καὶ θὰ βοηθηθοῦμε πνευματικά. Γι᾽ αὐτὸ νὰ φέρνουμε στὸν νοῦ μας τὸ κριτήριο τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴν ξεχνοῦμε ὅτι θὰ κριθοῦμε γιὰ τὶς ἁμαρτίες ποὺ κάναμε καὶ δὲν μετανοήσαμε. «Τί κάνω; Πῶς ζῶ μὲ τόση ἀμέλεια; νὰ σκεφθῶ. Ἂν πεθάνω αὐτὴν τὴν στιγμή, ποῦ θὰ πάω; Μήπως ἔκανα κανένα συμβόλαιο μὲ τὸν θάνατο; Πεθαίνουν καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι». Ἂν σκέφτωμαι ὅτι ὁ Θεὸς μπορεῖ σὲ λίγο νὰ μὲ πάρη, τότε δὲν θὰ ἁμαρτάνω.

Γιὰ νὰ πεθάνουν τὰ πάθη, πρέπει νὰ σκεφτώμαστε τὸν θάνατο, τὴν μέλλουσα Κρίση, καὶ νὰ πάθουμε κι ἐμεῖς ἀπὸ φιλότιμο γιὰ τὸν Χριστὸ ποὺ πολλὰ ἔπαθε, γιὰ νὰ μᾶς λυτρώση. Ὁ ἀγώνας κατὰ τῶν παθῶν εἶναι ἕνα διηνεκὲς γλυκὸ μαρτύριο γιὰ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Ἀξίζει νὰ πεθάνουμε ἡρωικά, παρὰ νὰ νικηθοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη καὶ νὰ πληγώσουμε τὸν Χριστό.

– Στρυμώχνομαι, Γέροντα, στὸν ἀγώνα μου.

– Ἕνα ἀγκαθάκι βγάζεις ἀπὸ τὸ δάκτυλό σου καὶ πονᾶς, πόσο μᾶλλον νὰ ξερριζώσης ἀπὸ μέσα σου ἕνα πάθος! Ὕστερα νὰ ξέρης ὅτι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος καταβάλλη προσπάθεια νὰ κόψη ἕνα πάθος του, τότε ὁ πειρασμὸς βάζει ἐμπόδια καὶ στρυμώχνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅπως στρυμώχνεται καὶ ὁ δαιμονισμένος, ὅταν τοῦ

---

[6] Βλ. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος ΠΑ΄, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1961, σ. 273.

[7] Βλ. *Ἔξ.* 3, 2-3.

διαβάζουν ἐξορκισμούς, γιατὶ γίνεται ἀγώνας, παλεύει μὲ τὸν διάβολο· ἔπειτα ὅμως ἐλευθερώνεται.

Τὸ καθάρισμα τοῦ ἑαυτοῦ μας δὲν γίνεται χωρὶς κόπο, πατώντας κουμπιά. Δὲν κόβονται ἀμέσως τὰ πάθη, ὅπως καὶ ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου δὲν κόβεται ἀμέσως μὲ μιὰ πριονιά. Τὸ πριόνι κόβει γιὰ πολλὴ ὥρα, μέχρι νὰ κοπῇ πέρα-πέρα ὁ κορμός. Καὶ δὲν τελειώνει ἐδῶ ἡ δουλειά. Γιὰ νὰ γίνη ὁ κορμὸς ἔπιπλο, πόσος κόπος χρειάζεται! Πρέπει πρῶτα νὰ πελεκηθῇ, νὰ γίνη σανίδες καὶ μετὰ νὰ τὶς πάρη ὁ ἐπιπλοποιός, γιὰ νὰ τὶς κάνη χρήσιμο ἔπιπλο.

– Κι ἂν, Γέροντα, δὲν καταλαβαίνω ὅτι αὐτὸς ὁ κόπος εἶναι ἀπαραίτητος;

– Τότε θὰ μείνης κούτσουρο καὶ θὰ σὲ ρίξουν στὴν φωτιά.

Πρέπει νὰ σπείρουμε, γιὰ νὰ δώση ὁ Θεὸς

– Γέροντα, κάθε μέρα λέω: «Ἀπὸ αὔριο θὰ προσέχω, θὰ διορθωθῶ», ἀλλὰ καὶ πάλι πέφτω στὰ ἴδια.

– Νὰ βάζης τὸν Θεὸ μπροστά· νὰ λές: «μὲ τὴν δύναμη τοῦ Θεοῦ, θὰ προσπαθήσω νὰ διορθωθῶ», ὥστε νὰ βοηθήση ὁ Θεός. Τὸ ὅτι θέλεις νὰ διορθωθῇς, αὐτὸ σημαίνει ὅτι δέχεσαι βοήθεια. Ζητᾶς καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ σὲ βοηθήση καὶ ρίχνει ὁ Θεὸς τὸ βλέμμα Του ἐπάνω σου. Κάνεις καὶ τὴν μικρή σου προσπάθεια καὶ προχωρεῖς. Ποιός, ὅταν δῇ ἕνα μικρὸ παιδάκι νὰ προσπαθῇ μὲ τὰ χεράκια του νὰ κυλήση μιὰ κοτρώνα, δὲν θὰ τρέξη νὰ τὸ βοηθήση, γιὰ νὰ μὴν παιδεύεται; Ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ὅταν δῇ τὴν μικρή σου προσπάθεια, θὰ σὲ βοηθήση νὰ νικήσης.

Μερικοί, ἐνῶ δὲν καταβάλλουν καμμιὰ προσπάθεια νὰ διορθωθοῦν, λένε: «Χριστέ μου, ἔχω αὐτὰ τὰ πάθη. Ἐσύ, μπορεῖς νὰ μὲ ἀπαλλάξῃς· ἀπάλλαξέ με». Ἔ, πῶς νὰ βοηθήση τότε ὁ Θεός; Γιὰ νὰ βοηθήση ὁ Θεός, πρέπει νὰ καταβάλη ὁ ἄνθρωπος τὴν προσπάθεια ποὺ μπορεῖ. Δηλαδὴ εἶναι μερικὰ πράγματα ποὺ πρέπει νὰ κάνη ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ βοηθήση μετὰ ὁ Θεός. Σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν βοηθιέται, ἂν δὲν θέλη νὰ βοηθήση ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του.

Ἐμεῖς μερικὲς φορὲς πᾶμε νὰ ἀποκτήσουμε τὴν Χάρη καὶ τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ μὲ ἕναν μαγικὸ τρόπο. Νομίζουμε πὼς χωρὶς ἀγώνα θὰ ἀποκτήσουμε μιὰ ἀρετὴ ἢ ἀκόμη καὶ θὰ ἁγιάσουμε. Γιὰ νὰ δώση ὅμως ὁ Θεός, πρέπει νὰ σπείρουμε. Πῶς θὰ δώση ὁ Θεὸς χωρὶς νὰ ἐργασθοῦμε; Τί λέει τὸ τροπάριο; «*Τῆς ἐρήμου τὸ ἄγονον ἐγεώργησας*»[8]. Ὁ Θεὸς ρίχνει-ρίχνει βροχή, μαλακώνει τὸ χῶμα, ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ «*γεωργήσουμε*» τὸ χωράφι μας. Τὸ χῶμα εἶναι ἕτοιμο, ἀλλὰ πρέπει νὰ βάλουμε τὸ ὑνὶ στὸ χωράφι καὶ νὰ τὸ σπείρουμε· καὶ ὅ,τι σπείρουμε, θὰ θερίσουμε. Ἂν ὅμως δὲν ὀργώσουμε, πῶς θὰ σπείρουμε; Κι ἂν δὲν σπείρουμε, τί θὰ θερίσουμε;

Γι᾽ αὐτὸ νὰ μὴ ρωτᾶτε μόνον τί μπορεῖ νὰ κάνη ὁ Θεός, ἀλλὰ νὰ ρωτᾶτε καὶ τὸν ἑαυτό σας τί μπορεῖτε νὰ κάνετε κι ἐσεῖς. Ἡ τράπεζα τοῦ Χριστοῦ δίνει πολὺ μεγάλο τόκο. Ἀλλά, ἂν δὲν κάναμε κατάθεση στὴν τράπεζα, πῶς θὰ κάνουμε ἀνάληψη;

---

[8] Ἀπὸ τὸ Ἀπολυτίκιο τῶν Ὁσίων: «*Ταῖς τῶν δακρύων σου ροαῖς*».

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ – ΦΙΛΑΥΤΙΑ Η ΜΗΤΕΡΑ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ

«Ὅποιος ἔχει φιλαυτία,
δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀνάπαυση, εἰρήνη ψυχῆς,
γιατὶ δὲν εἶναι ἐσωτερικὰ ἐλεύθερος».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ἡ φιλαυτία καὶ οἱ συνέπειές της

Ἀπὸ τὴν φιλαυτία γεννιοῦνται ὅλα τὰ πάθη

– Γέροντα, τί εἶναι φιλαυτία;

– Τὸ νὰ κάνης τὰ χατίρια τοῦ παλαιοῦ σου ἀνθρώπου, νὰ ἀγαπᾶς δηλαδὴ τὸν παλαιό σου ἄνθρωπο. Καὶ ἡ γαστριμαργία καὶ ὁ ἐγωισμὸς καὶ τὸ πεῖσμα καὶ ἡ ζήλεια πρακτορεῖο τους ἔχουν τὴν φιλαυτία. Καὶ βλέπεις, ἄλλος ἀπὸ φιλαυτία ζητάει τὸ βόλεμά του, τὴν ἀνάπαυσή του, καὶ δὲν λογαριάζει κανέναν. Ἄλλος φροντίζει σχολαστικὰ γιὰ τὸ φαγητό του, γιὰ τὸν ὕπνο του, μὴν τυχὸν καὶ πάθη τίποτε ἡ ὑγεία του. Ἄλλος ζητᾶ νὰ τὸν ὑπολογίζουν, νὰ τὸν ἐκτιμοῦν· λίγο νὰ μὴν τοῦ δώσουν σημασία, νὰ μὴν κάνουν τὸ θέλημά του, ἀντιδράει. Σοῦ λέει: «Γιατί δὲν μὲ ὑπολόγισαν; Θὰ τοὺς δείξω ἐγώ». Πὰ-πά, φοβερὸ πράγμα ἡ φιλαυτία!

– Γέροντα, πῶς μπορεῖ νὰ λέη κανείς: «*Ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν*»[1];

– Ἂν θυσιάζη τὸ θέλημά του γιὰ χάρη τοῦ ἄλλου. Τὸ θέλημα ἔχει τὸν ἑαυτό μας μέσα, ἔχει φιλαυτία. Ὅποιος δὲν ἐξετάζει ἂν αὐτὸ ποὺ ἀναπαύει τὸν ἑαυτό του ἀναπαύη καὶ τὸν ἄλλον καὶ ἀρχίζει μὲ μιὰ ἀπαίτηση: «θέλω ἐκεῖνο, θέλω τὸ ἄλλο» ἢ «γιατί δὲν μοῦ τὸ ἔκανες ἐκεῖνο, γιατί δὲν μοῦ ἔδωσες τὸ ἄλλο;», αὐτὸς τελικὰ θὰ κανοναρχῆται ἀπὸ τὸν διάβολο.

– Μερικοί, Γέροντα, ὅταν δὲν γίνεται αὐτὸ ποὺ θέλουν, δὲν μποροῦν νὰ ἡσυχάσουν.

– Πῶς νὰ ἡσυχάσουν, ἀφοῦ ἔχουν τὸν ἑαυτό τους μέσα σ᾽ αὐτὸ ποὺ θέλουν; Ἂν κανεὶς ἔχη τὸν ἑαυτό του σὲ ὅ,τι θέλει, μπορεῖ νὰ ἔχη καὶ τὸν Χριστό; Ὅταν ὅμως δὲν ἔχη τὸν ἑαυτό του καὶ ἔχη τὸ ἕνα, τὸ κυριώτερο, δηλαδὴ τὸν Χριστό, τότε τὰ ἔχει ὅλα. Ὅταν δὲν ἔχη τὸν Χριστό, τίποτε δὲν ἔχει. Ἂν ὁ ἄνθρωπος πετάξη τὸν ἑαυτό του, ὁ Θεὸς τοῦ τὰ δίνει ὅλα κατὰ τρόπο θαυμαστό.

– Γέροντα, ἐγώ, ὅταν μᾶς μιλᾶτε γιὰ τὸ πέταμα τοῦ ἑαυτοῦ μας, αἰσθάνομαι ἕναν φόβο, μήπως δὲν ἀντέξω.

– Ἔ, τί πάθαμε! Εἶναι σὰν νὰ λές: «Ἂν πετάξω τὰ πάθη, τί θὰ ἔχω μετά;». Γιατί, ὅταν λέω νὰ πετάξουμε τὸν ἑαυτό μας, ἐννοῶ νὰ πετάξουμε τὰ πάθη μας, νὰ ἀπεκδυθοῦμε τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο. Γιὰ τὸν μεγάλο ποὺ ἔχει ἐπίγνωση εἶναι λιγάκι βαρὺ νὰ πῆ: «Δὲν μπορῶ νὰ πετάξω τὸν ἑαυτό μου». Ἂν σοῦ ποῦν: «πάρε τὸ βαριὸ καὶ γκρέμισε αὐτὸν τὸν τοῖχο» κι ἐσὺ εἶσαι μαθημένη μὲ τὴν πέννα, δικαιολογεῖται νὰ πῆς «δὲν μπορῶ». Ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀπέκδυση τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου δὲν χρειάζονται δυνάμεις σωματικές· ταπείνωση χρειάζεται.

Ἀπὸ τὸ ἄνοστο νὰ γεύεσθε Χριστὸ

Φιλαυτία εἶναι καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ φάη ἢ νὰ ξεκουρασθῆ κανεὶς παραπάνω ἀπὸ ὅσο τοῦ εἶναι ἀπαραίτητο. Κανονικὰ πρέπει νὰ δίνουμε στὸ σῶμα μόνον αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀνάγκη. Ἄλλο ἐπιθυμία καὶ ἄλλο ἀνάγκη. Ἄλλο εἶναι νὰ θέλω νὰ εὐχαριστήσω

---

[1] *Ψαλμ.* 43, 23.

τὸ σῶμα καὶ ἄλλο νὰ δώσω στὸ σῶμα αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀνάγκη. Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι ἔχω μπροστά μου δύο φαγητὰ ἴδια σὲ βιταμίνες, ἀλλὰ τὸ ἕνα εἶναι πιὸ νόστιμο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἂν προτιμήσω τὸ νοστιμότερο, αὐτὸ ἔχει φιλαυτία. Ἂν ὅμως ἔχω ἀνορεξία, ἐπειδὴ εἶμαι φιλάσθενος, καὶ προτιμήσω τὸ νοστιμότερο, γιὰ νὰ μπορέσω νὰ τὸ φάω, αὐτὸ ἔχει διάκριση.

Μπορεῖ τὸ σῶμα, ὁ «κακὸς τελώνης»[2], ὅπως τὸ λέει ὁ Ἀββᾶς Μακάριος, νὰ ζητάη παραπάνω, γιατὶ καὶ ὁ ὀργανισμὸς εἶναι ὅπως τὸν συνηθίση κανείς. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχη τὸ στομάχι περιορισμένο, τότε εὔκολα μπορεῖ νὰ κάνη μιὰ ἐγκράτεια· διαφορετικὰ γίνεται δοῦλος στὸ στομάχι του, γιατὶ καὶ τὸ στομάχι μετὰ ἔχει ἀνάγκη νὰ γεμίζη. Νά, πάρε ἕναν ποὺ εἶναι πολὺ χονδρός· αὐτός, τόση ἀποθήκη ποὺ ἔχει κάνει, θέλει νὰ βάλη τοὐλάχιστον μισὸ μοσχάρι μέσα, γιὰ νὰ χορτάση, καὶ νὰ πιῆ μετὰ καὶ δυὸ μπετόνια νερό!

– Παλιά, Γέροντα, οἱ ἄνθρωποι εἶχαν πιὸ δυνατὸ ὀργανισμὸ ἢ βίαζαν τὸν ἑαυτό τους;

– Εἶχαν φυσικὰ καὶ λίγο πιὸ δυνατὸ ὀργανισμό, ἀλλὰ βίαζαν καὶ τὸν ἑαυτό τους. Ὁ Χατζη-Γεώργης στὰ καλογέρια του ἔδινε κάθε μέρα λίγο μέλι καὶ καρύδια[3]. Καὶ ἦταν παιδιὰ δεκαπέντε χρονῶν, πάνω στὴν ἀνάπτυξη, ἀλλὰ εἶχαν τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη! Σήμερα μπαίνει μιὰ κοσμικὴ λογική: «νὰ μὴ νηστέψουν τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴν ἀρρωστήσουν, νὰ μὴ λείψη τίποτε ἀπὸ τὰ παιδιά, γιὰ νὰ μὴ δυσκολευθοῦν», καὶ τελικὰ ζοῦν κακομοιριασμένα καὶ θέλουν μπριζόλες συνέχεια, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πάλι δὲν τὰ βοηθάει σὲ τίποτε.

Ἂν χαίρεται κανείς, ὅταν δὲν τρώη γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, τότε τρέφεται. Ἂν προτιμάη τὸ ἄνοστο ἀπὸ τὸ νόστιμο γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, τότε ἀπὸ τὸ ἄνοστο γεύεται Χριστό.

Ἡ ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ μας νικᾶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μας

– Γέροντα, σήμερα ἕνα γεροντάκι δυσκολευόταν νὰ ἀνεβῆ τὶς σκάλες τῆς ἐκκλησίας καί, ἐνῶ περνοῦσαν πολλοὶ ἀπὸ ᾽κεῖ, κανένας δὲν πήγαινε νὰ τὸ βοηθήση.

– *«Καὶ ἱερεὺς ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθε... καὶ λευΐτης ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν»*[4]. Ἔχουν δίκαιο... Δὲν ξέρουν..., δὲν ἄκουσαν ποτὲ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη!... Τί νὰ πῶ; Ἀγαπᾶμε τὸν ἑαυτό μας, δὲν ἀγαπᾶμε τοὺς ἄλλους. Ἡ ἀγάπη τοῦ ἑαυτοῦ μας νικᾶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μας, γι᾽ αὐτὸ κινούμαστε ἔτσι. Ὅποιος ὅμως ἀγαπᾶ τὸν ἑαυτό του περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, δὲν ζῆ σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ ὁ Χριστός, ἂν σκεφτόταν τὸν Ἑαυτό Του, θὰ καθόταν στὸν Οὐρανό· δὲν θὰ ἐρχόταν στὴν γῆ νὰ ταλαιπωρηθῆ, νὰ σταυρωθῆ, γιὰ νὰ μᾶς σώση.

---

[2] Βλ. Παλλαδίου, Ἐπισκόπου Ἑλενοπόλεως, *Λαυσαϊκὴ Ἱστορία*, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν, τόμος 6, ἐκδ. «Τὸ Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 1996, σ. 124.

[3] Ἡ συνοδία τοῦ Γέροντα Χατζη-Γεώργη εἶχε τὸ τυπικὸ τῆς συνεχοῦς νηστείας. (Βλ. Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ὁ Γέρων Χατζη-Γεώργης*, Ἱ. Ἡσυχ. Εὐαγγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, [8]2005).

[4] *Λουκ*. 10, 31-32.

Σήμερα, λίγο-πολύ, στοὺς περισσότερους ἀνθρώπους ὑπάρχει φιλαυτία· δὲν ὑπάρχει τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας. Ἔχει μπῆ τὸ πνεῦμα: «νὰ μὴν πάθω ἐγὼ κακό». Ξέρετε πόσο πονάω, ὅταν βλέπω τί κόσμος ὑπάρχει!... Τώρα ποὺ ἤμουν στὸ Νοσοκομεῖο[5], μιὰ μέρα χρειάσθηκε νὰ σηκώσουν ἕναν ἄρρωστο κατάκοιτο, γιὰ νὰ τὸν μεταφέρουν σὲ ἄλλο θάλαμο. Ἦταν ἕνας νοσοκόμος πού, ἐνῶ αὐτὴ ἦταν ἡ δουλειά του, δὲν πῆγε νὰ βοηθήση καθόλου. «Δὲν μπορῶ, μοῦ πονάει ἡ μέση», εἶπε μὲ μιὰ ἀδιαφορία! Πὰ-πά, βλέπεις ἄνθρωπο ἀπάνθρωπο! Καὶ νὰ δῆς, μιὰ νοσοκόμα, ποὺ εἶχε δύο παιδάκια καὶ περίμενε καὶ τρίτο, ζορίστηκε ἡ καημένη μαζὶ μὲ μιὰ ἄλλη καὶ τὸν σήκωσαν. Τὸν ἑαυτό της δὲν τὸν σκέφθηκε καθόλου. Ξέχασε ὅτι ἦταν σὲ τέτοια κατάσταση κι ἔτρεξε νὰ βοηθήση τὸν ἄρρωστο! Ὅταν βλέπω ἕναν ἄνθρωπο νὰ δυσκολεύεται, νὰ μὴν ἔχη κουράγιο καὶ νὰ γίνεται θυσία, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήση τοὺς ἄλλους, ξέρετε τί χαρὰ μοῦ δίνει; Ὤ, μεγάλη χαρά! Ἡ καρδιά μου σκιρτάει. Νιώθω νὰ ἔχω συγγένεια μαζί του, γιατὶ καὶ αὐτὸς ἔχει συγγένεια μὲ τὸν Θεό.

Τσιμέντο νὰ γίνουν οἱ ἄλλοι!

– Γέροντα, σήμερα, ἐνῶ πολὺς κόσμος περίμενε νὰ σᾶς δῆ, κάποιος νεαρὸς δὲν περίμενε στὴν σειρά του· τοὺς προσπέρασε ὅλους.

– Ναί, ἦρθε καὶ μοῦ εἶπε: «Εἶναι ἀνάγκη νὰ σὲ δῶ. Πῆγα στὸ Ἅγιον Ὄρος καὶ δὲν σὲ βρῆκα καὶ ἦρθα ἐδῶ». «Καλά, τοῦ λέω, δὲν βλέπεις τί κόσμος περιμένει; νὰ σταματήσουν ὅλοι, γιὰ νὰ ἀσχοληθῶ τώρα μ᾿ ἐσένα;». «Ναί, Πάτερ», μοῦ λέει. Ἀκοῦς κουβέντα; Καὶ νὰ εἶναι οἱ ἄλλοι στὶς σκάλες ὄρθιοι, στρυμωγμένοι, μεγάλοι, ἄρρωστοι, γυναῖκες μὲ μικρὰ παιδιά..., κι ἐκεῖνος νὰ ἐπιμένη. Καὶ δὲν ἦταν ὅτι εἶχε κανένα σοβαρὸ θέμα· χαζομάρες ἦταν αὐτὰ ποὺ ἤθελε νὰ μοῦ πῆ. Κατάλαβες; Τσιμέντο νὰ γίνουν οἱ ἄλλοι!

Νὰ σκεφθῆτε, ἔρχονται μερικοὶ καὶ μοῦ λένε: «Πάτερ, σήμερα νὰ κάνης προσευχὴ μόνο γιὰ μένα, γιὰ κανέναν ἄλλον». Τέτοια ἀπαίτηση! Εἶναι σὰν νὰ λένε: «Μ᾿ αὐτὴν τὴν ἁμαξοστοιχία θὰ ταξιδέψω μόνον ἐγώ· νὰ μὴν μπῆ μέσα κανένας ἄλλος». Ἀφοῦ πάει καὶ πάει τὸ τραῖνο, γιατί νὰ μὴν μποῦν καὶ ἄλλοι μέσα;

– Γέροντα, ποιό νόημα ἔχει αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Χριστός: «*Ὃς ἂν θέλη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν*»[6];

– Ἐννοεῖ νὰ «*ἀπολέσῃ*» ὁ ἄνθρωπος τὴν ζωή του, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια. Νὰ μὴν ὑπολογίζη τὴν ζωή του, νὰ θυσιάζη τὴν ζωή του γιὰ τὸν ἄλλον. «*Μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος*»[7], λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ὅλη ἡ βάση στὴν πνευματικὴ ζωὴ ἐδῶ εἶναι: νὰ ξεχνάω τὸν ἑαυτό μου μὲ τὴν καλὴ ἔννοια καὶ νὰ σκέφτωμαι τὸν ἄλλον, νὰ συμμετέχω στὸν πόνο, στὴν δυσκολία τοῦ ἄλλου. Νὰ μὴν κοιτάζω πῶς νὰ ξεφύγω τὴν δυσκολία, ἀλλὰ πῶς νὰ βοηθήσω τὸν ἄλλον, πῶς νὰ τὸν ἀναπαύσω.

– Πῶς θὰ καταλαβαίνω, Γέροντα, τί ἀναπαύει τὸν ἄλλον, γιὰ νὰ τὸ κάνω;

---

[5] Τὸ 1987 ὁ Γέροντας ὑποβλήθηκε σὲ ἐγχείρηση κήλης.

[6] *Ματθ*. 16, 25.

[7] *Α΄ Κορ*. 10, 24.

– Ἂν ἔρχεσαι στὴν θέση τοῦ ἄλλου, τότε θὰ καταλαβαίνης τί ἀναπαύει τὸν ἄλλον. Ἂν ὅμως μένης κλεισμένη στὸ καβούκι σου, πῶς θὰ καταλάβης τί ἀναπαύει τὸν ἄλλον;

Στὴν ἐποχή μας οἱ πιὸ πολλοὶ κοιτάζουν πῶς νὰ πάρουν τὴν θέση τοῦ ἄλλου καὶ ὄχι πῶς νὰ ἔρθουν στὴν θέση τοῦ ἄλλου, γιὰ νὰ τὸν καταλάβουν. Παρατηρῶ καμμιὰ φορὰ πὼς μερικοί, ἀκόμη καὶ ὅταν πᾶνε νὰ κοινωνήσουν, δὲν περιμένουν στὴν σειρά τους. Καθένας λέει: «ἐγὼ ἔχω δουλειὰ καὶ βιάζομαι» καὶ δὲν σκέφτεται: «ἄραγε εἶμαι ἄξιος νὰ κοινωνήσω;» ἢ «μήπως ὁ ἄλλος εἶναι πιὸ βιαστικὸς ἀπὸ μένα;». Τίποτε! κοινωνοῦν καὶ φεύγουν. Ἐδῶ, ἀκόμη καὶ νὰ στερηθῆς τὴν Θεία Κοινωνία γιὰ χάρη τοῦ ἄλλου, πρέπει νὰ χαίρεσαι. Κι ἂν ὁ ἱερεὺς ἔχη μία μόνο μερίδα, μόνον ἕναν μαργαρίτη, καὶ βρεθῆ κάποιος ἄρρωστος ποὺ εἶναι ἑτοιμοθάνατος καὶ χρειάζεται νὰ κοινωνήση, τότε πρέπει νὰ χαρῆς ποὺ δὲν θὰ κοινωνήσης ἐσύ, γιὰ νὰ κοινωνήση ὁ ἄρρωστος. Αὐτὸ θέλει ὁ Χριστός. Ἔτσι ἔρχεται ὁ Χριστὸς μέσα στὴν καρδιὰ καὶ πλημμυρίζει κανεὶς ἀπὸ χαρά.

Τὸ βάσανο τοῦ βολέματος

– Γέροντα, μὲ δυσκολεύει μιὰ ἀδελφή.

– Ξέρεις τί γίνεται; Πολλοὶ βλέπουν σὲ τί τοὺς δυσκολεύουν οἱ ἄλλοι, καὶ ὄχι σὲ τί δυσκολεύουν ἐκεῖνοι τοὺς ἄλλους. Ἀπαιτήσεις ἔχουν μόνον ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὄχι ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους. Ἡ λογικὴ ὅμως τῆς πνευματικῆς ζωῆς εἶναι νὰ ἐξετάζης σὲ τί δυσκολεύεις ἐσὺ τοὺς ἄλλους καὶ ὄχι σὲ τί σὲ δυσκολεύουν οἱ ἄλλοι· νὰ βλέπης τί ἀναπαύει τὸν ἄλλον καὶ ὄχι τί ἀναπαύει ἐσένα. Γιὰ ἀνάπαυση ἤρθαμε σὲ αὐτὴν τὴν ζωή; γιὰ βόλεμα; Σ᾽ αὐτὸν τὸν κόσμο δὲν ἤρθαμε γιὰ νὰ καλοπεράσουμε· ἤρθαμε νὰ ξεσκονισθοῦμε καὶ νὰ ἑτοιμασθοῦμε γιὰ τὴν ἄλλη ζωή.

Ἂν σκεφτώμαστε μόνον τὸν ἑαυτό μας καὶ κάνουμε μόνον αὐτὸ ποὺ ἀναπαύει ἐμᾶς, θέλουμε μετὰ νὰ μᾶς σκέφτωνται οἱ ἄλλοι, θέλουμε ὅλοι νὰ μᾶς ἐξυπηρετοῦν, θέλουμε ὅλοι νὰ μᾶς βοηθοῦν..., συνέχεια δηλαδὴ θέλουμε, καὶ καταλήγουμε στὸ βόλεμα τοῦ ἑαυτοῦ μας. «Ἐμένα ἔτσι μὲ βολεύει» ὁ ἕνας, «ἐμένα ἀλλιῶς μὲ βολεύει» ὁ ἄλλος, καὶ τελικὰ ὁ καθένας ἀναπαύεται σ᾽ αὐτὸ ποὺ τὸν βολεύει, ἀλλὰ ἀνάπαυση δὲν βρίσκει, γιατὶ ἡ πραγματικὴ ἀνάπαυση ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἀνάπαυση τοῦ ἄλλου.

Στὴν Κατοχή, τὸ 1941, ἐπειδὴ οἱ Γερμανοὶ ἔμπαιναν στὰ χωριά, ἔβαζαν φωτιὲς καὶ σκότωναν, εἴχαμε φύγει ἀπὸ τὴν Κόνιτσα καὶ εἴχαμε ἀνεβῆ στὸ βουνό. Τὴν ἡμέρα ποὺ οἱ Γερμανοὶ μπῆκαν στὴν Κόνιτσα, τὰ δύο ἀδέλφια μου εἶχαν πάει νωρὶς τὸ πρωὶ κάτω στὸν κάμπο, στὸ χωράφι ποὺ εἴχαμε καλαμπόκια, νὰ σκαλίσουν. Μόλις ἄκουσα ὅτι ἔφθασαν οἱ Γερμανοί, λέω στὴν μητέρα μου: «Θὰ πάω στὸ χωράφι νὰ τοὺς εἰδοποιήσω». Ἐκείνη δὲν μ᾽ ἄφηνε, γιατὶ ὅλοι τῆς ἔλεγαν: «Οἱ ἄλλοι ἔτσι κι ἀλλιῶς εἶναι χαμένοι. Μὴν τὸ ἀφήνης κι αὐτὸ νὰ πάη, γιατὶ θὰ χαθῆ κι αὐτό». Ποῦ νὰ ἀκούσω ἐγώ! Φοράω τὰ ἄρβυλα καὶ τρέχω κάτω στὸν κάμπο. Ἀπὸ τὴν βία μου ὅμως δὲν τὰ ἔδεσα καλὰ καί, καθὼς περνοῦσα μέσα ἀπὸ ἕνα ποτισμένο χωράφι, κόλλησαν τὰ ἄρβυλα στὴν λάσπη. Τὰ ἀφήνω καὶ τρέχω ξυπόλυτος μέσα ἀπὸ τὴν ποταμιὰ ποὺ ἦταν γεμάτη τριβόλια[8]. Περίπου μία ὥρα, καλοκαίρι μέσα στὴν ζέστη, ἔτρεχα ξυπόλυτος πάνω στὰ τριβόλια, ἀλλὰ οὔτε κἂν καταλάβαινα πόνο. Φθάνω στὸ χωράφι μας, πάω

[8] Τριβόλι: Ἀγριόχορτο μὲ πολλὰ ἀγκάθια.

κοντὰ στὰ ἀδέλφια μου ἐκεῖ ποὺ σκάλιζαν. «Ἦρθαν οἱ Γερμανοί, τοὺς λέω, πᾶμε νὰ κρυφτοῦμε». Ὁπότε βλέπουμε τοὺς Γερμανοὺς νὰ ἔρχωνται μὲ τὰ ὅπλα. «Συνεχίστε, τοὺς λέω, νὰ σκαλίζετε μὲ τὶς τσάπες κι ἐγὼ θὰ κάνω πὼς ἀραιώνω τὰ καλαμπόκια καὶ ξεβοτανίζω». Πέρασαν λοιπὸν οἱ Γερμανοὶ καὶ δὲν μᾶς πείραξαν· δὲν μᾶς εἶπαν τίποτε. Ὕστερα εἶδα ὅτι τὰ πόδια μου ἀπὸ τὰ τριβόλια εἶχαν γίνει ὅλο πληγές· μέχρι τότε δὲν εἶχα καταλάβει τίποτε. Ἐκεῖνο τὸ τρέξιμο εἶχε χαρά! Εἶχε τὴν χαρὰ τῆς θυσίας. Νὰ ἄφηνα τὰ ἀδέλφια μου; Ἂν δὲν ἔτρεχα καὶ πάθαιναν κάτι, μετὰ θὰ ἦταν γιὰ μένα βάσανο. Καὶ ἀσυνείδητος νὰ ἤμουν, θὰ εἶχα μετὰ τὸ βάσανο τοῦ βολέματος.

Ἡ φιλαυτία μᾶς στερεῖ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν χαρὰ

– Τί φταίει, Γέροντα, καὶ δὲν εἶμαι πάντοτε εἰρηνική;

– Δὲν ἐλευθερώθηκες ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου, εἶσαι σκλάβα στὸν παλαιό σου ἄνθρωπο. Κοίταξε νὰ πετάξης τὸν ἑαυτό σου, γιατί, ἂν δὲν πετάξης τὸν ἑαυτό σου, θὰ σὲ πετάξη ὁ ἑαυτός σου. Ὅποιος ἔχει φιλαυτία, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη ἀνάπαυση, εἰρήνη ψυχῆς, γιατὶ δὲν εἶναι ἐσωτερικὰ ἐλεύθερος. Εἶναι σὰν τὴν χελώνα καὶ τὸ περπάτημά του εἶναι σὰν τῆς χελώνας. Βγάζει ἐλεύθερα τὸ κεφάλι της ἡ χελώνα; Τὸν περισσότερο καιρὸ μένει κλεισμένη στὸ καβούκι της.

– Νομίζω, Γέροντα, ὅτι θεωρητικὰ πιάνω τὸν ἑαυτό μου, στὴν πράξη ὅμως...

– Ἡ ἐφαρμογὴ εἶναι δύσκολη· ἐκεῖ ζορίζεται ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος. Ἂν ὅμως δὲν ζορίσουμε φιλότιμα τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο, θὰ μᾶς ἀνατινάξη τὴν πνευματική μας οἰκοδομή.

– Γέροντα, πῶς εἶναι ἡ κόλαση;

– Θὰ σοῦ πῶ μιὰ ἱστορία ποὺ εἶχα ἀκούσει. Κάποτε ἕνας ἁπλὸς ἄνθρωπος παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ τοῦ δείξη πῶς εἶναι ὁ Παράδεισος καὶ ἡ κόλαση. Ἕνα βράδυ λοιπὸν στὸν ὕπνο του ἄκουσε μιὰ φωνὴ νὰ τοῦ λέη: «Ἔλα, νὰ σοῦ δείξω τὴν κόλαση». Βρέθηκε τότε σὲ ἕνα δωμάτιο, ὅπου πολλοὶ ἄνθρωποι κάθονταν γύρω ἀπὸ ἕνα τραπέζι καὶ στὴν μέση ἦταν μιὰ κατσαρόλα γεμάτη φαγητό. Ὅλοι ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἦταν πεινασμένοι, γιατὶ δὲν μποροῦσαν νὰ φᾶνε. Στὰ χέρια τους κρατοῦσαν ἀπὸ μιὰ πολὺ μακριὰ κουτάλα· ἔπαιρναν ἀπὸ τὴν κατσαρόλα τὸ φαγητό, ἀλλὰ δὲν μποροῦσαν νὰ φέρουν τὴν κουτάλα στὸ στόμα τους. Γι᾽ αὐτὸ ἄλλοι γκρίνιαζαν, ἄλλοι φώναζαν, ἄλλοι ἔκλαιγαν... Μετὰ ἄκουσε τὴν ἴδια φωνὴ νὰ τοῦ λέη: «Ἔλα τώρα νὰ σοῦ δείξω καὶ τὸν Παράδεισο». Βρέθηκε τότε σὲ ἕνα ἄλλο δωμάτιο ὅπου πολλοὶ ἄνθρωποι κάθονταν γύρω ἀπὸ ἕνα τραπέζι ἴδιο μὲ τὸ προηγούμενο καὶ στὴν μέση ἦταν πάλι μιὰ κατσαρόλα μὲ φαγητὸ καὶ εἶχαν τὶς ἴδιες μακριὲς κουτάλες. Ὅλοι ὅμως ἦταν χορτάτοι καὶ χαρούμενοι, γιατὶ ὁ καθένας ἔπαιρνε μὲ τὴν κουτάλα του φαγητὸ ἀπὸ τὴν κατσαρόλα καὶ τάιζε τὸν ἄλλον. Κατάλαβες τώρα κι ἐσὺ πῶς μπορεῖς νὰ ζῆς ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴ τὸν Παράδεισο;

Ὅποιος κάνει τὸ καλό, ἀγάλλεται, διότι ἀμείβεται μὲ θεϊκὴ παρηγοριά. Ὅποιος κάνει τὸ κακό, ὑποφέρει καὶ κάνει τὸν ἐπίγειο παράδεισο ἐπίγεια κόλαση. Ἔχεις ἀγάπη, καλωσύνη; Εἶσαι ἄγγελος καί, ὅπου πᾶς ἢ σταθῆς, μεταφέρεις τὸν Παράδεισο. Ἔχεις πάθη, κακία; Ἔχεις μέσα σου τὸν διάβολο καί, ὅπου πᾶς ἢ σταθῆς, μεταφέρεις τὴν κόλαση. Ἀπὸ ἐδῶ ἀρχίζουμε νὰ ζοῦμε τὸν Παράδεισο ἢ τὴν κόλαση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὴν σκλαβιὰ τῆς φιλαυτίας

Σκοπὸς τῆς ἀσκήσεως: ἡ ἀπέκδυση ἀπὸ τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο

– Πῶς, Γέροντα, θὰ ξεπεράσω τὴν φιλαυτία; Οἱ σωματικές μου δυνάμεις εἶναι λίγες καὶ δυσκολεύομαι στὴν αὐταπάρνηση καὶ στὴν θυσία.

– *«Θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον· καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει»*[1]. Δὲν ξεπερνᾶς τὴν φιλαυτία σου μὲ τὸ νὰ σηκώνης τὸν βαρὺ τουρβᾶ τοῦ ἄλλου – αὐτὸ δὲν θὰ τὸ ζητήση ἀπὸ σένα ὁ Θεός, ἀφοῦ δὲν ἔχεις σωματικὲς δυνάμεις –, ἀλλὰ ἂν ταπεινώνεσαι καὶ σηκώνης μιὰ κουβέντα, μιὰ ἀδικία. Κι ἂν προστεθῆ καὶ λίγος σωματικὸς κόπος ἀπὸ ἀγάπη καὶ καλωσύνη, ξέρεις πῶς βοηθάει μετὰ ὁ Θεός;

– Γέροντα, ὁ σωματικὸς κόπος καὶ ἡ ἄσκηση τί σχέση ἔχουν μὲ τὴν ἐκκοπὴ τῶν παθῶν;

– Ὁ σωματικὸς κόπος ὑποτάσσει τὸ σῶμα στὸ πνεῦμα. Καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ κάθε ἄσκηση, ὅταν γίνωνται γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, παράλληλα μὲ τὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἐκκοπὴ τῶν ψυχικῶν παθῶν, βοηθοῦν. Γιατί, ἂν δὲν κάνη κανεὶς ἀγώνα γιὰ νὰ ξερριζώση τὰ ψυχικὰ πάθη, τὴν ὑπερηφάνεια, τὴν ζήλεια, τὸν θυμό, καὶ κάνη μόνο μιὰ ξερὴ σωματικὴ ἄσκηση, θὰ θρέψη τὰ πάθη του μὲ τὴν ὑπερηφάνεια. Τὰ ψυχικὰ πάθη μᾶς κάνουν μεγαλύτερο κακὸ ἀπὸ ὅ,τι τὸ πάχος τοῦ σώματος· αὐτὸ εἶναι καλοήθης ὄγκος, ἐνῶ τὰ ψυχικὰ πάθη εἶναι κακοήθης ὄγκος. Δὲν λέω νὰ μὴν κάνη κανεὶς ἄσκηση, ἀλλὰ νὰ μπῆ στὸ νόημα τῆς ἀσκήσεως ποὺ σκοπός της εἶναι ἡ ἀπέκδυση ἀπὸ τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο.

– Πῶς πρέπει, Γέροντα, νὰ ἀγωνίζεται κανεὶς στὴν ἐγκράτεια;

– Ὁ ἀγώνας πρέπει νὰ γίνεται ὡς ἑξῆς: Ὅ,τι ἔχει ἀνάγκη ὁ ὀργανισμὸς νὰ τοῦ τὸ δίνη κανείς· ὕπνο, φαγητὸ κ.λπ. Μετὰ θὰ ἔχη στόχο νὰ κόβη τὰ ψυχικὰ πάθη: τὶς ἐπιθυμίες του, τὸν ἐγωισμό του, τὴν ζήλεια του κ.λπ. Καὶ μετὰ νὰ κάνη ἐγκράτεια στὸ φαγητό, στὸν ὕπνο. Τότε θὰ ἔχη νόημα ἡ σωματικὴ ἄσκηση.

– Γέροντα, πῶς θὰ διακρίνη κανεὶς μέχρι ποῦ φθάνουν τὰ ὅρια τῆς ἀντοχῆς του καὶ ἀπὸ ποῦ ξεκινάει ἡ φιλαυτία;

– Πρέπει νὰ παρακολουθῆ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ δοκιμάζη. Δοκιμάζοντας θὰ βρῆ τὰ δικά του μέτρα. Καὶ ὁ μπακάλης στὴν ἀρχὴ ποὺ εἶναι ἄπειρος, ὅταν ζυγίζη, ἄλλοτε βάζει λίγο καὶ ἄλλοτε πολύ. Ὅταν μετὰ ἀποκτήση πεῖρα, βάζει ὅσο χρειάζεται. Πάντως, ὅταν εἶναι νέος κανείς, μπορεῖ νὰ κάνη περισσότερη ἄσκηση. Ὅσο περνάει ἡ ἡλικία, οἱ δυνάμεις κάμπτονται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ζορίση πολὺ τὸν ἑαυτό του. Ἂν τὸν ζορίση παραπάνω, μπορεῖ νὰ βλάψη καὶ τὴν ὑγεία του. Γι᾽ αὐτὸ κατὰ καιροὺς χρειάζεται νὰ κάνη μιὰ ἀναθεώρηση τῶν δυνάμεών του καὶ νὰ προσαρμόζεται ἀνάλογα μὲ τὴν νέα κατάστασή του.

– Καμμιὰ φορά, Γέροντα, ὅταν αἰσθάνωμαι μία ἐξάντληση, μὲ πιάνει μία δειλία καὶ δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε. Μήπως εἶναι φιλαυτία;

– Ὅταν αἰσθάνεσαι ἐξάντληση, νὰ ἐξετάζης ἐὰν εἶναι ἀπὸ ἀρρώστια. Ἐὰν δὲν εἶναι ἀπὸ ἀρρώστια, δὲς μήπως σοῦ λείπη ὕπνος ἢ μήπως χρειαζόταν νὰ φᾶς ἢ νὰ

---

[1] *Ψαλμ.* 50, 19.

ξεκουρασθῆς λίγο παραπάνω. Ἂν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν συμβαίνη, τότε εἶναι τοῦ πειρασμοῦ. Σήκω, ἄρχισε τὴν δουλειά σου, καὶ νικᾶς τὸν πειρασμό.

– Πόσο πρέπει νὰ ἐπιμείνω, Γέροντα, στὸν κόπο; Μήπως μὲ τὸ νὰ οἰκονομάω τὸν ἑαυτό μου διώχνω τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ;

– Ὄχι, εὐλογημένη! Θέλει νὰ προσέχης καὶ νὰ σταματᾶς, πρὶν φθάσης νὰ μὴν μπορῆς.

– Ὅμως, Γέροντα, αἰσθάνομαι ὅτι ποτὲ δὲν ἐφάρμοσα αὐτὸ ποὺ λένε οἱ Πατέρες: «*Δῶσε αἷμα, γιὰ νὰ λάβης πνεῦμα*»[2].

– Τί αἷμα νὰ δώσης ἐσύ, ἀφοῦ σοῦ λείπει αἷμα; Ἐσὺ ἔχεις ἀνάγκη νὰ σοῦ δώσουν αἷμα... Τὰ ψυχικὰ πάθη νὰ προσέξης.

Νὰ μὴν προσκυνᾶμε τὴν ἀνάπαυση

– Ὅταν, Γέροντα, λέω: «Τόσο μπορῶ νὰ δουλέψω, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀντοχή μου», ἀπὸ φιλαυτία τὸ λέω;

– Ὅσο κάθεται κανείς, τόσο χαλαρώνει· ὅσο δουλεύει, τόσο δυναμώνει. Ἐκτὸς ποὺ διώχνει τὴν μούχλα μὲ τὴν δουλειά, βοηθιέται καὶ πνευματικά.

Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ φθάση νὰ χαίρεται ὁ ἄνθρωπος περισσότερο ἀπὸ τὴν κακοπάθεια παρὰ ἀπὸ τὴν καλοπέραση. Ἂν ξέρατε πῶς ζοῦν μερικὰ γεροντάκια ἐκεῖ στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀλλὰ καὶ τί χαρὰ νιώθουν! Νά, ἕνα γεροντάκι, ποὺ ἔμενε μόνο του ἕνα χιλιόμετρο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ Καλύβι μου, τί αὐταπάρνηση εἶχε! Τὸ Καλύβι του ἦταν ψηλά, σὲ ἕνα πολὺ ἀπότομο μέρος, καὶ τὸ καημένο ἀρκουδώντας κατέβαινε ἀπὸ τὸ μονοπάτι γιὰ νὰ πάη σὲ ἕνα ἄλλο γεροντάκι πιὸ κάτω, ὅταν χρειαζόταν κάτι. Ἤθελαν νὰ τὸ πάρουν νὰ τὸ γηροκομήσουν, ἀλλὰ δὲν δεχόταν, καὶ ὅλοι μετὰ ἔλεγαν: «αὐτὸς εἶναι πλανεμένος», γιατὶ καθόταν μόνος του ἐκεῖ. Μιὰ μέρα ποὺ ἦρθε στὸ Καλύβι, μοῦ εἶπε γιὰ ποιόν λόγο δὲν ἤθελε νὰ φύγη: Ὅταν ζοῦσε ὁ Γέροντάς του, τὸ Καλύβι τους δὲν εἶχε ναὸ καὶ ἐκεῖνος παρακαλοῦσε τὸν Γέροντά του νὰ κάνουν ναό. «Ἂς κάνουμε ναό, τοῦ εἶπε τελικὰ ὁ Γέροντάς του, ἀλλὰ μετὰ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ φύγης ἀπὸ ᾽δῶ, γιατὶ θὰ μένη στὸ Ἱερὸ ὁ Φύλακας Ἄγγελος καὶ δὲν κάνει νὰ τὸν ἀφήσης μόνον». Τότε αὐτὸς τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ μείνη γιὰ πάντα στὸ Καλύβι, καὶ ἔτσι ἔκαναν τὸν ναό. Τελευταῖα εἶχε γκρεμισθῆ καὶ τὸ Κελλί του καὶ ἔμενε μέσα στὴν ἐκκλησία· κοιμόταν σὲ ἕνα στασίδι. Τέτοια αὐταπάρνηση! Εἶχα φροντίσει νὰ ἔχη μερικὰ ροῦχα, γιὰ νὰ ἀλλάζη τοὐλάχιστον, γιατὶ ὑπέφερε ἀπὸ τὰ ἔντερα καὶ εἶχε κοψίματα. Μιὰ μέρα ἔστειλα ἕναν γνωστὸ γιατρὸ νὰ πάη νὰ τὸν δῆ. Πῆγε μὲ ἕναν ἄλλον, χτυποῦν, ξαναχτυποῦν, τίποτε. Ὅταν ἄνοιξαν, τὸν βρῆκαν πεθαμένο στὸ στασίδι ποὺ ἔμενε, σκεπασμένο μὲ μιὰ κουβέρτα. Ἐκεῖ ἀνεπαύθη ἐν Κυρίῳ!

Ἡ σκληρότητα στὴν ζωή μας γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ φέρνει στὴν καρδιὰ τὴν τρυφεράδα τοῦ Χριστοῦ. Οἱ θεῖες ἡδονὲς γεννιοῦνται ἀπὸ τὶς σωματικὲς ὀδύνες. Οἱ Πατέρες ἔδωσαν αἷμα καὶ ἔλαβαν πνεῦμα. Μὲ ἱδρῶτα καὶ κόπο πῆραν τὴν Χάρη. Πέταξαν τὸν ἑαυτό τους καὶ τὸν βρῆκαν στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ.

Πολὺ μὲ συγκίνησε τὸ συναξάρι τῶν Ἁγίων Ἀσκητῶν τοῦ Σινᾶ. Πέντε χιλιάδες ἀσκητὲς ἔζησαν στὸ Σινᾶ καὶ πόσοι ἄλλοι στὸ Ἅγιον Ὄρος! Χίλια χρόνια πόσοι Πατέρες ἁγίασαν! Ἀλλὰ καὶ οἱ Ὁμολογητὲς καὶ οἱ Μάρτυρες τί τράβηξαν! Καὶ ἐμεῖς

---

[2] Βλ. Τὸ Γεροντικόν, Ἀββᾶς Λογγῖνος ε΄, σ. 63.

γκρινιάζουμε γιὰ τὴν παραμικρὴ ταλαιπωρία. Ζητᾶμε νὰ ἀποκτήσουμε χωρὶς κόπο τὴν ἁγιότητα. Σπανίζει ἡ αὐταπάρνηση. Οὔτε ἐμεῖς οἱ μοναχοὶ δὲν καταλάβαμε ὅτι «*τὰ καλὰ κόποις κτῶνται*»[3] καὶ ἔχουμε τὴν ἐπιείκεια στὸν ἑαυτό μας· δικαιολογοῦμε τὸν ἑαυτό μας καὶ βρίσκουμε ἐλαφρυντικὰ γιὰ τὸ καθετί. Ἀπὸ ᾿κεῖ ξεκινάει τὸ κακό. Καὶ ὁ διάβολος βρίσκει δικαιολογίες γιὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο, ἀλλὰ τὰ χρόνια περνᾶνε.

Γι᾿ αὐτὸ νὰ μὴν ξεχνιώμαστε· νὰ θυμώμαστε καὶ λίγο ὅτι ὑπάρχει καὶ θάνατος. Μιὰ ποὺ θὰ πεθάνουμε, νὰ μὴν προσέχουμε καὶ τόσο πολὺ τὸ σῶμα· ὄχι νὰ μὴν προσέχουμε καὶ νὰ παθαίνουμε ζημιές, ἀλλὰ νὰ μὴν προσκυνοῦμε τὴν ἀνάπαυση.

Τί τὸν κρατᾶς τὸν ἑαυτό σου γιὰ τὸν ἑαυτό σου;

– Γέροντα, ἔχω τὸν λογισμὸ μήπως δὲν φταίει ἡ λίγη ἀντοχή μου ποὺ κουράζομαι εὔκολα ἀλλὰ κάτι ἄλλο.

– Ναί, ἂν ὑπῆρχε ἡ θεία φλόγα μέσα σου, τότε ὅλα θὰ ἦταν διαφορετικά.

– Γέροντα, πῶς θὰ ἀποκτήσω αὐτὴν τὴν θεία φλόγα;

– Ἂν ξεχνᾶς τὸν ἑαυτό σου καὶ σκέφτεσαι τοὺς ἄλλους.

– Μοῦ φαίνεται δύσκολο νὰ τὸ κάνω πάντοτε αὐτό.

– Τοὐλάχιστον προσπάθησε νὰ σκέφτεσαι καὶ νὰ φροντίζης τοὺς ἄλλους ὅπως σκέφτεσαι καὶ φροντίζεις τὸν ἑαυτό σου. Ἔτσι, σιγὰ-σιγὰ θὰ φθάσης νὰ ἀδιαφορῆς γιὰ τὸν ἑαυτό σου, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, καὶ νὰ σκέφτεσαι πάντα τοὺς ἄλλους. Καὶ τότε βέβαια θὰ σὲ σκέφτεται καὶ ὁ Θεός, θὰ σὲ σκέφτωνται καὶ οἱ ἄλλοι· μόνο νὰ μὴν τὸ κάνης, γιὰ νὰ σὲ σκέφτωνται οἱ ἄλλοι!...

– Τελικά, Γέροντα, αὐτὸ ποὺ μὲ βασανίζει εἶναι ὁ ἑαυτός μου.

– Ναί, βρὲ παιδί, πέταξε τὸν ἑαυτό σου. Ἂν πετάξης τὸν ἑαυτό σου, μετὰ θὰ πετᾶς. Τί τὸν κρατᾶς τὸν ἑαυτό σου γιὰ τὸν ἑαυτό σου; Τὸ κομμάτι τῆς ἀγάπης ποὺ κρατᾶς γιὰ τὸν ἑαυτό σου, τὸ ἀφαιρεῖς ἀπὸ τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀγάπη ποὺ πρέπει νὰ ἔχης γιὰ τοὺς ἄλλους.

– Γέροντα, πῶς θὰ πετάξω τὸν ἑαυτό μου;

– Ὅσο μπορεῖς, νὰ βγάζης τὸν ἑαυτό σου ἔξω ἀπὸ τὶς ἐνέργειές σου καὶ νὰ βάζης μέσα σου τοὺς ἄλλους. Προσπάθησε αὐτὸ ποὺ θέλεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου νὰ τὸ δίνης στοὺς ἄλλους. Νὰ δίνης–νὰ δίνης, χωρὶς νὰ ὑπολογίζης τὸν ἑαυτό σου. Ὅσο θὰ δίνης, τόσο θὰ παίρνης, γιατὶ ὁ Θεὸς θὰ σοῦ δίνη ἄφθονη τὴν Χάρη Του καὶ τὴν ἀγάπη Του· θὰ σὲ ἀγαπάη πολύ, καθὼς κι ἐσὺ πολὺ θὰ Τὸν ἀγαπᾶς, γιατὶ θὰ πάψης νὰ ἀγαπᾶς τὸν ἑαυτό σου, ὁ ὁποῖος σοῦ ζητάει νὰ τρέφεσαι ἀπὸ τὸν ἐγωισμὸ καὶ τὴν ὑπερηφάνεια, καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ποὺ δίνει ὅλες τὶς βιταμίνες στὴν ψυχὴ καὶ τὴν θεία ἀλλοίωση στὴν σάρκα, καὶ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ ἀκτινοβολῆ. Θὰ εὔχωμαι πολὺ γρήγορα νὰ τὰ νιώσης ὅλα αὐτά, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ βάσανο τῆς φιλαυτίας.

– Μπορεῖ, Γέροντα, νὰ ἀγωνίζωμαι νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν φιλαυτία μου, καὶ πάλι νὰ ἔχω τὸν ἑαυτό μου σὲ ὅ,τι κάνω;

---

[3] Ἀρχαῖο γνωμικό. Πρβλ. καὶ *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀγγελικοῦ Σχήματος, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1992, σ. 207.

– Πῶς ἀγωνίζεσαι; Τὸν πετᾶς τὸν ἑαυτό σου; Ὅ,τι εἶναι σιχαμερὸ τὸ πετάει κανείς· πρέπει ὅμως νὰ καταλάβη ὅτι εἶναι σιχαμερό. Ἅμα δὲν τὸ σιχαθῆ, δὲν τὸ πετάει. Θέλω νὰ πῶ, καὶ τὸν παλαιό σου ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τὸν πετάξης, πρέπει νὰ τὸν σιχαθῆς. Μὲ μουδιασμένα πράγματα δὲν γίνεται προκοπή.

Ὅταν ὑπάρχη αὐταπάρνηση, δίνει ὁ Θεὸς τὴν Χάρη Του

– Γέροντα, μὲ πειράζει ἡ συνείδηση, ὅταν οἰκονομάω τὸν ἑαυτό μου. Σκέφτομαι: «Πῶς οἱ Ἅγιοι βίαζαν τὸν ἑαυτό τους;».

– Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ξεπερνᾶ τὰ ὅρια τῆς ἀντοχῆς του, ἀγωνιζόμενος ταπεινά, μὲ φιλότιμο, τότε ἔρχεται σ᾽ αὐτὸν θεία δύναμη, ὑπερφυσική.

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Βαρσανούφιος λέει: «*Μὴ ζητήσῃς σωματικὴν ἀνάπαυσιν, ἐὰν μὴ δώῃ σοι αὐτὴν ὁ Κύριος*»[4]. Τί ἐννοεῖ;

– Θέλει νὰ πῆ νὰ μὴν κοιτάζη κανεὶς τὸ χουζούρι του, τὸ βόλεμά του. Αὐταπάρνηση χρειάζεται πρῶτα καὶ ὕστερα ἔρχονται πολλὲς θεῖες δυνάμεις, γιατί, ὅταν ὑπάρχη αὐταπάρνηση, τότε ὁ Θεὸς δίνει στὸν ἄνθρωπο τὴν Χάρη Του.

Ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔχη τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, τότε δέχεται τὴν θεία βοήθεια, τὸν οἰκονομάει ὁ Θεός. Ἀνάλογη μὲ τὴν θυσία καὶ μὲ τὴν προσευχὴ ποὺ κάνει κανεὶς γιὰ τὸν συνάνθρωπό του, εἶναι καὶ ἡ βοήθεια ποὺ λαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεό. Μιὰ φορὰ ποὺ πήγαινα ἀργὰ τὸ ἀπόγευμα ἀπὸ τὴν Μονὴ Σταυρονικήτα στὸ Καλύβι τοῦ Παπα–Τύχωνα – τὸ ἑτοίμαζα τότε[5], γιὰ νὰ μείνω ἐκεῖ – μὲ σταμάτησε στὸν δρόμο κάποιος ποὺ εἶχε πολλὰ προβλήματα. Στάθηκα ὄρθιος, φορτωμένος μὲ τὸν τουρβᾶ γεμάτο πράγματα καὶ τὸν ἄκουγα· ψιχάλιζε κιόλας. Νύχτωσε καὶ ἐκεῖνος ἔλεγε-ἔλεγε συνέχεια. Ψιχάλα-ψιχάλα, εἴχαμε γίνει μούσκεμα. Κάποια στιγμὴ μοῦ ἦρθε ὁ λογισμός: «Πῶς θὰ βρῶ τὸ Καλύβι; Νύχτα, λάσπη, τὸ μονοπάτι δύσκολο, δὲν ἔχω καὶ φακό, ἀλλὰ πῶς νὰ τὸν διακόψω;». Τὸν ρώτησα ποῦ θὰ μείνη, μοῦ εἶπε σὲ ἕνα κοντινὸ Κελλί. Σταθήκαμε λοιπὸν ἐκεῖ μέχρι τὰ μεσάνυχτα. Μόλις χωρίσαμε καὶ πῆρα τὸ μονοπάτι, γλίστρησα κι ἔπεσα μέσα στὰ βάτα. Τὰ παπούτσια ἔφυγαν κάτω, ὁ τουρβᾶς πιάστηκε στὰ κλαδιά, τὸ ζωστικὸ μαζεύτηκε στὸν λαιμό. Δὲν ἔβλεπα τίποτε. Ὁπότε εἶπα: «Καλύτερα ἂς μείνω ἐδῶ καὶ ἂς ἀρχίσω τὸ Ἀπόδειπνο. Θὰ κάνω καὶ τὸ Μεσονυκτικὸ καὶ τὸν Ὄρθρο, θὰ φωτίση καὶ θὰ βρῶ τὸ Κελλί μου. Ἄραγε αὐτὸς ὁ καημένος θὰ βρῆ τὸν δρόμο του;». Μόλις ἔφθασα στὸ «Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου», ξαφνικά, ἕνα φῶς, σὰν προβολέας, φώτισε ὅλον τὸν λάκκο τῆς Καλιάγρας! Βρῆκα τὰ παπούτσια καὶ ξεκίνησα. Ὅλο τὸ μονοπάτι ἦταν μέσ᾽ στὸ φῶς. Ἔφθασα στὸ Καλύβι, βρῆκα καὶ τὸ κλειδὶ ἀπὸ τὸ λουκέτο, ποὺ ἦταν τόσο μικρὸ καὶ τὸ εἶχα βάλει σὲ τέτοιο μέρος πού, καὶ μέρα νὰ ἦταν, δύσκολα θὰ τὸ ἔβρισκα. Μπῆκα μέσα, ἄναψα τὰ καντήλια στὸ ἐκκλησάκι, καὶ τότε χάθηκε ἐκεῖνο τὸ φῶς. Δὲν χρειαζόταν ἄλλο!...

---

[4] Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου, *Κείμενα διακριτικὰ καὶ ἡσυχαστικά*, ἐρώτ. ρθ΄, ἐκδ. «Ἑτοιμασία», Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Καρέας 1996, τόμος Α΄, σ. 244.

[5] Τὸ 1968.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ – ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑ Η ΡΙΖΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

**«Ὁ ὑπερήφανος εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὸν Θεό,
γιατὶ ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι κακὸς ἀγωγός,
μονωτικό, ποὺ δὲν ἀφήνει
τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ περάση,
καὶ μᾶς ἀπομονώνει ἀπὸ τὸν Θεό».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ὑπερηφάνεια, τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο τῶν παθῶν

– Γέροντα, ἔχω ζήλεια, μνησικακία, κατακρίνω, θυμώνω...

– Ἡ ζήλεια, ἡ κατάκριση, ὁ θυμός, ἡ μνησικακία κ.λπ., ὅλα ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια ξεκινοῦν. Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο ὅλων τῶν παθῶν. Ἂν λοιπὸν χτυπήσης τὴν ὑπερηφάνεια, χτυπᾶς ὅλα τὰ πάθη καὶ ἔρχεται μέσα σου ἡ ταπείνωση καὶ ἡ ἀγάπη. Γι᾽ αὐτό, νομίζω, ἀρκετὸ εἶναι νὰ ἀσχοληθῆς ἢ μᾶλλον νὰ ἀνοίξης μέτωπο μάχης μὲ τὴν ὑπερηφάνεια· νὰ στρέψης ὅλα τὰ πυρὰ πρὸς τὸ κάστρο τῆς ὑπερηφανείας, τὸ ὁποῖο μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὸν Θεό. Βλέπεις, ὅταν ὁ ἐχθρὸς πολεμάη ἕνα κράτος, τὶς περισσότερες δυνάμεις θὰ τὶς στείλη νὰ χτυπήσουν τὴν πρωτεύουσα. Μία βόμβα ἂν ρίξη στὴν πρωτεύουσα καὶ τὴν καταστρέψη, πάει μετά, κατέστρεψε ὅλο τὸ κράτος.

– Γέροντα, μὲ ποιόν συγγενεύει ὁ ὑπερήφανος;

– Μὲ τὸν ἔξω ἀπὸ ᾽δῶ, μὲ τὸν διάβολο... Ἂν καὶ εὐκολώτερα κάμπτεται ὁ διάβολος παρὰ ὁ ὑπερήφανος. Γιατὶ τὸν δαίμονα τὸν κάμπτεις, ἂν ταπεινωθῆς, ἐνῶ τὸν ὑπερήφανο, ἀκόμη καὶ νὰ ταπεινωθῆς καὶ νὰ τοῦ ζητήσης συγγνώμη, δὲν τὸν κάμπτεις· θὰ σοῦ πῆ: «ὑποκρίνεσαι!».

Ὅποιος ἔχει περισσότερη ταπείνωση, ἔχει περισσότερο πνευματικὸ περιεχόμενο. Ὁ ὑπερήφανος δὲν ἔχει ἐσωτερικὸ περιεχόμενο. Εἶναι σὰν τὸ ἀψώμωτο στάχυ ποὺ στέκεται ὄρθιο, ἐνῶ τὸ ψωμωμένο στάχυ γέρνει τὸ κεφαλάκι του. Καὶ ἐκτὸς ποὺ εἶναι σκοτισμένος, εἶναι καὶ ἐσωτερικὰ ἀνήσυχος καὶ ἐξωτερικὰ ταραγμένος καὶ θορυβώδης. Γιατί, ὅταν ὑπάρχη ὑπερηφάνεια, ὅ,τι κάνει ὁ ἄνθρωπος, εἶναι μιὰ φούσκα ποὺ τὴν φουσκώνει ὁ διάβολος καὶ μετὰ τὴν τρυπάει μὲ μιὰ καρφίτσα, κάνει κρότο καὶ σπάει.

Εἶναι ἄτιμη ἡ ὑπερηφάνεια, εἶναι φοβερὸ πράγμα, ἀφοῦ τοὺς Ἀγγέλους τοὺς ἔκανε δαίμονες! Αὐτὴ μᾶς ἔφερε ἀπὸ τὸν Παράδεισο στὴν γῆ καὶ τώρα ἀπὸ τὴν γῆ προσπαθεῖ νὰ μᾶς στείλη στὴν κόλαση.

Ὅταν δὲν καταλαβαίνουμε τὴν ὑπερηφάνεια

– Ἐγώ, Γέροντα, δὲν καταλαβαίνω νὰ ὑπερηφανεύωμαι γιὰ κάτι συγκεκριμένο.

– Τότε θὰ ὑπάρχη μέσα σου μιὰ γενικὴ ὑπερηφάνεια. Πολλὲς φορὲς ὁ διάβολος τὰ παρουσιάζει ὅλα καμουφλαρισμένα καὶ δὲν παίρνει ὁ ἄνθρωπος εἴδηση, ὅταν ἐνεργῆ ὑπερήφανα. Ἂν ὅμως παρακολουθῆ καὶ ἐξετάζη τὸν ἑαυτό του, βλέπει ποῦ ἐνήργησε μὲ ὑπερηφάνεια. Μπορεῖ νὰ μὴν καταλαβαίνη ὅλη τὴν ὑπερηφάνεια ποὺ ἔχει, ἀλλὰ λίγο θὰ τὴν καταλαβαίνη. Θὰ δῆ ὅτι νιώθει μέσα του μιὰ ἐγωιστικὴ ἱκανοποίηση, μιὰ ὑπεροχὴ ἀπέναντι στοὺς ἄλλους.

– Καὶ ὅταν, Γέροντα, κάποιος δὲν μπορῆ νὰ καταλάβη καθόλου ὅτι ἔχει ὑπερηφάνεια, τί γίνεται;

– Τότε λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι. Ὑπερηφανεύεται, πέφτει καὶ ταπεινώνεται. Ξανὰ ὑπερηφανεύεται, πάλι πέφτει, πάλι ταπεινώνεται. Καὶ συνεχίζεται ἡ ἴδια κατάσταση σὲ ὅλη του τὴν ζωή, ὑπερηφάνεια-ταπείνωση, ὑπερηφάνεια-ταπείνωση. Αὐτὴ ἡ ταπείνωση δὲν εἶναι ἀρετή· εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πνευματικῶν νόμων ποὺ λειτουργοῦν. Ταπεινώνεται δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ τὸ

θέλη καὶ χωρὶς νὰ βγαίνη τίποτε. Ὑπάρχει μιὰ στασιμότητα· τοῦ δίνεται μόνον ἡ εὐκαιρία νὰ καταλάβη ὅτι δὲν πάει καλά. Λέω, ἂς ποῦμε, σὲ μιὰ ἀδελφή: «Αὐτὴν τὴν εἰκόνα τὴν ἔκανες καλή». Ἂν ὑπερηφανευθῆ, ὅταν πρόκειται νὰ κάνη ἄλλη εἰκόνα, θὰ πῆ: «Αὐτὴν τὴν εἰκόνα θὰ τὴν κάνω πιὸ καλὴ ἀπὸ τὴν προηγούμενη, γιὰ νὰ μοῦ πῆ ὁ Γέροντας πάλι "μπράβο"». Καὶ βλέπεις, μετὰ κάνει μιὰ καρικατούρα. Τὴν διορθώνω καί, ἐπειδὴ πάλι λέει μέσα της: «τώρα θὰ τὴν κάνω ὅπως ἀκριβῶς μοῦ εἶπε ὁ Γέροντας, γιὰ νὰ μοῦ πῆ "μπράβο"», κάνει πάλι καρικατούρα.

– Μπορεῖ ὅμως, Γέροντα, ἡ ἴδια νὰ τὴν θεωρῆ καλή;

– Πῶς δὲν μπορεῖ; Τὴν καρικατούρα μπορεῖ νὰ τὴν θεωρήση ἀριστούργημα καὶ νὰ ἔρθη μὲ χαρὰ νὰ μοῦ πῆ: «Πῶς σᾶς φαίνεται, Γέροντα, τώρα; Εἶναι καλή;». Θὰ τῆς ἀποδείξω ὅτι εἶναι καρικατούρα καὶ τότε θὰ καταλάβη.

– Κι ἂν δὲν τὸ καταλάβη;

– Τότε ἡ ὑπερηφάνειά της ἔχει πιάσει πουρὶ καὶ θὰ συνεχίζη νὰ κάνη τὰ ἴδια λάθη. Ὅ,τι καὶ νὰ πῆς, δὲν θὰ βγαίνη ἀπὸ τὸ δικό της.

– Ἐάν, Γέροντα, μὲ τὸν νοῦ μου πιάνω τὴν ὑπερηφάνεια, ἀλλὰ ἡ καρδιά μου μένει σκληρή;

– Ἀπὸ ᾽κεῖ θὰ ἀρχίσης καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ ἔρθη ἡ θεραπεία. Ὁ γιατρὸς πρῶτα κάνει τὴν διάγνωση καὶ ὕστερα προχωρεῖ στὴν θεραπεία.

Ἡ ὑπερηφάνεια εἰσχωρεῖ παντοῦ

– Γέροντα, πιὸ πολὺ μὲ βοηθάει νὰ ἔχω λίγη δυσκολία, ὅταν κάνω τὰ πνευματικά μου καθήκοντα. Μπορεῖ ὅμως νὰ ἔχη καὶ αὐτὸ ὑπερηφάνεια;

– Ἔ, ἂν δὲν προσέξη κανείς, καὶ ξαπλωμένος νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν κάνη τίποτε, πάλι μπορεῖ νὰ ὑπερηφανεύεται. Τὸ τραῖνο ἐκτροχιάζεται καὶ ἀπὸ τὰ ἀριστερὰ καὶ ἀπὸ τὰ δεξιά. Ὁ διάβολος καὶ ἀπὸ ᾽δῶ καὶ ἀπὸ ᾽κεῖ μᾶς πιάνει. Μὲ ρωτοῦν μερικοί: «Τί νὰ προσέξω, γιὰ νὰ μὴν πέφτω στὴν ὑπερηφάνεια;». Εἶναι σὰν νὰ λένε: «Ἀπὸ ποῦ κινδυνεύω νὰ πέσω; ἀπὸ ᾽δῶ ἢ ἀπὸ ᾽κεῖ;». Καὶ ἀπὸ ᾽δῶ καὶ ἀπὸ ᾽κεῖ μπορεῖ νὰ πέσης, καὶ ἀπὸ ἀριστερὰ καὶ ἀπὸ δεξιά, καὶ ἀπὸ τὴν σκάλα καὶ ἀπὸ τὴν καρέκλα καὶ ἀπὸ τὸ σκαμνί. Κάθε στιγμὴ καὶ σὲ κάθε περίπτωση χρειάζεται προσοχή, γιατὶ ἡ ὑπερηφάνεια εἰσχωρεῖ παντοῦ.

– Μπορεῖ, Γέροντα, κάποιος νὰ μὴν ἔχη τίποτε καὶ νὰ ὑπερηφανεύεται;

– Καμμιὰ φορὰ αὐτὸς μπορεῖ νὰ ἔχη περισσότερη ὑπερηφάνεια. Ὅταν ἤμουν στὴν Μονὴ Στομίου[1], στὴν Ἤπειρο, εἶχα μάθει γιὰ ἕναν γέρο τσομπάνο ὅτι ἦταν τελείως ἐγκαταλελειμμένος. Δὲν εἶχε κάνει οἰκογένεια καὶ γύριζε ἐδῶ κι ἐκεῖ. Τελικὰ τὸν συμμάζεψε ἕνας ἄλλος τσομπάνος καὶ τὸν ἔβαλε σὲ μιὰ καλύβα, ὅπου εἶχε τὰ κλαδιὰ γιὰ τὶς κατσίκες. Δὲν τὸν ἄφηνε νὰ ἀνάβη οὔτε φωτιά, γιὰ νὰ ζεσταθῆ, γιατὶ φοβόταν μὴν πιάσουν φωτιὰ τὰ κλαδιά. Ἐκεῖ μέσα στὸ κρύο, σὲ μιὰ γωνιὰ εἶχε δύο σανίδες γιὰ κρεββάτι κι ἕνα στρῶμα. Ὅταν τὸ ἔμαθα, πῆγα νὰ τὸν δῶ. Ἦταν χάλια. Εἶπα μετὰ σὲ μιὰ φτωχὴ γυναίκα: «Πόσα θέλεις, γιὰ νὰ τὸν πλένης λίγο;». «Τίποτε, μοῦ λέει, μόνον τὸ σαπούνι νὰ μοῦ δίνης». Μιὰ μέρα ποὺ εἶχα πάει, ἦταν μεσημέρι καὶ ἔτρωγε. Μόλις τέλειωσε τὸ φαγητό, μὲ κοιτάζει, γυρίζει τὸ πιάτο ἀνάποδα καὶ λέει μὲ

---

[1] Ὁ Γέροντας μόνασε στὴν Ἱερὰ Μονὴ Στομίου Κονίτσης ἀπὸ τὸ 1958 μέχρι τὸ 1962.

μιὰ ἱκανοποίηση: «Αὐτὸ θὰ πῆ μελό[2], καλόγερε, αὐτὸ θὰ πῆ μελό! Ἔχει σκυλιά, γατιὰ ἐδῶ». Δηλαδὴ τὸ ὅτι γύρισε ἀνάποδα τὸ πιάτο, γιὰ νὰ μὴν τὸ γλείφουν τὰ γατιὰ καὶ τὰ σκυλιά, τὸ θεώρησε κατόρθωμα. Λὲς καὶ ἀνέβηκε στὸ διάστημα. Νά, ὑπερηφάνεια! Τὰ χάλια του εἶχε, καὶ ὅμως τί ὑπερηφάνεια εἶχε!

Οἱ ὑπερήφανοι λογισμοὶ

– Γέροντα, τί πρέπει νὰ κάνουμε, ὅταν μᾶς ἔρχωνται λογισμοὶ ὑπερηφανείας;

– Ὅπως οἱ ἄλλοι γελοῦν, ὅταν μᾶς βλέπουν νὰ ὑπερηφανευώμαστε, ἔτσι κι ἐμεῖς νὰ γελοῦμε μὲ τοὺς λογισμοὺς ὑπερηφανείας.

– Στὸν ταπεινὸ ἔρχονται ὑπερήφανοι λογισμοί;

– Ἔρχονται, ἀλλὰ γελάει, γιατὶ γνωρίζει τὸν ἑαυτό του.

– Γέροντα, κάπου διάβασα ὅτι τὸν λογισμὸ τῆς ὑπερηφανείας πρέπει νὰ τὸν διώχνουμε ἀμέσως ὅπως τὸν αἰσχρὸ λογισμό.

– Τὸ θέμα εἶναι ὅτι τὸν αἰσχρὸ λογισμὸ τὸν καταλαβαίνεις εὔκολα, ἐνῶ τὸν λογισμὸ τῆς ὑπερηφανείας, γιὰ νὰ τὸν καταλάβης, χρειάζεται πολλὴ ἐγρήγορση. Ἂν λ.χ. τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς περάση ἕνας ἄσχημος λογισμὸς ἀπὸ τὸν νοῦ σου, θὰ τὸν καταλάβης καὶ θὰ τὸν διώξης ἀμέσως· «ἄντε φύγε ἀπὸ ᾽δῶ», θὰ πῆς. Ἀλλά, ἂν στὴν ἐκκλησία σοῦ περάση ὁ λογισμὸς ὅτι διάβασες ὡραῖα τὸ Ψαλτήρι καὶ ὑπερηφανευθῆς, χρειάζεται ἐγρήγορση, γιὰ νὰ τὸν καταλάβης καὶ νὰ τὸν πετάξης.

– Γέροντα, τὶς περισσότερες φορὲς προλαβαίνει καὶ ἔρχεται ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανείας σὲ χρόνο μηδέν. Πῶς θὰ προλαβαίνω νὰ φέρνω ταπεινὸ λογισμό;

– Πρέπει νὰ γίνη δουλειὰ ἀπὸ νωρίτερα – «*ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην*»[3], λέει ὁ Δαβίδ –, γιατὶ οἱ λογισμοὶ τῆς ὑπερηφανείας ἔρχονται ἀστραπιαῖα. Αὐτὸ εἶναι παλιὰ μηχανὴ τοῦ διαβόλου. Τώρα νὰ πάρης μιὰ καινούργια μηχανὴ – νὰ καλλιεργῆς συνέχεια ταπεινοὺς λογισμούς –, γιὰ νὰ τρέχης.

Μόνον οἱ ταπεινοὶ λογισμοὶ φέρνουν ταπείνωση καὶ μόνο μὲ τὴν ταπείνωση φεύγει ἡ ὑπερηφάνεια. Μιὰ φορὰ ἕνας ἱεροκήρυκας μοῦ εἶπε ὅτι ἑτοίμασε ἕνα ὡραῖο κήρυγμα. Ἀνέβηκε στὸν ἄμβωνα καὶ μιλοῦσε πολὺ ὡραῖα. Κάποια στιγμὴ ὅμως τοῦ πέρασε ἕνας ὑπερήφανος λογισμὸς καὶ μπερδεύτηκε. Ξέσπασε τότε σὲ ἕνα νευρικὸ κλάμα καὶ κατέβηκε ἀπὸ τὸν ἄμβωνα ντροπιασμένος. Ὕστερα, γιὰ πολὺν καιρὸ δὲν μποροῦσε νὰ κάνη κήρυγμα· εἶχε ἀχρηστευθῆ. «Κοίταξε, τοῦ λέω, ἐκεῖνο τὸ ἔπαθες ἀπὸ ὑπερηφάνεια. Ἐπειδὴ ὑπερηφανεύθηκες, ἀπομακρύνθηκε ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Τώρα νὰ ξεκινήσης ταπεινά. Ὅταν ἔρθη ἡ ὥρα νὰ ἀνεβῆς στὸν ἄμβωνα, νὰ πῆς: "Ἂν μπερδευτῶ, σημαίνει ὅτι μοῦ χρειάζεται ρεζιλίκι, γιατὶ αὐτὸ θὰ μὲ βοηθήση πνευματικά". Καὶ ἂν τυχὸν σὲ πιάση πάλι τὸ κλάμα, οἱ ἄνθρωποι θὰ νομίζουν ὅτι συγκινήθηκες, ὁπότε θὰ βοηθηθοῦν καὶ δὲν θὰ σκανδαλισθοῦν. Μὴ φοβᾶσαι». Πράγματι, ξεκίνησε ἔτσι ταπεινά, περιμένοντας ρεζιλίκι, καὶ ἄρχισε πάλι νὰ κηρύττη.

---

[2] Μελό: Μυαλό.

[3] *Ψαλμ.* 118, 60.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι πολύμορφη

Ἡ κρυφὴ ὑπερηφάνεια

– Μοῦ εἴπατε, Γέροντα, ὅτι ἔχω κρυφὴ ὑπερηφάνεια. Ποιά εἶναι ἡ κρυφὴ ὑπερηφάνεια;

– Εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ὑπερηφάνεια. Καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ὑπερηφάνεια εἶναι πολὺ χειρότερη ἀπὸ τὴν ἐξωτερική.

– Γέροντα, τί διαφορὰ ἔχει ἡ ἐξωτερικὴ ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ὑπερηφάνεια;

– Ἡ ἐξωτερικὴ ὑπερηφάνεια φαίνεται καὶ θεραπεύεται εὔκολα. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἐξωτερικὴ ὑπερηφάνεια φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ροῦχα του καὶ ἀπὸ τὸ περπάτημά του καὶ ἀπὸ τὴν ὁμιλία του, καὶ ἔτσι μπορεῖ κανεὶς νὰ τοῦ πῆ καμμιὰ κουβέντα καὶ νὰ βοηθηθῆ. Ἐνῶ ἡ κρυφὴ ὑπερηφάνεια εἶναι πολὺ ὕπουλη καὶ γι᾽ αὐτὸ δύσκολα θεραπεύεται. Κρύβεται καὶ δὲν τὴν βλέπουν οἱ ἄλλοι· μόνον ἕνας πεπειραμένος μπορεῖ νὰ τὴν καταλάβη. Ἡ κρυφὴ ὑπερηφάνεια συνήθως ὑπάρχει στοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους. Καὶ τότε, ἐνῶ ἔχουν ἐξωτερικὰ σχήματα ταπεινά, σχήματα εὐλαβείας, μέσα τους κρύβουν τοῦ κόσμου τὴν ὑπερηφάνεια! Βλέπεις, ντύνεται στὰ κουρέλια τὸ ταγκαλάκι...

– Γέροντα, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει κρυφὴ ὑπερηφάνεια τὴν καταλαβαίνει;

– Ἂν παρακολουθῆ τὸν ἑαυτό του, τὴν καταλαβαίνει.

– Γέροντα, ἔχω τὸν λογισμὸ ὅτι αὐτὸς ποὺ ἔχει κρυφὴ ὑπερηφάνεια, δὲν νιώθει μέσα του ἀνάπαυση.

– Ἀνάπαυση θεϊκὴ δὲν νιώθει, οὔτε γνώρισε ποτὲ τὴν θεϊκὴ ἀνάπαυση, ἀλλὰ ἀναπαύει τὸν λογισμό του.

– Τί θὰ μὲ βοηθήση, Γέροντα, νὰ καταλάβω ἂν ἔχω κρυφὴ ὑπερηφάνεια καὶ νὰ ἀγωνισθῶ νὰ τὴν διώξω;

– Ἂν κάνης, ἂς ὑποθέσουμε, ἕναν πνευματικὸ ἀγώνα καὶ σοῦ λέη ὁ λογισμὸς ὅτι κάνεις κάτι σπουδαῖο, εἶσαι ἐνάρετη κ.λπ., σίγουρα ὑπάρχει μέσα σου ὑπερηφάνεια, ἀλλὰ τὴν κρύβεις. Ἂν λοιπὸν προσέξης, θὰ δῆς ὅτι νιώθεις μιὰ ἱκανοποίηση ψεύτικη. Γιὰ νὰ φύγη ἡ κρυφὴ ὑπερηφάνεια, πρέπει νὰ σιχαθῆς αὐτὸ τὸ ψεύτικο καὶ νὰ τὸ πετάξης. Αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἐξωτερικὴ ὑπερηφάνεια, τοὺς σιχαίνονται οἱ ἄλλοι, καὶ ἔτσι μποροῦν νὰ διορθωθοῦν· ἐνῶ, ὅσοι ἔχουν ἐσωτερική, κρυφή, ὑπερηφάνεια, πρέπει οἱ ἴδιοι νὰ σιχαθοῦν τὸν ἑαυτό τους, γιὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτήν. Ἀλλά, καὶ ὅταν δίνης στοὺς ἄλλους τὸ δικαίωμα νὰ σοῦ κάνουν παρατηρήσεις, αὐτὸ θὰ σὲ βοηθήση, γιατὶ θὰ βγῆ ἔξω ἡ κρυφὴ ὑπερηφάνεια, θὰ φανερωθῆ καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ φύγη.

Ἐγωισμός, τὸ ἀναρχικὸ παιδὶ τῆς ὑπερηφανείας

– Γέροντα, ἄλλο πάθος εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἄλλο ὁ ἐγωισμός;

– Ἡ ὑπερηφάνεια, ὁ ἐγωισμός, ἡ κενοδοξία κ.λπ., ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔπαρση ποὺ εἶναι ἑωσφορικὸς βαθμός, εἶναι τὸ ἴδιο πάθος μὲ μικρὲς διαφορὲς καὶ διαβαθμίσεις.

Ὁ ἐγωισμὸς εἶναι τὸ ἀναρχικὸ παιδὶ τῆς ὑπερηφανείας· δὲν τὸ βάζει κάτω, ἐπιμένει. Ὅπως ὅμως τὰ δένδρα ποὺ δὲν λυγίζουν, σπάζουν τελικὰ ἀπὸ τὸν ἀέρα, ἔτσι

καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ἐγωισμό, ἐπειδὴ δὲν κάμπτεται, σπάζει τελικὰ τὰ μοῦτρα του. Μεγάλο κακὸ ὁ ἐγωισμός! Ἐνῶ καὶ ἀνάπαυση δὲν ἔχει ὁ ἐγωιστής, πάλι ἐπιμένει! Δὲν βλέπεις, ὁ Ἄρειος; Ὅταν ἡ μητέρα του τοῦ εἶπε: «καλά, τόσοι λένε ὅτι σφάλλεις· δὲν τὸ καταλαβαίνεις;», «ναί, τὸ ξέρω, τῆς ἀπάντησε, ἀλλὰ πῶς νὰ ὑποταχθῶ σ᾽ αὐτούς;». Ὁ ἐγωισμός του δὲν τὸν ἄφηνε νὰ παραδεχθῆ τὸ λάθος του.

– Καὶ δὲν τὸν ἀπασχολοῦσε, Γέροντα, ποὺ εἶχε παρασύρει τόσον κόσμο στὴν αἵρεση;

– Ὄχι, δὲν τὸν ἀπασχολοῦσε. «Ἂν παραδεχθῶ ὅτι σφάλλω, ἔλεγε, θὰ ἐξευτελισθῶ καὶ στοὺς ὀπαδούς μου». Καὶ ὅσο καταλάβαινε ὅτι κάνει λάθος, ἄλλο τόσο ζοριζόταν νὰ τοὺς πείση ὅτι εἶχε δίκαιο. Φοβερὸ πράγμα ὁ ἐγωισμός!

– Σὲ τί διαφέρει, Γέροντα, ὁ ἐγωιστὴς ἀπὸ τὸν ὑπερήφανο;

– Ὁ ἐγωιστὴς ἔχει θέλημα, πεῖσμα, ἐνῶ ὁ ὑπερήφανος μπορεῖ νὰ μὴν ἔχη οὔτε θέλημα οὔτε πεῖσμα. Ἃς ποῦμε ἕνα παράδειγμα: Στὴν ἐκκλησία προσκυνᾶτε τὶς εἰκόνες μὲ μιὰ σειρά· ἡ καθεμιὰ ξέρει τὴν σειρά της. Μιὰ ἀδελφή, ἂν ἔχη ἐγωισμὸ καὶ τῆς πάρη κάποια ἄλλη τὴν σειρά, θὰ κατεβάση τὰ μοῦτρα καὶ μπορεῖ νὰ μὴν πάη οὔτε νὰ προσκυνήση. «Ἀφοῦ προσκύνησε ἐκείνη πρὶν ἀπὸ μένα, θὰ πῆ, δὲν πάω νὰ προσκυνήσω». Ἐνῶ, ἂν ἔχη ὑπερηφάνεια, πάλι θὰ πειραχθῆ, ἀλλὰ δὲν θὰ ἀντιδράση ἔτσι· μπορεῖ μάλιστα νὰ πῆ καὶ στὶς ἑπόμενες, δῆθεν μὲ εὐγένεια: «Περάστε! πέρνα κι ἐσύ, πέρνα κι ἐσύ!».

– Τί νὰ κάνω, Γέροντα, ὅταν πληγώνεται ὁ ἐγωισμός μου;

– Ὅταν πληγώνεται ὁ ἐγωισμός σου, μὴν τὸν περιθάλπης· ἄφησέ τον νὰ πεθάνη. Ἂν πεθάνη ὁ ἐγωισμός σου, θὰ ἀναστηθῆ ἡ ψυχή σου.

– Καὶ πῶς πεθαίνει, Γέροντα, ὁ ἐγωισμός;

– Πρέπει νὰ θάψουμε τὸ ἐγώ μας, νὰ σαπίση καὶ νὰ γίνη κοπριά, γιὰ νὰ ἀναπτυχθῆ ἡ ταπείνωση καὶ ἡ ἀγάπη.

Ἡ μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό μας

– Γέροντα, γιατί ὑπερηφανεύομαι εὔκολα;

– Γιὰ νὰ ὑπερηφανεύεσαι εὔκολα, σημαίνει ὅτι ἔχεις μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό σου. Πιστεύεις ὅτι κάτι εἶσαι. Δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερηφανευθῆ κανείς, ἂν δὲν πιστεύη ὅτι κάτι εἶναι. Ἀφοῦ λοιπὸν πιστεύεις ὅτι εἶσαι σπουδαία, μετὰ μὲ τὸ παραμικρὸ ὑπερηφανεύεσαι, σὰν τοὺς ὑπερτασικοὺς πού, μόλις λίγο στενοχωρηθοῦν, ἀμέσως ἀνεβάζουν πίεση.

– Γέροντα, ἔχει παγώσει πάλι ἡ καρδιά μου. Γιατί φθάνω σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση;

– Γιατὶ ἀφήνεις τὸ κεφάλι σου ξεβίδωτο καὶ παίρνει ἀέρα τὸ μυαλό σου. Ἐγὼ βάζω τάπα, τὴν βιδώνω, ἀλλὰ ἐσὺ τὴν πετᾶς. Τώρα χρειάζεται νὰ βάλουμε τάπα μεγάλη καὶ νὰ τὴν βιδώσουμε γερὰ-γερά. Ξέρεις πόσα θὰ σοῦ ἔδινε ὁ Χριστός, ἂν δὲν εἶχες αὐτὸ τὸ ἐλάττωμα; Ὅταν δὲν προσέχουμε, ἔρχεται ὁ διάβολος ὕπουλα, μᾶς τρυπάει τὸ κεφάλι μὲ τὸ σουβλί του, τὴν οἴηση, μᾶς τὸ φουσκώνει σὰν μπαλόνι καὶ μᾶς σηκώνει στὸν ἀέρα.

– Γέροντα, ἕνας ποὺ ἔχει μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του, δὲν εἶναι εὔκολο νὰ δῆ τὸ καλὸ ποὺ ἔχει ὁ ἄλλος.

– Ἔτσι εἶναι. Αὐτὸς ποὺ ἔχει μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του, παραμένει μέσα στὴν ἀντάρα τῆς ὑπερηφανείας καὶ δὲν ἔχει οὔτε πνευματικὴ ὑγεία οὔτε ὁρατότητα, ὁπότε δὲν μπορεῖ νὰ δῆ τὰ χαρίσματα τοῦ ἄλλου. Ἀλλὰ γιατί νὰ ἔχη κανεὶς μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του; Πῶς θὰ ἔρθουν οἱ θεῖες ἰδέες, ἂν δὲν πετάξη τὴν δική του μεγάλη ἰδέα; Ἂν πάρη τὸ κατσαβίδι ὁ Χριστός, λίγο τὴν βιδούλα νὰ στρίψη, μπανταλομάρες[1] θὰ λέμε. Τί ἰδέα νὰ ἔχης λοιπὸν γιὰ τὸν ἑαυτό σου;

Αὐτὸς ποὺ ἔχει μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του, εἶναι ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του, παράφρων. Χρειάζεται νὰ κατεβῆ-νὰ κατεβῆ, νὰ προσγειωθῆ, γιὰ νὰ βρῆ τὸν ἑαυτό του· ἀλλιῶς θὰ γυρίζη στὰ σύννεφα καὶ θὰ ξοδεύη τὴν βενζίνη στὸν ἀέρα!

Ἡ αὐτοπεποίθηση

– Γέροντα, τί σημαίνει: «*Ἐὰν μὴ Κύριος οἰκοδομήση οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες*»[2];

– Αὐτὸ ἀναφέρεται στὴν αὐτοπεποίθηση τοῦ ἀνθρώπου. Βλέπεις, καὶ στὴν Ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου Σχήματος, ὅταν ὁ ὑποψήφιος μοναχὸς ἐρωτᾶται: «Ταῦτα πάντα ὑπομένεις;», ἀπαντᾶ: «*Ναί, τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος*»[3]. Δὲν λέει: «Ναί, ἐγὼ μόνος μου θὰ ὑπομείνω». Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν βάζη σὲ ὅλα μπροστὰ τὸν Θεό, ἀλλὰ λέη: «ἐγὼ μόνος μου θὰ κάνω αὐτό, ἐγὼ μὲ τὶς δικές μου δυνάμεις θὰ κάνω ἐκεῖνο», τότε καὶ τὰ μοῦτρα του τρώει καὶ τίποτε δὲν κάνει.

– Γέροντα, στενοχωρῶ πολὺ τὶς ἀδελφές· ἄλλα μοῦ λένε νὰ κάνω, ἄλλα κάνω.

– Ἀπὸ τὴν αὐτοπεποίθηση τὸ παθαίνεις. Ἐσὺ νομίζεις ὅτι πιάνεις πουλιὰ στὸν ἀέρα, ἐνῶ πιάνεις ἀέρα! Σηκώνεις τὸ χέρι σου καὶ νομίζεις ὅτι ἔπιασες ἕνα πουλί. «Τὸ ἔπιασα» λές, ἀλλὰ τὸ χέρι σου εἶναι ἄδειο. Σηκώνεις καὶ τὸ ἄλλο σου χέρι, «τὸ ἔπιασα» λές, ἀλλὰ καὶ πάλι τὸ χέρι σου εἶναι ἄδειο. Νὰ βλέπης πρῶτα ἂν εἶναι γεμάτο τὸ χέρι σου καὶ ὕστερα νὰ λὲς «τὸ ἔπιασα».

– Γέροντα, οἱ ἀδελφὲς μοῦ λένε ὅτι δυσκολεύονται μαζί μου, ἐπειδὴ ἐπιμένω στὴν γνώμη μου· ἐγὼ ὅμως δὲν τὸ καταλαβαίνω πάντοτε.

– Ξέρεις τί συμβαίνει μ᾽ ἐσένα; Ὅταν σχηματίζης μιὰ γνώμη γιὰ κάτι, δὲν λές: «μοῦ πέρασε αὐτὸς ὁ λογισμός, δὲν ξέρω ἂν εἶναι σωστός», ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι ἡ γνώμη σου εἶναι πάντοτε σωστὴ καὶ ἐπιμένεις. Κάνεις σὰν ἐκείνη τὴν νοικοκυρὰ ποὺ τῆς ἀγόρασε ὁ ἄνδρας της ἕνα χταπόδι νὰ μαγειρέψη, ἀλλὰ τοῦ ἔλειπε τὸ ἕνα πλοκάμι. «Τὸ μαγείρεψες, τῆς λέει, τὸ χταπόδι; ἔβρασε;». «Ποιό χταπόδι; λέει ἐκείνη, τὸ ἑπταπόδι». Ὄχι τὸ ὀχταπόδι-ὄχι τὸ ἑπταπόδι, νευρίασε στὸ τέλος ὁ ἄνδρας της ἀπὸ τὴν ἐπιμονή της καὶ τὴν πέταξε στὸ πηγάδι. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ᾽κεῖ ἔδειχνε μὲ τὰ δάκτυλά της «ἑπτά, ἑπτά, ἑπτά»! Κοίταξε, νὰ λὲς τὸν λογισμό σου, ἀλλὰ νὰ μὴν ἐπιμένης.

– Ὅμως, Γέροντα, πολλὲς φορὲς βλέπω ὅτι ἡ δική μου γνώμη εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὴν γνώμη τῶν ἀδελφῶν μὲ τὶς ὁποῖες συνεργάζομαι.

– Ἀπὸ τὴν αὐτοπεποίθηση ποὺ ἔχεις βλέπεις ἔτσι τὰ πράγματα. Νὰ προσέξης πολύ, γιατὶ ὅποιος ἔχει πολλὴ λογικὴ καὶ κρίση μὲ ἐγωισμὸ καὶ αὐτοπεποίθηση, μπορεῖ νὰ φθάση νὰ μὴν παραδέχεται κανέναν.

---

[1] Ὁ Γέροντας χρησιμοποιοῦσε τὴν λέξη «μπανταλομάρα» ἀντὶ τῆς λέξεως «ἀνοησία».

[2] *Ψαλμ.* 126, 1.

[3] Βλ. *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα*, Ἀκολουθία τοῦ Μεγάλου καὶ Ἀγγελικοῦ Σχήματος, σ. 207.

– Πῶς θὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν αὐτοπεποίθηση;

– Ἂν γνωρίσης τὸν ἑαυτό σου, θὰ δῆς ὅτι δὲν ἔχεις τίποτε δικό σου καὶ τίποτε δὲν μπορεῖς νὰ κάνης χωρὶς τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ἂν λοιπὸν καταλάβης πὼς ὅ,τι καλὸ κάνεις εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὅσες χαζομάρες κάνεις εἶναι δικές σου, τότε θὰ πάψης νὰ ἔχης ἐμπιστοσύνη στὸν ἑαυτό σου καὶ θὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴν αὐτοπεποίθηση.

Ἡ καυχησιολογία

– Γέροντα, ὅποιος ἔχει ὑπερηφάνεια πάντοτε λέει τὸ καλὸ ποὺ κάνει;

– Καὶ νὰ τὸ πῆ καὶ νὰ μὴν τὸ πῆ, τὄχει μέσα του κρυφὸ καμάρι! Νά, αὐτὲς τὶς μέρες ἦρθε κάποιος νὰ μὲ δῆ. Μοῦ μιλοῦσε συνέχεια γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ κάθε τόσο πρόσθετε: «Εἰς δόξαν Θεοῦ τὰ λέω». Ἔλεγε-ἔλεγε... «Εἰς δόξαν Θεοῦ τὰ λέω». Μὲ τρόπο τοῦ εἶπα: «Μήπως μπαίνει λίγο καὶ ἡ δόξα ἡ δική σου;». «Ἄ, ὄχι, μοῦ λέει, ὅλα εἰς δόξαν Θεοῦ...». Καὶ τελικὰ δὲν εἶχε ἔρθει νὰ μοῦ πῆ κάτι ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσε, ἀλλὰ νὰ μοῦ διηγηθῆ τὰ κατορθώματά του «εἰς δόξαν Θεοῦ...», ἐνῶ στὴν πραγματικότητα ὅλα τὰ ἔλεγε γιὰ τὴν δόξα τὴν δική του.

Πάντως, ὅταν ὁ ἄνθρωπος κάνη γνωστὸ τὸ καλὸ ποὺ κάνει καὶ ὑπερηφανεύεται, πάντοτε τὸ χάνει. Τότε καὶ κουράζεται ἄσκοπα καὶ κολάζεται. Κάποιος ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνη ἱερέας πῆγε σὲ ἕνα ἀπομονωμένο μοναστήρι νὰ καθήση σαράντα μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν χειροτονία του. Στὶς τριάντα ὀκτὼ ὅμως μέρες παρουσιάσθηκε κάποια ἀνάγκη καὶ χρειάσθηκε νὰ κατεβῆ στὸν κόσμο. Μετὰ ἔκανε τὸ πᾶν νὰ ἐπιστρέψη, γιὰ νὰ μείνη ἀκόμη δυὸ μέρες, γιατὶ πῶς θὰ ἔλεγε ὅτι κάθησε στὴν ἔρημο σαράντα μέρες πρὶν ἀπὸ τὴν χειροτονία του; Βλέπεις, καὶ ὁ Μωυσῆς σαράντα μέρες κάθησε στὸ Σινᾶ, πρὶν πάρη τὶς δέκα ἐντολές[4]!... Ἔλεγε μετὰ παντοῦ: «Ἐγὼ πρὶν ἀπὸ τὴν χειροτονία μου κάθησα στὴν ἡσυχία σαράντα μέρες». Ἔτσι ἔρχεται ἡ Χάρις; Χίλιες φορὲς νὰ καθόταν εἴκοσι μέρες ἢ δεκαπέντε ἢ νὰ μὴν καθόταν οὔτε μιὰ μέρα, γιὰ νὰ μὴ καυχιέται ὅτι κάθησε σαράντα μέρες. Τότε περισσότερη Χάρη θὰ εἶχε.

– Γέροντα, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέει: «*Ὁ καυχώμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω*»[5]. Αὐτὴ ἡ καύχηση μπορεῖ νὰ ἔχη ὑπερηφάνεια;

– Ὄχι, πῶς νὰ ἔχη ὑπερηφάνεια; Αὐτὸ ἔχει μιὰ δοξολογία, μιὰ εὐχαριστία στὸν Θεό. Ἂν θεωροῦμε μεγάλη τιμὴ καὶ εὐεργεσία ποὺ οἰκονόμησε ὁ Καλὸς Θεὸς νὰ εἴμαστε Χριστιανοί, αὐτὴ ἡ καύχηση δὲν ἔχει ὑπερηφάνεια. Ὅταν κάποιος, ἂς ὑποθέσουμε, θεωρῆ εὐλογία καὶ χαίρεται ποὺ ὁ Θεὸς οἰκονόμησε νὰ ἔχη καλούς, εὐλαβεῖς, γονεῖς, αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι καμαρώνει κοσμικά, ἀλλὰ ὅτι ἔχει εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεό.

Ἡ ἀνθρωπαρέσκεια

– Γέροντα, πολλὲς φορὲς μὲ πιάνει ἕνα παράπονο.

– Τί παράπονο ἔχεις;

---

[4] Βλ. *Ἔξ.* 34, 28.

[5] *Α΄ Κορ.* 1, 31. Βλ. καὶ *Ρωμ.* 5, 11· *Φιλιπ.* 3, 3.

– Νά, λέω: «Γιατί δὲν ἀναγνώρισαν τὸν κόπο μου καὶ μοῦ συμπεριφέρθηκαν ἔτσι;».

– Ὅταν κάποιος κάνη κάτι ταπεινὰ καὶ μὲ ἀγάπη, καὶ δὲν βρῆ ἀναγνώριση, μπορεῖ νὰ τοῦ ἔρθη καὶ ἕνα παράπονο. Αὐτὸ εἶναι ἀνθρώπινο – ὄχι φυσικὰ ὅτι καὶ αὐτὸ εἶναι σωστό, ἀλλὰ τότε ἔχει κανεὶς κάποια ἐλαφρυντικά. Ὅταν ὅμως ἀπαιτῆ τὴν ἀναγνώριση, αὐτὸ εἶναι βαρύ· ἔχει μέσα ἐγωισμό, δικαίωμα[6], ἀνθρωπαρέσκεια. Ὅσο μπορεῖς, νὰ κινῆσαι ταπεινά. Ὅ,τι κάνεις νὰ τὸ κάνης μὲ φιλότιμο, γιὰ τὸν Χριστό, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια καὶ κενοδοξία, γιὰ νὰ ἀκούσης τὸ «μπράβο» ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὰ «μπράβο» ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐργάζεται μόνον γιὰ τὸν Θεό, τότε ἀνταμείβεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ μὲ τὴν ἄφθονη Χάρη Του, καὶ στὴν ἄλλη μὲ τὰ ἀγαθὰ τοῦ Παραδείσου.

– Μπορεῖ, Γέροντα, μέσα στὸ φιλότιμο νὰ ὑπάρχη ἀνθρωπαρέσκεια;

– Μπορεῖ ὁ διάβολος, ποὺ ὅλα θέλει νὰ τὰ μολύνη, νὰ κλέβη τὸ λίγο φιλότιμο μὲ τὴν ἀνθρωπαρέσκεια. Ἔχει δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος λίγο φιλότιμο, ἀλλά, ἂν δὲν προσέξη, μπαίνει μέσα ἡ ἀνθρωπαρέσκεια καὶ μετά, ὅ,τι κι ἂν κάνη, πάει χαμένο. Εἶναι σὰν νὰ βγάζη νερὸ μὲ τρύπιο κουβᾶ. Ἂν ὅμως καταλάβη πὼς ὅ,τι κάνει ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια μολύνεται, μετὰ δὲν θὰ ἔχη ὄρεξη νὰ κάνη κάτι γιὰ νὰ ἐπιδειχθῆ· δὲν θὰ ἔχη μάτια νὰ δῆ ἂν τὸν καμαρώνουν οἱ ἄλλοι οὔτε αὐτιὰ νὰ ἀκούση τί λένε γι᾽ αὐτόν.

– Γέροντα, ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ ξεχωρίσω ἂν κάτι τὸ κάνω ἀπὸ καθαρὸ φιλότιμο ἢ ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια.

– Τὸ καθαρὸ φαίνεται. Ὅταν κινῆται κανεὶς μὲ καθαρὸ φιλότιμο, ἔχει πληροφορία ἐσωτερική, ἔχει δηλαδὴ μέσα του ἀνάπαυση, γαλήνη, ἐνῶ ἡ ἀνθρωπαρέσκεια φέρνει ἀνησυχία, ταραχή.

– Γέροντα, μοῦ λέει ὁ λογισμὸς πὼς πέφτω σὲ πειρασμούς, ἐπειδὴ ἡ καρδιά μου δὲν εἶναι ὁλοκληρωτικὰ δοσμένη στὸν Θεό.

– Ναί, κλέβεσαι ἀπὸ τὴν ἀνθρωπαρέσκεια. Προσπάθησε στὴν κάθε φιλότιμη ἐνέργειά σου νὰ μὴ σφηνώνεται ἡ ἀνθρωπαρέσκεια, γιὰ νὰ ἔχης καὶ καθαρὸ μισθό, χωρὶς κρατήσεις ἀπὸ τὸ ταγκαλάκι, ἀλλὰ καὶ περισσότερη ἐσωτερικὴ εἰρήνη. Νὰ ἐξετάζης τὰ ἐλατήρια μὲ τὰ ὁποῖα κινεῖσαι καί, μόλις ἀντιληφθῆς ὅτι κινεῖσαι ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια, νὰ τὴν χτυπᾶς ἀμέσως. Ἂν κάνης αὐτὸν τὸν «*καλὸν ἀγῶνα*»[7], θὰ ἀποτοξινωθῆς ἀπὸ κάθε κοσμικὸ ἐλατήριο ποὺ ἔχει κέντρο τὸ ἐγώ. Τότε θὰ γίνωνται ὅλα καλὰ καὶ δὲν θὰ ἔχης πειρασμοὺς οὔτε ἐξωτερικοὺς οὔτε δικούς σου ἐσωτερικούς, ἀλλὰ θὰ ἔχης ἐσωτερικὴ εἰρήνη.

– Γέροντα, στενοχωριέμαι γιὰ τὴν στασιμότητα ποὺ ἔχω. Θὰ ἤθελα κάθε μέρα νὰ προοδεύω πνευματικά.

– Ξέρεις τί συμβαίνει καμμιὰ φορά; Μπορεῖ νὰ θέλουμε νὰ ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὰ πάθη μας καὶ νὰ γίνουμε καλύτεροι, ὄχι γιὰ νὰ εὐαρεστήσουμε τὸν Θεό, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀρέσουμε στοὺς ἄλλους. Κι ἐσύ, ἂς ποῦμε, θέλεις νὰ γίνης καλύτερη, νὰ προχωρήσης πνευματικά. Ἐξέτασες ὅμως γιατί τὸ θέλεις; Τὸ θέλεις, γιὰ νὰ πλησιάσης περισσότερο στὸν Θεὸ ἢ γιὰ νὰ φαίνεσαι καλύτερη ἀπὸ τὶς ἄλλες ἀδελφές; Βιάζεσαι

---

[6] Ἡ λέξη «δικαίωμα» στὴν μοναχικὴ ζωὴ δηλώνει τὴν τάση τοῦ μοναχοῦ νὰ δικαιώνη τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν ἀπαίτηση νὰ ἱκανοποιῆ ὁποιαδήποτε ἐγωκεντρικὴ ἐπιθυμία του.

[7] *Α΄ Τιμ.* 6, 12.

λ.χ. νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησία. Γιατί τὸ κάνεις; γιὰ νὰ εἶσαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὴν Ἀκολουθία, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι τὸ σωστὸ ἢ γιὰ νὰ πᾶς πρώτη καὶ νὰ λένε οἱ ἀδελφὲς καλὰ λόγια γιὰ σένα; Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος ἐνδιαφέρεται νὰ ἀρέση στὸν Θεό, ὄχι στοὺς ἀνθρώπους. «Ἂν ἤθελα νὰ ἀρέσω στοὺς ἀνθρώπους, λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, δὲν θὰ ἤμουν δοῦλος τοῦ Χριστοῦ»[8].

– Γέροντα, ἔχω πάντοτε ἕναν φόβο μὴν ξεπέσω στὰ μάτια τῶν ἄλλων, ἐνῶ δὲν σκέφτομαι πῶς μὲ βλέπει ὁ Θεός. Πῶς θὰ αὐξηθῆ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ;

– Ἐγρήγορση χρειάζεται. Σὲ κάθε σου ἐνέργεια, ἀκόμη καὶ στὴν παραμικρή σου κίνηση, κέντρο νὰ εἶναι ὁ Θεός. Στρέψε ὅλον τὸν ἑαυτό σου πρὸς τὸν Θεό. Ἂν ἀγαπήσης τὸν Θεό, ὁ νοῦς σου θὰ εἶναι συνέχεια στὸ πῶς νὰ εὐχαριστήσης τὸν Θεό, στὸ πῶς νὰ ἀρέσης στὸν Θεό, καὶ ὄχι στὸ πῶς νὰ ἀρέσης στοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸ πολὺ θὰ σὲ βοηθήση νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὶς βαρειὲς ἁλυσίδες τῆς ἀνθρωπαρέσκειας ποὺ σοῦ εἶναι ἐμπόδιο γιὰ τὴν ἀνώτερη ζωή. Καὶ ὅταν θὰ χαίρεσαι, γιατὶ ξέπεσες στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, τότε θὰ γλυκαίνεσαι ἐσωτερικὰ ἀπὸ τὸν Γλυκὺ Ἰησοῦ.

Ἡ καραμέλα τοῦ ἐπαίνου

– Γέροντα, ἄκουσα κάτι ἐπαίνους καί...

– Ἔ, καὶ τί ἔγινε; Τελείως κούφιο εἶσαι, βρὲ παιδί; Ἐμᾶς τί πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ; Πῶς μᾶς βλέπουν οἱ ἄλλοι ἢ πῶς μᾶς βλέπει ὁ Χριστός; Οἱ ἄλλοι θὰ εἶναι γιὰ μᾶς ἡ κινητήρια δύναμη ἢ ὁ Χριστός; Ἐσὺ ἔχεις σοβαρότητα· μὴ γίνεσαι ἐλαφρούτσικη. Ἐμένα πολλὲς φορές, ἀκόμη καὶ σοβαροὶ ἄνθρωποι, μοῦ λένε κάτι ἐπαινετικὸ καὶ μοῦ ἔρχεται νὰ κάνω ἐμετό. Γελῶ ἀπὸ μέσα μου καὶ τὸ πετῶ πέρα. Κι ἐσὺ κάτι τέτοια νὰ τὰ πετᾶς ἀμέσως. Εἶναι χαμένα πράγματα! Τί κερδίζουμε, ἂν μᾶς καμαρώνουν οἱ ἄλλοι; Γιὰ νὰ μᾶς καμαρώνουν μεθαύριο τὰ ταγκαλάκια; Ὅποιος χαίρεται, ὅταν τὸν καμαρώνουν οἱ ἄνθρωποι, κοροϊδεύεται ἀπὸ τοὺς δαίμονες.

Οἱ ἔπαινοι, εἴτε κοσμικοὶ εἶναι εἴτε πνευματικοί, εἴτε στὸ σῶμα ἀναφέρονται εἴτε στὴν ψυχή, βλάπτουν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι βλαμμένος, ὅταν δηλαδὴ ἔχῃ ὑπερηφάνεια ἢ προδιάθεση ὑπερηφανείας. Γι᾿ αὐτὸ νὰ προσέχουμε νὰ μὴν ἐπαινοῦμε εὔκολα τὸν ἄλλον, γιατί, ἂν τυχὸν εἶναι φιλάσθενος πνευματικά, παθαίνει ζημιά· μπορεῖ νὰ καταστραφῆ.

Οἱ ἔπαινοι εἶναι σὰν τὰ ναρκωτικά. Κάποιος, ἂς ὑποθέσουμε, ποὺ ξεκινᾶ νὰ κάνη κηρύγματα, μπορεῖ τὴν πρώτη φορὰ νὰ ρωτήση ἂν τὸ κήρυγμα ἦταν καλό, ἂν πρέπη κάτι νὰ προσέξη, γιὰ νὰ μὴν κάνη κακὸ στὸν κόσμο. Ὁπότε καὶ ὁ ἄλλος, γιὰ νὰ τὸν ἐνθαρρύνη, τοῦ λέει: «Καλὰ τὰ εἶπες· μόνο σ᾿ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ἤθελε λίγο νὰ προσέξης». Ὕστερα ὅμως, ἂν ἔχη λίγη προδιάθεση ὑπερηφανείας, μπορεῖ νὰ φθάση νὰ ρωτάη ἂν ἦταν καλὸ τὸ κήρυγμα, μόνον καὶ μόνο γιὰ νὰ ἀκούση ὅτι ἦταν καλὸ καὶ νὰ αἰσθανθῆ ἱκανοποίηση. Κι ἂν τοῦ ποῦν: «πολὺ καλὸ ἦταν», χαίρεται. «Ἆ, λένε καλὰ λόγια γιὰ μένα!», σκέφτεται καὶ φουσκώνει. Ἂν ὅμως τοῦ ποῦν: «δὲν ἦταν καλό», στενοχωριέται. Βλέπετε πῶς μὲ μιὰ καραμέλα ἐπαίνου τὸν ξεγελάει τὸ ταγκαλάκι; Στὴν ἀρχὴ ρωτάει μὲ καλὸ λογισμό, γιὰ νὰ διορθωθῆ, καὶ μετὰ ρωτάει, γιὰ νὰ ἀκούη ἐπαίνους καὶ νὰ χαίρεται!

---

[8] Βλ. *Γαλ.* 1, 10.

Ἂν χαίρεσθε καὶ νιώθετε ἱκανοποίηση, ὅταν σᾶς ἐπαινοῦν, καὶ στενοχωριέσθε καὶ κατεβάζετε τὰ μοῦτρα, ὅταν σᾶς κάνουν καμμιὰ παρατήρηση ἢ σᾶς ποῦν ὅτι μιὰ δουλειὰ δὲν τὴν κάνατε καλά, νὰ ξέρετε ὅτι αὐτὸ εἶναι μιὰ κοσμικὴ κατάσταση. Καὶ ἡ στενοχώρια εἶναι κοσμικὴ καὶ ἡ χαρὰ εἶναι κοσμική. Ἕνας ποὺ ἔχει πνευματικὴ ὑγεία, καὶ νὰ τοῦ πῆς: «αὐτὸ δὲν τὸ ἔκανες καλό», χαίρεται, γιατὶ τὸν βοήθησες νὰ δῆ τὸ λάθος του. Πιστεύει ὅτι δὲν τὸ ἔκανε καλό, γι᾽ αὐτὸ τὸν φωτίζει ὁ Θεὸς καὶ τὴν ἑπόμενη φορὰ τὸ κάνει πολὺ καλό. Ἀλλὰ καὶ πάλι αὐτὸ τὸ ἀποδίδει στὸν Θεό. «Τί θὰ ἔκανα ἐγὼ μόνος μου; λέει. Ἂν δὲν μὲ βοηθοῦσε ὁ Θεός, μπανταλομάρες θὰ ἔκανα». Ὅλα δηλαδὴ τὰ τοποθετεῖ σωστά.

– Πῶς θὰ μπορέσουμε, Γέροντα, νὰ αἰσθανώμαστε τὸ ἴδιο, καὶ ὅταν μᾶς ἐπαινοῦν καὶ ὅταν μᾶς προσβάλλουν;

– Ἂν μισήσετε τὴν κοσμικὴ προβολή, τότε θὰ δέχεσθε μὲ τὴν ἴδια διάθεση καὶ τὸν ἔπαινο καὶ τὴν προσβολή.

Ἡ κενοδοξία

– Γιατί, Γέροντα, νιώθω μέσα μου ἕνα κενό;

– Ἀπὸ τὴν κενοδοξία εἶναι. Ὅταν ἐπιδιώκουμε νὰ ἀνεβαίνουμε στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, νιώθουμε μέσα μας κενὸ – τὸν καρπὸ τῆς κενοδοξίας –, γιατὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἔρχεται στὸ κενό, ἀλλὰ στὴν καρδιὰ τοῦ καινοῦ ἀνθρώπου. Δυστυχῶς, πολλὲς φορὲς οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι θέλουν τὴν ἀρετή, ἀλλὰ θέλουν καὶ κάτι ποὺ νὰ τρέφη τὴν ὑπερηφάνειά τους, δηλαδὴ ἀναγνώριση, πρωτεῖα κ.λπ., κι ἔτσι μένουν μὲ ἕνα κενὸ στὴν ψυχή τους, τὸ κενὸ τῆς κενοδοξίας· δὲν ὑπάρχει τὸ πλήρωμα, τὸ φτερούγισμα τῆς καρδιᾶς. Καὶ ὅσο μεγαλώνει ἡ κενοδοξία τους, τόσο μεγαλώνει καὶ τὸ κενὸ μέσα τους καὶ τόσο περισσότερο ὑποφέρουν.

– Γέροντα, ἀπὸ ποῦ προέρχεται τὸ ζόρισμα ποὺ νιώθω στὸν ἀγώνα μου;

– Δὲν ἀγωνίζεσαι ταπεινά. Ὅποιος ἀγωνίζεται ταπεινά, δὲν συναντᾶ δυσκολία στὸν ἀγώνα του. Ὅταν ὅμως ὑπάρχουν πνευματικὲς ἐπιδιώξεις ποτισμένες μὲ κενοδοξία, τότε ἡ ψυχὴ ζορίζεται. Τὰ ἄλλα πάθη δὲν μᾶς δυσκολεύουν τόσο πολὺ στὸ πνευματικὸ ἀνέβασμα, ὅταν ἐπικαλούμαστε ταπεινὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως μᾶς κλέβη τὸ ταγκαλάκι μὲ τὴν κενοδοξία, μᾶς δένει τὰ μάτια καὶ μᾶς ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ δικό του δύσβατο μονοπάτι καὶ τότε ζοριζόμαστε, γιατὶ βρισκόμαστε σὲ ταγκαλίστικο χῶρο.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ δὲν εἶναι ὅπως ἡ κοσμικὴ ζωή. Ἐκεῖ, γιὰ νὰ πάη, ἂς ὑποθέσουμε, καλὰ μιὰ ἐπιχείρηση, πρέπει νὰ κάνη κανεὶς τὴν τάδε διαφήμιση, νὰ ρίξη αὐτὰ τὰ φέιγ-βολάν, νὰ κοιτάξη πῶς νὰ προβληθῆ. Στὴν πνευματικὴ ζωὴ ὅμως, μόνον ἂν μισήση κανεὶς τὴν κοσμικὴ προβολή, πάει καλὰ ἡ ἐπιχείρηση ἡ πνευματική.

– Γέροντα, πῶς θὰ διώξω τοὺς λογισμοὺς κενοδοξίας;

– Νὰ χαίρεσαι μὲ τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐπιδιώκουν οἱ κοσμικοί. Μόνο μὲ τὰ ἀντίθετα τῶν κοσμικῶν ἐπιδιώξεων θὰ μπορέσης νὰ κινηθῆς στὸν πνευματικὸ χῶρο. Στοργὴ θέλεις; Νὰ χαίρεσαι, ὅταν δὲν σοῦ δίνουν σημασία. Ζητᾶς θρόνο; Κάθισε τὸν ἑαυτό σου στὸ σκαμνί. Ζητᾶς ἐπαίνους; Ἀγάπησε τὴν περιφρόνηση, γιὰ νὰ νιώσης τὴν ἀγάπη τοῦ Περιφρονημένου Ἰησοῦ. Ζητᾶς δόξα; Ζήτα ἀτιμία[9], γιὰ νὰ

[9] Ἀτιμία: Ἀδοξία, ἔλλειψη τιμῆς καὶ δόξας.

νιώσης τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν νιώσης τὴν δόξα τοῦ Θεοῦ, θὰ νιώθης τὸν ἑαυτό σου εὐτυχισμένο καὶ θὰ ἔχης μέσα σου τὴν μεγαλύτερη χαρὰ ἀπὸ ὅλες τὶς χαρὲς ὅλου τοῦ κόσμου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Οἱ συνέπειες τῆς ὑπερηφανείας

Ἡ ὑπερηφάνεια μᾶς ἀπομονώνει ἀπὸ τὸν Θεὸ

– Γέροντα, βλέπω ὅτι δὲν πάω καλά.

– Βρῆκες τὴν αἰτία; Τὴν προηγούμενη φορὰ ποὺ εἶχα ἔρθει, εἶδα ὅτι, ἐπειδὴ σκεφτόσουν σωστὰ καὶ ἐνεργοῦσες μὲ σύνεση, σὲ βοηθοῦσε καὶ ὁ Χριστός. Μήπως τώρα ὑπερηφανεύθηκες γι᾽ αὐτό, ὁπότε πῆρε τὴν Χάρη Του ὁ Χριστός;

– Ναί, Γέροντα, ἔτσι εἶναι.

– Ὅταν δὲν καταλαβαίνουμε ὅτι προοδεύουμε μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ νομίζουμε ὅτι τὰ καταφέρνουμε μόνοι μας καὶ ὑπερηφανευώμαστε, παίρνει ὁ Θεὸς τὴν Χάρη Του, γιὰ νὰ καταλάβουμε ὅτι μόνον ἡ θέληση καὶ ἡ προσπάθεια εἶναι δικά μας· ἡ δύναμη καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τοῦ Θεοῦ. Μόλις ἀναγνωρίσουμε ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς βοηθοῦσε καὶ γι᾽ αὐτὸ προοδεύαμε, ἀνοίγουν τὰ μάτια μας, ταπεινωνόμαστε, κλαῖμε γιὰ τὴν πτώση μας, μᾶς λυπᾶται ὁ Θεός, μᾶς ξαναδίνει τὴν Χάρη Του καὶ προχωροῦμε.

– Γέροντα, ὅταν ἕνας ἄνθρωπος ὑπερηφανευθῆ, ἡ θεία Χάρις φεύγει ἀμέσως;

– Φυσικά! Τί νομίζεις, χρειάσθηκαν ὧρες γιὰ νὰ γίνη ὁ Ἑωσφόρος ἀπὸ Ἄγγελος διάβολος; Μέσα σὲ δευτερόλεπτα ἔγινε. Λίγο ἕνας λογισμὸς ἂν περάση στὸν ἄνθρωπο ὅτι κάτι εἶναι, ἀμέσως φεύγει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ τί δουλειὰ ἔχει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ὑπερηφάνεια; Ὁ Θεὸς εἶναι ταπείνωση. Καὶ ὅταν φύγη ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ ζαλίζει τὸν ἄνθρωπο. Μπορεῖ μετὰ νὰ δεχθῆ ὁ ἄνθρωπος μιὰ ἐπίδραση δαιμονικὴ ἐξωτερικὴ καὶ νὰ ἔχη μέσα του σκοτάδι πνευματικό.

Ὁ ὑπερήφανος δὲν ἔχει Χάρη Θεοῦ, γι᾽ αὐτὸ ὑπάρχει κίνδυνος νὰ πάρη – Θεὸς φυλάξοι! – τὸν μεγάλο κατήφορο. Εἶναι χωρισμένος ἀπὸ τὸν Θεό, γιατὶ ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι κακὸς ἀγωγός, μονωτικό, ποὺ δὲν ἀφήνει τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ περάση καὶ μᾶς ἀπομονώνει ἀπὸ τὸν Θεό.

Ὅταν φέρνουμε ὑπερήφανο λογισμό, τὰ κάνουμε θάλασσα

– Γέροντα, εἶμαι πολὺ ἀπρόσεκτη· ὅλο ζημιὲς κάνω.

– Φαίνεται, θὰ ὑπάρχη μέσα σου κρυφὴ ὑπερηφάνεια. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σὲ ἀγαπάει, λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι[1]· κάνεις μιὰ ζημιὰ καὶ ταπεινώνεσαι. «*Ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται*»[2].

– Γέροντα, φοβᾶμαι νὰ ξανασιδερώσω, γιατὶ ἔκαψα ἕνα ξένο ράσο.

– Νὰ κάνης τὸν σταυρό σου καὶ νὰ σιδερώνης.

– Μήπως ἦταν τοῦ πειρασμοῦ;

---

[1] Ὁ Γέροντας συχνὰ ἀναφερόταν στοὺς πνευματικοὺς νόμους, γιὰ τοὺς ὁποίους ἔγραψε ἐκτενέστερα στὸ βιβλίο «*Ὁ Γέρων Χατζη-Γεώργης ὁ Ἀθωνίτης*», σ. 70 (Βλ. καὶ Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Λόγοι, Τόμος Δ΄*, «*Οἰκογενειακὴ ζωή*», Ἱ. Ἡσυχ. Εὐαγγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, [7]2006, σ. 243).

[2] *Λουκ.* 14, 11.

– Σπάνια μιὰ ζημιὰ εἶναι ἀπὸ φθόνο τοῦ διαβόλου· συνήθως εἶναι ἀπὸ ὑπερήφανο λογισμό. Ὅταν φέρνουμε ὑπερήφανο λογισμό, τὰ κάνουμε θάλασσα. Κι ἐσύ, φαίνεται, ἔφερες ὑπερήφανο λογισμό.

– Γιατί κάηκε τὸ ράσο καὶ δὲν ἔπαθα ἐγὼ ζημιά;

– Γιατὶ τὸ ράσο πῆγε στὸν ἄλλον, ἔγινε γνωστὴ ἡ ζημιά, ὁπότε ἔτσι ρεζιλεύτηκες καὶ ταπεινώθηκες. Ἐνῶ, ἂν πάθαινες ἐσὺ κάτι, δὲν θὰ ρεζιλευόσουν. Γιατί ἐξομολογεῖται κανείς; Γιὰ νὰ θεατρινισθῆ ἡ ἁμαρτία· ἔτσι σκάζει ὁ διάβολος.

– Ὅταν, Γέροντα, πάη κάποιος νὰ κάνη μιὰ δουλειὰ καὶ τελικὰ γίνεται ζημιά, τί συμβαίνει; Δὲν δούλεψε σωστά; δὲν εἶχε καθαρὴ διάθεση;

– Εἶναι πολλὲς περιπτώσεις. Πρέπει νὰ ἐξετάση ἀπὸ ποῦ ξεκίνησε.

– Μπορεῖ, Γέροντα, κάποιος νὰ κάνη ζημιὲς ἀπὸ ἀφηρημάδα;

– Τί θὰ πῆ ἀφηρημάδα; Ἂν ἐξετάσης, θὰ δῆς ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς οἱ ζημιὲς στὴν ὑπερηφάνεια ὀφείλονται. Ἂν σὲ μιὰ νοικοκυρὰ περάση ὁ λογισμὸς ὅτι καμμιὰ ἄλλη δὲν πλένει τὰ πιάτα τόσο καλὰ ὅσο αὐτή, μπορεῖ νὰ ρίξη ὅλο τὸ ράφι μὲ τὰ πιάτα καὶ νὰ σπάσουν ὅλα. Μιὰ φορὰ κάποια ποὺ ἐργαζόταν σὲ ἕνα ὑαλοπωλεῖο σκέφθηκε: «Τί εὔκολα κατεβάζω τὰ κουτιὰ μὲ τὰ ποτήρια!». Μόλις ἔβαλε αὐτὸν τὸν λογισμό, τῆς ἔφυγαν τὰ κουτιὰ ἀπὸ τὰ χέρια καὶ ἔσπασαν ὅλα τὰ ποτήρια. Ἤ, ἂς ποῦμε, ἕνας ὁδηγὸς βλέπει ἕνα γεροντάκι ἀνήμπορο καὶ τὸ παίρνει νὰ τὸ πάη στὸν προορισμό του. Ἂν τοῦ περάση ὁ λογισμός: «γιά δές, ἄλλος θὰ τὸ ἔκανε αὐτό; τί καλὰ λόγια θὰ λέη τώρα τὸ γεροντάκι γιὰ μένα!», θὰ τὸν ἐγκαταλείψη ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ μπορεῖ νὰ πέση πάνω σὲ καμμιὰ κολόνα ἢ νὰ ἀνεβῆ πάνω στὸ πεζοδρόμιο, νὰ χτυπήση καὶ κανέναν!

Ὁ ὑπερήφανος δὲν ἔχει πνευματικὲς πτήσεις ἀλλὰ πτώσεις

– Γέροντα, ὑποχώρησαν τὰ δέκατα ποὺ εἶχα.

– Χαίρομαι πολὺ ποὺ ὑποχώρησαν – δόξα τῷ Θεῷ –, γιατὶ πολὺ σὲ ταλαιπωροῦσαν. Πιστεύω ὅτι τώρα θὰ ὑποχωρήσουν καὶ τὰ πνευματικὰ δέκατα, ἂν πιάσης τὴν ὑπερηφάνεια ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται. Γιατὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια ἀνεβάζει ὄχι μόνο δέκατα πνευματικὰ ἀλλὰ καὶ μεγάλο πυρετὸ πνευματικό. Ἀνάλογα μὲ τὸ ἀνέβασμα τῆς ὑπερηφανείας εἶναι καὶ τὸ ἀνέβασμα τοῦ πνευματικοῦ πυρετοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπιδρᾶ καὶ στὸ σῶμα, καὶ ἀρχίζει νὰ ἀνεβαίνη καὶ ὁ σωματικὸς πυρετός, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συνεργάζονται.

Ἡ ὑπερηφάνεια εἶναι ἡ μεγαλύτερη πνευματικὴ ἀρρώστια. Σὰν τὴν βδέλλα πού, ἂν κολλήση ἐπάνω σου, σοῦ ρουφάει τὸ αἷμα, ἔτσι καὶ ἡ ὑπερηφάνεια ρουφάει ὅλο τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ἀνθρώπου. Φέρνει καὶ πνευματικὴ ἀσφυξία, γιατὶ καταναλώνει ὅλο τὸ πνευματικὸ ὀξυγόνο τῆς ψυχῆς.

– Γέροντα, ἔχω προσέξει πώς, μόλις βάλω μιὰ σειρὰ στὸν ἀγώνα μου, γίνονται ὅλα...

– Φαίνεται, λὲς μὲ τὸν λογισμό σου «καλὰ πάω», γι᾽ αὐτὸ ὕστερα ἔχεις πτώσεις. Ὁ ὑπερήφανος δὲν ἔχει πνευματικὲς πτήσεις ἀλλὰ πτώσεις.

– Γέροντα, ὅ,τι καὶ νὰ κάνω ἢ νὰ πῶ, βλέπω ὅτι μὲ κεντᾶ ἡ ὑπερηφάνεια.

– Ὅ,τι κάνεις, νὰ τὸ κάνης μὲ ταπεινὸ λογισμό, γιατὶ διαφορετικὰ βάζεις τὸν διάβολο ἀκόμη καὶ στὶς καλὲς ἐνέργειές σου. Ἄν, ἂς ὑποθέσουμε, λέη κάποιος

ὑπερήφανα: «θὰ πάω νὰ κάνω μιὰ καλωσύνη», βάζει καὶ τὸν διάβολο μέσα καὶ μπορεῖ νὰ συναντήση ἕνα σωρὸ ἐμπόδια καὶ τελικὰ νὰ μὴν μπορέση νὰ πάη. Ἐνῶ, ἂν πάη ἀθόρυβα νὰ κάνη μιὰ καλωσύνη, τότε δὲν μπαίνει ὁ διάβολος.

– Πῶς γίνεται, Γέροντα, ἡ σωστὴ πνευματικὴ ἐργασία στὸν ἑαυτό μας;

– Μυστικὰ καὶ σιωπηλά. Ἡ πνευματικὴ ἐργασία εἶναι πολὺ λεπτὴ καὶ χρειάζεται πολλὴ προσοχὴ στὴν κάθε μας ἐνέργεια. Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι «*ἐπιστήμη ἐπιστημῶν*»[3], λένε οἱ Ἅγιοι Πατέρες. Τί ἐγρήγορση χρειάζεται! Τὸ ἀνέβασμα στὴν πνευματικὴ ζωὴ εἶναι σὰν τὸ ἀνέβασμα σὲ μιὰ κυκλικὴ σκάλα ποὺ δὲν ἔχει κάγκελα. Ἂν ἀνεβαίνη κανεὶς χωρὶς νὰ βλέπη ποῦ πατοῦν τὰ πόδια του καὶ λέη: «ὤ, πόσο ψηλὰ ἀνέβηκα! καὶ ποῦ θὰ φθάσω ἀκόμη!», παραπατάει καὶ πέφτει κάτω.

– Γιατί, Γέροντα, δὲν ἔχει κάγκελα ἡ σκάλα;

– Γιατὶ εἶναι ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος καὶ πρέπει νὰ χρησιμοποιῆ τὸ μυαλὸ ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός. Ἂν δὲν τὸ χρησιμοποιῆ σωστά, τί νὰ τὸν κάνη ὁ Θεός;

– Γέροντα, μπορεῖ μιὰ κατάσταση πνευματικῆς ξηρασίας νὰ ἔχη αἰτία τὴν ὑπερηφάνεια;

– Ναί, ἂν ὑπάρχη ὑπερηφάνεια, ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ μένη ὁ ἄνθρωπος σὲ μιὰ κατάσταση ὀκνηρίας, ἀκηδίας καὶ ψυχρότητος, γιατί, ἂν τὸν βοηθήση καὶ γευθῆ κάτι οὐράνιο, τότε ἕνα κι ἕνα θὰ τὸ πάρη ἐπάνω του, θὰ νομίζη ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται στὸν ἀγώνα ποὺ ἔκανε καὶ θὰ ὑπερηφανεύεται: «Ἀγωνισθῆτε! θὰ λέη μετὰ καὶ στοὺς ἄλλους. Ἐγὼ ἀγωνίσθηκα καὶ τί ἀξιώθηκα νὰ ζήσω!», καὶ ἔτσι θὰ πληγώνη ψυχές. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς τὸν ἀφήνει νὰ χτυπηθῆ, ὅσο χρειάζεται, γιὰ νὰ πεθάνη ἡ ἰδέα ποὺ ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του, νὰ ἀπελπισθῆ μὲ τὴν καλὴ ἔννοια ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ νιώση τὸ «*χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν*»[4].

Ἡ ὑπερηφάνεια γελοιοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο

– Γέροντα, τί εἶναι αὐτὸ ποὺ μᾶς κάνει νὰ θέλουμε νὰ γίνη γνωστὸ στοὺς ἄλλους ὅ,τι καλὸ κάνουμε, ἐνῶ ἔχει τόση γλυκύτητα, τόση ἁπαλάδα, τὸ νὰ ζῆ καὶ νὰ ἐργάζεται κανεὶς στὴν ἀφάνεια;

– Τὸ πιὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχη ἐσωτερικότητα καὶ προσπαθῆ νὰ μὴ γίνεται γνωστὸ τὸ καλὸ ποὺ κάνει, αὐτὸ εἶναι αἰσθητὸ στοὺς ἄλλους· ὅλοι τὸν εὐλαβοῦνται καὶ τὸν ἀγαποῦν, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ καταλαβαίνη.

Πόσο συμπαθὴς εἶναι ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος καὶ πόσο ἀποκρουστικὸς ὁ ὑπερήφανος! Τὸν ὑπερήφανο κανεὶς δὲν τὸν ἀγαπάει, ἀκόμη καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἀποστρέφεται. Βλέπεις, καὶ τὰ μικρὰ παιδιά, ἂν δοῦν κανένα παιδὶ λίγο ὑπερήφανο, τὸ κοροϊδεύουν, ἐνῶ ἕνα παιδὶ σιωπηλό, συνετό, πόσο τὸ ἐκτιμοῦν! Ἤ, ἂν δοῦν κανέναν νὰ περπατάη καμαρωτὸς-καμαρωτός, τὸν παίρνουν μυρωδιὰ καὶ τὸν κοροϊδεύουν. Θυμᾶμαι κάποιον στὴν Κόνιτσα πού, ἐνῶ πέθαινε ἀπὸ τὴν πεῖνα, φοροῦσε κάθε μέρα κοστούμι, γραβάτα καὶ ρεπούμπλικο καὶ ἔβγαινε στὴν πλατεία καμαρωτός. Τὰ παιδάκια, μόλις τὸν ἔβλεπαν, πήγαιναν ἀπὸ πίσω του καὶ παρίσταναν

---

[3] Βλ. Ἡσυχίου Πρεσβυτέρου, *Πρὸς Θεόδουλον Λόγος ψυχωφελὴς καὶ σωτήριος περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς κεφαλαιώδης*, ρκα΄, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1974, τόμος Α΄, σ. 159.

[4] *Ἰω*. 15, 5.

πῶς περπατοῦσε. Μικρούτσικα παιδάκια τώρα! Πόσο μᾶλλον οἱ μεγάλοι καταλαβαίνουν τὸν ὑπερήφανο ἄνθρωπο! Μὴ βλέπης ποὺ δὲν μιλοῦν, γιὰ νὰ μὴν τὸν ἐκθέσουν· ἀπὸ μέσα τους ὅμως ἀηδιάζουν.

Ὅποιος θέλει νὰ προβάλλη τὸν ἑαυτό του, τελικὰ γελοιοποιεῖται. Θυμᾶμαι, ὅταν ἤμουν στὸ Σινᾶ[5], εἶχε ἔρθει ἕνας παπᾶς ποὺ τὸν ἔλεγαν Σάββα. Ἦταν λίγο κενόδοξος, εἶχε καὶ μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Μιὰ μέρα οἱ Βεδουΐνοι ἀνέβαζαν στὸ μοναστήρι ἕνα βαρὺ πράγμα μὲ τὸ βίντσι καί, καθὼς τὸ σήκωναν, φώναζαν, γιὰ νὰ συγχρονισθοῦν, «σάουα-σάουα», δηλαδὴ «ὅλοι μαζί». Τοὺς ἄκουσε ὁ παπα–Σάββας κι ἔτρεξε ἀμέσως ἔξω. «Βρέ, ἀκόμη δὲν ἦρθα, λέει, καὶ "Σάββα" φωνάζουν! Καὶ ἐδῶ ὅλοι μὲ ἔμαθαν!». Νόμιζε ὅτι οἱ Βεδουΐνοι φώναζαν «Σάββα, Σάββα»! Μόλις τὸ ἄκουσα, μὲ ἔπιασαν τὰ γέλια! Εἶναι νὰ μὴ γελάσης; Ὅπως δουλεύει τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἔτσι τὰ ἑρμηνεύει ὅλα... Ἅμα ὁ ἄνθρωπος εἶναι λίγο φαντασμένος, ὅλα φαντασμένα τὰ ἑρμηνεύει.

– Γέροντα, ἀπὸ ὑπερηφάνεια τὸ κάνει;

– Εἶναι αἰχμάλωτος στὴν κενοδοξία, τὸν κλέβει καὶ ἡ φαντασία καὶ φθάνει μετά... Μοῦ ἔλεγε ἕνας μοναχὸς πώς, ὅταν ἦταν λαϊκός, εἶχε δώσει σὲ κάποιον ἕνα ἐπίσημο ἐπανωφόρι. Μιὰ μέρα ποὺ βρέθηκαν μαζὶ σὲ μιὰ συντροφιά, ἐκεῖνος τὸ φοροῦσε, ὁπότε κάποια στιγμὴ λέει: «Αὐτὸ τὸ παλτὸ ξέρετε ἀπὸ ποῦ τὸ ἔχω; Ἀπὸ τὸ Παρίσι! Ἂν ξέρατε καὶ πόσο τὸ ἀγόρασα!». Καὶ νὰ εἶναι ἐκεῖ μπροστὰ καὶ ὁ ἄλλος ποὺ τοῦ ἔδωσε τὸ ἐπανωφόρι εὐλογία!

– Καλά, Γέροντα, ἀνόητος ἦταν;

– Μὰ πιὸ ἀνόητος ἀπὸ τὸν ὑπερήφανο ὑπάρχει; Τελικὰ ἡ ὑπερηφάνεια γελοιοποιεῖ τὸν ἄνθρωπο.

---

[5] Ὁ Γέροντας ἀσκήτεψε στὸ Σινᾶ ἀπὸ τὸ 1962 μέχρι τὸ 1964.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4- Νὰ χτυπήσουμε τὴν ὑπερηφάνεια

Νὰ εἶσαι μέσα στὴν μάχη, καὶ νὰ πολεμᾶς σωστὰ

Γέροντα, μοῦ λέει ὁ λογισμὸς ὅτι, ἂν ἀλλάξω διακόνημα καὶ σταματήσω νὰ ψάλλω καὶ νὰ ἁγιογραφῶ, θὰ σταματήσω νὰ ὑπερηφανεύωμαι καὶ νὰ πέφτω συνέχεια σὲ πειρασμούς.

– Καὶ νὰ φύγης ἀπὸ τὴν ψαλτικὴ ἢ τὴν ἁγιογραφία, ἐὰν δὲν σιχαθῆς τὴν κενοδοξία, θὰ κάνης περισσότερες γκάφες. Ἀλλὰ καὶ ἡ φυγὴ αὐτὴ πάλι ἔχει μέσα ὑπερηφάνεια, καὶ μάλιστα περισσότερη, γιατὶ στὴν πραγματικότητα θέλεις νὰ φύγης ἀπὸ τὰ διακονήματα αὐτά, γιὰ νὰ μὴ θίγεται ὁ ἐγωισμός σου.

– Ὅταν, Γέροντα, κάνω μιὰ δουλειὰ καὶ δῶ ὅτι ὑπερηφανεύομαι, μήπως εἶναι καλύτερα νὰ μὴν τὴν κάνω;

– Ἂν σοῦ ποῦν νὰ πᾶς νὰ κάνης μιὰ δουλειά, νὰ πᾶς, ἀλλὰ νὰ προσέχης νὰ μὴν πέσης· καὶ ἂν γλιστρήσης καὶ πέσης, νὰ σηκωθῆς. Νὰ καταλάβης ὅτι γλίστρησες, ἐπειδὴ δὲν πρόσεξες, καὶ ἄλλη φορά, ἂν σοῦ ποῦν νὰ ξαναπᾶς, νὰ προσέχης νὰ μὴν ξαναγλιστρήσης. Ὄχι νὰ μὴν ξαναπᾶς, ἐπειδὴ τὴν προηγούμενη φορὰ ἔπεσες! Ἄλλο ἂν σοῦ ποῦν: «Μὴν πηγαίνης, ἀφοῦ τὴν προηγούμενη φορὰ ἔπεσες». Τότε δὲν θὰ ξαναπᾶς. Κατάλαβες; Ἅμα σοῦ λένε νὰ κάνης μιὰ δουλειά, νὰ τὴν κάνης, ἀλλὰ νὰ προσπαθῆς νὰ τὴν κάνης σωστὰ καὶ ταπεινά. Τὸ νὰ μὴν κάνης τίποτε, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευθῆς, αὐτὸ εἶναι χειρότερο. Εἶναι σὰν νὰ μένης ἔξω ἀπὸ τὴν μάχη, νὰ μὴν πολεμᾶς, γιὰ νὰ μὴν πληγωθῆς. Σκοπὸς εἶναι νὰ εἶσαι μέσα στὴν μάχη, ἀλλὰ νὰ προσέχης νὰ πολεμᾶς σωστά· διαφορετικὰ θὰ εἶσαι ἕνα ἄχρηστο πράγμα.

Τὴν ὑπερηφάνεια τὴν τσακίζεις μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἀδελφοῦ

– Γέροντα, στενοχωριέμαι, ὅταν οἱ ἀδελφὲς μοῦ κάνουν κάποια παρατήρηση.

– Ἔχεις ὑπερηφάνεια, γι᾽ αὐτὸ στενοχωριέσαι. Τὴν ὑπερηφάνεια τὴν τσακίζεις μὲ τὴν βοήθεια τοῦ ἀδελφοῦ, ὅταν τοῦ δίνης τὸ δικαίωμα νὰ σοῦ κάνη παρατηρήσεις καὶ δέχεσαι μιὰ κουβέντα ποὺ θὰ σοῦ πῆ. Ἔτσι λαμπικάρεται ἡ ψυχή.

Ἐπειδὴ τὸ ὑψηλὸ φρόνημα δύσκολα τὸ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς μόνος του, πρέπει νὰ δέχεται τοὺς ἄλλους σὰν γιατρούς του καὶ νὰ παίρνη ὅλα τὰ φάρμακα ποὺ τοῦ δίνουν, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ αὐτό. Καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν στὴν τσέπη τους φάρμακα γιὰ τοὺς ἄλλους: οἱ μὲν καλοὶ συμβουλεύουν μὲ πόνο καὶ ἀγάπη τὸν ἄρρωστο, οἱ δὲ κακοὶ τὸν ἐλέγχουν μὲ κακία καὶ πάθος – αὐτοὶ μάλιστα πολλὲς φορὲς γίνονται καλύτεροι χειρουργοὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους, γιατὶ προχωροῦν τὸ νυστέρι πιὸ βαθιά.

– Ἐγώ, Γέροντα, εἶμαι κουτὴ καὶ πολλὲς φορὲς δὲν καταλαβαίνω γιατί μοῦ κάνουν παρατήρηση.

– Καλύτερα πές: «Εἶμαι τετραπέρατη, ἀλλὰ δὲν ἔχω ταπείνωση». Ἐσύ, ἐνῶ σφάλλεις καὶ σοῦ κάνουν παρατήρηση, πᾶς νὰ δικαιολογηθῆς. Πῶς νὰ φθάσης σὲ κατάσταση νὰ παίρνης ἐπάνω σου τὸ σφάλμα, ὅταν δὲν σφάλλης καὶ σὲ κατηγοροῦν; Ὁ ἄνθρωπος ποὺ δικαιολογεῖ τὸν ἑαυτό του, ὅταν τοῦ κάνουν μιὰ παρατήρηση,

ἐξοντώνει συνέχεια τὴν ταπείνωση. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ρίχνει ὅλο τὸ βάρος ἐπάνω του γιὰ κάποιο σφάλμα του, ταπεινώνεται καὶ τὸν λούζει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

– Γέροντα, ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν προσπαθῶ νὰ ἀποδείξω ὅτι ἔχω δίκαιο, ἀλλὰ νὰ ἐξηγήσω ὅτι πρόκειται γιὰ παρεξήγηση.

– Ἔχω δεῖ ὅτι ἔχεις μιὰ κρυφὴ ὑπερηφάνεια ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν δικαιολογία. Νὰ προσπαθήσης νὰ μὴ δικαιολογῆσαι, ὅ,τι κι ἂν σοῦ ποῦν· νὰ βάζης μιὰ εἰλικρινῆ μετάνοια· αὐτὸ φθάνει. Μὲ τὸ «*εὐλόγησον*»[1] τῆς εἰλικρινοῦς μετανοίας κόβεται ἡ ὑπερηφάνεια.

– Γέροντα, σήμερα ἕνα παιδάκι στὸ ἀρχονταρίκι ἔκανε μιὰ ἀταξία. Τοῦ ἔλεγε ἡ μητέρα του: «πὲς συγγνώμη», καὶ αὐτὸ ἀπαντοῦσε: «τὰ κόκκαλά μου πονᾶνε», καὶ «συγγνώμη» δὲν ἔλεγε. Γιατί μερικοὶ ἄνθρωποι δυσκολεύονται τόσο πολὺ νὰ ποῦν «εὐλόγησον»;

– Ἡ ὑπερηφάνεια δὲν ἀφήνει τὸν ἄνθρωπο νὰ πῆ «*εὐλόγησον*».

Ἡ πνευματικὴ ...διάσπαση τοῦ ἀτόμου

– Γέροντα, πῶς θὰ φύγη ἡ μεγάλη ἰδέα ποὺ ἔχω γιὰ τὸν ἑαυτό μου;

– Ἂν στραφῆς μέσα σου καὶ γνωρίσης τὸν ἑαυτό σου, θὰ δῆς τόση ἀσχήμια, ποὺ θὰ σιχαθῆς τὸν ἑαυτό σου.

Ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν γνωρίση τὸν ἑαυτό του γιὰ νὰ ταπεινωθῆ φυσιολογικά, ἡ ταπείνωση δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ γίνη κατάσταση, γιὰ νὰ παραμένη μέσα του ἡ θεία Χάρις. Τότε εἶναι σὲ θέση ὁ διάβολος νὰ τοῦ φάη ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του – ἀκόμη καὶ τὰ χρόνια τοῦ Μαθουσάλα νὰ τοῦ δώση ὁ Θεός –, παίζοντας τὸ παιχνίδι τῆς κολοκυθιᾶς. Δηλαδὴ μιὰ θὰ τοῦ φέρνη ὁ διάβολος τὸν λογισμὸ ὅτι κάτι εἶναι, μιὰ θὰ φέρνη αὐτὸς ἕναν ταπεινὸ λογισμὸ ὅτι δὲν εἶναι τίποτε· μιὰ ὁ διάβολος, μιὰ ὁ ἄνθρωπος, μιὰ θὰ κερδίζη ὁ ἕνας μιὰ ὁ ἄλλος, καὶ θὰ συνεχίζεται τὸ ἴδιο βιολί.

– Βλέπω, Γέροντα, ὅτι ὅλες οἱ ἀδελφὲς μὲ ἔχουν ξεπεράσει στὴν ἀρετή, ἀκόμη καὶ οἱ νεώτερες.

– Ἀφοῦ δὲν ταπεινώθηκες μόνη σου, ταπεινώθηκες ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ξέρεις τί κάνουν, ὅταν θέλουν νὰ στείλουν ἕναν πύραυλο στὸ διάστημα; Μετροῦν κατεβαίνοντας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἀριθμοὺς στοὺς μικρούς: «δέκα, ἐννιά, ὀκτώ, ἑπτά..., ἕνα, μηδέν!». Μόλις φθάσουν στὸ μηδέν, ἐκτοξεύεται. Ἔτσι κι ἐσύ, τώρα ποὺ ἔφθασες στὸ μηδέν, θὰ ἐκτοξευθῆς καὶ θὰ πᾶς ψηλά. Ἐσὺ φυσικὴ δὲν σπούδασες;

– Ναί, Γέροντα.

– Τώρα λοιπὸν εἶναι καιρὸς νὰ μάθης καὶ τὴν φυσικὴ τῆς μεταφυσικῆς, γιὰ νὰ γνωρίσης πῶς θὰ γίνη ἡ πνευματικὴ διάσπαση τοῦ ἀτόμου σου.

– Πῶς θὰ γίνη, Γέροντα;

– Ὅταν ἀσχοληθῆς μὲ τὸ «ἄτομό σου» καὶ γνωρίσης τὸν ἑαυτό σου, θὰ ταπεινωθῆς καὶ τότε θὰ γίνη ἡ πνευματικὴ διάσπαση τοῦ ἀτόμου σου, θὰ βγῆ ἡ πνευματικὴ ἐνέργεια καὶ θὰ πεταχτῆς στὸ ...διάστημα. Μόνον ἔτσι θὰ μπορέσης νὰ μπῆς στὴν πνευματικὴ τροχιά· διαφορετικὰ θὰ παραμένης στὴν κοσμικὴ τροχιά.

Σὲ τίποτε δὲν ὠφελεῖ νὰ ἐρευνήση κανεὶς ὅλον τὸν κόσμο, ἂν δὲν ἔχη ἐρευνήσει τὸν δικό του κόσμο. Ἂν γνωρίση πρῶτα τὸν ἐσωτερικό του κόσμο, δηλαδὴ

---

[1] Εὐλόγησον: Συγχώρεσέ με.

τὸν ἑαυτό του, τὸ ἄτομό του, εὔκολα μετὰ γνωρίζει ὄχι μόνον τὴν γῆ ἀλλὰ καὶ τὸ διάστημα. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος γνωρίση τὸ ἄτομό του, τότε γίνεται αὐτομάτως καὶ ἡ διάσπαση τοῦ ἀτόμου του καὶ κινεῖται πλέον στὴν πνευματικὴ τροχιὰ ἔξω ἀπὸ τὴν ἕλξη τῆς γῆς, ἔξω ἀπὸ τὴν ἕλξη τοῦ κόσμου. Ἐνῶ ζῆ στὴν γῆ ὡς ἄνθρωπος, ζῆ δίχως νὰ τὸν ἕλκη ἡ ἁμαρτία καὶ γενικὰ οἱ ἐπιθυμίες τοῦ κόσμου.

– Ὅταν, Γέροντα, παραμένη ἡ ὑπερηφάνεια, δὲν ἔχει κάνει ὁ ἄνθρωπος σωστὴ ἀναγνώριση τοῦ ἑαυτοῦ του;

– Ναί, δὲν ἔγινε ἀκόμη ἡ πνευματικὴ διάσπαση τοῦ ἀτόμου του. Κατάλαβες;

– Δηλαδή, Γέροντα, πάλι στὴν ταπείνωση γυρίζουμε.

– Μὰ βέβαια! Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει ὑπερηφάνεια δὲν ἔχει γνωρίσει τὸν ἑαυτό του. Ἂν γνωρίση τὸν ἑαυτό του, θὰ φύγη ἡ ὑπερηφάνεια. Ἡ ἀναγνώριση εἶναι τὸ πᾶν. Λείπει ἡ ἀναγνώριση, γι᾽ αὐτὸ λείπει ἡ ταπείνωση. Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζη ταπεινὰ τὸν ἑαυτό του, ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

– Κι ἄν, Γέροντα, ὑπάρχη ἀναγνώριση καὶ δὲν ὑπάρχη ταπείνωση;

– Τότε δὲν θὰ ὑπάρχη καλὴ διάθεση, φιλότιμο.

Ὑψηλὴ θέση καὶ ταπεινὸ φρόνημα

– Σ᾽ ἐμένα, Γέροντα, ὑπάρχει ὑπερηφάνεια;

– Ἔ, ὑπάρχει καὶ λίγη ὑπερηφάνεια. Τοὐλάχιστον νὰ ἔχουμε τὴν κανονικὴ ὑπερηφάνεια, ὅση προβλέπει ὁ νόμος...

– Ὑπάρχει, Γέροντα, καὶ «κανονικὴ» ὑπερηφάνεια;

– Κοίταξε νὰ σοῦ πῶ: Ἂν κάποιος ἔχη ἱκανότητες, γνώσεις κ.λπ., καὶ νὰ ὑπερηφανευθῆ λίγο, ἔχει ἐλαφρυντικά. Ὄχι βέβαια πὼς εἶναι καλὴ καὶ αὐτὴ ἡ ὑπερηφάνεια, ἀλλὰ δικαιολογεῖται κατὰ κάποιον τρόπο. Ἕνας ὅμως ποὺ δὲν ἔχει οὔτε ἱκανότητες οὔτε γνώσεις, δὲν δικαιολογεῖται νὰ ὑπερηφανεύεται· ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι ταπεινός. Ἂν ὑπερηφανεύεται, εἶναι τελείως χαμένος. Βλέπεις, μιὰ νοσοκόμα ποὺ κάνει μιὰ ἔνεση πενικιλίνης στὸν ἄρρωστο καὶ τοῦ πέφτει ὁ πυρετός, μπορεῖ νὰ ἔχη ὑπερήφανο λογισμό, ἐνῶ ὁ Φλέμινγκ ποὺ ἀνακάλυψε τὴν πενικιλίνη καὶ βοήθησε τόσον κόσμο, πόση ταπείνωση εἶχε! Ὁ Φλέμινγκ μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς πενικιλίνης εἶχε πάει στὴν Ἀμερική. Ἐκεῖ τὸν χειροκροτοῦσαν οἱ ἄλλοι, χειροκροτοῦσε καὶ αὐτός. Κάποια στιγμὴ ρώτησε: «Τί συμβαίνει; γιὰ ποιόν χειροκροτοῦν;». «Γιὰ σένα χειροκροτοῦν», τοῦ εἶπαν. Τάχασε! Δὲν εἶχε καταλάβει γιὰ ποιόν χειροκροτοῦσαν! Θέλω νὰ πῶ, ἐκεῖνος ποὺ βρῆκε τὴν πενικιλίνη δὲν ὑπερηφανεύτηκε, καὶ ἡ νοσοκόμα ποὺ κάνει τὴν ἔνεση καὶ πέφτει ὁ πυρετὸς καμαρώνει. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Μέγας Βασίλειος λέει: «Τὸ σπουδαιότερο εἶναι νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος ὑψηλὴ θέση καὶ ταπεινὸ φρόνημα»[2]. Αὐτὸ ἔχει μεγάλη ἀξία καὶ ἀνταμείβεται ἀπὸ τὸν Θεό.

Βλέπω τὴν ταπείνωση ποὺ ἔχουν μεγάλοι ἀξιωματικοὶ καὶ τὴν ὑπερηφάνεια ποὺ ἔχουν ἁπλοὶ χωροφύλακες. Εἶχε ἔρθει μιὰ φορὰ στὸ Καλύβι ἕνας ὑπονωματάρχης μὲ ἕναν ἀέρα καὶ ἔλεγε-ἔλεγε... «Εἶμαι ἀστυφύλακας, εἶμαι ἐκεῖνο, εἶμαι τὸ ἄλλο!». Διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς νὰ ἦταν, δὲν θὰ μιλοῦσε ἔτσι. Φοβερό! Καὶ ἄλλοι μὲ πλούτη, μὲ θέσεις, μὲ ἱκανότητες, ἔχουν μιὰ ταπείνωση, μιὰ ἁπλότητα! Νιώθουν σὰν νὰ μὴν ἔχουν τίποτε. Μεγάλοι ἀξιωματικοὶ δὲν φορᾶνε τὴν στολή τους, γιὰ νὰ

---

[2] Τὸ χωρίο δὲν ἐντοπίσθηκε.

ἀποφύγουν τὶς τιμές. Θυμᾶμαι, ἕνας στρατηγός, ποὺ εἶχε πολλὰ παράσημα ἀπὸ τὸν πόλεμο, ὅταν ἦταν νὰ πάη γιὰ παρέλαση, ἔλεγε: «Θὰ φορτωθῶ τώρα τὰ παράσημα...». Καὶ ἕνας ἄλλος μόνον ἕνα γαλόνι εἶχε πάρει καὶ φοροῦσε συνέχεια τὴν στολή, γιὰ νὰ τὸ δείχνη. Εἶχε βάλει καὶ πιὸ φαρδὺ σειρίτι – μέχρις ἐκεῖ ποὺ νὰ μὴν τὸν κλείσουν μέσα, γιατὶ ὑπάρχει κανονισμὸς πόσο φαρδὺ νὰ εἶναι τὸ σειρίτι. Καημένοι ἄνθρωποι!

– Δηλαδή, Γέροντα, ὅταν ἔχη κάποιος ταπεινὴ θέση καὶ ὑπερηφανεύεται, τί δείχνει; ὅτι εἶναι ἀνόητος;

– Μιὰ φορά; Πολλὲς φορές!

Μὴν κάνης δικό σου ὅ,τι σοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς

– Γέροντα, ὑπερηφανεύομαι γιὰ τὶς σωματικὲς ἱκανότητες καὶ γιὰ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα ποὺ νομίζω πὼς ἔχω.

– Γιατί νὰ ὑπερηφανεύεσαι; Ἐσὺ «*ἐποίησας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν*»[3]; Πρόσεξε, μὴν κάνης δικό σου ὅ,τι σοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς καί, ὅ,τι σοῦ λείπει, μὴν προσπαθῆς νὰ δείχνης ὅτι τὸ ἔχεις. Νὰ λὲς στὸν ἑαυτό σου: «Ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἤμουν ἀδύνατη, μοῦ ἔδωσε μερικὰ χαρίσματα, γιατὶ ἀλλιῶς θὰ στεναχωριόμουν καὶ θὰ ἤμουν κακορρίζικη. Ἐκεῖνο ποὺ πρέπει νὰ κάνω τώρα εἶναι νὰ τὰ ἀξιοποιήσω, γιὰ νὰ πλουτήσω πνευματικά. Δόξα σοι, Θεέ μου! Σ᾽ εὐχαριστῶ, ποὺ μὲ λυπήθηκες καὶ μὲ βοήθησες». Ἐσὺ θεωρεῖς ὅτι εἶναι δικά σου ὅλα τὰ χαρίσματα ποὺ ἔχεις· εἶναι ὅμως δικά σου; «*Τί ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;*»[4]. Ἐδῶ χρειάζεται ἡ ἐξυπνάδα, ἐδῶ πρέπει νὰ δουλέψης τὸ μυαλὸ καὶ νὰ καταλάβης ὅτι ὅλα τὰ χαρίσματα εἶναι τοῦ Θεοῦ. Λίγο ἂν μᾶς ἐγκαταλείψη ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, τίποτε δὲν θὰ μποροῦμε νὰ κάνουμε. Εἶναι ἁπλὰ τὰ πράγματα. Ἔχει, ἂς ὑποθέσουμε, κάποιος μερικὲς ἱκανότητες καὶ ὑπερηφανεύεται γι᾽ αὐτές. Πρέπει νὰ σκεφθῆ: Ποῦ τὶς βρῆκε; Τοῦ τὶς ἔδωσε ὁ Θεός. Αὐτὸς τί ἔκανε; Τίποτε. Δίνει λ.χ. ὁ Θεὸς σὲ κάποιον λίγο παραπάνω μυαλὸ καὶ μπορεῖ νὰ ἔχη μιὰ μεγάλη ἐπιχείρηση καὶ νὰ ζῆ ἄνετα. Νὰ ὑπερηφανευθῆ ὅτι τὰ καταφέρνει; Λίγο νὰ τὸν ἐγκαταλείψη ὁ Θεός, μπορεῖ νὰ χρεωκοπήση καὶ νὰ πάη φυλακή.

Πάντως, ὅποιος ἔχει χαρίσματα, ἀλλὰ δὲν ἔχει ταπείνωση καὶ πληγώνει μὲ τὴν προκλητικὴ συμπεριφορά του τὸν πλησίον του, ἀναγκάζει τὸν Χριστὸ νὰ πάρη τὸ κατσαβιδάκι καὶ νὰ τοῦ λασκάρη λίγο τὴν βίδα, γιὰ νὰ ταπεινωθῆ ἀκουσίως. Ἂς ὑποθέσουμε, κάποιος θέλει νὰ βγάλη ἕναν βράχο καὶ παιδεύεται, γιατὶ δὲν ἔχει πολὺ μυαλό, ὥστε νὰ βρῆ ἕναν τρόπο νὰ τὸν μετακινήση. Ὁπότε τὸν πλησιάζει ἕνας ἄλλος ποὺ εἶναι λίγο ἔξυπνος καὶ τοῦ λέει: «Βρὲ χαμένε, δὲν σοῦ κόβει;». Παίρνει ἀμέσως ἕναν λοστό, τὸν κάνει μοχλὸ καὶ βγάζει εὔκολα τὸν βράχο. Ἔ, ἀφοῦ φέρεται ἔτσι, δὲν εἶναι δίκαιο νὰ πάρη τὸ κατσαβίδι ὁ Θεὸς καὶ νὰ τοῦ λασκάρη λίγο τὸ μυαλό; Μερικοὶ ποὺ εἶναι μεγάλοι ρήτορες παθαίνουν μεγάλες διαλείψεις καὶ φθάνουν σὲ σημεῖο νὰ μὴν μποροῦν οὔτε μιὰ λέξη νὰ ποῦν! Ἔτσι ταπεινώνονται. Ἂν ἄφηνε ὁ Θεὸς κάποιον συνέχεια ρήτορα–ρήτορα κι ἐκεῖνος ὑπερηφανευόταν, τί θὰ γινόταν; Τὸν καθέναν ὁ Θεὸς τὸν φρενάρει μὲ κάποιον τρόπο, γιὰ νὰ μὴν πάθη ζημιά.

Πρέπει πολὺ νὰ προσέξουμε τὰ χαρίσματα ποὺ μᾶς ἔδωσε ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὰ οἰκειοποιούμαστε, ἀλλὰ νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ καὶ νὰ ἔχουμε τὴν ἀνησυχία μὴν

---

[3] *Δ΄ Βασ.* 19, 15· *Νεεμ.* 9, 6· *Ἐσθὴρ* 4, 17· *Ἠσ.* 37, 16· *Ἰερ.* 39, 17.

[4] *Α΄ Κορ.* 4, 7.

τυχὸν δὲν ἀνταποκρινόμαστε σ᾽ αὐτά. Συγχρόνως νὰ πονᾶμε γιὰ τοὺς ἄλλους ποὺ δὲν ἀξιώθηκαν νὰ λάβουν τέτοια χαρίσματα ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ νὰ προσευχώμαστε γι᾽ αὐτούς. Καὶ ὅταν βλέπουμε ἕναν ἄνθρωπο νὰ ὑστερῇ σὲ κάτι, νὰ λέμε μὲ τὸν λογισμό μας: «Ἐὰν αὐτὸς εἶχε τὰ χαρίσματα ποὺ ἔδωσε σ᾽ ἐμένα ὁ Θεός, θὰ ἦταν τώρα ἅγιος, ἐνῶ ἐγὼ δὲν τὰ ἀξιοποίησα, καὶ ἐπιπλέον ἀδικῶ τὸν Θεὸ κάνοντας δικά μου τὰ χαρίσματα ποὺ μοῦ ἔδωσε». Ὁ Θεὸς βέβαια δὲν στενοχωριέται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος οἰκειοποιῆται τὰ χαρίσματα ποὺ τοῦ δίνει· δὲν μπορεῖ ὅμως νὰ τοῦ δώση ἄλλα, γιὰ νὰ μὴν τὸν βλάψη. Ἐνῶ, ἂν κάποιος κινῆται ἁπλὰ καὶ ταπεινά, γιατὶ ἀναγνωρίζει ὅτι τὰ χαρίσματα ποὺ ἔχει εἶναι τοῦ Θεοῦ, τότε ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δώση καὶ ἄλλα.

Μὲ τὴν ὑπερηφάνεια κάνουμε τὸν ἑαυτό μας δυστυχισμένο, ἐπειδὴ τὸν ἀπογυμνώνουμε ἀπὸ τὰ χαρίσματα ποὺ μᾶς δίνει ὁ Θεός, ἀλλὰ στενοχωροῦμε καὶ τὸν Θεό, ποὺ πονάει, γιατὶ μᾶς βλέπει δυστυχισμένους. Γιατί, ἐνῶ ἔχει ἄφθονα πλούτη νὰ μᾶς δωρίση, δὲν μᾶς τὰ δίνει, γιὰ νὰ μὴ μᾶς βλάψη. Γιατὶ τί γίνεται; Ἂν μᾶς δώση κάποιο χάρισμα, βλέπουμε τοὺς ἄλλους σὰν μυρμήγκια καὶ τοὺς πληγώνουμε μὲ τὴν ὑπερήφανη συμπεριφορά μας. Ἂν δὲν μᾶς δώση, ἀπελπιζόμαστε. Ὁπότε καὶ ὁ Θεὸς λέει: «Ἂν τοὺς δώσω κάποιο χάρισμα, ὑπερηφανεύονται, βλάπτουν τὸν ἑαυτό τους καὶ στοὺς ἄλλους φέρονται μὲ ἀναίδεια. Ἂν δὲν τοὺς δώσω, εἶναι ταλαίπωροι, βασανισμένοι. Κι ἐγὼ δὲν ξέρω τί νὰ κάνω».

Νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ ὄχι μόνο γιὰ τὰ χαρίσματα ποὺ μᾶς ἔχει δώσει, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὅτι μᾶς ἔχει κάνει ἀνθρώπους, ἐνῶ Νοικοκύρης εἶναι καὶ μποροῦσε νὰ μᾶς κάνη καὶ φίδια καὶ σκορπιοὺς καὶ χελῶνες καὶ μουλαράκια καὶ γαϊδουράκια. «Ὁ Θεός, νὰ λέμε, μποροῦσε νὰ μὲ κάνη μουλάρι καὶ νὰ ἔπεφτα σὲ ἀδιάκριτα χέρια καὶ νὰ μὲ φόρτωναν ἑκατὸν πενῆντα κιλὰ βάρος καὶ νὰ μὲ χτυποῦσαν, ἀλλὰ δὲν μὲ ἔκανε. Μποροῦσε νὰ μὲ κάνη φίδι ἢ σκορπιό, ἀλλὰ δὲν μὲ ἔκανε. Μποροῦσε νὰ μὲ κάνη χελώνα, γουρούνι, βάτραχο, κουνούπι, μύγα κ.λπ., ἀλλὰ δὲν μὲ ἔκανε. Τί μὲ ἔκανε; Μὲ ἔκανε ἄνθρωπο. Ἐγὼ ἔχω ἀνταποκριθῆ σὲ ὅσα μοῦ ἔδωσε; Ὄχι». Ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐξετάζη τὰ πράγματα μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἐνῶ φαίνεται στοὺς ἀνθρώπους δίκαιος, εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἄδικος τοῦ κόσμου, γιατὶ δὲν ἀδικεῖ ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν Θεό, ποὺ τοῦ ἔδωσε τόσα χαρίσματα. Ὅταν ὅμως τὰ ἐξετάζη μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, ἀκόμη κι ἂν φθάση σὲ πνευματικὰ μέτρα καὶ κάνη χιλιάδες θαύματα τὴν ἡμέρα, πάλι δὲν θὰ τοῦ πῆ ὁ λογισμὸς ὅτι κάτι κάνει, γιατὶ ὅλα τὰ ἀποδίδει στὸν Θεὸ καὶ αὐτὸς ἐλέγχεται συνέχεια μήπως δὲν ἔχει ἀνταποκριθῆ σὲ ὅσα τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός. Καὶ τότε ἀρχίζει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴ ἡ μία Χάρις νὰ διαδέχεται τὴν ἄλλη καὶ ἡ ἄλλη τὴν ἄλλη, καὶ ἔτσι γίνεται χαριτωμένος ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἡ ταπείνωση τοῦ ἔγινε πλέον κατάσταση. Καὶ ὅταν τὰ ἀποδίδη ὅλα στὸν Θεὸ καὶ γίνη εὐγνώμων δοῦλος τοῦ Θεοῦ, θὰ ἀκούση στὴν ἄλλη ζωὴ τὸ «εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ! *ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω*»[5].

---

[5] *Ματθ.* 25, 21 καὶ 25, 23.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ – ΚΑΤΑΚΡΙΣΗ: Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΔΙΚΙΑ

**«Μόνον ὁ Θεὸς κρίνει δίκαια, γιατὶ μόνον
Αὐτὸς γνωρίζει τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων.
Ἐμεῖς, ἐπειδὴ δὲν ξέρουμε
τὴν δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ,
κρίνουμε "κατ᾽ ὄψιν", ἐξωτερικά,
καὶ γι᾽ αὐτὸ πέφτουμε ἔξω καὶ ἀδικοῦμε τὸν ἄλλον».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - «Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε»[1]

Ἡ κατάκριση εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀδικία

– Γέροντα, εὔκολα κρίνω καὶ κατακρίνω.

– Ἡ κρίση ποὺ ἔχεις, εἶναι, φυσικά, χάρισμα ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ἀλλὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται τὸ ταγκαλάκι καὶ σὲ κάνει νὰ κατακρίνης καὶ νὰ ἁμαρτάνης. Γι᾽ αὐτό, μέχρι νὰ ἐξαγνισθῆ ἡ κρίση σου καὶ νὰ ἔρθη ὁ θεῖος φωτισμός, νὰ μὴν τὴν ἐμπιστεύεσαι. Ὅταν κανεὶς ἀσχολῆται μὲ τοὺς ἄλλους καὶ τοὺς κρίνη, ἐνῶ ἀκόμη δὲν ἔχει ἐξαγνισθῆ ἡ κρίση του, πέφτει συνέχεια στὴν κατάκριση.

– Καὶ πῶς, Γέροντα, θὰ ἐξαγνισθῆ ἡ κρίση μου;

– Πρέπει νὰ τὴν λαμπικάρης. Μπορεῖ νὰ ἔχης καλὴ διάθεση καὶ μιὰ δύναμη μέσα σου, ἀλλὰ πιστεύεις ὅτι κρίνεις πάντοτε σωστά. Ἡ κρίση σου ὅμως εἶναι ἀνθρώπινη, κοσμική. Προσπάθησε νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, νὰ ἀποκτήσης ἀνιδιοτέλεια, γιὰ νὰ ἔρθη ὁ θεῖος φωτισμὸς καὶ νὰ γίνη ἡ κρίση σου πνευματική, θεϊκή. Τότε ἡ κρίση σου θὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι μὲ τὴν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη· μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι μὲ τὴν λογικὴ τὴν ἀνθρώπινη.

Μόνον ὁ Θεὸς κρίνει δίκαια, γιατὶ μόνον Αὐτὸς γνωρίζει τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων. Ἐμεῖς, ἐπειδὴ δὲν ξέρουμε τὴν δίκαιη κρίση τοῦ Θεοῦ, κρίνουμε «*κατ᾽ ὄψιν*»[2], ἐξωτερικά, καὶ γι᾽ αὐτὸ πέφτουμε ἔξω καὶ ἀδικοῦμε τὸν ἄλλον. Ἡ ἀνθρώπινη κρίση μας δηλαδὴ εἶναι μιὰ μεγάλη ἀδικία. Εἶδες τί εἶπε ὁ Χριστός: «*Μὴ κρίνετε κατ᾽ ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε*»[3].

Θέλει πολλὴ προσοχή· ποτὲ δὲν μποροῦμε νὰ γνωρίζουμε πῶς ἀκριβῶς ἔχουν τὰ πράγματα. Πρὶν ἀπὸ χρόνια σὲ ἕνα μοναστήρι στὸ Ἅγιον Ὄρος ἦταν ἕνας πολὺ εὐλαβὴς διάκος. Κάποτε ὅμως φόρεσε ροῦχα κοσμικὰ καὶ γύρισε στὴν πατρίδα του. Τότε πολλοὶ Πατέρες εἶπαν διάφορα ἐναντίον του. Ἀλλὰ τί εἶχε γίνει; Κάποιος τοῦ εἶχε γράψει ὅτι οἱ ἀδελφές του ἦταν ἀκόμη ἀτακτοποίητες καί, ἐπειδὴ φοβήθηκε μήπως παραστρατήσουν, πῆγε νὰ τὶς βοηθήση. Ἔπιασε δουλειὰ σὲ ἕνα ἐργοστάσιο καὶ ζοῦσε πιὸ καλογερικὰ ἀπὸ ὅ,τι προηγουμένως. Μόλις τακτοποίησε τὶς ἀδελφές του, ἄφησε τὴν δουλειά του καὶ πῆγε πάλι σὲ μοναστήρι, γιὰ νὰ μείνη. Ὁ ἡγούμενος, ὅταν εἶδε ὅτι τὰ ἤξερε ὅλα, τυπικό, διακονήματα κ.λπ., τὸν ρώτησε ποῦ τὰ ἔμαθε καὶ ἐκεῖνος ἄνοιξε τὴν καρδιά του καὶ τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Τότε ὁ ἡγούμενος ἐνημέρωσε τὸν ἐπίσκοπο, καὶ ἐκεῖνος τὸν χειροτόνησε ἀμέσως ἱερέα. Μετὰ πῆγε σὲ ἕνα ἀπομακρυσμένο μοναστήρι καὶ ἐκεῖ ζοῦσε πολὺ πνευματικὴ ζωή, μὲ πολλὴ ἄσκηση. Ἔφθασε σὲ ἁγία κατάσταση καὶ βοήθησε πνευματικὰ πολλοὺς ἀνθρώπους. Μερικοὶ ποὺ δὲν ξέρουν τί ἀπέγινε μπορεῖ ἀκόμη νὰ τὸν κατακρίνουν[4].

---

[1] *Ματθ.* 7, 1

[2] *Ἰω.* 7, 24.

[3] *Ὁ.π.*

[4] Τὸ παράδειγμα αὐτὸ ἀναφέρεται σὲ μία ἐνέργεια, ἡ ὁποία σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ σωστή. Ὁ Γέροντας τὸ ἀνέφερε, γιὰ νὰ τονίση ὅτι ἡ «*κατ᾽ ὄψιν*» κρίση, ὅσο σωστὴ καὶ ἂν φαίνεται, μπορεῖ νὰ ἀδικήση τὸν ἄλλον.

Πόσο πρέπει νὰ προσέχουμε τὴν κατάκριση! Πόσο ἀδικοῦμε τὸν πλησίον μας, ὅταν τὸν κατακρίνουμε! Ἂν καὶ στὴν πραγματικότητα μὲ τὴν κατάκριση ἀδικοῦμε τὸν ἑαυτό μας καὶ ὄχι τοὺς ἄλλους, διότι μᾶς ἀποστρέφεται ὁ Θεός. Τίποτε ἄλλο δὲν ἀποστρέφεται τόσο πολὺ ὁ Θεὸς ὅσο τὴν κατάκριση, γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος καὶ ἡ κατάκριση εἶναι γεμάτη ἀπὸ ἀδικία.

Πῶς φθάνουμε στὴν κατάκριση

– Γέροντα, γιατί πέφτω συχνὰ στὴν κατάκριση;

– Ἐπειδὴ ἀσχολεῖσαι πολὺ μὲ τοὺς ἄλλους. Περιεργάζεσαι τὶς ἀδελφὲς καὶ θέλεις ἀπὸ περιέργεια νὰ μαθαίνῃς τί κάνει ἡ μιά, τί κάνει ἡ ἄλλη· ἔτσι μαζεύεις ὑλικό, γιὰ νὰ ἔχῃ τὸ ταγκαλάκι νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ σὲ ρίχνῃ στὴν κατάκριση.

– Γιατί, Γέροντα, ἐνῶ πρῶτα δὲν ἔβλεπα τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, τώρα τὰ βλέπω καὶ κατακρίνω;

– Τώρα βλέπεις τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, γιατὶ δὲν βλέπεις τὰ δικά σου.

– Ἀπὸ ποῦ προέρχονται, Γέροντα, οἱ λογισμοὶ κατακρίσεως;

– Ἀπὸ τὴν ἰδέα ποὺ ἔχουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας – δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια – καὶ ἀπὸ τὴν τάση νὰ δικαιολογοῦμε τὸν ἑαυτό μας.

– Γέροντα, ἡ κατάκριση ἔχει ἔλλειψη ἀγάπης;

– Ἔμ, τί ἔχει; Καὶ ἔλλειψη ἀγάπης ἔχει καὶ ἀναίδεια ἔχει. Ὅταν δὲν ἔχῃς ἀγάπη, δὲν βλέπεις μὲ ἐπιείκεια τὰ λάθη τῶν ἄλλων, ὁπότε τοὺς ταπεινώνεις μέσα σου καὶ τοὺς κατακρίνεις. Πάει μετὰ τὸ ταγκαλάκι καὶ τοὺς βάζει νὰ κάνουν καὶ ἄλλο σφάλμα· τὸ βλέπεις ἐσύ, τοὺς κατακρίνεις πάλι καὶ ὕστερα συμπεριφέρεσαι μὲ ἀναίδεια.

– Μερικὲς φορές, Γέροντα, μὲ στενοχωρεῖ ἡ ἀδελφὴ μὲ τὴν ὁποία συνεργάζομαι καὶ τὴν κατακρίνω.

– Ποῦ ξέρεις ἐσὺ μὲ πόσα ταγκαλάκια πολεμάει ἐκείνη τὴν ὥρα ἡ ἀδελφή; Μπορεῖ νὰ τὴν πολεμοῦσαν πενῆντα δαίμονες, γιὰ νὰ τὴν ρίξουν, ὥστε νὰ σὲ κάνουν νὰ πῇς: «Ἄ, τέτοια εἶναι». Ὕστερα, ὅταν δοῦν ὅτι τὴν κατέκρινες, θὰ ἔρθουν πεντακόσιοι δαίμονες νὰ τὴν ρίξουν πάλι μπροστά σου, γιὰ νὰ τὴν κατακρίνῃς ἀκόμη περισσότερο. Μπορεῖ λ.χ. νὰ τῆς πῇς: «Ἀδελφή, μὴ βάζῃς αὐτὸ τὸ πράγμα ἐκεῖ· ἐδῶ εἶναι ἡ θέση του». Τὴν ἄλλη μέρα θὰ τὴν κάνῃ τὸ ταγκαλάκι νὰ ξεχάσῃ τί τῆς εἶπες καὶ νὰ τὸ βάλῃ πάλι στὴν ἴδια θέση. Θὰ κάνῃ καὶ καμμιὰ ἄλλη ἀταξία καὶ θὰ λὲς μὲ τὸν λογισμό σου: «Μὰ χθὲς τῆς εἶπα νὰ προσέξῃ καὶ σήμερα τὸ ἔβαλε πάλι ἐκεῖ! Ἔκανε κι ἄλλη ἀταξία!». Ὁπότε τὴν κατακρίνεις καὶ δὲν μπορεῖς νὰ συγκρατηθῇς καὶ νὰ μὴ μιλήσῃς. «Ἀδελφή, τῆς λές, δὲν σοῦ εἶπα νὰ μὴ τὸ βάζῃς ἐκεῖ; Αὐτὸ εἶναι ἀκαταστασία. Μὲ ἔχει σκανδαλίσει ἡ συμπεριφορά σου!». Αὐτὸ ἦταν! Ὁ διάβολος ἔκανε τὴν δουλειά του. Σὲ ἔβαλε νὰ τὴν κατακρίνῃς, ἀλλὰ καὶ νὰ ψυχρανθῇς μαζί της. Καὶ ἐκείνη, ἐπειδὴ δὲν ξέρει ὅτι ἐσὺ ἤσουν αἰτία γιὰ τὴν ἀπροσεξία της, θὰ νιώθῃ τύψεις ποὺ σὲ σκανδάλισε καὶ θὰ πέσῃ σὲ λύπη. Βλέπετε μὲ τί πονηριὰ ἐργάζεται τὸ ταγκαλάκι κι ἐμεῖς τὸ ἀκοῦμε;

Γι᾽ αὐτὸ προσπαθῆστε νὰ μὴν κρίνετε κανέναν· νὰ κρίνετε μόνον τὰ ταγκαλάκια πού, ἐνῶ ἦταν Ἄγγελοι, κατήντησαν δαίμονες καί, ἀντὶ νὰ μετανοήσουν, γίνονται πιὸ πονηροὶ καὶ κακοὶ καὶ βάλθηκαν μὲ μανία νὰ καταστρέψουν τὰ

πλάσματα τοῦ Θεοῦ. Ὁ πονηρὸς δηλαδὴ παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάνουν παραξενιὲς καὶ ἀταξίες, καὶ ὁ ἴδιος πάλι βάζει λογισμοὺς σὲ ἄλλους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ κρίνουν καὶ νὰ κατακρίνουν, καὶ ἔτσι νικάει καὶ τοὺς μὲν καὶ τοὺς δέ. Καὶ αὐτοὶ μὲν ποὺ νικοῦνται καὶ κάνουν ἀταξίες, αἰσθάνονται μετὰ τὴν ἐνοχή τους καὶ μετανοοῦν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ποὺ κατακρίνουν δικαιώνουν τὸν ἑαυτό τους, ὑπερηφανεύονται καὶ καταλήγουν στὴν ἴδια πτώση μὲ τὸν πονηρό, τὴν ὑπερηφάνεια.

Μὲ τὴν κατάκριση φεύγει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ

– Ὅταν, Γέροντα, μοῦ περνάη ἕνας λογισμὸς εἰς βάρος τοῦ ἄλλου, εἶναι πάντοτε κατάκριση;

– Δὲν τὸ καταλαβαίνεις ἐκείνη τὴν ὥρα;

– Μερικὲς φορὲς ἀργῶ νὰ τὸ καταλάβω.

– Κοίταξε νὰ καταλαβαίνης τὸ συντομώτερο τὴν πτώση σου καὶ νὰ ζητᾶς συγχώρηση καὶ ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ τὴν ὁποία κατέκρινες καὶ ἀπὸ τὸν Θεό, γιατὶ αὐτὸ γίνεται ἐμπόδιο στὴν προσευχή. Μὲ τὴν κατάκριση φεύγει αὐτομάτως ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ δημιουργεῖται ἀμέσως ψυχρότητα στὴν ἐπικοινωνία σου μὲ τὸν Θεό. Πῶς νὰ κάνης μετὰ προσευχή; Ἡ καρδιὰ γίνεται πάγος, μάρμαρο.

Ἡ κατάκριση καὶ ἡ καταλαλιὰ εἶναι οἱ μεγαλύτερες ἁμαρτίες καὶ ἀπομακρύνουν τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο ἁμάρτημα. «Ὅπως τὸ νερὸ σβήνει τὴν φωτιά, λέει ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος, ἔτσι καὶ ἡ κατάκριση σβήνει τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ»[5].

– Γέροντα, νυστάζω πολὺ στὴν πρωινὴ Ἀκολουθία.

– Μήπως κατέκρινες καμμιὰ ἀδελφή; Ἐσὺ βλέπεις ἐξωτερικὰ τὰ πράγματα καὶ κατακρίνεις, γι᾽ αὐτὸ νυστάζεις μετὰ στὴν Ἀκολουθία. Ἀπὸ τὴν στιγμὴ δηλαδὴ ποὺ κατακρίνει κανεὶς καὶ δὲν ἀντιμετωπίζει τὰ πράγματα πνευματικά, μαζεύονται δέκατα πνευματικὰ καὶ ἀποδυναμώνεται. Καὶ ὅταν ἀποδυναμωθῆ, ἢ νυστάζει ἢ ἔχει ἀυπνία.

– Γέροντα, συχνὰ πέφτω καὶ στὴν γαστριμαργία.

– Κοίταξε, ἐκεῖνο ποὺ τώρα πρέπει νὰ προσέξης πολὺ εἶναι ἡ κατάκριση. Ἂν δὲν κόψης τὴν κατάκριση, οὔτε ἀπὸ τὴν γαστριμαργία θὰ μπορέσης νὰ ἀπαλλαγῆς. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ κατακρίνει, ἐπειδὴ διώχνει τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, μένει ἀβοήθητος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κόψη τὰ ἐλαττώματά του. Καὶ ἂν δὲν καταλάβη τὸ σφάλμα του, γιὰ νὰ ταπεινωθῆ, θὰ ἔχη συνέχεια πτώσεις. Ἂν ὅμως τὸ καταλάβη καὶ ζητήση τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τότε ξαναέρχεται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

Ὅποιος κατακρίνει τοὺς ἄλλους, πέφτει στὰ ἴδια σφάλματα

– Γέροντα, πῶς συμβαίνει, ὅταν κατακρίνω μιὰ ἀδελφὴ γιὰ κάποιο σφάλμα της, σὲ λίγο νὰ κάνω κι ἐγὼ τὸ ἴδιο σφάλμα;

– Ἂν κατακρίνη κανεὶς τὸν ἄλλον γιὰ ἕνα σφάλμα του καὶ δὲν καταλάβη τὴν πτώση του, ὥστε νὰ μετανοήση, συνήθως πέφτει στὸ ἴδιο σφάλμα, γιὰ νὰ τὸ

[5] Βλ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλῖμαξ, μεταγλωττισθεῖσα ὑπὸ Ἱερεμίου Σιναΐτου*, ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1774 ἐν Βενετίᾳ, Λόγος Ι΄, η΄, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1969, σ. 145.

καταλάβη. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ἀπὸ ἀγάπη ἐπιτρέπει νὰ ἀντιγράφη ὁ ἄνθρωπος τὴν κατάσταση αὐτοῦ τὸν ὁποῖο κατέκρινε. Ἂν πῆς λ.χ. ὅτι κάποιος εἶναι πλεονέκτης καὶ δὲν καταλάβης ὅτι κατέκρινες, ὁ Θεὸς παίρνει τὴν Χάρη Του καὶ ἐπιτρέπει νὰ πέσης κι ἐσὺ στὴν πλεονεξία· ἀρχίζεις τότε νὰ μαζεύης. Μέχρι νὰ καταλάβης τὴν πτώση σου καὶ νὰ ζητήσης συγχώρεση ἀπὸ τὸν Θεό, θὰ λειτουργοῦν οἱ πνευματικοὶ νόμοι.

Γιὰ νὰ σὲ βοηθήσω, θὰ σοῦ πῶ κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου. Ὅταν ἤμουν στὴν Ἱερὰ Μονὴ Στομίου, ἔμαθα γιὰ μιὰ συμμαθήτριά μου ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ ὅτι εἶχε παραστρατήσει καὶ ἔκανε ζημιὰ κάτω στὴν Κόνιτσα. Προσευχόμουν λοιπὸν νὰ τὴν φωτίση ὁ Θεὸς νὰ ἀνεβῆ στὸ μοναστήρι, γιὰ νὰ τῆς μιλήσω. Εἶχα ξεχωρίσει καὶ μερικὰ κομμάτια περὶ μετανοίας ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ ἀπὸ Πατερικά. Μιὰ μέρα λοιπὸν ἦρθε μὲ δυὸ ἄλλες γυναῖκες. Μιλήσαμε καὶ ἔδειξε ὅτι κατάλαβε. Στὴν συνέχεια ἐρχόταν συχνὰ μὲ τὸ παιδί της καὶ ἔφερνε κεριά, λάδι, λιβάνι γιὰ τὸν ναό. Μιὰ φορὰ κάποιοι γνωστοὶ προσκυνητὲς ἀπὸ τὴν Κόνιτσα μοῦ λένε: «Πάτερ, αὐτὴ ἡ γυναίκα ὑποκρίνεται. Ἐδῶ φέρνει κεριὰ καὶ λιβάνι καὶ κάτω συνεχίζει μὲ τοὺς ἀξιωματικούς». Ὅταν ξαναἦρθε, τὴν βρῆκα στὴν ἐκκλησία νὰ ἀσπάζεται τὶς εἰκόνες, καὶ τῆς ἔβαλα τὶς φωνές: «Φύγε ἀπὸ ᾽δῶ, τῆς εἶπα, ἔχεις βρωμίσει ὅλη τὴν περιοχή!...». Ἡ καημένη ἔφυγε κλαίγοντας. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ αἰσθάνθηκα μεγάλο σαρκικὸ πόλεμο. «Τί εἶναι αὐτό; λέω. Ποτέ μου δὲν εἶχα τέτοιον πειρασμό. Τί συμβαίνει;». Δὲν μποροῦσα νὰ βρῶ τὴν αἰτία. Κάνω προσευχή, τὰ ἴδια· ὁπότε παίρνω τὸν ἀνήφορο γιὰ τὴν Γκαμήλα[6]. «Καλύτερα νὰ μὲ φᾶνε οἱ ἀρκοῦδες», εἶπα. Προχώρησα ἀρκετὰ μέσα στὸ βουνό· ὁ πειρασμὸς δὲν ὑποχωροῦσε. Βγάζω τότε ἕνα τσεκουράκι ποὺ εἶχα κρεμασμένο στὴν μέση μου καὶ δίνω τρεῖς τσεκουριὲς στὸ πόδι μου, μήπως καὶ μὲ τὸν πόνο φύγη ὁ πειρασμός. Τὸ παπούτσι γέμισε αἷμα, ἀλλὰ τίποτε. Σὲ μιὰ στιγμὴ ἦρθε στὸν νοῦ μου ἐκείνη ἡ γυναίκα καὶ τὰ λόγια ποὺ τῆς εἶχα πεῖ. «Θεέ μου, εἶπα τότε, ἐγὼ γιὰ λίγο ἔζησα αὐτὴν τὴν κόλαση καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἀντέξω, κι αὐτὴ ἡ ταλαίπωρη ποὺ ζῆ συνέχεια αὐτὴν τὴν κόλαση!... Συγχώρεσέ με ποὺ τὴν κατέκρινα». Ἀμέσως ἔνιωσα μιὰ δροσιὰ θεϊκὴ καὶ ἐξαφανίσθηκε ὁ πόλεμος. Βλέπεις τί κάνει ἡ κατάκριση[7];

Ἂν παραβλέπουμε τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων, θὰ παραβλέψη καὶ ὁ Θεὸς τὰ δικά μας

– Γέροντα, σήμερα στὴν διαλογὴ τῶν ἐλιῶν κατέκρινα μερικὲς ἀδελφές, γιατὶ ἔβλεπα ὅτι δὲν ἔκαναν προσεκτικὰ τὴν δουλειά τους.

---

[6] Γκαμήλα ὀνομάζεται ἡ βουνοκορφὴ τῆς Πίνδου Πάπιγγο-Τύμφη, ἐπειδὴ τὸ σχῆμα της μοιάζει μὲ καμήλα.

[7] Ὁ Γέροντας ἀποκαλύπτοντας ἐξομολογητικὰ τὸ γεγονὸς αὐτό, ἀποκαλύπτει συγχρόνως τὸ μαρτυρικό του φρόνημα, τὸ ὁποῖο πήγαζε ἀπὸ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸν Χριστό. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ κατέφλεγε τὴν καρδιά του καὶ τὸν παρακινοῦσε πρὸς κάθε ὑπερβολὴ ἀσκήσεως καὶ ὀδύνης. Τὸ κίνητρο δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση αὐτὴν τοῦ πειρασμοῦ δὲν ἦταν τὸ μίσος πρὸς τὸ σῶμα, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν Χριστό. (Παρόμοια παραδείγματα μαρτυροῦνται καὶ στοὺς βίους τῶν Ἁγίων. Βλ. Βίος Ὁσίου Μαρτινιανοῦ, 13 Φεβρουαρίου). Ὁ Γέροντας ἀνέφερε τὸ γεγονὸς αὐτό, γιὰ νὰ τονίση ὅτι μὲ τὴν κατάκριση ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ· σὲ καμμιὰ περίπτωση δὲν θὰ ὑπεδείκνυε παρόμοια ἀντιμετώπιση ἑνὸς σαρκικοῦ πειρασμοῦ.

– Κοίταξε νὰ ἀφήσης τὶς κρίσεις καὶ τὶς κατακρίσεις, γιατὶ μετὰ θὰ σὲ κρίνη κι ἐσένα ὁ Θεός. Ἐσὺ δὲν βάζεις καμμιὰ ἐλιὰ λίγο χαλασμένη μὲ τὶς καλές;

– Ὄχι, Γέροντα, προσέχω νὰ μὴ βάζω.

– Ἂν μᾶς κάνη τέτοιο καλὸ διάλεγμα ὁ Χριστὸς στὴν Κρίση, χαθήκαμε! Ἐνῶ, ἂν τώρα παραβλέπουμε τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν τοὺς κατακρίνουμε, θὰ μποροῦμε τότε νὰ ποῦμε στὸν Χριστό: «Χριστέ μου, βάλε με κι ἐμένα σὲ καμμιὰ ἄκρη μέσα στὸν Παράδεισο!». Θυμᾶστε τί γράφει τὸ Γεροντικὸ γιὰ ἕναν ἀμελῆ μοναχὸ ποὺ σώθηκε, ἐπειδὴ δὲν κατέκρινε; Ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ πεθάνη, ἦταν πολὺ χαρούμενος καὶ εἰρηνικός. Τότε ὁ Γέροντάς του, γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν οἱ Πατέρες ποὺ εἶχαν μαζευτῆ ἀπὸ τὰ γύρω Κελλιά, τὸν ρώτησε: «Ἀδελφέ, πῶς δὲν φοβᾶσαι τὸν θάνατο, ἀφοῦ ἔζησες μὲ ἀμέλεια;». Καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀπάντησε: «Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔζησα μὲ ἀμέλεια· ἀπὸ τότε ὅμως ποὺ ἔγινα μοναχὸς προσπάθησα νὰ μὴν κατακρίνω κανέναν, ὁπότε τώρα θὰ πῶ στὸν Χριστό: Χριστέ μου, εἶμαι ἕνας ταλαίπωρος, ἀλλὰ τοὐλάχιστον τὴν ἐντολή Σου "*μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε*"[8], τὴν τήρησα». «Μακάριος εἶσαι, ἀδελφέ, τοῦ εἶπε τότε ὁ Γέροντας, γιατὶ σώθηκες χωρὶς κόπο»[9].

– Γέροντα, μερικοὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ὅταν βλέπουν κάποιον νὰ ζῆ ἁμαρτωλά, λένε: «Ἆ, αὐτός, ἔτσι ποὺ πάει, εἶναι γιὰ τὴν κόλαση!».

– Ἄχ, ἂν οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωποι θὰ πᾶνε στὴν κόλαση ἀπὸ τὶς καταχρήσεις, οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι θὰ πᾶνε ἀπὸ τὶς κατακρίσεις... Γιὰ κανέναν δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι θὰ πάη στὴν κόλαση. Ὁ Θεὸς δὲν ξέρουμε πῶς ἐργάζεται. Τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄβυσσος. Κανέναν νὰ μὴν καταδικάζουμε, γιατὶ ἔτσι παίρνουμε τὴν κρίση ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ· πᾶμε νὰ γίνουμε θεοί. Ἂν μᾶς ρωτήση ὁ Χριστὸς τὴν ἡμέρα τῆς Κρίσεως, ἂς ποῦμε τὴν γνώμη μας...

---

[8] *Ματθ.* 7, 1.

[9] Βλ. *Τὸ Μέγα Γεροντικόν*, τόμος Α΄, κεφ. Γ΄, παρ. 51, ἔκδ. Ἱ. Ἡσυχαστηρίου «Τὸ Γενέσιον τῆς Θεοτόκου», Πανόραμα Θεσσαλονίκης, 1994, σ. 344.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ὁ ἀγώνας κατὰ τῆς κατακρίσεως

Ἂν στραφοῦμε στὸν ἑαυτό μας, δὲν θὰ κατακρίνουμε

– Γέροντα, ὅταν βλέπω κάποια ἀταξία στὸ διακόνημα, κατακρίνω μέσα μου.

– Ἐσύ, νὰ κοιτᾶς τὴν εὐταξία τὴν δική σου καὶ ὄχι τὶς ἀταξίες τῶν ἄλλων. Νὰ εἶσαι αὐστηρὴ μὲ τὸν ἑαυτό σου καὶ ὄχι μὲ τοὺς ἄλλους. Τί δουλειὰ ἔκανες σήμερα;

– Ξεσκόνιζα.

– Ξεσκόνιζες τοὺς ἄλλους ἢ τὸν ἑαυτό σου;

– Δυστυχῶς τοὺς ἄλλους.

– Κοίταξε, θὰ ἀρχίσης νὰ κάνης δουλειὰ στὸν ἑαυτό σου, ὅταν πάψης νὰ ἀσχολῆσαι μὲ τὸ τί κάνουν οἱ ἄλλοι γύρω σου. Ἂν ἀσχολῆσαι μὲ τὸν ἑαυτό σου καὶ πάψης νὰ ἀσχολῆσαι μὲ τοὺς ἄλλους, θὰ βλέπης μόνον τὰ δικά σου σφάλματα καὶ στοὺς ἄλλους δὲν θὰ βρίσκης κανένα σφάλμα. Τότε θὰ ἀπελπισθῆς μὲ τὴν καλὴ ἔννοια ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου καὶ θὰ κατακρίνης μόνον τὸν ἑαυτό σου. Θὰ αἰσθάνεσαι τὴν ἁμαρτωλότητά σου καὶ θὰ ἀγωνίζεσαι νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες σου. Ὕστερα, ὅταν θὰ βλέπης στοὺς ἄλλους κάποια ἀδυναμία, θὰ λές: «Μήπως ἐγὼ ξεπέρασα τὶς ἀδυναμίες μου; Πῶς λοιπὸν ἔχω τέτοια ἀπαίτηση ἀπὸ τοὺς ἄλλους;». Γι᾽ αὐτὸ νὰ μελετᾶς καὶ νὰ παρακολουθῆς συνέχεια τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ ἀποφεύγης τὴν κρυφὴ ὑπερηφάνεια, καὶ νὰ ἔχης αὐτομεμψία μὲ διάκριση, γιὰ νὰ ἀποφεύγης τὴν ἐσωτερικὴ κατάκριση· ἔτσι θὰ διορθωθῆς.

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ γράφει: «*Ἐὰν ἀγαπᾷς τὴν καθαρότητα, εἰσελθὼν ἔργασαι ἐν τῇ ἀμπέλῳ τῆς καρδίας σου, ἐκρίζωσον ἐκ τῆς ψυχῆς σου τὰ πάθη, ἔργασαι μὴ γνῶναι κακίαν ἀνθρώπου*»[1]. Τί ἐννοεῖ;

– Ἐννοεῖ νὰ στραφῆς στὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ κάνης δουλειὰ στὸν ἑαυτό σου. Οἱ Ἅγιοι πῶς ἁγίασαν; Εἶχαν στραφῆ στὸν ἑαυτό τους καὶ ἔβλεπαν μόνον τὰ δικά τους πάθη. Μὲ τὴν αὐτοκριτικὴ καὶ τὴν αὐτομεμψία ποὺ εἶχαν, ἔπεσαν τὰ λέπια ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους καὶ ἔφθασαν νὰ βλέπουν καθαρὰ καὶ βαθιά. Ἔβλεπαν τὸν ἑαυτό τους κάτω ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅλους τοὺς θεωροῦσαν καλύτερους ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους. Τὰ δικά τους σφάλματα τὰ ἔβλεπαν μεγάλα καὶ τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων πολὺ μικρά, γιατὶ ἔβλεπαν μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους καὶ ὄχι μὲ τὰ γήινα μάτια. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅταν ἔλεγαν: «Ἐγὼ εἶμαι χειρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους». Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους εἶχαν καθαρίσει καὶ εἶχαν γίνει διόπτρες, γι᾽ αὐτὸ καὶ ἔβλεπαν τὰ μικρά τους σφάλματα – τὰ ξυλαράκια – σὰν δοκάρια. Ἐμεῖς ὅμως, ἐνῶ τὰ σφάλματά μας εἶναι δοκάρια, δὲν τὰ βλέπουμε ἢ τὰ βλέπουμε σὰν ξυλαράκια[2]. Κοιτᾶμε τοὺς ἄλλους μὲ τὸ μικροσκόπιο καὶ βλέπουμε τὰ δικά τους ἁμαρτήματα μεγάλα, ἐνῶ τὰ δικά μας δὲν τὰ βλέπουμε, γιατὶ δὲν καθάρισαν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας.

Ἡ βάση εἶναι νὰ καθαρίσουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς. Ὅταν ὁ Χριστὸς ρώτησε τὸν τυφλό: «πῶς βλέπεις τώρα τοὺς ἀνθρώπους;», ἐκεῖνος Τοῦ ἀπάντησε: «σὰν δένδρα»[3]

---

[1] Βλ. Τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰσαάκ, *Τὰ εὑρεθέντα ἀσκητικά*, Ἐπιστολὴ Δ΄, ἐκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 1977, σ. 383.

[2] Βλ. *Ματθ.* 7, 3.

[3] Βλ. *Μάρκ.* 8, 24.

γιατὶ δὲν εἶχε ἀποκατασταθῆ ὅλο τὸ φῶς του. Ὅταν ἀποκαταστάθηκε ὅλο τὸ φῶς του, τότε ἔβλεπε καθαρά. Θέλω νὰ πῶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὅταν φθάση σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση, ὅλα τὰ βλέπει καθαρά, ὅλα τὰ σφάλματα τῶν ἄλλων τὰ δικαιολογεῖ, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, γιατὶ τὰ βλέπει μὲ τὸ θεϊκὸ μάτι καὶ ὄχι μὲ τὸ ἀνθρώπινο.

Ἂν δικαιολογοῦμε τοὺς ἄλλους, δὲν θὰ τοὺς κατακρίνουμε

– Γέροντα, ὅταν μοῦ περνοῦν λογισμοὶ ὑπερηφανείας καὶ κατακρίσεως, προσπαθῶ νὰ δικαιολογῶ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ εἶναι πτώση ἢ ἀγώνας;

– Ἀγώνας εἶναι. Ὅταν κάποιος χαζεύη μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα καὶ μπῆ μιὰ μύγα στὸ στόμα του, θὰ τὴν φτύση. Ἀλλὰ καλύτερα εἶναι νὰ προσέχη νὰ μὴν μπῆ.

– Συχνὰ ὅμως, Γέροντα, βλέποντας τί κάνουν οἱ ἄλλοι τοὺς κατακρίνω.

– Ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε, δὲν μπορεῖς νὰ μὴ βλέπης τί γίνεται γύρω σου. Πρέπει ὅμως νὰ ἀποκτήσης διάκριση, ὥστε νὰ δίνης στοὺς ἄλλους ἐλαφρυντικὰ καὶ νὰ τοὺς δικαιολογῆς. Τότε θὰ τοὺς βλέπης σὲ καλὴ κατάσταση.

– Γέροντα, τὴν ὥρα τῆς Ἀκολουθίας ἔχω λογισμοὺς γιατί μιὰ ἀδελφὴ δὲν ἔρχεται στὸ ἀναλόγιο νὰ ψάλη, γιατί μιὰ ἄλλη ψάλλει σιγανά, καὶ συνέχεια κατακρίνω.

– Ἔ, καλά, γιατί δὲν σκέφτεσαι ὅτι ἡ ἀδελφὴ ἴσως εἶναι κουρασμένη ἢ εἶχε ἕναν πόνο καὶ δὲν μπόρεσε νὰ κοιμηθῆ, καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν ψάλλει; Ξέρω ἀδελφὲς πού, καὶ ἄρρωστες νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν μποροῦν νὰ σύρουν τὰ πόδια τους ἀπὸ τὸν πυρετό, θὰ ἀγωνισθοῦν νὰ μὴ γίνη αὐτὸ ἀντιληπτό, γιὰ νὰ μὴν τὶς ποῦν νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ διακόνημα καὶ πάη ἄλλη ἀδελφὴ στὴν θέση τους καὶ δυσκολευθῆ. Αὐτὸ δὲν σὲ συγκινεῖ;

– Μὲ συγκινεῖ, Γέροντα, ἀλλὰ δὲν καταφέρνω πάντα νὰ δικαιολογήσω μιὰ ἀδελφή, ὅταν φέρεται ἄσχημα.

– Σκέφθηκες ποτὲ ὅτι ἡ ἀδελφὴ μπορεῖ νὰ φέρεται ἄσχημα, γιὰ νὰ κρύψη τὴν ἀρετή της; Ἐγὼ γνωρίζω ἀνθρώπους ποὺ κάνουν ἐπίτηδες ἀταξίες καὶ τοὺς κακολογοῦν ὅσοι δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὸν ἑαυτό τους. Ἢ μπορεῖ κάποια ἀδελφὴ νὰ φερθῆ ἄσχημα, ἐπειδὴ εἶναι κουρασμένη, ἀλλὰ ἀμέσως μετανοιώνει· ἐσὺ τὴν κατακρίνεις, ἐνῶ ἐκείνη ἔχει ἤδη μετανοιώσει γιὰ τὴν ἄσχημη συμπεριφορά της. Στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων εἶναι ταπεινωμένη, στὰ μάτια ὅμως τοῦ Θεοῦ εἶναι ψηλά.

– Γέροντα, ἔχω μιὰ στενότητα· δὲν ἔρχομαι στὴν θέση τοῦ ἄλλου, γιὰ νὰ τὸν δικαιολογήσω.

– Νὰ βλέπης μὲ πόνο τὸν ἄλλον ποὺ σφάλλει καὶ νὰ δοξάζης τὸν Θεὸ γιὰ ὅσα σοῦ ἔχει δώσει, γιατὶ μετὰ ὁ Θεὸς θὰ σοῦ πῆ: «Ἐγώ, παιδί μου, τόσα σοῦ ἔδωσα, κι ἐσὺ γιατί μοῦ φέρθηκες σκληρά;». Νὰ βλέπης πλατιὰ τὰ πράγματα. Νὰ σκέφτεσαι τὸ παρελθὸν τοῦ ἀνθρώπου, τὶς εὐκαιρίες ποὺ τοῦ δόθηκαν νὰ καλλιεργήση τὸν ἑαυτό του καὶ τὶς εὐκαιρίες ποὺ εἶχες ἐσὺ καὶ δὲν τὶς ἀξιοποίησες. Ἔτσι θὰ συγκινηθῆς ἀπὸ τὶς δωρεὲς ποὺ σοῦ χάρισε ὁ Θεός, θὰ Τὸν δοξολογήσης γι᾽ αὐτὲς καὶ θὰ ταπεινωθῆς, ἐπειδὴ δὲν ἀνταποκρίθηκες. Παράλληλα θὰ νιώσης ἀγάπη καὶ πόνο γιὰ τὸν ἀδελφὸ ποὺ δὲν εἶχε τὶς δικές σου εὐκαιρίες καὶ θὰ κάνης γι᾽ αὐτὸν καρδιακὴ προσευχή.

Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ κάνουν ἐγκλήματα μεγάλα, ἀλλὰ ἔχουν πολλὰ ἐλαφρυντικά. Ποιός ξέρει οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πῶς εἶναι στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ; Ἐὰν δὲν

μᾶς βοηθοῦσε ὁ Θεός, μπορεῖ κι ἐμεῖς νὰ ἤμασταν ἀλῆτες. Κάποιος ἐγκληματίας ἔκανε λ.χ. εἴκοσι ἐγκλήματα καὶ τὸν κατακρίνω καὶ δὲν σκέφτομαι τί παρελθὸν ἔχει. Ποιός ξέρει πόσα ἐγκλήματα μπορεῖ νὰ ἔκανε ὁ πατέρας του!... Ἀπὸ μικρὸ παιδὶ τί κλοπὲς θὰ τὸν ἔβαζαν νὰ κάνη! Ὕστερα, ὅταν ἦταν νέος, πόσα χρόνια θὰ ἔζησε μέσα στὶς φυλακὲς καὶ θὰ καθοδηγήθηκε ἀπὸ ἄλλους ἔμπειρους φυλακισμένους. Αὐτὸς θὰ μποροῦσε νὰ εἶχε κάνει ὄχι εἴκοσι ἀλλὰ σαράντα ἐγκλήματα καὶ συγκρατήθηκε. Ἐνῶ ἐγὼ μὲ τὴν κληρονομικότητα καὶ μὲ τὴν ἀγωγὴ ποὺ εἶχα, θὰ ἔπρεπε τώρα νὰ ἔκανα θαύματα. Ἔκανα; Ὄχι. Ἄρα εἶμαι ἀναπολόγητος. Ἀλλά, ἀκόμη καὶ εἴκοσι θαύματα ἂν ἔκανα, ἐνῶ μποροῦσα νὰ κάνω σαράντα, πάλι θὰ ἤμουν ἀναπολόγητος. Μὲ αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς διώχνουμε τὴν κατάκριση καὶ ἀνοίγουμε μία ρωγμὴ στὴν σκληρὴ καρδιά μας.

Νὰ μὴ βγάζουμε εὔκολα συμπεράσματα

– Γέροντα, τί θὰ μὲ βοηθήση νὰ μὴν κατακρίνω;

– Ὅλα εἶναι πάντοτε ἔτσι ὅπως τὰ σκέφτεσαι ἐσύ;

– Ὄχι, Γέροντα.

– Ἔ, τότε νὰ λές: «Δὲν σκέφτομαι πάντοτε σωστά· πολλὲς φορὲς κάνω λάθος. Νά, στὴν τάδε περίπτωση σκέφθηκα ἔτσι καὶ βγῆκε ὅτι εἶχα ἄδικο. Στὴν τάδε περίπτωση ἔκρινα καὶ ἔπεσα ἔξω, ὁπότε τὸν ἀδίκησα τὸν ἄλλον. Ἑπομένως δὲν πρέπει νὰ ἀκούω τὸν λογισμό μου». Ὁ καθένας μας λίγο–πολὺ ἔχει περιπτώσεις ποὺ ἔπεσε ἔξω στὴν κρίση του. Ἂν φέρη στὸν νοῦ του τὶς περιπτώσεις ποὺ ἔκρινε καὶ ἔπεσε ἔξω, τότε θὰ ἀποφεύγη τὴν κατάκριση. Ἀλλὰ καὶ μιὰ φορὰ νὰ μὴν ἔπεσε ἔξω καὶ νὰ εἶχε δίκαιο, ποῦ ξέρει τὰ ἐλατήρια τοῦ ἄλλου; Ξέρει πῶς ἔγινε κάτι; Νὰ μὴ βγάζουμε εὔκολα συμπεράσματα.

Κι ἐγώ, ὅταν ἤμουν νέος, εἶχα τὴν κατάκριση ψωμοτύρι. Ἐπειδὴ ζοῦσα λίγο προσεκτικὰ καὶ εἶχα μιὰ ψευτοευλάβεια, ὅ,τι μοῦ φαινόταν στραβό, τὸ ἔκρινα. Γιατί, ὅταν στὸν κόσμο ζῆ κανεὶς λίγο πνευματικά, μπορεῖ νὰ βλέπη πολλὰ κουσούρια στοὺς ἄλλους καὶ νὰ μὴ βλέπη ἀρετές. Ἐκείνους ποὺ καλλιεργοῦν τὴν ἀρετὴ μπορεῖ νὰ μὴ τοὺς βλέπει, γιατὶ ζοῦν στὴν ἀφάνεια, ἀλλὰ νὰ βλέπη τοὺς ἄλλους ποὺ κάνουν ἀταξίες καὶ νὰ τοὺς κατακρίνη. «Αὐτός, λέει, κάνει ἔτσι, ἐκεῖνος περπατάει ἔτσι, ὁ ἄλλος κοιτάζει ἔτσι...».

Ξέρετε τί εἶχα πάθει μιὰ φορά; Εἴχαμε πάει μὲ ἕναν γνωστό μου νὰ λειτουργηθοῦμε σὲ ἕνα μοναστήρι στὸ Μονοδένδρι, ἐννιὰ ὧρες περίπου μακριὰ ἀπὸ τὴν Κόνιτσα. Ὅταν μπήκαμε στὸν ναό, ὁ γνωστός μου στάθηκε στὸ ἀναλόγιο, γιὰ νὰ ψάλη, καὶ ἐγὼ πῆγα στὸ στασίδι πίσω ἀπὸ τὸν ψάλτη· παρακολουθοῦσα κι ἔψελνα σιγανά. Κάποια στιγμὴ ἦρθε μιὰ γυναίκα μὲ μαῦρα, σχετικὰ νέα, στάθηκε δίπλα μου καὶ συνέχεια μὲ κοιτοῦσε. Μὲ κοιτοῦσε, ἔκανε τὸν σταυρό της· μὲ κοιτοῦσε, ἔκανε τὸν σταυρό της... Εἶχα ἀγανακτήσει. «Βρέ, παιδάκι μου, ἔλεγα μέσα μου, τί σόι ἄνθρωπος εἶναι αὐτή; Μέσα στὸν κόσμο, μέσα στὴν ἐκκλησία, τί κοιτάζει ἔτσι;». Ἐγὼ τὶς ἀδελφές μου, ὅταν περνοῦσαν στὸν δρόμο δίπλα μου, δὲν τὶς ἔβλεπα. Πήγαιναν μετὰ στὸ σπίτι καὶ ἔκαναν παράπονα στὴν μάνα μας: «Μὲ εἶδε ὁ Ἀρσένιος[4], ἔλεγαν, καὶ δὲν μοῦ μίλησε!». «Καλά, μοῦ ἔλεγε μετὰ ἡ μητέρα μου, βλέπεις τὶς ἀδελφές σου στὸν δρόμο

---

[4] Τὸ κατὰ κόσμον ὄνομα τοῦ Γέροντα.

καὶ δὲν τὶς μιλᾶς;». «Ἐγὼ θὰ κοιτάζω ἂν αὐτὴ ποὺ περνάει δίπλα μου εἶναι ἡ ἀδελφή μου; τῆς ἔλεγα. Ἕνα σωρὸ σόι ἔχουμε[5]. Αὐτὸ θὰ κάνω;». Θέλω νὰ πῶ, εἶχα κάτι τέτοιες ἀκρότητες. Νὰ περνᾶ τώρα δίπλα σου ἡ ἀδελφή σου καὶ νὰ μὴν τῆς μιλᾶς! Τέλος πάντων... Μόλις λοιπὸν τελείωσε ἡ Θεία Λειτουργία, πῆγε αὐτὴ ἡ μαυροφόρα καὶ παρακάλεσε τὸν ἱερέα νὰ μοῦ πῆ νὰ πάω στὸ σπίτι της, γιατὶ ἔμοιαζα πολὺ μὲ τὸ παιδί της ποὺ εἶχε σκοτωθῆ στὸν πόλεμο! Ὅταν πῆγα στὸ σπίτι της, εἶδα τὴν φωτογραφία τοῦ παιδιοῦ της· πραγματικά, μοιάζαμε σὰν ἀδέλφια! Αὐτὴ ἡ καημένη μὲ κοιτοῦσε μέσα στὴν ἐκκλησία καὶ ἔκανε τὸν σταυρό της σὰν νὰ ἔβλεπε τὸ παιδί της. Κι ἐγὼ ἔλεγα: «Τὴν ἀθεόφοβη, μέσα στὴν ἐκκλησία πῶς κοιτάζει!». Ὤ, μετὰ ξέρετε πῶς μὲ εἶχε λειώσει αὐτὸ τὸ περιστατικό; «Γιὰ δές, εἶπα, ἐσὺ νὰ ἔχης τέτοιους λογισμούς, ὅτι ποιός ξέρει τί γυναίκα εἶναι καὶ μέσ᾽ στὴν ἐκκλησία νὰ μὴ ντρέπεται καθόλου..., καὶ αὐτὴ ἡ φουκαριάρα νὰ ἔχη χάσει τὸ παιδί της καὶ νὰ ἔχη τὸν καημό της!».

Μιὰ ἄλλη φορὰ κατέκρινα τὸν ἀδελφό μου ποὺ ἦταν φαντάρος. Μοῦ ἔστειλε μήνυμα ὁ σιτιστής: «Ἔδωσα στὸν ἀδελφό σου δύο μπετόνια μὲ λάδι· τί ἔγιναν τὰ μπετόνια;». «Μά, αὐτὸς ἐκεῖ πέρα, εἶπα, ἔφερνε στὸ σπίτι τοὺς στρατιῶτες καὶ τοὺς φιλοξενούσαμε, τώρα πῶς τὄκανε αὐτό, νὰ πάρη λάδι ἀπὸ τὸν στρατό;». Ὁπότε πιάνω καὶ γράφω στὸν ἀδελφό μου ἀγανακτισμένος ἕνα γράμμα... Κι ἐκεῖνος μοῦ ἀπαντάει: «Τὰ μπετόνια νὰ τὰ ζητήσης ἀπὸ τὴν νεωκόρο τῆς κάτω ἐκκλησίας»! Αὐτὸς τὸ λάδι τὸ εἶχε στείλει στὴν ἐκκλησία τῆς κάτω Κόνιτσας, γιατὶ ἦταν φτωχή. «Χρόνια πολλά, εἶπα τότε στὸν ἑαυτό μου. Τὴν ἄλλη φορὰ κατέκρινες ἐκείνη τὴν φουκαριάρα· τώρα τὸν ἀδελφό σου. Ἄλλη φορὰ τίποτε-τίποτε!». Θέλω νὰ πῶ, ὅταν εἶδα ὅτι ἔπεφτα ἔξω στὶς κρίσεις μου, ἐξέταζα τὸν ἑαυτό μου: «Στὴν τάδε περίπτωση εἶχα πεῖ γιὰ τὸν ἄλλον ὅτι ἐνήργησε ἔτσι, ἀλλὰ τὰ πράγματα ἦταν διαφορετικά. Ἄλλη φορὰ ἄλλο συμπέρασμα εἶχα βγάλει κι ἀλλιῶς ἦταν». Ἔτσι ἔβαλα τὸν ἑαυτό μου στὴν θέση του. «Ἄλλη φορά, εἶπα, δὲν θὰ κρίνης καθόλου. Τελεία-παύλα! Εἶσαι στραβὸς καὶ ὅλα στραβὰ καὶ ἀνάποδα τὰ βλέπεις. Κοίταξε νὰ γίνης σωστὸς ἄνθρωπος». Καὶ μετά, ὅταν μοῦ φαινόταν κάτι στραβό, ἔλεγα: «Κάτι καλὸ θὰ εἶναι, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸ καταλαβαίνω· ὅσες φορὲς ἔβαλα ἀριστερὸ λογισμό, ἔπεσα ἔξω». Ὅταν πλέον σιχάθηκα τὸν ἑαυτό μου, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, ὅλους τοὺς δικαιολογοῦσα· γιὰ τοὺς ἄλλους ἔβρισκα πάντα ἐλαφρυντικὰ καὶ μόνον τὸν ἑαυτό μου κατέκρινα. Ἀλλά, ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν παρακολουθῆ τὸν ἑαυτό του, ὅλα τὰ περνάει ἀπαρατήρητα καὶ μετὰ στὴν Κρίση θὰ εἶναι ἀναπολόγητος.

Θέλει παλληκαριά, γιὰ νὰ κοπῆ ἡ κατάκριση[6].
Λοιπόν:
Καλὴ Ἀρχή. STOP.
STOP τῶν κριτικῶν λογισμῶν. Ἀμήν.
Καλὴ ἐξάγνιση τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς. Ἀμήν.

---

[5] Ὁ Γέροντας εἶχε ἑπτὰ ἀδέλφια. Αὐτὴν τὴν ἐποχὴ οἱ τρεῖς μεγαλύτερες ἀδελφές του εἶχαν ἤδη δημιουργήσει οἰκογένεια.

[6] Ὁ Γέροντας ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα ὑπὸ τύπον τηλεγραφήματος πρὸς δόκιμη ἀδελφή.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΑΥΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑΣ
Ζήλεια-Θυμὸς-Λύπη

«Ὅταν ὁ ἄνθρωπος φθάση νὰ χαίρεται
γιὰ τὴν πρόοδο τῶν ἄλλων,
τότε ὁ Χριστὸς θὰ τοῦ δώση ὅλη τὴν πρόοδο τῶν ἄλλων
καὶ θὰ χαίρεται ὅσο χαίρονται ὅλοι οἱ ἄλλοι,
καὶ τότε φυσικὰ θὰ εἶναι πολλὴ καὶ ἡ πρόοδός του καὶ ἡ χαρά του».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Τὸ δηλητήριο τῆς ζήλειας

Ἡ ζήλεια εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πάθη

– Γέροντα, ζηλεύω μιὰ ἀδελφή.

– Ξέρω ποιά ἀδελφὴ ζηλεύεις... Ἔμαθα ὅμως ὅτι κι ἐκείνη ζηλεύει ἐσένα! Ἐγὼ θὰ εὔχωμαι καὶ οἱ δυό σας νὰ ζηλεύετε τὸν ζηλωτὴ Ἠλία καὶ ἐκεῖνος νὰ σᾶς διώξη τὴν ζήλεια καὶ νὰ σᾶς δώση ἀπὸ τὸν δικό του θεῖο ζῆλο. Ἀμήν.

– Ὅταν, Γέροντα, ζηλεύω, προσπαθῶ νὰ τοποθετηθῶ λογικά.

– Ἂν ἐξ ἀρχῆς προσπαθήσης νὰ μὴ ζηλέψης, δὲν εἶναι πιὸ καλά; Ἡ ζήλεια εἶναι γελοῖο πράγμα. Λίγη σκέψη χρειάζεται, γιὰ νὰ ξεπεράση τὴν ζήλεια κανείς· δὲν χρειάζεται νὰ κάνη μεγάλους ἀγῶνες καὶ πολλὴ ἄσκηση, γιατὶ εἶναι ψυχικὸ πάθος. Πρόσεξε, μὴν ἀφήσης ποτὲ τὸ πάθος τῆς ζήλειας νὰ σὲ κυριέψη, γιατὶ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πάθη. Ξέρεις ἀπὸ τὴν ζήλεια ποῦ μπορεῖ νὰ φθάση ὁ ἄνθρωπος; Στὸν φθόνο καὶ στὴν διαβολή. Καὶ οἱ διαβολὲς κάνουν πολὺ μεγαλύτερο κακὸ ἀπὸ τὸν φθόνο.

– Γέροντα, τί ἔχει μέσα ἡ ζήλεια;

– Καὶ τί δὲν ἔχει!... Ὑπερηφάνεια ἔχει, ἐγωισμὸ ἔχει, φιλαυτία ἔχει... Δὲν ἔχει ἀγάπη οὔτε φυσικὰ καὶ ταπείνωση.

– Δηλαδή, Γέροντα, ἂν κανεὶς ζηλεύη, ἀποκλείεται νὰ ἔχη ἀγάπη;

– Καὶ βέβαια ἀποκλείεται! Δὲν εἶναι δυνατὸν ἕνας ἄνθρωπος νὰ ἔχη συγχρόνως ζήλεια καὶ ἀγάπη. Κι ἂν ἀκόμη ἔχη λίγη ἀγάπη, ἡ ἀγάπη του δὲν εἶναι καθαρή, γιατὶ μέσα στὴν ἀγάπη του εἶναι ὁ ἑαυτός του. Ἡ ζήλεια μουρνταρεύει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν καλωσύνη, ὅπως τὸ ψόφιο ποντίκι μουρνταρεύει ὅλο τὸ λάδι, ὅταν πέση μέσα στὸ πιθάρι.

– Γέροντα, ἐγὼ νομίζω ὅτι ζηλεύω, ἐπειδὴ μέσα μου δὲν νιώθω γεμάτη.

– Πῶς νὰ νιώθης γεμάτη, ὅταν τὰ θέλης ὅλα δικά σου;

– Ὅταν ὅμως ἐπιθυμῶ κάτι ποὺ δίνεται σὲ μιὰ ἄλλη ἀδελφή;

– Ἀφοῦ ὁ Θεὸς εἶπε: «*οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σού ἐστι*»[1], πῶς νὰ ἐπιθυμήσουμε κάτι ποὺ ἔχει ὁ ἄλλος; Οὔτε τὶς βασικὲς ἐντολὲς νὰ μὴν τηρήσουμε; Μετὰ ἡ ζωή μας γίνεται κόλαση. «*Ἕκαστος πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας*»[2], λέει ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος. Αὐτὲς οἱ ἐπιθυμίες θὰ βασανίζουν τὶς ψυχὲς καὶ στὴν κόλαση. Κι ἂν μᾶς πάρη ὁ Θεὸς στὸν Παράδεισο, χωρὶς νὰ ἔχουμε ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν ζήλεια, καὶ ἐκεῖ δὲν θὰ βροῦμε ἀνάπαυση, γιατὶ θὰ ἔχουμε τὶς ἴδιες παράλογες ἐπιθυμίες.

Ἡ ζήλεια δηλητηριάζει τὴν πολλὴ ἀγάπη τῆς γυναίκας

– Γέροντα, γιατί τὸ πάθος τῆς ζήλειας ὑπάρχει στὶς γυναῖκες σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ὅ,τι στοὺς ἄνδρες;

---

[1] Βλ. *Ἔξ.* 20, 17· *Δευτ.* 5, 21.

[2] *Ἰακ.* 1, 14.

– Ἐπειδὴ ἡ γυναίκα ἔχει ἀπὸ τὴν φύση της πολλὴ καλωσύνη καὶ ἀγάπη, ὁ διάβολος πολὺ τὴν πολεμάει· τῆς πετάει τὴν φαρμακερὴ ζήλεια καὶ τῆς δηλητηριάζει τὴν ἀγάπη. Καὶ ὅταν ἡ ἀγάπη της δηλητηριασθῆ καὶ γίνη κακότητα, τότε ἡ γυναίκα ἀπὸ μέλισσα γίνεται σφήκα καὶ ξεπερνᾶ τὴν σκληρότητα τοῦ ἄνδρα. Καὶ βλέπεις, ἐνῶ γιὰ τὸν ἄνδρα εἶναι ἀρκετὸ νὰ φύγη ἕνα ἀνεπιθύμητο πρόσωπο ἀπὸ κοντά του, γιὰ νὰ μὴν τὸ βλέπουν τὰ μάτια του, ἡ γυναίκα, ποὺ τὴν ἔχει πλάσει ὁ Θεὸς μὲ σπλάχνα, δὲν ἀρκεῖται στὸ νὰ ἐξαφανισθῆ τὸ πρόσωπο ποὺ ζηλεύει καὶ νὰ μὴν τὸ βλέπουν τὰ μάτια της, ἀλλὰ θὰ ἤθελε νὰ πεθάνη. Δηλαδὴ ...σίγουρες δουλειές!

Ἐμένα φοβήθηκε τὸ μάτι μου ἀπὸ τὴν κακία, ἡ ὁποία, ὅταν μπῆ μέσα της ἡ ζήλεια καὶ τὸ πεῖσμα, μπορεῖ νὰ φθάση σὲ δαιμονικὸ βαθμό. Οὔτε τὸν Θεὸ ὑπολογίζουν μετὰ οἱ ἄνθρωποι· γίνονται ταγκαλάκια σωστά. Καὶ τοὺς ἄλλους βασανίζουν καὶ οἱ ἴδιοι βασανίζονται καὶ αἰώνια θὰ βασανίζωνται – Θεὸς φυλάξοι –, ἂν δὲν διώξουν τὴν ζήλεια.

Ἡ γυναίκα πρέπει νὰ προσέχη πολὺ τὴν ζήλεια. Ἐπιβάλλεται νὰ βγάλη τὸν ἑαυτό της ἀπὸ τὴν ἀγάπη της, γιὰ νὰ μείνη καθαρὴ ἡ πολλὴ ἀγάπη ποὺ ἔχει.

– Πῶς θὰ γίνη αὐτό, Γέροντα;

– Ἂν ξεπεράση τὶς μικρότητες καὶ καλλιεργήση τὴν πνευματικὴ λεβεντιὰ καὶ τὴν πνευματικὴ ἀρχοντιά, τὴν θυσία. Ἡ ἀρχοντιὰ εἶναι τὸ ἀντίδοτο τῆς ζήλειας. Ἀλλὰ δυστυχῶς λίγοι ἔχουν ἀρχοντιά.

Ἡ ζήλεια μᾶς ἀποδυναμώνει

– Γέροντα, δὲν ἔχω καθόλου κουράγιο.

– Ζηλεύεις, γι᾽ αὐτὸ δὲν ἔχεις κουράγιο. Ὅταν ζηλεύη κανείς, στενοχωριέται, δὲν μπορεῖ νὰ φάη, ὁπότε ἀδυνατίζει καὶ χάνει τὸ κουράγιο του· καὶ οἱ ἄλλοι μπορεῖ νὰ νομίζουν πὼς εἶναι μεγάλος ἀσκητής!

– Γέροντα, αἰσθάνομαι πολὺ φτωχὴ πνευματικὰ καὶ ἀδύναμη.

– Ἐσὺ ἔχεις πολλὲς δυνάμεις, ἀλλὰ τὶς χαραμίζεις μὲ τὴν χαζὴ ζήλεια καί, ἐνῶ εἶσαι ἕνα ἀρχοντόπουλο, βασανίζεσαι σὰν κακόμοιρο γυφτάκι. Θὰ εἶχες προχωρήσει πολὺ στὴν πνευματικὴ ζωή, ἂν δὲν σκάλωνες στὴν ζήλεια. Πρόσεξε, γιατὶ ἡ ζήλεια σοῦ ρουφάει ὅλες τὶς ψυχικὲς καὶ σωματικές σου δυνάμεις, ποὺ θὰ μποροῦσες νὰ τὶς προσφέρης θυσία στὸν Θεό. Ἐὰν ἔδιωχνες τὴν ζήλεια, καὶ ἡ προσευχή σου θὰ εἶχε δύναμη.

Μὲ τὴν ζήλεια ἀποδυναμώνεται κανεὶς πνευματικά. Γιατί, νομίζετε, οἱ Ἀπόστολοι δὲν μπόρεσαν νὰ βγάλουν τὸ δαιμόνιο ἀπὸ τὸ δαιμονισμένο παιδί[3], ἐνῶ εἶχαν λάβει αὐτὴν τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ εἶχαν βγάλει ἄλλα δαιμόνια; Ἐπειδὴ ζήλεψαν, ποὺ ὁ Χριστὸς πῆρε στὴν Μεταμόρφωση μόνον τοὺς τρεῖς Μαθητές, τὸν Πέτρο, τὸν Ἰάκωβο καὶ τὸν Ἰωάννη[4]. Μποροῦσε ὁ Χριστὸς νὰ πάρη ὅλους τοὺς Μαθητές, ἀλλὰ δὲν ἦταν ὅλοι σὲ κατάσταση νὰ χωρέσουν αὐτὸ τὸ μυστήριο, γι᾽ αὐτὸ πῆρε αὐτοὺς ποὺ μποροῦσαν νὰ τὸ χωρέσουν. Λέτε νὰ μὴν ἀγαποῦσε τοὺς ἄλλους Μαθητές; Ἢ μήπως ἀγαποῦσε τὸν Ἰωάννη περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Ὄχι, ἀλλὰ ὁ Ἰωάννης ἀγαποῦσε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους Μαθητὲς τὸν Χριστὸ καὶ γι᾽ αὐτὸ

---

[3] Βλ. *Ματθ.* 17, 16· *Μάρκ.* 9, 18· *Λουκ.* 9, 40.

[4] Βλ. *Ματθ.* 17, 1· *Μάρκ.* 9, 2· *Λουκ.* 9, 28.

καταλάβαινε τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καλύτερα. Εἶχε πολλὴ χωρητικότητα· ἡ μπαταρία του ἦταν μεγάλη. Βλέπετε πῶς ἡ ζήλεια ἀπομάκρυνε τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἀποστόλους καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ γιατρέψουν τὸ δαιμονισμένο παιδάκι; Γι᾽ αὐτὸ ὁ Χριστὸς εἶπε: «*Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη! ἕως πότε ἔσομαι μεθ᾽ ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;*»[5]!

Ὅποιος θάβει τὰ δικά του χαρίσματα, ζηλεύει τὰ χαρίσματα τῶν ἄλλων

– Γέροντα, πῶς θὰ βοηθηθῆ κάποιος ποὺ ζηλεύει νὰ ξεπεράση τὴν ζήλεια;

– Ἂν γνωρίση τὰ χαρίσματα μὲ τὰ ὁποῖα τὸν ἔχει προικίσει ὁ Θεὸς καὶ τὰ ἀξιοποιήση, τότε δὲν θὰ ζηλεύη καὶ ἡ ζωή του θὰ εἶναι Παράδεισος. Πολλοὶ δὲν βλέπουν τὰ δικά τους χαρίσματα· βλέπουν μόνον τὰ χαρίσματα τῶν ἄλλων καὶ τοὺς πιάνει ἡ ζήλεια. Θεωροῦν τὸν ἑαυτό τους ἀδικημένο, μειωμένο, κι ἔτσι βασανίζονται καὶ κάνουν τὴν ζωή τους μαύρη. «Γιατί αὐτὸς νὰ ἔχη αὐτὰ τὰ χαρίσματα κι ἐγὼ νὰ μὴν τὰ ἔχω;», λένε. Μὰ ἐσὺ ἔχεις ἄλλα χαρίσματα, ἐκεῖνος ἄλλα. Θυμᾶστε τὸν Κάιν καὶ τὸν Ἄβελ; Δὲν ἔψαξε ὁ Κάιν νὰ βρῆ τὰ δικά του χαρίσματα, ἀλλὰ κοιτοῦσε τὰ χαρίσματα τοῦ Ἄβελ· ὁπότε καλλιέργησε τὸν φθόνο πρὸς τὸν ἀδελφό του, μετὰ τὰ ἔβαλε καὶ μὲ τὸν Θεὸ καὶ τελικὰ ἀπὸ τὸν φθόνο ἔφθασε στὸν φόνο[6]. Καὶ μπορεῖ αὐτὸς νὰ εἶχε περισσότερα καὶ μεγαλύτερα χαρίσματα ἀπὸ τὸν Ἄβελ.

– Γέροντα, πῶς μπορεῖ κανείς, ὅταν βλέπη τὰ χαρίσματα τῶν ἄλλων, νὰ μὴ ζηλεύη, ἀλλὰ νὰ χαίρεται;

– Ἂν ἀξιοποιῆ τὰ δικά του χαρίσματα καὶ δὲν τὰ θάβη, τότε θὰ χαίρεται μὲ τὰ χαρίσματα τῶν ἄλλων. Χρόνια τώρα βλέπω ἐδῶ μιὰ ἀδελφὴ τί φωνὴ ἔχει, τί εὐλάβεια, καὶ ὅμως δὲν πάει νὰ ψάλη. Καὶ ἐπειδὴ τὸ δικό της χάρισμα τὸ θάβει καὶ δὲν ψάλλει, μαραζώνει, ὅταν ἀκούη τὴν ἄλλη ποὺ δὲν ἔχει καὶ τόσο καλὴ φωνὴ νὰ ψάλλη. Δὲν σκέφτεται ὅτι σ᾽ αὐτὴν ἔδωσε ὁ Θεὸς καλύτερη φωνή, ἀλλὰ δὲν τὴν καλλιεργεῖ.

Γι᾽ αὐτό, λέω, ὁ καθένας νὰ ψάξη νὰ δῆ μήπως τὸ χάρισμα ποὺ βλέπει στὸν ἄλλον καὶ τὸ ζηλεύει τὸ ἔχει καὶ αὐτός, ἀλλὰ δὲν τὸ καλλιεργεῖ, ἢ μήπως ὁ Θεὸς τοῦ ἔδωσε ἄλλο χάρισμα. Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν ἀδικεῖ κανέναν· στὸν καθέναν ἔχει δώσει ἕνα διαφορετικὸ χάρισμα ποὺ θὰ τὸν βοηθήση στὴν πνευματική του πρόοδο.

Ὅπως ὁ ἕνας ἄνθρωπος δὲν μοιάζει μὲ τὸν ἄλλο, ἔτσι καὶ τὸ χάρισμα τοῦ ἑνὸς δὲν μοιάζει μὲ τοῦ ἄλλου. Προσέξατε καμμιὰ φορὰ τὰ ἀγριομπίζελα ποὺ ἔχετε ἐκεῖ κάτω στὸν φράχτη; Ὅλα εἶναι ἀπὸ μία ρίζα, ἀλλὰ ἔχουν διαφορετικὰ χρώματα καὶ τὸ ἕνα εἶναι πιὸ ὄμορφο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Καὶ ὅμως τὸ ἕνα δὲν ζηλεύει τὸ ἄλλο... Τὸ καθένα χαίρεται μὲ τὸ χρῶμα ποὺ ἔχει. Βλέπετε καὶ τὰ πουλιά; Τὸ καθένα ἔχει τὴν χάρη του, τὸ δικό του κελάηδημα.

Ἂς βρῆ λοιπὸν ὁ καθένας τὰ χαρίσματα ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ἂς δοξάζη τὸν Καλὸ Θεό, ὄχι ἐγωιστικά, φαρισαϊκά, ἀλλὰ ταπεινά, ἀναγνωρίζοντας ὅτι δὲν ἔχει ἀνταποκριθῆ στὶς δωρεὲς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἂς τὰ ἀξιοποιήση στὸ ἑξῆς.

– Γέροντα, ζηλεύω μερικὲς ἀδελφές, γιατὶ ἔχουν ὁρισμένα χαρίσματα ποὺ ἐγὼ δὲν τὰ ἔχω.

---

[5] *Ματθ.* 17, 17. Βλ. καὶ *Μάρκ.* 9, 19· *Λουκ.* 9, 41.

[6] Βλ. *Γέν.* 4, 3-8.

– Σ᾽ ἐσένα ὁ Θεὸς ἔδωσε τόσα χαρίσματα κι ἐσὺ ζηλεύεις τὰ χαρίσματα τῶν ἄλλων; Μοῦ θυμίζεις τὴν κόρη ἑνὸς ζαχαροπλάστη ποὺ εἴχαμε στὴν Κόνιτσα. Ὁ πατέρας της τῆς ἔδινε κάθε μέρα ἕνα μικρὸ κομμάτι ραβανί, γιὰ νὰ μὴν τὴν πειράξη τὸ μεγάλο, καὶ αὐτὴ ἔβλεπε τὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο ποὺ ἔτρωγαν μεγάλο κομμάτι μπομπότα[7] καὶ τὰ ζήλευε. «Τί μεγάλο κομμάτι τρῶνε αὐτά! ἔλεγε. Ἐμένα ὁ πατέρας μου μικρὸ μοῦ δίνει». Ζήλευε τὴν μπομπότα ποὺ ἔτρωγαν τὰ ἄλλα παιδιά, ἐνῶ αὐτὴ εἶχε ὁλόκληρο ζαχαροπλαστεῖο καὶ ἔτρωγε ραβανί! Θέλω νὰ πῶ, κι ἐσὺ δὲν ἐκτιμᾶς τὰ μεγάλα χαρίσματα ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ἀλλὰ βλέπεις τὰ χαρίσματα τῶν ἄλλων καὶ ζηλεύεις.

Ἂς μὴν εἴμαστε ἀχάριστοι πρὸς τὸν Καλὸ Πατέρα μας Θεό, ὁ Ὁποῖος ἔχει προικίσει ὅλα τὰ πλάσματά Του μὲ χαρίσματα διάφορα, γιατὶ Αὐτὸς γνωρίζει τί χρειάζεται ὁ καθένας μας, ὥστε νὰ μὴ βλαφθοῦμε. Ἐμεῖς ὅμως πολλὲς φορὲς κάνουμε σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ παραπονιόμαστε, γιατί δὲν ἔδωσε καὶ σ᾽ ἐμᾶς ὁ Πατέρας ἕνα φράγκο[8] ἢ ἕνα δίφραγκο, ὅπως ἔδωσε στὰ ἀδέλφια μας, ἐνῶ σ᾽ ἐμᾶς ἔχει δώσει ὁλόκληρο ἑκατοστάρικο[9]. Νομίζουμε ὅτι αὐτὸ ποὺ ἔδωσε σ᾽ ἐμᾶς δὲν εἶναι τίποτε, γιατὶ περνᾶμε τὸ ἑκατοστάρικο γιὰ χαρτί, καὶ μᾶς συγκινεῖ τὸ φράγκο ἢ τὸ δίφραγκο ποὺ ἔδωσε στὰ ἀδέλφια μας καὶ κλαῖμε καὶ ἀγανακτοῦμε μὲ τὸν Καλὸ Πατέρα μας[10].

Ἡ καλὴ ζήλεια

– Γέροντα, ζηλεύω μιὰ ἀδελφή, γιατὶ βλέπω πὼς ἔχει ταπείνωση, ἁπλότητα, εὐλάβεια.

– Ἐγὼ θὰ κάνω κομποσχοίνι νὰ πεθάνη. Θέλεις νὰ πεθάνη;

– Ὄχι, Γέροντα! Μπορεῖ νὰ ζηλεύω τὸ καλὸ τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ οὔτε κατὰ διάνοια δὲν θέλω νὰ πάθη κακό. Δὲν θέλω νὰ μὴν ἔχη ὁ ἄλλος ἀρετή· θὰ ἤθελα ὅμως νὰ ἔχω κι ἐγὼ κάτι καλό.

– Ἔ, τότε νὰ τὸ μοιράσουμε, γιὰ νὰ τὸ ἔχετε ἀπὸ μισό! Μὴ στενοχωριέσαι. Καλὴ εἶναι ἡ ζήλεια ποὺ ἔχεις· ζηλεύεις «*τὰ κρείττονα*»[11]...

– Δηλαδή, Γέροντα, ὑπάρχει καὶ καλὴ ζήλεια;

– Ναί, ὅταν κάποιος ζηλεύη τὸ καλὸ τοῦ ἄλλου καὶ συγχρόνως χαίρεται γιὰ τὴν πρόοδό του, αὐτὴ ἡ ζήλεια εἶναι καλή. Ἂν ὅμως νιώθη ἄσχημα καὶ στενοχωριέται, ὅταν βλέπη τὸν ἄλλον νὰ προοδεύη, ἢ χαίρεται ὕπουλα μὲ τὴν δυσκολία του, αὐτὴ ἡ ζήλεια εἶναι κακή. Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι ζηλεύεις μιὰ ἀδελφή, ἐπειδὴ ἔχει καλὴ φωνὴ καὶ ψάλλει ὡραῖα. Ἂν ἀκούσης ὅτι βράχνιασε καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ψάλη καὶ χαρῆς, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ ζήλεια σου ἔχει κακία, ἔχει δηλητήριο. Ἂν στενοχωρηθῆς, αὐτὸ δείχνει ὅτι ἡ ζήλεια σου δὲν ἔχει κακία· ἁπλῶς θὰ ἤθελες νὰ ψάλλης κι ἐσὺ καλά.

– Γέροντα, πῶς θὰ ἀποκτήσω τὴν καλὴ ζήλεια;

– Νὰ σὲ ποῦμε Ὡραιοζήλη!... Προσπάθησε νὰ ἐξαγνίσης τὴν ζήλεια ποὺ ἔχεις, γιὰ νὰ γίνη καλὴ ζήλεια. Δηλαδὴ νὰ χαίρεσαι τὴν ἀδελφὴ ποὺ προοδεύει καὶ νὰ

---

[7] Μπομπότα: Ψωμὶ ἀπὸ καλαμποκήσιο ἀλεύρι.

[8] Φράγκο: Ἔτσι ὀνομαζόταν παλιότερα ἡ δραχμή.

[9] Ἑκατοστάρικο: Χάρτινο νόμισμα ἰσοδύναμο μὲ ἑκατὸ δραχμές.

[10] Ἀπὸ γράμμα τοῦ Γέροντα πρὸς ἀδελφὴ τὸ 1968.

[11] Βλ. *Α΄ Κορ.* 12, 31.

ἀγωνίζεσαι νὰ τὴν μιμηθῇς. Ἔτσι θὰ ἀλλοιωθῇς πνευματικὰ καὶ θὰ παραμένη μέσα σου ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ποὺ χαρίζει τὴν οὐράνια ἀγαλλίαση ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωή.

– Μπορεῖ, Γέροντα, ἀπὸ τὴν καλὴ ζήλεια νὰ φθάση κάποιος στὴν κακή;

– Ἂν δὲν κάνη δουλειὰ στὸν ἑαυτό του, καὶ βέβαια μπορεῖ. Θέλει πολλὴ προσοχή.

– Γέροντα, ἐγὼ δὲν μπορῶ πάντοτε νὰ καταλάβω ἂν αὐτὸ ποὺ νιώθω γιὰ τὴν πρόοδο μιᾶς ἀδελφῆς εἶναι ζήλεια καλὴ ἢ κακή.

– Ρώτησε τὸν ἑαυτό σου: «Ἐὰν ἡ ἀδελφὴ ἔκανε ἕνα θαῦμα, τί θὰ ἔνιωθα;» ἢ «ἐὰν ἔπεφτε σὲ πειρασμὸ καὶ ξέπεφτε στὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων, θὰ χαιρόμουν ἢ θὰ στενοχωριόμουν;». Ἀπὸ τὴν ἀπάντηση ποὺ θὰ δώσης θὰ καταλάβης ἂν ἡ ζήλεια ποὺ ἔχεις εἶναι καλὴ ἢ κακή. Ἀλλὰ γιά πές μου: Ἂν ἀκούσης ὅτι ἡ ἀδελφὴ ποὺ ζηλεύεις τὸ ἔρριξε στὸ ρεμπελιὸ καὶ δὲν κάνει καθόλου πνευματικά, ἀλλὰ βάζει τὸ μαγνητόφωνο νὰ λέη τὸ «*Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ*», θὰ στενοχωρηθῇς;

– Ναί, θὰ στενοχωρηθῶ, ἀλλὰ κι ἂν ἀκούσω ὅτι συνέχεια προοδεύει, νομίζω πὼς δὲν θὰ χαρῶ.

– Κοίταξε, ἂν ἐσὺ μὲ δυσκολία περπατᾷς, νὰ χαίρεσαι αὐτὸν ποὺ τρέχει, ὄχι νὰ στενοχωριέσαι. Ἂν θέλης νὰ κάνης πνευματικὴ προκοπή, νὰ χαίρεσαι, ὅταν οἱ ἀδελφὲς προοδεύουν, καὶ νὰ παρακαλᾷς τὸν Θεὸ αὐτὲς νὰ προοδεύουν συνέχεια κι ἐσὺ νὰ φθάσης στὴν δική τους πρόοδο. Στὸ Κοινόβιο, ὅταν ἤμουν δόκιμος[12], ἦταν καὶ ἕνας ἄλλος δόκιμος στὴν ἴδια ἡλικία περίπου μ᾽ ἐμένα, ποὺ εἶχε φθάσει σὲ πολὺ μεγάλη πνευματικὴ κατάσταση· ἔλαμπε τὸ πρόσωπό του. Σὲ ὅλα ἦταν πρότυπο, ὑπόδειγμα· πολὺ ἀγωνιστὴς καὶ βιαστής. Εἶχε καὶ πολλὴ εὐλάβεια· ἀκόμη καὶ οἱ γεροντότεροι σηκώνονταν ὄρθιοι ἀπὸ σεβασμό, ὅταν περνοῦσε ἀπὸ μπροστά τους. Περισσότερο ὠφελήθηκα ἀπὸ αὐτὸν τὸν δόκιμο παρὰ ἀπὸ τὰ βιβλία ποὺ εἶχα διαβάσει μέχρι τότε, γιατὶ ἦταν ζωντανὸ παράδειγμα. Μιὰ φορὰ πονοῦσε ἡ καρδιά μου. Ἔτυχε τότε νὰ περάση ἀπὸ τὸ κελλί μου αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς καὶ τοῦ εἶπα νὰ κάνη εὐχή. Δὲν πρόλαβε νὰ ἀπομακρυνθῇ καὶ μοῦ πέρασε ὁ πόνος. Ἄλλη φορὰ εἶχε ἔρθει ἕνας δαιμονισμένος καὶ ζητοῦσε νὰ τὸν κάνουν οἱ Πατέρες καλά. Τότε ὁ Γέροντας εἶπε σ᾽ αὐτὸν τὸν δόκιμο: «Ἄντε, πήγαινε νὰ κάνης καμμιὰ εὐχή, νὰ φύγη τὸ δαιμόνιο ἀπὸ αὐτὸν τὸν ταλαίπωρο». «Μὲ τὶς εὐχές σας, εἶπε ἐκεῖνος, νὰ διώξη ὁ Χριστὸς τὸ δαιμόνιο». Μόλις ἀπομακρύνθηκε, ἔφυγε τὸ δαιμόνιο. Τέτοια παρρησία εἶχε στὸν Θεό! Σὲ τέτοια πνευματικὴ κατάσταση εἶχε φθάσει! Παρακαλοῦσα λοιπὸν τὸν Θεὸ αὐτὸς ὁ ἀδελφὸς νὰ φθάση στὰ μέτρα τοῦ Ἁγίου ποὺ εἶχε τὸ ὄνομά του κι ἐγὼ νὰ φθάσω στὰ μέτρα τὰ δικά του. Ἔτσι νὰ κάνης κι ἐσύ, καὶ θὰ δῇς φανερὰ τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος φθάση νὰ χαίρεται γιὰ τὴν πρόοδο τῶν ἄλλων, τότε ὁ Χριστὸς θὰ τοῦ δώση ὅλη τὴν πρόοδο τῶν ἄλλων καὶ θὰ χαίρεται ὅσο χαίρονται ὅλοι οἱ ἄλλοι, καὶ τότε φυσικὰ θὰ εἶναι πολλὴ καὶ ἡ πρόοδός του καὶ ἡ χαρά του.

[12] Στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἐσφιγμένου, τὸ 1953.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Θυμός, ὁ ἐχθρὸς τῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ

Νὰ στρέψουμε τὸν θυμὸ ἐναντίον τῶν παθῶν

– Γέροντα, θέλω νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὸν θυμό. Βλέπω πόσο ἀνάρμοστο εἶναι νὰ θυμώνη ὁ μοναχός.

– Ὁ θυμός, ὁ καθαρὸς θυμός, εἶναι δύναμη τῆς ψυχῆς. Ἐὰν ὁ ἐκ φύσεως πρᾶος βοηθιέται μιὰ φορὰ ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα του γιὰ τὴν πνευματική του πρόοδο, ὁ θυμώδης βοηθιέται δυὸ φορὲς ἀπὸ τὴν δύναμη ποὺ ἔχει ὁ χαρακτῆρας του, ἀρκεῖ τὴν δύναμη αὐτὴ τοῦ θυμοῦ νὰ τὴν ἀξιοποιήση κατὰ τῶν παθῶν του καὶ τοῦ πονηροῦ. Ἂν δὲν τὴν ἀξιοποιήση, θὰ τὴν ἐκμεταλλευθῆ ὁ διάβολος. Ὁ ἐκ φύσεως ἤπιος, ἐὰν δὲν ἀγωνισθῆ νὰ ἀποκτήση ἀνδρισμό, δὲν μπορεῖ νὰ κάνη ἅλματα. Ἐνῶ ὁ θυμώδης, ἐὰν πάρη μιὰ γενναία ἀπόφαση καὶ στρέψη τὸν θυμό του ἐναντίον τοῦ κακοῦ, πάει, πήδησε. Γι᾽ αὐτὸ τὰ ἅλματα στὴν πνευματικὴ ζωὴ τὰ κάνουν ὅσοι ἔχουν παλαβὴ φλέβα.

– Καταλαβαίνω, Γέροντα, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ θυμώνω μὲ τὸν διάβολο καὶ ὄχι μὲ τὶς ἀδελφές.

– Κοίταξε, στὴν ἀρχὴ θυμώνει κανεὶς μὲ τοὺς ἄλλους· ὕστερα, ἂν ἀγωνισθῆ, θὰ θυμώνη μὲ τὸ ταγκαλάκι καὶ στὸ τέλος φθάνει νὰ θυμώνη μόνο μὲ τὸν παλαιό του ἄνθρωπο, μὲ τὰ πάθη του. Προσπάθησε λοιπὸν νὰ θυμώνης μόνον μὲ τὸ ταγκαλάκι καὶ ἐναντίον τῶν παθῶν σου καὶ ὄχι μὲ τὶς ἀδελφές.

– Γέροντα, ὁ θυμός, τὸ πεῖσμα, ποὺ ἔχω εἶναι παιδικὰ πάθη;

– Ὄχι, εὐλογημένη! Ἕνα μικρὸ παιδὶ δικαιολογεῖται νὰ θυμώση, νὰ χτυπήση τὰ πόδια του κάτω, νὰ φωνάξη: «δὲν θέλω, δὲν θέλω!». Ὅταν ὅμως μεγαλώση, πρέπει νὰ τὰ ἀποβάλη αὐτὰ καὶ νὰ κρατήση τὴν παιδικὴ ἁπλότητα, τὴν ἀθωότητα· ὄχι νὰ κρατήση καὶ τὶς παιδικὲς ἀνοησίες. Καὶ βλέπεις μερικοὶ ποῦ φθάνουν μετά!... Ὅταν θυμώνουν, χτυποῦν τὸ κεφάλι τους στὸν τοῖχο – εὐτυχῶς ποὺ ὁ Θεὸς οἰκονόμησε νὰ εἶναι γερὰ τὰ κεφάλια καὶ δὲν παθαίνουν τίποτε!... Ἄλλοι σχίζουν τὰ ροῦχα τους! Ἦταν κάποιος ποὺ κάθε μέρα ἀπὸ τὸν θυμό του ἔσχιζε ἕνα πουκάμισο. Τὸ ἔκανε κομμάτια. Ξεσποῦσε σ᾽ ἐκεῖνο, γιὰ νὰ μὴν ξεσπάση στοὺς ἄλλους.

– Δηλαδή, Γέροντα, ὁ θυμὸς εἶναι ἕνα ξέσπασμα;

– Ναί, ἀλλὰ δὲν εἶναι καλύτερα νὰ ξεσπάη κανεὶς στὸν παλαιό του ἄνθρωπο καὶ ὄχι στοὺς ἄλλους;

Γιατί θυμώνουμε

– Γέροντα, ἐγὼ νομίζω ὅτι δὲν θυμώνω, ἀλλὰ ἁπλῶς νευριάζω.

– Πῶς γίνεται αὐτό, βρὲ παιδί; Ἂν νευριάζης, πρέπει νὰ ἐξετάσης νὰ δῆς μήπως ἔχεις τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ. Ἄλλο ἂν κάποιος νευριάση καὶ πῆ καμμιὰ κουβέντα, ἐπειδὴ εἶναι κουρασμένος ἢ ἔχει κάποιο πρόβλημα, ἕναν πόνο κ.λπ. Τότε «καλημέρα» νὰ τοῦ πῆ ὁ ἄλλος, «δὲν μὲ παρατᾶς κι ἐσύ!», μπορεῖ νὰ τοῦ ἀπαντήση. Μὰ καλά, «καλημέρα» τοῦ εἶπε· δὲν τοῦ εἶπε κάτι κακό. Αὐτὸς ὅμως εἶναι κουρασμένος, ἔχει τὸν πόνο του, γι᾽ αὐτὸ ἀντιδρᾶ ἔτσι. Βλέπεις, καὶ τὸ πιὸ ὑπομονετικὸ γαϊδουράκι, ὅταν τὸ παραφορτώσης, θὰ κλωτσήση.

– Γέροντα, ὅταν δὲν εἶμαι συμφιλιωμένη μὲ τὸν ἑαυτό μου, μοῦ φταίει τὸ καθετὶ καὶ ἀντιδρῶ.

– Ἂν δὲν εἶσαι συμφιλιωμένη μὲ τὸν ἑαυτό σου, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἔχεις μία πνευματικὴ ἀδιαθεσία καὶ εἶναι φυσικὸ μετὰ νὰ ἀντιδρᾶς. Ὅπως, ὅταν κάποιος εἶναι σωματικὰ ἄρρωστος, χάνει καμμιὰ φορὰ τὴν ὑπομονή του καὶ κουράζεται λ.χ. νὰ ἀκούη τοὺς ἄλλους νὰ μιλᾶνε, ἔτσι καὶ ὅταν δὲν εἶναι σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση, τοῦ λείπει ἡ ἐγρήγορση, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀνεκτικότητα.

– Τί φταίει, Γέροντα, ποὺ θυμώνω μὲ τὸ παραμικρό;

– Φταίει ποὺ πιστεύεις ὅτι πάντοτε φταῖνε οἱ ἄλλοι. Ὁ θυμὸς σ᾽ ἐσένα ξεκινάει ἀπὸ τοὺς ἀριστεροὺς λογισμοὺς ποὺ βάζεις γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἐὰν βάζης δεξιοὺς λογισμούς, δὲν θὰ ἐξετάζης τί σοῦ εἶπαν ἢ πῶς σοῦ τὸ εἶπαν, θὰ παίρνης τὸ βάρος ἐπάνω σου καὶ δὲν θὰ θυμώνης.

– Ὅμως, Γέροντα, δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω ὅτι πάντοτε φταίω ἐγώ.

– Φαίνεται, ὑπάρχει μέσα σου κρυφὴ ὑπερηφάνεια. Νὰ προσέχης, γιατὶ ὁ θυμὸς ἔχει μέσα δικαιολογία, ὑπερηφάνεια, ἀνυπομονησία, ἀναίδεια.

– Γέροντα, γιατί σήμερα οἱ ἄνθρωποι νευριάζουν τόσο εὔκολα;

– Τώρα καὶ οἱ μύγες νευριάζουν! Ἔχουν πεῖσμα, θέλημα!... Παλιά, ἂν τὶς ἔδιωχνες, ἔφευγαν. Τώρα, ἐπιμένουν... Εἶναι ὅμως ἀλήθεια ὅτι καὶ μερικὰ ἐπαγγέλματα σήμερα ὄχι μόνο δὲν βοηθοῦν γιὰ τὴν ψυχικὴ ἠρεμία, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκ φύσεως ἤρεμο ἄνθρωπο μπορεῖ νὰ τὸν κάνουν νευρικό.

– Γέροντα, ἐγώ, ὅταν ἤμουν στὸν κόσμο, θύμωνα πολύ· τώρα στὸ μοναστήρι γιατί δὲν θυμώνω;

– Πολλὲς φορές, ἀπὸ μερικὲς ἐξωτερικὲς ἀφορμὲς ἀγανακτεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ξεσπᾶ, ἐπειδὴ δὲν ἀναπαύεται μὲ αὐτὸ ποὺ κάνει καὶ θέλει κάτι ἄλλο. Αὐτὲς ὅμως οἱ ἀντιδράσεις εἶναι ἐξωτερικὲς σκόνες ποὺ φεύγουν, ὅταν βρῆ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸ ποὺ τὸν ἀναπαύει.

«Ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε»[1]

– Γέροντα, ἡ ἀγανάκτηση προέρχεται ἀπὸ ἐγωισμό;

– Ὄχι πάντοτε. Ὑπάρχει καὶ δίκαιη, θεία, ἀγανάκτηση. Ὁ Προφήτης Μωυσῆς τὶς πλάκες μὲ τὶς ἐντολὲς κρατοῦσε στὰ χέρια του καί, ὅταν εἶδε τοὺς Ἰσραηλίτες νὰ θυσιάζουν στὸ χρυσὸ μοσχάρι, τὶς πέταξε κάτω ἀπὸ θεία ἀγανάκτηση καὶ τὶς ἔσπασε[2]. Πρὶν ἀνεβῆ στὸ ὄρος Χωρήβ[3], γιὰ νὰ πάρη τὶς ἐντολές, τοὺς εἶχε πεῖ τί ἔπρεπε νὰ κάνουν μέχρι νὰ γυρίση. Ὕστερα καὶ οἱ ἴδιοι ἔβλεπαν τὰ ἀστροπελέκια στὸ Χωρήβ, ἀλλά, ἐπειδὴ ἄργησε νὰ ἐπιστρέψη, ἔψαχναν γιὰ θεό. Πῆγαν στὸν Ἀαρὼν καὶ τοῦ εἶπαν: «Ὁ Μωυσῆς δὲν ξέρουμε τί ἔγινε. Ποιός θὰ μᾶς ὁδηγήση τώρα; Σήκω καὶ φτιάξε μας θεούς, γιὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσουν». Ὁ Ἀαρὼν ἀντιστάθηκε στὴν ἀρχή, ἀλλὰ μετὰ ὑποχώρησε. Κοπίασαν λοιπόν, ἔφτιαξαν ἕνα καμίνι, ἔρριξαν μέσα ὅλα τὰ

---

1 *Ψαλμ*. 4, 5.

2 Βλ. *Ἔξ*. 32, 1-24.

3 Ὀνομασία τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἡ ὁποία συναντᾶται στὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

χρυσαφικὰ ποὺ τοὺς εἶχαν δώσει οἱ Αἰγύπτιοι, πρὶν φύγουν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο[4], καὶ ἔκαναν ἕνα ὁλόκληρο χρυσὸ μοσχάρι. Τὸ ἔστησαν ἐπάνω σὲ ἕναν βράχο καὶ ἄρχισαν νὰ πίνουν καὶ νὰ γλεντοῦν. «Αὐτὸ θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ», ἔλεγαν. Τότε ὁ Θεὸς εἶπε στὸν Μωυσῆ: «Κατέβα γρήγορα, γιατὶ ὁ λαὸς ἀποστάτησε». Καθὼς λοιπὸν κατέβαινε ὁ Μωυσῆς ἀπὸ τὸ Σινᾶ, ἄκουσε φωνές. Τοῦ λέει ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ποὺ τὸν περίμενε λίγο πιὸ κάτω: «Τί γίνεται; ἦρθαν οἱ ἀλλόφυλοι!». «Αὐτὲς οἱ φωνὲς δὲν εἶναι ἀπὸ πόλεμο· γλέντια εἶναι», τοῦ λέει ὁ Μωυσῆς. Πλησιάζουν καὶ τί νὰ δοῦν! Αὐτοὶ εἶχαν χαρές, γιατὶ θὰ τοὺς ὁδηγοῦσε τὸ μοσχάρι στὴν Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας! Βλέπεις, ἦταν χρυσό!... Ὁπότε ἀγανάκτησε ὁ Μωυσῆς καὶ ἔρριξε κάτω τὶς πλάκες μὲ τὶς ἐντολὲς καὶ τὶς ἔσπασε.

Ἕνας πνευματικὸς ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ νευριάσῃ, νὰ ἀγανακτήσῃ καὶ νὰ φωνάξῃ, ἀλλὰ γιὰ θέματα σοβαρά, πνευματικά. Δὲν ἔχει ὅμως κακία μέσα του οὔτε κάνει κακὸ στὸν ἄλλον. «*Ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε*»[5], δὲν λέει ὁ Δαβίδ;

«Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην»[6]

– Γέροντα, πῶς θὰ ξεπεράσω τὸν θυμό;

– Σκοπὸς εἶναι νὰ προλαβαίνῃς νὰ μὴ φθάνῃς στὸν θυμό. Καὶ τὸ γάλα, ἂν δὲν προλάβῃς νὰ τὸ κατεβάσῃς ἀπὸ τὴν φωτιά, μόλις φουσκώσῃ, χύνεται.

– Πῶς θὰ προλαβαίνω νὰ μὴ θυμώνω;

– Χρειάζεται ἐπαγρύπνηση. Νὰ παρακολουθῇς τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ συγκρατῇς τὸν θυμό σου, γιὰ νὰ μὴ ριζώσῃ μέσα σου τὸ πάθος, γιατὶ μετά, καὶ νὰ θελήσῃς νὰ τὸ κόψῃς μὲ τὸ τσεκούρι, θὰ πετάῃ συνέχεια «λαίμαργα»[7]. Νὰ θυμᾶσαι αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Δαβίδ: «*Ἡτοιμάσθην καὶ οὐκ ἐταράχθην*»[8]. Εἶδες ἐκεῖνος ὁ μοναχὸς τί ἔκανε; Μόλις ἔβγαινε ἀπὸ τὸ κελλί του, ἔκανε τὸν σταυρό του καὶ ἔλεγε: «Θεέ μου, φύλαξέ με ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς» καὶ ἦταν ἕτοιμος νὰ ἀντιμετωπίσῃ πειρασμό. Ἦταν σὰν νὰ κρατοῦσε σκοπιά. Κοιτοῦσε ἀπὸ ποῦ θὰ τοῦ ἔρθῃ ὁ πειρασμός, γιὰ νὰ ἀμυνθῇ. Ἂν λοιπὸν κάποιος ἀδελφὸς τοῦ φερόταν ἄσχημα, αὐτὸς ἦταν ἕτοιμος καὶ τὸν ἀντιμετώπιζε μὲ πραότητα καὶ ταπείνωση. Ἔτσι νὰ κάνῃς κι ἐσύ.

– Γέροντα, μερικὲς φορὲς σὲ ἕναν πειρασμὸ λέω ἀπὸ μέσα μου: «δὲν θὰ μιλήσω», ἀλλὰ στὸ τέλος ξεσπάω.

– Τί θὰ πῇ ξεσπᾶς; Τὰ σπασμένα τί γίνονται μετά; Καίγονται; Δὲν ἔχεις, φαίνεται, πολλὴ ὑπομονή, γι᾽ αὐτὸ φθάνεις μέχρις ἑνὸς σημείου καὶ ὕστερα ξεσπᾶς. Χρειάζεσαι λίγη ἀκόμη... Πρὶν μιλήσῃς, νὰ λὲς δυὸ-τρεῖς φορὲς τὴν εὐχή, γιὰ νὰ πάρῃς

---

[4] Βλ. *Ἔξ.* 11, 1-3 καὶ 12, 36-37. Οἱ Ἰσραηλίτες, λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν ἔξοδό τους ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, εἶχαν δανεισθῆ κατ᾽ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους σκεύη ἀσημένια καὶ χρυσὰ καὶ ἱματισμό. Αὐτὰ δὲν τὰ ἐπέστρεψαν, γιατὶ στὴν συνέχεια θανατώθηκαν τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων καὶ ὁ Φαραὼ φοβήθηκε καὶ τοὺς ἔδιωξε ἀμέσως ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

[5] *Ψαλμ.* 4, 5.

[6] *Ψαλμ.* 118, 60.

[7] Λαίμαργα: Τὰ κλαδιὰ ποὺ ἀπομυζώντας τὸν χυμὸ τοῦ δένδρου ἀναπτύσσονται ὑπερβολικά, ἀλλὰ δὲν δίνουν καρπό.

[8] *Ψαλμ.* 118, 60.

λίγο φῶς. Μιὰ γυναίκα, ὅταν θύμωνε, ἔλεγε τὸ «*Πιστεύω*» καὶ ὕστερα μιλοῦσε. Κοσμικοὶ ἄνθρωποι καὶ βλέπεις τί ἀγώνα κάνουν!

– Γέροντα, ὅταν ἀντιδρῶ μὲ τὴν συμπεριφορὰ μιᾶς ἀδελφῆς, τί νὰ κάνω;

– Νὰ βλέπης τὴν ἀδελφὴ μὲ καλωσύνη. Νὰ προσπαθῆς νὰ τὴν δικαιολογῆς μὲ ἀγάπη. Αὐτὸ θὰ σὲ βοηθήση νὰ ἀποκτήσης φυσιολογικὰ μιὰ σταθερή, καλὴ πνευματικὴ κατάσταση καί, ὅταν θὰ ἔρχεται τὸ πάθος τοῦ θυμοῦ, θὰ βρίσκη κατειλημμένη τὴν θέση τῆς καρδιᾶς σου ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ δὲν θὰ μπορῆ πλέον νὰ σταθῆ· θὰ φεύγη.

Μὲ τὴν ταπείνωση καὶ τὴν σιωπὴ δίνουμε τόπο στὴν ὀργὴ

– Γέροντα, πῶς δίνει κανεὶς τόπο στὴν ὀργή;

– Μὲ τὴν ταπείνωση καὶ τὴν σιωπὴ δίνουμε τόπο στὴν ὀργή. Γιατί λέμε ὅτι τὸ φίδι εἶναι φρόνιμο; Παρόλο ποὺ ἔχει ὅπλο δυνατό, τὸ δηλητήριο, καὶ μπορεῖ νὰ μᾶς κάνη κακό, λίγο θόρυβο ἂν ἀκούση, ἀμέσως φεύγει· δὲν πάει κόντρα, δίνει τόπο στὴν ὀργή. Ἔτσι κι ἐσύ, ἂν κανεὶς σοῦ πῆ κανέναν λόγο καὶ σὲ πειράξη, μὴν ἀπαντᾶς. Ἂν σιωπήσης, ἀφοπλίζεις τὸν ἄλλον. Μιὰ φορὰ στὸ Καλύβι ὁ Ντίκας, ὁ μεγάλος γάτος, πῆγε νὰ χτυπήση ἕνα βατραχάκι. Ἐκεῖνο δὲν κουνήθηκε καθόλου, ὁπότε ὁ Ντίκας τὸ ἄφησε καὶ ἔφυγε. Τὸ βατραχάκι μὲ τὴν σιωπή του καὶ μὲ τήν... ταπείνωσή του τὸν νίκησε. Ἂν κουνιόταν λίγο, θὰ τὸ τίναζε ὁ Ντίκας ἐπάνω καὶ θὰ τὸ χτυποῦσε σὰν τὸ ντέφι.

– Γέροντα, ὅταν διαφωνοῦμε μὲ κάποια ἀδελφὴ καὶ ἐπιμένη ἡ καθεμιὰ στὴν γνώμη της, φθάνουμε σὲ ἀδιέξοδο καὶ τελικὰ νευριάζω.

– Κοίταξε, πρέπει ἡ μιὰ ἀπὸ τὶς δυό σας νὰ ταπεινωθῆ καὶ νὰ ὑποχωρήση· ἀλλιῶς δὲν γίνεται. Ἂν δύο ἄνθρωποι θέλουν νὰ περάσουν ἕνα μακρὺ ξύλο ἀπὸ μιὰ μικρὴ πόρτα, πρέπει ὁ ἕνας νὰ κάνη πίσω, γιὰ νὰ μπῆ πρῶτα ὁ ἄλλος· διαφορετικὰ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ περάσουν. Ὅταν ὁ καθένας ἐπιμένη στὴν γνώμη του, εἶναι σὰν νὰ χτυπάη ὁ πυριόβολος[9] στὴν στουρναρόπετρα καὶ πετιοῦνται φωτιές!... Οἱ Φαρασιῶτες[10], ὅταν κάποιος ἐπέμενε στὸ δικό του, ἔλεγαν: «Ἂς εἶναι τὸ δικό σου κατσίκι θηλυκὸ καὶ τὸ δικό μου ἀρσενικό»[11], κι ἔτσι ἀπέφευγαν τὸν καβγᾶ. Πάντως, ὅποιος ὑποχωρεῖ, κέρδος ἔχει, γιατὶ στερεῖται κάτι, κάνει μιὰ θυσία, καὶ αὐτὸ τοῦ δίνει τὴν χαρὰ καὶ τὴν εἰρήνη.

– Καὶ ὅταν κανεὶς ἐξωτερικὰ φέρεται σωστὰ καὶ ὑποχωρῆ, ἀλλὰ μέσα του ἀντιδρᾶ;

– Αὐτὸ σημαίνει ὅτι μέσα του ζῆ ἀκόμη ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος καὶ παλεύει μὲ αὐτόν.

– Γιατί ὅμως, Γέροντα, ἂν καὶ φέρεται σωστά, δὲν ἔχει εἰρήνη μέσα του;

– Πῶς νὰ ἔχη εἰρήνη! Γιὰ νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος εἰρήνη, πρέπει καὶ ἐσωτερικὰ νὰ εἶναι τοποθετημένος σωστά. Τότε φεύγει ὁ θυμός, ἡ ἀνησυχία καὶ ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ἔρθη ἡ ψυχικὴ ἠρεμία μέσα του, ἀφανίζει τὸν

---

[9] Πυριόβολος: Τσακμακόπετρα.

[10] Κάτοικοι τῶν Φαράσων τῆς Καππαδοκίας, πατρίδος τοῦ Γέροντος Παϊσίου.

[11] Τὸ θηλυκὸ κατσίκι, ἐπειδὴ εἶναι παραγωγικό, ἔχει μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὸ ἀρσενικό.

καπνὸ τοῦ θυμοῦ, καθαρίζουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ βλέπει καθαρά. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Χριστὸς μόνον γιὰ τοὺς «*εἰρηνοποιοὺς*» λέει ὅτι «*υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται*»[12].

[12] *Ματθ.* 5, 9.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ἡ ψυχοφθόρος λύπη

Ἡ χαρὰ εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ἡ λύπη εἶναι τοῦ διαβόλου

– Γέροντα, αὐτὸν τὸν καιρό, στενοχωριέμαι πολύ.

– Γιατί στενοχωριέσαι; Βούλιαξαν τὰ καράβια σου; Ποῦ τὰ ἔβγαλες καὶ βούλιαξαν; στὸν Ἀτλαντικό; Καλά, βγάζουν τὰ καράβια μὲ τέτοιον καιρὸ στὸν ὠκεανό; Πόσα βούλιαξαν;

– Ὅλα, Γέροντα, βούλιαξαν.

– Ἔ, τότε εἶσαι ἀκτήμων καὶ μπορεῖς νὰ γίνης καλὴ μοναχή! Γιατί δὲν δοξάζεις διαρκῶς τὸν Θεό; Τί σοῦ λείπει; Νὰ ἔχη λύπη ἕνας ἄνθρωπος ποὺ βρίσκεται μακριὰ ἀπὸ τὸν Χριστό, τὸ καταλαβαίνω· ἀλλὰ νὰ ἔχη λύπη ἕνας ποὺ εἶναι κοντὰ στὸν Χριστό, δὲν τὸ καταλαβαίνω, γιατί, καὶ πόνο νὰ ἔχη, ὁ πόνος του μελώνεται ἀπὸ τὸν Χριστό.

Ὅπως ἔχω καταλάβει, στὸν ἄνθρωπο δὲν ὑπάρχει φαρμάκι, γιατί, ἂν τὸ φαρμάκι τὸ ἀκουμπήση στὸν Χριστό, γίνεται γλυκὸ σιρόπι. Ὅποιος ἔχει μέσα του φαρμάκι, σημαίνει ὅτι δὲν ἀκουμπάει τὰ προβλήματά του στὸν Χριστό.

Ἡ χαρὰ εἶναι τοῦ Χριστοῦ, ἡ λύπη εἶναι τοῦ διαβόλου. Ὅταν βλέπω μοναχὸ νὰ εἶναι σὰν ζημιωμένος μπακάλης, ξέρετε πῶς στενοχωριέμαι; Ἄλλο ἡ κατὰ Θεὸν λύπη, τὸ χαροποιὸν πένθος. Τότε ὁ ἄνθρωπος ἀγάλλεται. Ἡ σιωπή, ἡ συστολὴ ποὺ ἔχει, στάζουν μέλι στὴν καρδιά του. Ὅταν δῶ ἕναν τέτοιον ἄνθρωπο, νὰ τοῦ φιλήσω καὶ τὰ πόδια.

– Γέροντα, ἀπὸ ποῦ θὰ καταλάβη κανεὶς ἂν ἡ λύπη του εἶναι πράγματι κατὰ Θεόν;

– Ἂς ὑποθέσουμε, κάνει μιὰ ἁμαρτία ὁ ἄνθρωπος καὶ λυπᾶται. Ἂν λυπᾶται ἀπὸ καθαρὸ φιλότιμο γιὰ τὴν πτώση του, γιατὶ στενοχώρησε τὸν Χριστό, νιώθει μέσα του ἕναν γλυκὸ πόνο, γιατὶ ὁ Θεὸς σκορπᾶ στὴν ψυχή του γλυκύτητα, τὴν θεία παρηγοριά. Αὐτὴ ἡ λύπη εἶναι κατὰ Θεόν. Ἐνῶ, ὅταν κανεὶς νιώθη συνεχῆ λύπη μὲ ἄγχος καὶ ἀπελπισία, πρέπει νὰ καταλάβη ὅτι αὐτὴ ἡ λύπη δὲν εἶναι κατὰ Θεόν. Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη εἶναι χαρὰ πνευματικὴ καὶ φέρνει στὴν ψυχὴ παρηγοριά, ἐνῶ ἡ λύπη ποὺ δὲν εἶναι κατὰ Θεὸν φέρνει ἄγχος καὶ ἀδιέξοδο.

– Καὶ ὅταν, Γέροντα, ἕνας πνευματικὸς ἄνθρωπος στενοχωριέται, ἐπειδὴ κάποιος αἱρετικὸς χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομά του καὶ κάνει κακὸ στοὺς ἀνθρώπους[1];

– Αὐτὴ ἡ στενοχώρια εἶναι δικαιολογημένη καὶ πρέπει νὰ στενοχωρεθῆ ὁ ἄνθρωπος, γιατὶ βλάπτονται πολλοί. Καὶ σ᾽ αὐτὴν ὅμως τὴν περίπτωση ἡ ἀντιμετώπιση πρέπει νὰ εἶναι πνευματική. Ἂν τοποθετηθῆ ταπεινὰ καὶ πῆ: «Θεέ μου, δὲν θέλω νὰ πάθουν κακὸ οἱ ἄνθρωποι· φώτισέ τους νὰ καταλάβουν τὴν ἀλήθεια», ἀναπαύεται. Ἐνῶ, ἂν ἀρχίση νὰ ἀγωνιᾶ καὶ νὰ λέη: «τί νὰ κάνω; χρησιμοποιοῦν τὸ ὄνομά μου καὶ καταστρέφονται ψυχὲς» κ.λπ., ἀνάπαυση δὲν θὰ ἔχη. Πάντως, ὅταν

---

[1] Ἡ ἀδελφὴ ποὺ ἔκανε τὴν ἐρώτηση εἶχε ὑπ᾽ ὄψιν της περιπτώσεις ἀνθρώπων ποὺ χρησιμοποιοῦσαν τὸ ὄνομα τοῦ Γέροντα, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν συμφέροντά τους ἢ γιὰ νὰ πείσουν τὸν κόσμο νὰ δεχθῆ πλανεμένες ἰδέες τους.

κανεὶς δὲν ἔφταιξε καὶ ἔχῃ ἀναπαυμένη τὴν συνείδησή του, τότε, ἀκόμη κι ἂν οἱ ἄλλοι τὸν πληγώνουν, ἐκεῖνος νιώθει μέσα του μεγάλη παρηγοριά.

Ὁ ἐγωισμὸς πάντα φέρνει λύπη καὶ ἄγχος

– Γέροντα, σκέφτομαι συνέχεια τὸ σφάλμα μου ποὺ σᾶς στενοχώρησε καὶ μὲ πιάνει λύπη.

– Μὴν τὸ σκέφτεσαι, μιὰ ποὺ πέρασε, γιατὶ αὐτὸ μόνο θὰ σὲ θλίβη καὶ δὲν θὰ σὲ βοηθήση σὲ τίποτε. Τὸ νὰ προσέχης ὅμως στὸ ἑξῆς, αὐτὸ θὰ σὲ ὠφελῇ. Συνέχισε μὲ φιλότιμο τὸν ἀγώνα σου. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κάνουμε ἀπροσεξίες, ἀλλὰ ὁ Καλὸς Θεὸς σὰν[2] Πατέρας μᾶς προστατεύει. Γι᾽ αὐτὸ ἔχει τοὺς Ἁγίους Του, γι᾽ αὐτὸ ἔχει βάλει καὶ ἀπὸ ἕναν Ἄγγελο ξεχωριστὰ σὲ κάθε ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τὸν προστατεύη, γι᾽ αὐτὸ οἰκονομάει νὰ ὑπάρχουν καὶ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ βοηθᾶνε πάλι τοὺς ἀνθρώπους.

– Γέροντα, κάμπτομαι ἀπὸ τὴν στενοχώρια γιὰ τὶς πτώσεις μου καὶ κουράζομαι στὸν ἀγώνα μου.

– Ἀπὸ τὸν ἐγωισμὸ εἶναι. Ἐπειδὴ δὲν «κάμπτεις», γι᾽ αὐτὸ ἀποκάμνεις μετά. Δὲν ὑπάρχει ταπείνωση, μετάνοια, συντριβή· ὑπάρχει ἐγωισμός, καὶ ὁ ἐγωισμὸς πάντα φέρνει λύπη καὶ ἄγχος. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ μετάνοια, ἀλλὰ στενοχωριέται ἀπὸ ἐγωισμό, ἀπὸ ἀνθρωπαρέσκεια, ἐπειδὴ ξέπεσε στὰ μάτια τῶν ἄλλων, τότε ὑπάρχει μέσα του ἀγωνία, φαρμάκι, πόνος.

– Δηλαδή, Γέροντα, ὅταν κανεὶς μετὰ ἀπὸ μιὰ πτώση του στενοχωριέται πολύ, αὐτὸ προέρχεται πάντα ἀπὸ ἐγωισμό;

– Ὄχι πάντα· μπορεῖ νὰ προέρχεται καὶ ἀπὸ φιλότιμο. Καὶ ὅταν ἡ στενοχώρια εἶναι πολλὴ καὶ προέρχεται μόνον ἀπὸ καθαρὸ φιλότιμο, τότε καὶ ἡ θεία παρηγοριὰ εἶναι πολλὴ καὶ δυνατὴ καὶ τονώνει ὄχι μόνον τὴν ψυχὴ ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα.

– Καὶ πῶς θὰ καταλάβω, Γέροντα, ἂν στενοχωριέμαι ἀπὸ φιλότιμο;

– Ὅποιος στενοχωριέται ἀπὸ φιλότιμο, ρίχνει τὸ βάρος ἐπάνω του· ἐνῶ, ὅποιος στενοχωριέται ἀπὸ ἐγωισμό, ρίχνει τὸ βάρος στοὺς ἄλλους καὶ λέει ὅτι τὸν ἀδικοῦν. Θίγεται ὁ ἐγωισμός του, κατεβάζει τὰ μοῦτρα, δὲν μιλάει... Νά, σήμερα δυὸ ἀδελφὲς ἔκαναν μιὰ ζημιά. Ἔκανα καὶ στὶς δύο παρατήρηση. Καὶ οἱ δύο λυπήθηκαν καὶ ἔσκυψαν τὸ κεφάλι. Ἡ μία ὅμως λυπήθηκε ἀπὸ φιλότιμο, γιατὶ μὲ στενοχώρησε μὲ τὴν ζημιὰ ποὺ ἔκανε, ἐνῶ ἡ ἄλλη λυπήθηκε ἀπὸ ἐγωισμό. Ἡ πρώτη ντρεπόταν ἀκόμη καὶ νὰ μὲ κοιτάξῃ. Ἡ ἄλλη, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν ὑπόληψή της, πῆγε ἀμέσως νὰ δικαιολογηθῇ, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ πόσο μεγάλη ἦταν ἡ ζημιά. Σκέφθηκε: «Ξέπεσα στὰ μάτια τῶν ἄλλων· δὲν θὰ μ᾽ ἔχουν πιὰ ἐμπιστοσύνη. Πῶς νὰ δικαιολογήσω τώρα τὸ σφάλμα μου, γιὰ νὰ μὴ χάσω τὴν ὑπόληψή μου;». Ἂν ἀναγνώριζε τὸ σφάλμα της καὶ ἔπαιρνε τὸ βάρος ἐπάνω της, θὰ εἶχε μέσα της παρηγοριά. Αὐτὴ ὅμως προσπάθησε νὰ δικαιολογηθῇ, γι᾽ αὐτὸ ἀνάπαυση μέσα της δὲν εἶχε. Γιατί, ὅταν δικαιολογούμαστε, δίνουμε χῶρο στὸν διάβολο, ὁπότε ἔρχεται, μᾶς κάνει λεπτὴ ἐργασία καὶ μᾶς στενοχωρεῖ· ἐνῶ, ὅταν παίρνουμε ὅλο τὸ βάρος ἐπάνω μας, τότε καὶ ὁ Θεὸς μᾶς παίρνει ὅλο τὸ βάρος. Ἂς κανονίσουμε λοιπὸν ποιό ἀπὸ τὰ δυὸ θὰ διαλέξουμε: τὴν

---

[2] Ὁ Γέροντας σ᾽ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις συνήθως χρησιμοποιεῖ τὸ μόριο «σὰν» ἀντὶ τοῦ «ὡς», ποὺ εἶναι τὸ ὀρθό.

ταπείνωση ποὺ δίνει ἀνάπαυση ἢ τὸν ἐγωισμὸ ποὺ φέρνει στενοχώρια, ἄγχος καὶ ταραχή;

Ὁ ἀχάριστος εἶναι πάντα λυπημένος

– Γέροντα, γιατί πολλοὶ ἄνθρωποι, ἐνῶ τὰ ἔχουν ὅλα, νιώθουν ἄγχος καὶ στενοχώρια;

– Ὅταν βλέπετε ἕναν ἄνθρωπο νὰ ἔχῃ μεγάλο ἄγχος, στενοχώρια καὶ λύπη, ἐνῶ τίποτε δὲν τοῦ λείπει, νὰ ξέρετε ὅτι τοῦ λείπει ὁ Θεός.

Ὅποιος τὰ ἔχει ὅλα, καὶ ὑλικὰ ἀγαθὰ καὶ ὑγεία, καί, ἀντὶ νὰ εὐγνωμονῇ τὸν Θεό, ἔχει παράλογες ἀπαιτήσεις καὶ γκρινιάζει, εἶναι γιὰ τὴν κόλαση μὲ τὰ παπούτσια. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἔχῃ εὐγνωμοσύνη, μὲ ὅλα εἶναι εὐχαριστημένος. Σκέφτεται τί τοῦ δίνει ὁ Θεὸς κάθε μέρα καὶ χαίρεται τὰ πάντα. Ὅταν ὅμως εἶναι ἀχάριστος, μὲ τίποτε δὲν εἶναι εὐχαριστημένος· γκρινιάζει καὶ βασανίζεται μὲ ὅλα. Ἂν, ἂς ποῦμε, δὲν ἐκτιμάῃ τὴν λιακάδα καὶ γκρινιάζῃ, ἔρχεται ὁ Βαρδάρης[3] καὶ τὸν παγώνει... Δὲν θέλει τὴν λιακάδα· θέλει τὸ τουρτούρισμα ποὺ προκαλεῖ ὁ Βαρδάρης.

– Γέροντα, τί θέλετε νὰ πῆτε μ᾽ αὐτό;

– Θέλω νὰ πῶ ὅτι, ἂν δὲν ἀναγνωρίζουμε τὶς εὐλογίες ποὺ μᾶς δίνει ὁ Θεὸς καὶ γκρινιάζουμε, ἔρχονται οἱ δοκιμασίες καὶ μαζευόμαστε κουβάρι. Ὄχι, ἀλήθεια σᾶς λέω, ὅποιος ἔχει αὐτὸ τὸ τυπικό, τὴν συνήθεια τῆς γκρίνιας, νὰ ξέρῃ ὅτι θὰ τοῦ ἔρθῃ σκαμπιλάκι ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ ξοφλήσῃ τοὐλάχιστον λίγο σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή. Καὶ ἂν δὲν τοῦ ἔρθῃ σκαμπιλάκι, αὐτὸ θὰ εἶναι χειρότερο, γιατὶ τότε θὰ τὰ πληρώσῃ ὅλα μιὰ καὶ καλὴ στὴν ἄλλη ζωή.

– Δηλαδή, Γέροντα, ἡ γκρίνια μπορεῖ νὰ εἶναι συνήθεια;

– Γίνεται συνήθεια, γιατὶ ἡ γκρίνια φέρνει γκρίνια καὶ ἡ κακομοιριὰ φέρνει κακομοιριά. Ὅποιος σπέρνει κακομοιριά, θερίζει κακομοιριὰ καὶ ἀποθηκεύει ἄγχος. Ἐνῶ, ὅποιος σπέρνει δοξολογία, δέχεται τὴν θεϊκὴ χαρὰ καὶ τὴν αἰώνια εὐλογία. Ὁ γκρινιάρης, ὅσες εὐλογίες κι ἂν τοῦ δώσῃ ὁ Θεός, δὲν τὶς ἀναγνωρίζει. Γι᾽ αὐτὸ ἀπομακρύνεται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν πλησιάζει ὁ πειρασμός· τὸν κυνηγάει συνέχεια ὁ πειρασμὸς καὶ τοῦ φέρνει ὅλο ἀναποδιές, ἐνῶ τὸν εὐγνώμονα τὸν κυνηγάει ὁ Θεὸς μὲ τὶς εὐλογίες Του.

Ἡ ἀχαριστία εἶναι μεγάλη ἁμαρτία, τὴν ὁποία ἤλεγξε ὁ Χριστός. «*Οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;*»[4], εἶπε στὸν λεπρὸ ποὺ ἐπέστρεψε νὰ Τὸν εὐχαριστήσῃ. Ὁ Χριστὸς ζήτησε τὴν εὐγνωμοσύνη ἀπὸ τοὺς δέκα λεπροὺς ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτό Του ἀλλὰ γιὰ τοὺς ἴδιους, γιατὶ ἡ εὐγνωμοσύνη ἐκείνους θὰ ὠφελοῦσε.

Τὸ ταγκαλάκι θέλει νὰ μᾶς βλέπῃ λυπημένους

– Γέροντα, γιατί πέφτω ἀπότομα ἀπὸ τὴν χαρὰ στὴν λύπη;

[3] Βαρδάρης: Ὁ πολὺ δυνατὸς καὶ ψυχρὸς ἄνεμος, ὁ ὁποῖος πνέει βορειοδυτικὰ τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ.

[4] *Λουκ.* 17, 17.

– Τὸ ἀπότομο πέρασμα ἀπὸ τὴν χαρὰ στὴν λύπη τὶς πιὸ πολλὲς φορὲς εἶναι τοῦ πειρασμοῦ. Τὸ ταγκαλάκι μὲ τὴν κακία του πολεμάει πολὺ τὸν ἄνθρωπο, ἰδίως τὸν εὐαίσθητο καὶ χαρούμενο στὴν φύση του, ποὺ θέλει νὰ ζήση πνευματικὴ ζωή. Αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά του: θέλει νὰ μᾶς βλέπη λυπημένους καὶ νὰ χαίρεται. Γιατί ὅμως νὰ ἀφήνουμε τὸ ταγκαλάκι νὰ κάνη τὴν δουλειά του; Ἡ χαρὰ δὲν εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὴν λύπη; Ἡ ἀγάπη δὲν εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὴν κακία;

– Γέροντα, ὁρισμένες φορὲς πέφτω σὲ λύπη, χωρὶς νὰ ξέρω τὴν αἰτία.

– Τὸ ταγκαλάκι δὲν θέλει κανένας νὰ χαίρεται. Καὶ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν λόγο νὰ στενοχωρηθοῦν καὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν, βρίσκει τρόπους νὰ τοὺς στενοχωρῆ. Ἐκεῖνο ποὺ βλέπω σ᾽ ἐσένα εἶναι ὅτι ἀφορμὴ ζητάει νὰ σὲ ἀπογοητεύη. Σὲ μπερδεύει ὅλο καὶ περισσότερο μὲ λεπτὲς κλωστές. Ἐὰν σὲ μπέρδευε μὲ σπάγκο, τέλος πάντων, θὰ ἔλεγα ὅτι ἔχεις λίγο δίκαιο, ἀλλὰ ἐσὺ τὶς λεπτὲς κλωστὲς τὶς βλέπεις γιὰ χοντρὰ σχοινιὰ καὶ στενοχωριέσαι. Μὴ βασανίζεσαι χωρὶς νὰ ὑπάρχη λόγος, γιατὶ δίνεις χαρὰ στὸ ταγκαλάκι καὶ στενοχωρεῖς τὸν Χριστό. Θέλεις νὰ στενοχωριέται ὁ Χριστός;

– Ὄχι, Γέροντα, ἀλλά...

– Τίποτε! *«Ὁ Ἅιδης ἐπικράνθη!»*[5]. Πές: *«Ἐπικράνθη!»*.

– *«Ἐπικράνθη!»*.

Ἡ λύπη ἐξαντλεῖ τὶς ψυχικὲς καὶ σωματικές μας δυνάμεις

– Γέροντα, συχνὰ μοῦ πονάει τὸ στομάχι καὶ δυσκολεύομαι νὰ ἀνταποκριθῶ στὰ πνευματικά μου καθήκοντα.

– Ἐσὺ κάθεσαι καὶ συζητᾶς μὲ τοὺς λογισμούς σου, τὰ βλέπεις ὅλα μαῦρα καὶ βασανίζεσαι χωρὶς λόγο· ἔτσι τσακίζεσαι ψυχικὰ καὶ σωματικά. Ἔπειτα ἀπὸ ἕνα τέτοιο τσάκισμα πονάει καὶ τὸ στομάχι, καὶ ποῦ νὰ βρεθῆ μετὰ κουράγιο γιὰ πνευματικά; Μπορεῖ νὰ πάρης κάτι καὶ νὰ σοῦ περάση τὸ στομάχι, ἀλλά, ἂν δὲν λείψη ἡ στενοχώρια, πάλι θὰ πονέση. Μὴ δέχεσαι τοὺς λογισμοὺς ποὺ σὲ ἀπογοητεύουν, γιὰ νὰ μὴν ἀχρηστέψης τὰ δῶρα ποὺ σοῦ ἔχει δώσει ὁ Θεός. Ὅσο θὰ τοποθετῆσαι σωστά, τόσο θὰ γαληνεύης καὶ θὰ ἠρεμῆς, καὶ τόσο ἡ ὑγεία σου θὰ καλυτερεύη καὶ δὲν θὰ ἔχης ἀνάγκη ἀπὸ φάρμακα.

Ἡ στενοχώρια ἀφοπλίζει τὸν ἄνθρωπο. Τοῦ ρουφάει ὅλο τὸ μεδούλι τῶν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν του δυνάμεων καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ κάνη τίποτε. Δηλητηριάζει τὴν ψυχὴ καὶ φέρνει ἀνωμαλίες καὶ στὸ σῶμα. Χτυπάει στὰ πιὸ εὐαίσθητα μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐξασθενεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ ἄγχος ποὺ δημιουργεῖ. Τὸ δηλητηρίασμα ἀπὸ τὴν πίκρα μπορεῖ νὰ καταβάλη τελείως ὄχι μόνον ἕναν εὐαίσθητο ὀργανισμὸ ἀλλὰ καὶ γεροὺς ὀργανισμούς. Μιὰ ἀδελφὴ ἐδῶ ξέρετε τί δυνατότητες ἔχει; Μπορεῖ νὰ κάνη πολὺ καλὴ πνευματικὴ ἐργασία, καὶ στὶς δουλειὲς εἶναι σπίρτο! Ὅλο τὸ μοναστήρι μπορεῖ νὰ τὸ φέρη βόλτα, ἀλλά, ἐπειδὴ τὴν πιάνει αὐτὸ τὸ τσάκισμα ἀπὸ τὴν στενοχώρια, δὲν μπορεῖ νὰ κάνη τίποτε· χαραμίζεται. Κι ἔτσι ἀχρηστεύεται μιὰ γερὴ μηχανή.

Διῶξτε τὴν κακομοιριὰ μὲ τὴν πνευματικὴ λεβεντιὰ

[5] Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, *Λόγος Κατηχητικὸς εἰς τὸ Ἅγιον Πάσχα*, *PG* 59, 723· Πεντηκοστάριον, ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», Ἀθῆναι ²2002, σ. 27. Βλ. καὶ *Ἠσ.* 14, 9.

– Γέροντα, ὅταν μοῦ ἔρχωνται ἐπανωτὲς δυσκολίες στὸν ἀγώνα μου, γογγύζω καὶ μὲ πιάνει λύπη.

– Ἔ, στὴν δύσκολη στιγμὴ φαίνεται ἡ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Μὴ φοβᾶσαι, μὴν πανικοβάλλεσαι, ὅταν συναντᾷς κάποια δυσκολία. Νὰ ζητᾷς ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ σοῦ δίνῃ πνευματικὸ ἀνδρισμό, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζῃς τὶς δυσκολίες στὴν πνευματική σου πορεία μὲ θάρρος καὶ νὰ ἀγωνίζεσαι μὲ λεβεντιά.

– Γέροντα, ἡ λύπη ποὺ νιώθω αὐτὸν τὸν καιρὸ γιὰ τὴν ἄσχημη πνευματική μου κατάσταση μὲ παραλύει πνευματικά.

– Πάντως ἐκεῖ ποὺ ἤσουν, δὲν εἶσαι – δόξα τῷ Θεῷ –, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ποὺ ἔπρεπε νὰ βρίσκεσαι, δὲν βρίσκεσαι. Πιστεύω ὅμως σύντομα νὰ δείξῃς τὴν παλληκαριά σου καὶ νὰ ξεγαντζωθῇς ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα σχοινιὰ τῆς κακομοιριᾶς, τὰ ὁποῖα μπορεῖς νὰ κόψῃς μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ λιοντάρι κόβει τὴν κλωστὴ τῆς ἀράχνης. Διῶξε τὴν κακομοιριὰ μὲ τὴν πνευματικὴ λεβεντιά. Περιμένω, εὔχομαι καὶ ἐλπίζω νὰ δῶ τὴν πρόοδό σου καὶ νὰ χαρῶ πολύ.

– Γέροντα, ὅταν παραλείπω τὰ πνευματικά μου καθήκοντα, μὲ πιάνει λύπη.

– Ἡ λύπη γιὰ ὅ,τι παραλείψαμε νὰ κάνουμε ἢ ἡ χαρὰ γιὰ ὅ,τι κάναμε, εἶναι κάτι φυσικό, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ μπαίνῃ μέσα καὶ ὁ ἐγωισμός· γι᾿ αὐτὸ νὰ προσέχῃς. Νὰ βάλῃς τώρα μιὰ καλὴ ἀρχὴ καὶ ἕνα πρόγραμμα στὸν ἀγώνα σου καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ προχωρᾷς. Ἔτσι θὰ σταθεροποιήσῃς κατάσταση καὶ θὰ σταματήσουν τὰ ἀνεβοκατεβάσματα ποὺ σοῦ προκαλεῖ ὁ καμουφλαρισμένος ἐχθρός. Ἐὰν ἀξιοποιήσῃς τὶς δυνάμεις σου μὲ πνευματικὴ λεβεντιὰ στὴν καλογερική, θὰ κάνῃς πολλὴ προκοπή. Ἐὰν ὅμως ἀφήσῃς τὸν ἑαυτό σου στὴν κακομοιριά, ἐσὺ θὰ μοιρολογᾷς καὶ τὸ ταγκαλάκι θὰ χτυπάῃ παλαμάκια.

– Γέροντα, ἡ βία μοῦ λείπει;

– Ἐπίθεση χρειάζεται, βρὲ παιδί!

– Ἡ ἐπίθεση πῶς γίνεται;

– Μὲ λεβεντιά! Ἐγὼ δὲν θέλω κακομοῖρες ἀδελφές, ἀλλὰ Σουλιώτισσες πνευματικές, νὰ πολεμοῦν τὸ ταγκαλάκι μὲ λεβεντιὰ πνευματική, δοξολογώντας τὸν Θεό.

Τὸ ἀντίδοτο τῆς λύπης εἶναι ἡ δοξολογία στὸν Θεὸ

– Ὅταν, Γέροντα, βλέπω μέσα μου ὑπολείμματα ἀπὸ ἕνα πάθος, στενοχωριέμαι.

– Πές: «Δόξα σοι ὁ Θεός, ποὺ ἔφυγαν τὰ πολλά!». Ἂν ἤμουν ἐγὼ στὴν θέση σου, θὰ ἔβλεπα τὶς ὁλοφάνερες μεγάλες δωρεὲς τοῦ Θεοῦ καὶ «*ἀπὸ φυλακῆς πρωΐας μέχρι νυκτὸς*»[6] θὰ ἔλεγα τὸ «δόξα σοι ὁ Θεός». Ἂν θέλῃς νὰ ζῇς παραδεισένια ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωή, δὲς κι ἐσὺ τὶς εὐεργεσίες καὶ τὶς πλούσιες δωρεὲς ποὺ σοῦ δίνει ὁ Θεὸς καὶ ἄρχισε τὸ «δόξα σοι ὁ Θεός». Νὰ δοξάζετε τὸν Θεό, γιατὶ σᾶς βοήθησε καὶ προοδεύσατε ἔστω καὶ λίγο, εἴτε ἐπειδὴ ἐσεῖς κοπιάσατε, εἴτε ἐπειδὴ σᾶς βοήθησαν οἱ ἄλλοι. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος λέῃ «δόξα σοι ὁ Θεός», βοηθάει ὁ Θεός, γιατὶ ἡ

---

[6] *Ψαλμ.* 129, 6.

εὐγνωμοσύνη μὲ τὸ ταπεινὸ φρόνημα καὶ μὲ τὸν φιλότιμο ἀγώνα τραβάει συνέχεια οὐράνιες δυνάμεις καὶ εὐλογίες θεϊκές.

– Καὶ ὅταν, Γέροντα, ξέρω ὅτι θὰ ξαναπέσω;

– Δὲν ξέρεις· ἀπὸ φοβία σκέφτεσαι ἔτσι. Μὴν ἔχετε φοβία μήπως ξανακάνετε τὸ ἴδιο σφάλμα, γιατὶ ἔτσι κλονίζεται ἡ πίστη σας στὸν Θεό. Μὴν τὰ σκαλίζετε τόσο πολύ. Ὅταν σᾶς λέη ὁ λογισμὸς ὅτι δὲν πρόκειται νὰ διορθωθῆτε καὶ διαλύεσθε ἀπὸ τὴν λύπη, χρειάζεται νὰ δώσετε ἕνα ψεύτικο κουράγιο στὸν ἑαυτό σας. «Δόξα σοι ὁ Θεός, νὰ πῆτε, σήμερα εἶμαι καλύτερα ἀπὸ χθές. Δόξα σοι ὁ Θεὸς χίλιες φορές...». Ἂν καὶ φαίνεται ψεύτικο αὐτὸ τὸ κουράγιο, μέσα του ὅμως κρύβει μιὰ μεγάλη δύναμη, τὴν ἐλπίδα στὸν Θεό. Ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ εἶναι ὁ μοχλὸς ποὺ ἀναποδογυρίζει τὴν ἀπελπισία, ἐλευθερώνει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν λύπη καὶ τὸ ἄγχος καὶ τονώνει σιγὰ-σιγὰ τὶς πνευματικὲς δυνάμεις μὲ τὴν θεία ζωντάνια ποὺ δίνει.

– Γέροντα, στενοχωριέμαι γιατὶ ἔχω πολλὰ προβλήματα ὑγείας.

– Ὅλα νὰ τὰ δέχεσαι σὰν μεγάλα δῶρα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι ἄδικος. Στὸν Οὐρανὸ θὰ ἔχης πολλὰ νὰ ἀπολαύσης· θὰ ἔχης σύνταξη μεγάλη, ἐὰν δὲν τὴν μειώσης μόνη σου μὲ τὸν γογγυσμό.

– Πῶς, Γέροντα, ἀφοῦ τώρα δὲν νιώθω μέσα μου τὸν Οὐρανό;

– Δὲν νιώθεις τὸν Οὐρανό, γιατὶ δὲν δοξολογεῖς τὸν Θεό. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κινῆται στὸν χῶρο τῆς δοξολογίας, χαίρεται μὲ ὅλα. Ὑπάρχουν κοσμικοὶ ἄνθρωποι ποὺ θὰ μᾶς κρίνουν ἐμᾶς τοὺς μοναχούς. Νὰ δῆτε οἱ Βεδουΐνοι τί ταλαιπωρία περνοῦν, ἀλλὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸ καὶ εἶναι χαρούμενοι[7]. Τὸ σιτάρι δὲν τὸ καθαρίζουν, γιὰ νὰ βγάλουν τὴν πέτρα, ἀλλὰ τὸ ἀλέθουν ὅπως εἶναι, καὶ τὸ ψωμί τους εἶναι ὅλο πέτρα! Καὶ οἱ τροφές τους, φαίνεται, δὲν ἔχουν τὰ ἀπαραίτητα συστατικά, ἀσβέστιο κ.λπ., ὁπότε τὰ δόντια τους καταστρέφονται τελείως. Καὶ βλέπεις Βεδουΐνους νὰ ἔχουν μόνον ἕνα δόντι καὶ νὰ χαίρωνται σὰν νὰ εἶναι τὸ δόντι μαργαριταρένιο. Καὶ ἄλλος τοῦ λείπει ἕνα δόντι καὶ αἰσθάνεται μειονεκτικά. Μὲ ὅλα αὐτὰ ποὺ ἀκοῦτε, νὰ κινῆσθε συνέχεια στὴν δοξολογία· νὰ δοξάζετε μέρα–νύχτα τὸν Θεὸ γιὰ τὶς εὐεργεσίες Του.

Μοῦ ἔλεγε κάποιος ἐπίσκοπος ὅτι σὲ ἕναν ναό, τὴν ὥρα ποὺ ὁ διάκος διάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς θεραπείας τῶν δαιμονισμένων τῶν Γεργεσηνῶν[8], ἕνας ἄνθρωπος πολὺ ἁπλὸς στεκόταν πίσω ἀπὸ τὸ δεσποτικὸ καὶ ἔλεγε συνέχεια «δόξα σοι ὁ Θεός». Ἀρχίζει ὁ διάκος: «*Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐλθόντι τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν*», «δόξα σοι ὁ Θεός», λέει ἐκεῖνος, «*ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι*», «δόξα σοι ὁ Θεός»· «*χαλεποὶ λίαν*», «δόξα σοι ὁ Θεός»· «*καὶ ἰδοὺ ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων... εἰς τὴν θάλασσαν*», «δόξα σοι ὁ Θεός». «Κατάλαβα, μοῦ εἶπε ὕστερα ὁ ἐπίσκοπος, ὅτι εἶχε δίκαιο αὐτὸς ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος ποὺ ἔλεγε "δόξα σοι ὁ Θεός", γιατὶ τὸ "δόξα σοι ὁ Θεὸς" ρίχνει τοὺς δαίμονες στὴν θάλασσα». Κι ἐσεῖς πάντα νὰ λέτε «δόξα σοι ὁ Θεός, δόξα σοι ὁ Θεός», μέχρι νὰ ὁρμήση ἡ ἀγέλη στὴν θάλασσα...

Ἡ δοξολογία ἁγιάζει τὰ πάντα. Μὲ τὴν δοξολογία διαλύεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ εὐγνωμοσύνη, παλαβώνει μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, πανηγυρίζει τὰ πάντα. Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὐχαριστῆ τὸν Θεὸ ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ λίγα, ἔρχεται μετὰ τόσο πλούσια ἡ

---

[7] Ὁ Γέροντας ἀναφέρεται στὴν ἐποχὴ ποὺ ἔμεινε στὸ Σινᾶ (1962-1964).

[8] Βλ. *Ματθ.* 8, 28-34.

εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀντέξῃ· καὶ τότε ὁ διάβολος δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ σταθῇ καὶ φεύγει.

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ - ΟΙ ΑΡΕΤΕΣ

**«Ὅποιος ἔχει τὴν πνευματικὴ ὀμορφιὰ
ποὺ δίνει ἡ ἀρετή, λάμπει ἀπὸ τὴν θεία Χάρη.
Γιατί, ὅσο ἀποκτάει ὁ ἄνθρωπος ἀρετές, θεώνεται,
καὶ ἑπόμενο εἶναι νὰ ἀκτινοβολῆ
καὶ νὰ προδίδεται ἀπὸ τὴν θεία Χάρη».**

Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν

– Πότε φθάνει, Γέροντα, ὁ ἄνθρωπος στὴν θέωση;

– Ὅταν ἔρθη μέσα του ἡ θεία Χάρις.

– Τότε ἔχει χαρὰ μέσα του;

– Ἔχει μέσα του ὄχι μόνο χαρά, ἀλλὰ καὶ πολλὴ ἀγάπη, ταπείνωση, παρηγοριά, σιγουριά. Ἔχει τὶς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ καὶ γι᾽ αὐτὸ ἔρχεται μέσα του ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

– Γέροντα, τί θὰ πῆ: «*Θεὸς θεῶν*»[1];

– «*Θεοί ἐστε καὶ υἱοὶ Ὑψίστου πάντες*»[2], δὲν λέει ὁ Δαβίδ; Ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος «*κατ᾽ εἰκόνα*» Θεοῦ, ἄρα ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς τῶν θεῶν, δηλαδὴ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ θεωθῆ. «*Κατ᾽ εἰκόνα*» Θεοῦ εἴμαστε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ πόσοι βρισκόμαστε στὸν δρόμο πρὸς τὸ «*καθ᾽ ὁμοίωσιν*»; Ὅσο ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸν Θεό, τόσο δὲν μοιάζουμε μὲ τὸν Θεό, τόσο δηλαδὴ ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸ «*καθ᾽ ὁμοίωσιν*».

Γιὰ νὰ ὁμοιάση ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν Θεό, πρέπει νὰ ζῆ σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ κάνοντας δουλειὰ στὸν ἑαυτό του. Ἔτσι καθαρίζεται ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἀποκτάει ἀρετές, καὶ τότε δὲν εἶναι μόνον «*κατ᾽ εἰκόνα*» Θεοῦ, ἀλλὰ περνᾶ στὸ «*καθ᾽ ὁμοίωσιν*», γιατὶ ἐνεργεῖ μέσα του ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ.

«Ἡ ἐργασία τῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ»[3]

– Γέροντα, θὰ ἤθελα νὰ δῶ τὸν Ἅγιό μου.

– Ἐγὼ θὰ ἤθελα νὰ προσπαθήσης νὰ πιάσης φιλία μὲ τὸν Θεό.

– Πῶς θὰ τὸ κατορθώσω αὐτό, Γέροντα;

– «*Ἐν τίνι κατορθώσει νεώτερος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ; Ἐν τῷ φυλάξασθαι τοὺς λόγους σου*»[4]. Ἂν ζῆς σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, θὰ πιάσης φιλία μὲ τὸν Θεό.

Ἂν εἴμαστε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ τηροῦμε καὶ τὶς ἐντολές Του. Ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι εἶπαν: «ἐμεῖς πατέρα ἔχουμε τὸν Ἀβραάμ», ὁ Χριστὸς τοὺς εἶπε: «Δὲν ἔχετε πατέρα τὸν Ἀβραάμ, ἀλλὰ τὸν σατανᾶ, γιατί, ἂν ἤσασταν παιδιὰ τοῦ Ἀβραάμ, θὰ κάνατε καὶ τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ»[5].

– Γέροντα, τί ἐννοεῖ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ, ὅταν λέη ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ζητᾶ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν ἀλλὰ τὴν διόρθωση τῆς ψυχῆς[6];

– Γιὰ ποιόν λόγο ἔδωσε ὁ Θεὸς τὶς ἐντολές; Γιὰ τὴν διόρθωσή μας δὲν τὶς ἔδωσε; Τηρώντας τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ ἐργαζόμαστε τὴν ἀρετὴ καὶ ἀποκτοῦμε τὴν ὑγεία τῆς ψυχῆς. «Ἡ ἐργασία τῆς ἀρετῆς, λέει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ, εἶναι ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ»[7].

---

[1] *Ψαλμ.* 49, 1.

[2] *Ψαλμ.* 81, 6.

[3] Βλ. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος ΛΖ΄, σ. 140.

[4] *Ψαλμ.* 118, 9.

[5] Βλ. *Ἰω.* 8, 39 καὶ 8, 44.

[6] Βλ. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος ΛΖ΄, σ. 140.

[7] *Ὅ.π.*

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ἠσαΐας λέει: «*Χρείαν ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἀνδρείας καρδίας καὶ μεγάλης, μεριμνᾶν εἰς τὸ φυλάξαι τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου*»[8].

– Ἔτσι εἶναι. Γιὰ νὰ τηροῦμε μὲ ἀκρίβεια τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, χρειάζεται ἀνδρεία, παλληκαριὰ καὶ ἐγρήγορση. Γι᾽ αὐτὸ νὰ ψάχνης νὰ βρῆς σὲ τί ὑστερεῖς καὶ τί ζητᾶ ὁ Θεὸς ἀπὸ σένα· νὰ ἐξετάζης τί ἔκανες καὶ τί ἔπρεπε νὰ κάνης καὶ δὲν ἔκανες. Νὰ λὲς στὸν ἑαυτό σου: «Καλά, αὐτὸ ποὺ κάνω, ἐμένα μὲ ἀναπαύει, τὸν Χριστὸ ὅμως Τὸν ἀναπαύει;» καὶ νὰ ἀγωνίζεσαι νὰ κάνης τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. «*Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς*»[9], λέει στὴν Ἁγία Γραφή.

Ἀξία ἔχει ἡ ἀρετὴ ποὺ ἀποκτιέται μὲ ἐλευθερία, χωρὶς πίεση. Πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ αἰσθανθῆ ὡς ἀνάγκη τὴν ἀρετὴ καὶ στὴν συνέχεια νὰ ἐργασθῆ, γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήση. Δὲν εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει ἀνάγκη νὰ κάνουμε τὸ θέλημά Του· ἐμεῖς ἔχουμε ἀνάγκη νὰ κάνουμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο.

Ὅλος ὁ ἀγώνας τοῦ πιστοῦ πρέπει νὰ ἔχη στόχο τὴν ἀκριβῆ τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κοιτάζη πῶς νὰ γίνη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τότε πλησιάζει στὸν Θεὸ καὶ τότε, χωρὶς νὰ ζητάη, λαμβάνει τὴν θεία Χάρη· παίρνει δηλαδὴ νερὸ ἀπ᾽ εὐθείας ἀπὸ τὴν πηγή.

Ὅλες οἱ ἀρετὲς καλλιεργοῦνται

– Γέροντα, μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶναι ἐκ φύσεως ἐνάρετος;

– Μπορεῖ κάποιος ἀπὸ τὴν φύση του νὰ εἶναι, ἂς ὑποθέσουμε, ἁπλός, φιλήσυχος, πρᾶος. Αὐτὰ ὅμως εἶναι φυσικὰ χαρίσματα ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ πρέπει νὰ τὰ καλλιεργήση, γιὰ νὰ τὰ αὐξήση. Μὲ τὸν ἀγώνα ποὺ θὰ κάνη θὰ λάβη τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, τὰ χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

– Γέροντα, ἡ σύνεση εἶναι χάρισμα ἀπὸ τὸν Θεὸ ἢ εἶναι ἀρετὴ ποὺ ἀποκτιέται σιγὰ-σιγὰ μὲ τὴν πνευματικὴ ἐργασία ποὺ κάνει κανείς;

– Κοίταξε νὰ σοῦ πῶ: Ἡ σύνεση εἶναι χάρισμα, ἀλλὰ ἂς ποῦμε ὅτι ἐσὺ δὲν ἔχεις αὐτὸ τὸ χάρισμα· ἔχεις ὅμως κάποιο ἄλλο. Καλλιεργώντας τὸ χάρισμα ποὺ ἔχεις, καλλιεργεῖς κοντὰ σ᾽ αὐτὸ καὶ τὴν σύνεση καὶ ἄλλες ἀρετές, κι ἔτσι ἀναπληρώνεις τὶς ἀρετὲς ποὺ σοῦ λείπουν. Ὅταν κανεὶς ἀγωνίζεται λ.χ. στὴν ἐγκράτεια, συγχρόνως καλλιεργεῖ τὴν σιωπή, τὴν προσοχή, τὴν προσευχή, τὴν σύνεση κ.λπ.

Ὅλες οἱ ἀρετὲς καὶ ὅλα τὰ πάθη καλλιεργοῦνται. Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ τί ἐργασία θὰ κάνη ὁ ἄνθρωπος. Ἂν καλλιεργήση τὶς ἀρετές, ἀναπτύσσονται οἱ ἀρετὲς καὶ πνίγουν τὰ πάθη. Ἂν καλλιεργήση τὰ πάθη, ἀναπτύσσονται τὰ πάθη καὶ πνίγουν τὶς ἀρετές. Ἂν καλλιεργήση καὶ τὰ δύο, ἀναπτύσσονται καὶ τὰ δύο, καὶ βγαίνει ἕνα μπερδεμένο πράγμα. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβετε αὐτό, σκεφθῆτε ἕναν κῆπο ποὺ ἔχει μέσα καὶ λουλούδια καὶ ἀγριόχορτα. Ἂν καλλιεργηθοῦν τὰ ἀγριόχορτα, θὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ θὰ πνίξουν τὰ λουλούδια. Ἂν καλλιεργηθοῦν τὰ λουλούδια, θὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ θὰ πνίξουν τὰ ἀγριόχορτα. Ἂν καλλιεργηθοῦν ὅλα μαζί, δὲν θὰ ξεχωρίζης τὰ λουλούδια ἀπὸ τὰ ἀγριόχορτα.

---

[8] Ἀββᾶ Ἠσαΐου, *Λόγοι ΚΘ΄*, Λόγος ΚΣΤ΄, ἐκδ. Σωτ. Σχοινᾶ, Βόλος 1962, σ. 171.
[9] *Ψαλμ.* 16, 4.

Γιὰ νὰ προκόψη ὁ ἄνθρωπος, πρέπει νὰ ἀναγνωρίση τὰ πάθη ποὺ ἔχει καὶ νὰ καταβάλη προσπάθεια γιὰ νὰ τὰ κόψη. Ἐπίσης, νὰ γνωρίση τὰ χαρίσματα ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ νὰ τὰ καλλιεργήση. Ἂν τὰ καλλιεργήση ταπεινά, σύντομα θὰ πλουτήση πνευματικά. Ἂν δουλέψη κανεὶς πνευματικά, γίνεται καλός· ἂν ἀδιαφορήση, γίνεται κακός.

Ἔχω δεῖ ψυχὲς πού, ἐνῶ τὸ χωράφι τους ἦταν γόνιμο, τὸ ἄφησαν ἀκαλλιέργητο καὶ γέμισε παλιούρια καὶ πουρνάρια. Καὶ ἄλλες ψυχὲς ποὺ τὸ χωράφι τους ἦταν γεμάτο παλιούρια καὶ πουρνάρια, τὰ ξερρίζωσαν, τὸ ἔσκαψαν καὶ ἔγινε εὔφορο. Τί μᾶς ὠφελεῖ, ἂν ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε καλὸ χωράφι κι ἐμεῖς τὸ ἀφήσαμε κι ἔγινε ρουμάνι; Ὅταν στὸ χωράφι μας μπορεῖ νὰ εὐδοκιμήση τὸ ζαχαροκάλαμο, ἀλλὰ ἐμεῖς εἴμαστε εὐχαριστημένοι καὶ μὲ τὰ καλάμια καὶ δὲν φροντίζουμε νὰ τὰ ξερριζώσουμε καὶ νὰ καλλιεργήσουμε τὰ ζαχαροκάλαμα, τί νὰ μᾶς κάνη ὁ Θεός; Τὰ καλάμια μόνον καλάθια γίνονται· ζάχαρη δὲν βγάζουν...

Ὁ Θεὸς θὰ ζητήση λόγο ἀπὸ τὸν καθέναν μας, ἐὰν διπλασίασε τὸ χάρισμα ποὺ τοῦ ἔδωσε. Ἐὰν σὲ κάποιον ἔδωσε πέντε χαρίσματα, πρέπει νὰ τὰ κάνη δέκα· τὸ ἐννιὰ δὲν εἶναι γι᾽ αὐτὸν ἄριστα. Γι᾽ αὐτό, ὅσο μπορεῖ κανείς, νὰ ἀγωνίζεται ταπεινὰ καὶ μὲ διάκριση γιὰ τὸ ἄριστα, γιατὶ ὁ Θεὸς θὰ ζητήση λόγο ἐὰν τὸ ἕνα τάλαντο τὸ ἔκανε δύο, ἐὰν τὰ δύο τὰ ἔκανε τέσσερα, ἐὰν τὰ πέντε τὰ ἔκανε δέκα. Ἑπομένως ὅλα, ἐὰν διπλασιασθοῦν, εἶναι γιὰ τὸν Θεὸ τὸ ἄριστα. Καὶ ἐὰν κάποιος, ἀπὸ φιλότιμο καὶ ὄχι ἀπὸ ἐγωισμό, τὸ ἕνα τάλαντο τὸ κάνη δέκα, αὐτὸ συγκινεῖ ὄχι μόνον τὸν Θεὸ ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν γρανιτένια καρδιά.

Ἡ ἀρετὴ τῶν ἄλλων ἀρωματίζει κι ἐμᾶς

– Τί βοηθάει, Γέροντα, νὰ ἀποκτήσης μιὰ ἀρετή;

– Νὰ συναναστρέφεσαι κάποιον ποὺ ἔχει αὐτὴν τὴν ἀρετή. Ὅπως, ἂν συναναστρέφεσαι κάποιον ποὺ ἔχει εὐλάβεια, θὰ μπορέσης σιγὰ-σιγὰ νὰ ἀποκτήσης κι ἐσὺ εὐλάβεια, τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ ὅλες τὶς ἀρετές, γιατὶ ἡ ἀρετὴ τῶν ἄλλων ἀρωματίζει κι ἐμᾶς.

Ὅταν καθρεφτίζουμε τὸν ἑαυτό μας στὶς ἀρετὲς τῶν ἄλλων καὶ προσπαθοῦμε νὰ τὶς μιμηθοῦμε, οἰκοδομούμαστε. Ἀλλὰ καὶ στὰ ἐλαττώματά τους ὅταν καθρεφτίζουμε τὸν ἑαυτό μας, πάλι βοηθιόμαστε, γιατὶ τὰ δικά τους ἐλαττώματα μᾶς βοηθᾶνε νὰ δοῦμε τὰ δικά μας. Καὶ τὸ μὲν χάρισμα τοῦ ἄλλου μὲ παρακινεῖ νὰ ἀγωνισθῶ, γιὰ νὰ τὸ μιμηθῶ, ἐνῶ τὸ ἐλάττωμά του μὲ κάνει νὰ σκεφθῶ μήπως τὸ ἔχω κι ἐγὼ καὶ σὲ τί βαθμὸ τὸ ἔχω, γιὰ νὰ ἀγωνισθῶ νὰ τὸ κόψω. Βλέπω λ.χ. κάποιον ποὺ ἔχει ἐργατικότητα. Τὸ χαίρομαι καὶ προσπαθῶ νὰ τὸν μιμηθῶ. Βλέπω σὲ ἄλλον ὅτι ἔχει περιέργεια. Δὲν κατακρίνω τὸν ἀδελφό, ἀλλὰ ψάχνω νὰ δῶ μήπως ἔχω κι ἐγὼ περιέργεια. Κι ἂν δῶ ὅτι ἔχω, προσπαθῶ νὰ τὴν κόψω. Ἂν ὅμως βλέπω μόνον τὶς δικές μου ἀρετὲς καὶ τὰ ἐλαττώματα τῶν ἄλλων, ἐνῶ τὰ δικά μου ἐλαττώματα τὰ παραβλέπω ἢ τὰ δικαιολογῶ καὶ λέω: «εἶμαι καλύτερος καὶ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον!», πάει, βούλιαξα.

Ὁ καθρέφτης μας εἶναι οἱ ἄλλοι. Στοὺς ἄλλους καθρεφτιζόμαστε καὶ βλέπουμε τὸν ἑαυτό μας, καὶ οἱ ἄλλοι βλέπουν τὶς μουντζοῦρες μας καὶ πλενόμαστε μὲ τὴν ὑπόδειξή τους.

Οἱ συνταγὲς τῶν Ἁγίων στὴν ἐργασία τῆς ἀρετῆς

– Γέροντα, ποιά εἶναι τὰ γνωρίσματα τῶν Ἁγίων;

– Ἡ ἀγάπη μὲ τὴν ταπείνωση, ἡ ἁπλότητα καὶ ἡ διάκριση εἶναι τὰ γνωρίσματα τῶν Ἁγίων. Ἂν ὁ ἄνθρωπος βιάση μὲ διάκριση τὸν ἑαυτό του νὰ μιμηθῆ τὴν ζωὴ τῶν Ἁγίων, ἁγιάζεται καὶ αὐτός.

Πολὺ θὰ βοηθηθοῦμε στὴν ἐργασία γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν, ἂν ἔχουμε πρότυπο τοὺς Ἁγίους. Συγκρίνοντας τὸν ἑαυτό μας μὲ τοὺς Ἁγίους, βλέπουμε τὰ πάθη μας, ἐλεγχόμαστε, ταπεινωνόμαστε καὶ ἀγωνιζόμαστε μὲ φιλότιμο καὶ μὲ θεῖο ζῆλο νὰ τοὺς μιμηθοῦμε. Δὲν δικαιολογούμαστε νὰ μὴν προχωροῦμε, γιατὶ ἔχουμε τὶς συνταγὲς τῶν Ἁγίων καὶ τὴν ζωή τους, τὸ ἅγιο παράδειγμά τους. Ὅλοι οἱ Ἅγιοι εἶναι παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ βοηθᾶνε ἐμᾶς τὰ ταλαίπωρα παιδιὰ τοῦ Θεοῦ δείχνοντάς μας τὴν μέθοδο γιὰ νὰ γλυτώνουμε ἀπὸ τὶς μεθοδίες τοῦ πονηροῦ.

Μὲ τὴν μελέτη τῶν βίων τῶν Ἁγίων θερμαίνεται ἡ ψυχή μας καὶ παρακινεῖται νὰ τοὺς μιμηθῆ καὶ νὰ προχωρήση μὲ λεβεντιὰ στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν. Μέσα στοὺς Ἁγίους βλέπει κανεὶς τὴν ἴδια πνευματικὴ τρέλλα, μόνον ποὺ παρουσιάζεται στὸν καθέναν μὲ ἄλλη μορφή. Βλέπει τὸν ἔρωτα ποὺ εἶχαν γιὰ τὸν Θεὸ καὶ ἀνάβει μέσα του ὁ θεῖος ζῆλος νὰ τοὺς μιμηθῆ.

– Γέροντα, τὸ Συναξάρι τοῦ Ἁγίου τῆς ἡμέρας πόσα χρόνια πρέπει νὰ τὸ διαβάζη κανείς;

– Συνέχεια, σὲ ὅλη του τὴν ζωή. Ἂν καί, ὅσα κι ἂν γράψουν τὰ Συναξάρια, εἶναι πολὺ λίγα, γιατὶ ἀπὸ τοὺς Ἁγίους δὲν ἔχουμε τὴν ζωή τους ἀλλὰ τὴν ὑπερχείλιση τῆς ζωῆς τους. Θὰ ἦταν ἀνόητοι οἱ Ἅγιοι, ἂν φανέρωναν ὅσα ἔζησαν ἐν τῷ κρυπτῷ. Φθάνουν ὅμως καὶ τὰ λίγα ποὺ ξέρουμε ἀπὸ τὴν ζωή τους, γιὰ νὰ βοηθηθοῦμε, ἀρκεῖ νὰ μᾶς κεντοῦν τὴν καρδιά, γιὰ νὰ τὰ βάζουμε σὲ ἐφαρμογή.

– Γέροντα, μοῦ φαίνεται δύσκολο νὰ κάνω κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔκαναν οἱ Ἅγιοι. Ἂς ποῦμε, ἡ Ἁγία Συγκλητικὴ[10] τί ἄσκηση ἔκανε μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς της, ἂν καὶ ὑπέφερε ἀπὸ ἐπώδυνη ἀρρώστια! Ἢ ὁ Ὅσιος Βαρσανούφιος[11] πόσα χρόνια κράτησε τέλεια σιωπή!

– Ἐντάξει, ἂν θέλης νὰ μιμηθῆς τὸν Ὅσιο Βαρσανούφιο, προσπάθησε τοὐλάχιστον νὰ μὴ μιλήσης, ὅταν σοῦ κάνουν μιὰ παρατήρηση. Ὅσο γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς Ἁγίας Συγκλητικῆς, κι ἐγὼ βλέπω ὅτι δὲν μπορεῖς νὰ ἀσκηθῆς τόσο πολὺ σωματικά, γιατὶ δὲν ἀντέχεις, ἀλλὰ ἐσωτερικά, νομίζω, μπορεῖς νὰ τὴν μιμηθῆς, καὶ ἐκεῖ ἔχεις πολλὴ δουλειὰ νὰ κάνης. Εὔχομαι νὰ σοῦ δώση ἡ Ἁγία λίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ ποὺ εἶχε ἡ ἴδια.

Νὰ λαμπικάρουμε τὴν ἀρετή μας

– Γέροντα, μερικὲς φορὲς μιλᾶτε γιὰ «τοξινωμένη ἀρετή»· πότε μιὰ ἀρετὴ εἶναι «τοξινωμένη»;

---

[10] Ἡ μνήμη της ἑορτάζεται στὶς 5 Ἰανουαρίου.

[11] Ἡ μνήμη του ἑορτάζεται στὶς 6 Φεβρουαρίου.

– «Τοξινωμένη» ἀρετὴ εἶναι λ.χ. ἡ καλωσύνη, ὅταν ἔχῃ ἀνθρωπαρέσκεια, ἢ ἡ ἀγάπη, ὅταν ἔχῃ ἰδιοτέλεια. Ὅταν δὲν εἶναι ἁγνὰ τὰ κίνητρά μας καὶ βάζουμε στὴν ἀρετή μας τὸν ἑαυτό μας, νοθεύουμε τὴν ἀρετή μας. Τότε ἡ ἀρετή μας εἶναι σὰν ἕνα ἄγουρο φροῦτο, ποὺ ἔχει βέβαια λίγες βιταμίνες, ἀλλὰ συγχρόνως ἔχει καὶ τὴν στυφάδα του.

– Γέροντα, μπορεῖ νὰ μὴν ἔχω ἀρετὴ καὶ ὁ ἄλλος νὰ μὲ θεωρῇ ἐνάρετη;

– Τὸ κακὸ εἶναι νὰ θεωρῇς ἐσὺ τὸν ἑαυτό σου ἐνάρετο.

– Μπορεῖ, Γέροντα, νὰ μὴν καταλαβαίνω τὴν πραγματικὴ πνευματική μου κατάσταση καὶ νὰ νομίζω ὅτι ἔχω ἀρετή;

– Μπορεῖ, ἀλλά, ἂν προσέξῃς, θὰ δῇς ὅτι δὲν ἔχεις ἐσωτερικὴ γλυκύτητα, ὁπότε θὰ καταλάβῃς ποῦ βρίσκεσαι πνευματικά. Καμμιὰ φορὰ μπορεῖ νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι ἔχει μιὰ ἀρετή, ἐπειδὴ ἔμαθε ἁπλῶς κάποια ἐξωτερικὰ γνωρίσματά της καὶ συμμορφώνεται μ᾽ αὐτά, γιὰ νὰ φαίνεται ἐνάρετος. Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι πραγματικὴ ἀρετὴ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἔτσι· θὰ κοσκινισθῇ καὶ κάποτε θὰ φανῇ ἡ πραγματικότητα. Ἄλλο εἶναι, ἂς ὑποθέσουμε, νὰ ἀγωνίζεται κανεὶς νὰ μὴ μιλάῃ, γιὰ νὰ μὴν πληγώνῃ τοὺς ἄλλους, καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀρετὴ τῆς σιωπῆς, καὶ ἄλλο νὰ μὴ μιλάῃ, γιὰ νὰ φαίνεται ὅτι ἔχει τὴν ἀρετὴ τῆς σιωπῆς. Τότε μπορεῖ νὰ σιωπᾷ, ἐνῷ μὲ τοὺς λογισμούς του συνέχεια νὰ φλυαρῇ καὶ νὰ ἔχῃ μέσα του ἕνα σωρὸ πάθη. Ἡ ἐξωτερικὴ συμπεριφορὰ μπορεῖ νὰ παρουσιάζῃ ἕναν τέλειο ἅγιο καί, ὅταν ἀποκαλυφθῇ ὁ ἐσωτερικός του ἄνθρωπος, νὰ εἶναι...

– Γέροντα, μὲ ἀπογοητεύει ἡ πραγματικότητα τοῦ ἑαυτοῦ μου. Καὶ τὰ καλὰ ποὺ νόμιζα ὅτι εἶχα, ἀποδείχθηκαν σκάρτα.

– Ποιά δηλαδή;

– Νά, τὸ φιλότιμο ποὺ νόμιζα ὅτι εἶχα ἀποδείχθηκε ὅτι εἶναι τελικὰ ἐγωισμός.

– Δὲν εἶναι ἔτσι, εὐλογημένη! Ἕνα πέτρωμα ἔχει μέσα διάφορα μέταλλα. Μπορεῖ νὰ ἔχῃ πολλὴ ἄμμο, ἀλλὰ ἔχει καὶ χαλκὸ καὶ σίδηρο καὶ λίγο χρυσάφι... Ἂν μπῇ στὸ χωνευτήρι, θὰ ξεχωρίσῃ ὁ χρυσός. «*Ὁ χρυσὸς ἐν τῷ χωνευτηρίῳ*»[12], δὲν λέει;

Κλέφτης τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ ὑπερηφάνεια

– Γέροντα, κλέβομαι ἀπὸ τὰ πάθη μου. Ἄλλοτε μὲ κλέβει ἡ φιλαυτία, ἄλλοτε ἡ ἐξωστρέφεια...

– Ἂν ἀφήνῃ κανεὶς τοὺς κλέφτες νὰ τὸν κλέβουν, μπορεῖ ποτὲ νὰ πλουτήσῃ; Κι ἐσύ, ἂν ἀφήνῃς νὰ σὲ κλέβουν τὰ πάθη, μπορεῖς νὰ κάνῃς προκοπή; Πάντα φτωχὴ θὰ εἶσαι, γιατί, ὅσα μαζεύεις, θὰ τὰ χάνῃς. Ἀπορῶ πῶς σὲ κλέβει τὸ ταγκαλάκι, ἐνῷ ἐσὺ μπορεῖς νὰ κλέψῃς τὸν Παράδεισο!

– Γιατί, Γέροντα, ἐνῷ ἔχω διάθεση νὰ δουλέψω γιὰ μιὰ ἀρετή, μένω σὲ μιὰ στάσιμη κατάσταση; τί φταίει;

– Πολλὲς φορὲς δὲν ἔχει ἔρθει καὶ ἡ ὡριμότητα γι᾽ αὐτὴν τὴν ἀρετή. Ἐσὺ ὅμως βλέπω ὅτι ἄρχισες νὰ ὡριμάζῃς πνευματικά. Πρόσεξε λοιπόν, τώρα ποὺ ἔρχεται ἡ ἐποχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ ἡ ἀγουρίδα γίνεται σιγὰ-σιγὰ μέλι, νὰ φυλᾷς καλὰ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὶς κουροῦνες – τὰ ταγκαλάκια – ζῶντας ταπεινὰ καὶ ἀθόρυβα.

– Γέροντα, ὅ,τι καλὸ κάνω, τελικὰ τὸ χάνω, γιατὶ ἀμέσως ὑπερηφανεύομαι.

---

[12] Βλ. *Σοφ. Σολ.* 3, 6.

– Ξέρεις ἐσὺ τί κάνεις; Φτιάχνεις μέλι καὶ ὕστερα ἀφήνεις τὸ κακὸ ταγκαλάκι καὶ σοῦ τὸ κλέβει, ὁπότε μένεις μὲ τὸν κόπο. Ὅπως ὁ μελισσουργὸς ζαλίζει τὶς μέλισσες μὲ καπνὸ καὶ παίρνει τὸ μέλι, ἔτσι κι ἐσένα σὲ ζαλίζει τὸ ταγκαλάκι μὲ τὸν καπνὸ τῆς ὑπερηφανείας, σοῦ κλέβει τὸ πνευματικὸ μέλι ποὺ ἔφτιαξες καὶ τρίβει τὰ χέρια του. Σοῦ κλέβει δηλαδὴ τὰ πολύτιμα δῶρα τοῦ Θεοῦ καὶ ὕστερα χαίρεται. Ἐσὺ εἶσαι ἔξυπνη, πῶς δὲν τὸ πιάνεις αὐτό; Γιατί δὲν πιάνεις τὸν κλέφτη, τὸν πονηρό, ποὺ σὲ κλέβει;

– Γέροντα, ὅταν κάποιος νιώθη ὅτι ἕνα χάρισμα ποὺ ἔχει εἶναι τοῦ Θεοῦ, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κλέβεται ἀπὸ τὸν πειρασμό;

– Κλέβεται, γιατὶ δὲν προσέχει. Ὁ Θεὸς προικίζει τὸν κάθε ἄνθρωπο μὲ πολλὰ χαρίσματα, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ εὐγνωμονῆ γι᾽ αὐτὰ τὸν Θεό, πολλὲς φορὲς δὲν προσέχει, οἰκειοποιεῖται τὰ χαρίσματα ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ καυχᾶται ἐσωτερικά. Τότε ὁ πονηρὸς διάβολος, σὰν κλέφτης ποὺ εἶναι, πηγαίνει, τοῦ κλέβει τὰ χαρίσματα, τὰ δηλητηριάζει μὲ τὰ δηλητήριά του καὶ ἔτσι τὰ ἀχρηστεύει.

Ἡ πνευματικὴ ὀμορφιὰ

– Γέροντα, πῶς θὰ ἀποκτήσω τὴν πνευματικὴ ὀμορφιά;

– Ἂν ἀγωνισθῆς μὲ θεῖο ζῆλο νὰ ἀποκτήσης ἀρετές, θὰ ἀποκτήσης τὴν πνευματικὴ ὀμορφιά. Ἡ Παναγία εἶχε καὶ τὴν ἐξωτερικὴ καὶ τὴν ἐσωτερικὴ ὀμορφιά· ὅποιος τὴν ἔβλεπε ἀλλοιωνόταν. Ἐκείνη ἡ πνευματικὴ ἁπαλάδα ποὺ σκορποῦσε θεράπευε ψυχές. Μὲ τὴν ἐσωτερική της ὀμορφιὰ καὶ τὴν δύναμη τῆς Χάριτος τί ἱεραποστολὴ ἔκανε! Ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπος, ἂν ἐργασθῆ πνευματικὰ καὶ σμιλέψη τὸν χαρακτήρα του, χαριτώνεται καὶ ὀμορφαίνει ἡ ψυχή του.

– Γέροντα, ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν θεία Χάρη, τὸ καταλαβαίνει ὁ ἴδιος;

– Καταλαβαίνει μερικὲς ἐνέργειες τῆς Χάριτος.

– Ὁ ἄλλος ποὺ τὸν βλέπει μπορεῖ νὰ διακρίνη ὅτι ἔχει τὴν θεία Χάρη;

– Ναί, τὸ διακρίνει, γιατὶ τὸν προδίδει ἡ θεία Χάρις. Βλέπεις, ἡ ἀρετὴ δὲν κρύβεται, ὅσο καὶ νὰ θέλη κανεὶς νὰ τὴν κρύψη, ὅπως ὁ ἥλιος δὲν κρύβεται μὲ τὸ κόσκινο, γιατὶ περνοῦν ἀρκετὲς ἀκτίνες ἀπὸ τὶς τρυποῦλες του.

Ὅποιος ἔχει τὴν πνευματικὴ ὀμορφιὰ ποὺ δίνει ἡ ἀρετή, λάμπει ἀπὸ τὴν θεία Χάρη. Γιατί, ὅσο ἀποκτάει ὁ ἄνθρωπος ἀρετές, θεώνεται, καὶ ἑπόμενο εἶναι νὰ ἀκτινοβολῆ καὶ νὰ προδίδεται ἀπὸ τὴν θεία Χάρη. Ἔτσι φανερώνεται στοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς νὰ τὸ θέλη καὶ χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ τὸ καταλαβαίνη, καὶ δοξάζεται ὁ Θεός.

Ἡ ἀποτοξίνωση ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸ λαμπικάρισμα τῆς ψυχῆς διακρίνονται καὶ στὴν σάρκα, ἡ ὁποία λαμπικάρεται καὶ αὐτή, γιατὶ τὸ λαμπικάρισμα ξεκινάει ἀπὸ τὴν καρδιά. Ἡ καρδιὰ μεταδίδει μὲ τὴν κυκλοφορία τοῦ αἵματος τὴν πνευματικότητά της καὶ στὴν σάρκα, κι ἔτσι ἁγιάζεται ὅλος ὁ ἄνθρωπος.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΜΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΑΡΕΤΗ, Η ΤΑΠΕΙΝΩΣΗ

**«Ἡ ταπείνωση ἀνοίγει
τὶς πόρτες τοῦ Οὐρανοῦ
καὶ ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - «Ὁ Θεὸς ταπεινοῖς δίδωσι χάριν»[1]

Ὁ ταπεινὸς ἔχει ὅλες τὶς ἀρετὲς

– Γέροντα, πέστε μας κάτι, πρὶν φύγετε[2].

– Τί νὰ σᾶς πῶ; Τόσα σᾶς εἶπα!

– Πέστε μας κάτι, γιὰ νὰ τὸ δουλέψουμε, μέχρι νὰ ξαναρθῆτε.

– Ἔ, ἀφοῦ ἐπιμένετε, νὰ σᾶς πῶ... Μία εἶναι ἡ ἀρετή, ἡ ταπείνωση· ἐπειδὴ ὅμως δὲν τὸ καταλαβαίνετε, ἄντε, νὰ σᾶς πῶ καὶ τὴν ἀγάπη. Ἀλλά, ὅποιος ἔχει ταπείνωση, δὲν ἔχει καὶ ἀγάπη;

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ λέει: «Ὅ,τι εἶναι τὸ ἁλάτι γιὰ τὸ φαγητό, εἶναι καὶ ἡ ταπείνωση γιὰ τὴν ἀρετή»[3].

– Δηλαδὴ χωρὶς τὴν ταπείνωση δὲν ...τρώγονται οἱ ἀρετές! Θέλει νὰ πῇ ὁ Ἅγιος πόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ ταπείνωση στὴν ἐργασία τῶν ἀρετῶν.

– Γέροντα, ἀλλοῦ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ λέει ὅτι ἡ ταπείνωση ἔρχεται, ὅταν ἀποκτήσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀρετές[4].

– Μήπως δὲν τὸ κατάλαβες καλά; Ἂν δὲν ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος ταπείνωση, καμμιὰ ἀρετὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν πλησιάσῃ[5].

– Δηλαδή, Γέροντα, ὅποιος ἔχει ταπείνωση ἔχει ὅλες τὶς ἀρετές;

– Ἔμ βέβαια. Ὁ ταπεινὸς ἔχει ὅλα τὰ πνευματικὰ ἀρώματα: ἁπλότητα, πραότητα, ἀγάπη χωρὶς ὅρια, καλωσύνη, ἀνεξικακία, θυσία, ὑπακοὴ κ.λπ. Ἐπειδὴ ἔχει τὴν πνευματικὴ φτώχεια[6], ἔχει καὶ ὅλον τὸν πνευματικὸ πλοῦτο. Εἶναι ἐπίσης καὶ εὐλαβὴς καὶ σιωπηλός, γι' αὐτὸ συγγενεύει καὶ μὲ τὴν Κεχαριτωμένη Θεοτόκο Μαρία, ἡ ὁποία εἶχε μεγάλη ταπείνωση. Ἐνῶ εἶχε μέσα της ὁλόκληρο τὸν Θεὸ σαρκωμένο, δὲν μίλησε καθόλου, μέχρι ποὺ μίλησε ὁ Χριστὸς στὰ τριάντα Του χρόνια. Στὸν ἀσπασμὸ[7] τοῦ Ἀγγέλου εἶπε: «*Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου*»[8]. Δὲν εἶπε: «Ἐγὼ θὰ γίνω μητέρα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ».

Ἡ Παναγία, γιὰ τὴν ταπείνωσή της, κατέχει τὰ δευτερεῖα τῆς Ἁγίας Τριάδος. «*Χαίροις μετὰ Θεὸν ἡ Θεός, τὰ δευτερεῖα τῆς Τριάδος ἡ ἔχουσα*»[9], λέει ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας

---

[1] *Ἰακ.* 4, 6· *Α΄ Πέτρ.* 5, 5. Βλ. καὶ *Παρ.* 3, 34.

[2] Ἡ συζήτηση αὐτὴ ἔγινε στὸ Ἡσυχαστήριο τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1968 μὲ τὶς πρῶτες ἀδελφές. Ὁ Γέροντας τὴν ἄλλη ἡμέρα θὰ ἔφευγε γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀφοῦ εἶχε μείνει στὸ Ἡσυχαστήριο δύο μῆνες, γιὰ νὰ βάλῃ τὰ θεμέλια τῆς πνευματικῆς καὶ κοινοβιακῆς ζωῆς.

[3] Βλ. Τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰσαάκ, *Τὰ εὑρεθέντα ἀσκητικά*, Λόγος ΜΘ΄, σ. 203.

[4] Βλ. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος Κ΄, σ. 71.

[5] Στὸ χωρίο στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ἡ ἀδελφὴ ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ μιλάει γιὰ τὴν ταπείνωση ὡς τελεία πλέον κατάσταση, ἐνῶ ὁ Γέροντας ἀναφέρεται στὴν ταπεινοφροσύνη ποὺ ἀπαιτεῖται στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν ἀρετῶν. («*Ἡ ταπείνωσις εἶναι κρυπτή τις δύναμις, τὴν ὁποίαν δέχονται οἱ τέλειοι ἅγιοι μετὰ τὸ τέλος πάσης τῆς ἑαυτῶν πολιτείας*», Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος Κ΄, σ. 69).

[6] Βλ. *Ματθ.* 5, 3: «*Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι*».

[7] Ἀσπασμός: Χαιρετισμός.

[8] *Λουκ.* 1, 38.

[9] Ἁγίου Ἀνδρέου Κρήτης, Προσόμοιον πλ. Α΄ ἦχου. (*Θεοτοκάριον*, ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον παρὰ τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου Ἁγιορείτου τοῦ Ναξίου, ἐκδ. Σωτ. Σχοινᾶ, Βόλος 1991, σ. 107).

Κρήτης. Νὰ εἶναι δούλη, νὰ εἶναι καὶ Νύμφη τοῦ Θεοῦ! Νὰ εἶναι παρθένος, νὰ εἶναι καὶ μητέρα! Νὰ εἶναι πλάσμα τοῦ Θεοῦ, νὰ εἶναι καὶ Μητέρα τοῦ Πλάστου! Αὐτὰ εἶναι τὰ μεγάλα μυστήρια, τὰ παράξενα, ποὺ δὲν ἐξηγοῦνται, ἀλλὰ μόνο βιώνονται!

– Γέροντα, ποιά εἰκόνα τῆς Παναγίας σᾶς ἀρέσει περισσότερο;

– Ἐμένα ὅλες οἱ εἰκόνες τῆς Παναγίας μοῦ ἀρέσουν. Καὶ μόνον τὸ ὄνομά Της νὰ βρῶ κάπου γραμμένο, τὸ ἀσπάζομαι πολλὲς φορὲς μὲ εὐλάβεια καὶ σκιρτάει ἡ καρδιά μου.

Εἶναι φοβερό, ἂν τὸ σκεφθῆς! Μικρὸ κοριτσάκι ἦταν καὶ εἶπε τὸ «*Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ*»[10]. Μέσα σὲ λίγες λέξεις τόσα νοήματα! Πολὺ θὰ βοηθηθῆς, ἐὰν ἐμβαθύνης στὰ λόγια αὐτά. Εἶναι λίγα καὶ δυνατά. Ἂν τὰ μελετᾶς, θὰ ἀγαπήσης τὴν ταπείνωση· κι ἂν ταπεινωθῆς, θὰ δῆς τὸν Θεὸ νὰ ἔρχεται μέσα σου καὶ νὰ κάνη τὴν καρδιά σου Φάτνη τῆς Βηθλεέμ.

Στὸν ταπεινὸ ἀναπαύεται τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ

– Γέροντα, ποιές ἀρετὲς πρέπει νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ τὸν ἐπισκιάση ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ;

– Καὶ μόνον ἡ ταπείνωση φθάνει. Συχνὰ μὲ ρωτοῦν: «Πόσος καιρὸς χρειάζεται, γιὰ νὰ ἀποκτήση κανεὶς τὴν θεία Χάρη;». Μερικοὶ μπορεῖ σὲ ὅλη τους τὴν ζωὴ νὰ ζοῦν δῆθεν πνευματικά, νὰ κάνουν ἄσκηση κ.λπ., ἀλλὰ νὰ νομίζουν ὅτι κάτι εἶναι, καὶ γι᾽ αὐτὸ νὰ μὴ λαμβάνουν τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἄλλοι σὲ λίγο χρόνο χαριτώνονται, ἐπειδὴ ταπεινώνονται.

Ἂν ὁ ἄνθρωπος ταπεινωθῆ, μπορεῖ μέσα σὲ ἕνα λεπτὸ νὰ τὸν λούση ἡ θεία Χάρις, νὰ γίνη ἄγγελος καὶ νὰ βρεθῆ στὸν Παράδεισο. Ἐνῶ, ἂν ὑπερηφανευθῆ, μπορεῖ μέσα σὲ ἕνα λεπτό νὰ γίνη ταγκαλάκι καὶ νὰ βρεθῆ στὴν κόλαση. Ἂν θέλη δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος, γίνεται ἀρνί· ἂν θέλη, γίνεται κατσίκι. Τὰ καημένα τὰ κατσίκια, καὶ νὰ θέλουν νὰ γίνουν ἀρνιά, δὲν μποροῦν· στὸν ἄνθρωπο ὅμως ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν δυνατότητα νὰ γίνη ἀπὸ κατσίκι ἀρνί, ἀρκεῖ νὰ τὸ θελήση.

Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ πάει μόνο στὸν ταπεινὸ καὶ πρᾶο ἄνθρωπο. Ἐκεῖ ἀναπαύεται τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Εἶδες τί λέει ὁ Προφήτης Ἠσαΐας; «*Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ τὸν ταπεινὸν καὶ ἡσύχιον;*»[11].

Ὁ Θεὸς θέλει νὰ ἔχουμε μόνο λίγη ταπείνωση, γιὰ νὰ συγγενεύουμε μαζί Του, καὶ μετὰ ὅλες οἱ δωρεές Του ἔρχονται ἄφθονες ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλη. Γιατὶ ὁ Θεὸς χρωστᾶ κατὰ κάποιον τρόπο στὸν ταπεινὸ ἄνθρωπο πολλὴ Χάρη καὶ τοῦ τὴν δίνει ὡς δῶρο, χωρὶς ἐκεῖνος νὰ τὴν ζητήση. Εἶναι πνευματικὸς νόμος αὐτό. «*Ὁ Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν*»[12] δὲν λέει τὸ Εὐαγγέλιο; Ἔτσι τὰ ἔχει κανονίσει ὁ Θεός. «Εἶμαι ταπεινὸς» θὰ πῆ: «Ἔχω θεία Χάρη»! Πολὺ ταπεινός, πολλὴ Χάρη λαμβάνει ἀπὸ τὸν Θεό, γιατὶ ὁ ταπεινὸς σὰν σφουγγάρι τὴν ρουφάει τὴν θεία Χάρη.

Ὅποιος σκύβει ταπεινὰ καὶ δέχεται τὰ χτυπήματα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, διώχνει τὰ δικά του ἐξογκώματα, ὀμορφαίνει πνευματικὰ σὰν Ἄγγελος, καὶ ἔτσι χωράει ἀπὸ

---

[10] Βλ. *Λουκ*. 1, 46-48.

[11] *Ἠσ*. 66, 2.

[12] *Ἰακ*. 4, 6· *Α΄ Πέτρ*. 5, 5. Βλ. καὶ *Παρ*. 3, 34.

τὴν στενὴ πύλη τοῦ Παραδείσου. Στὸν Οὐρανὸ δὲν ἀνεβαίνει κανεὶς μὲ τὸ κοσμικὸ ἀνέβασμα ἀλλὰ μὲ τὸ πνευματικὸ κατέβασμα.

Ἡ ταπείνωση ἀνοίγει τὶς πόρτες τοῦ Οὐρανοῦ καὶ ἔρχεται στὸν ἄνθρωπο ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ ὑπερηφάνεια τὶς κλείνει. Ὁ Παπα-Τύχων ἔλεγε: «Ἕνας ταπεινὸς ἄνθρωπος ἔχει περισσότερη Χάρη ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους μαζί. Κάθε πρωὶ ὁ Θεὸς εὐλογεῖ τὸν κόσμο μὲ τὸ ἕνα χέρι, ἀλλά, ὅταν δῆ κανέναν ταπεινὸ ἄνθρωπο, τὸν εὐλογεῖ μὲ τὰ δυό Του χέρια. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει μεγαλύτερη ταπείνωση, εἶναι ὁ μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους!»[13].

Ὅλα ἀπὸ τὸ ταπεινὸ φρόνημα ἐξαρτῶνται. Ὅταν ὑπάρχη στὸν ἄνθρωπο ταπεινὸ φρόνημα, τότε φυσιολογικὰ ἀνταμώνει ἡ γῆ μὲ τὸν Οὐρανό. Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν ταπείνωση βρῆκαν τὸ κουμπί· τὸ πατοῦν καὶ ἀνεβαίνουν στὸν «Τρίτο Οὐρανὸ»[14] μὲ τὸ πνευματικὸ ἀσανσὲρ τῆς ἀγάπης. Καὶ ἀκοῦς μερικοὺς νὰ λένε: «Καὶ γιατί ὁ Θεὸς θέλει νὰ ταπεινωθοῦμε;». Ἀκοῦς κουβέντα; Μά, ἂν δὲν ταπεινωθῆ ὁ ἄνθρωπος, δὲν χωράει στὸν Παράδεισο, ἀλλὰ καὶ σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴ δὲν ἔχει ἀνάπαυση. Τί εἶπε ὁ Χριστός; «*Μάθετε ἀπ᾿ ἐμοῦ ὅτι πρᾷός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν*»[15].

Ἕνας ταπεινὸς λογισμὸς κάνει ἀμέσως τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ ἐνεργῆ

Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση πῶς ἕνας ταπεινὸς λογισμὸς κάνει ἀμέσως τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ νὰ ἐνεργῆ. Εἶχε ἔρθει στὸ Καλύβι ἕνα ξένο γατάκι. Τὸ καημένο, φαίνεται, κάτι εἶχε φάει ποὺ τὸ πείραξε καὶ ζητοῦσε βοήθεια. Χτυπιόταν ἀπὸ τὸν πόνο καὶ πεταγόταν σὰν τὸ χταπόδι, ὅταν τὸ χτυποῦν... Τὸ λυπόμουν ποὺ τὸ ἔβλεπα σ᾿ αὐτὴν τὴν κατάσταση, ἀλλὰ δὲν μποροῦσα νὰ κάνω τίποτε. Τὸ σταύρωνα, τὸ ξανασταύρωνα, τίποτε! «Βρὲ ταλαίπωρε, λέω τότε στὸν ἑαυτό μου, βλέπεις τὰ χάλια σου; Τόσα χρόνια καλόγερος, οὔτε ἕνα γατὶ δὲν μπορεῖς νὰ βοηθήσης!». Μόλις ἐλεεινολόγησα τὸν ἑαυτό μου, ἐκεῖ ποὺ τὸ γατάκι κόντευε νὰ ψοφήση, ἀμέσως συνῆλθε. Ἦρθε κοντά μου, μοῦ ἔγλειφε τὰ πόδια καὶ ἔκανε χαρούμενο ὄμορφες τοῦμπες... Τί δύναμη ἔχει ἡ ταπείνωση! Γι᾿ αὐτὸ λέει: «*Ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος*»[16].

Ἔχω προσέξει ὅτι ἕνας ταπεινὸς λογισμὸς κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ λάμπη, νὰ ἀκτινοβολῆ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος παίρνη ὅλο τὸ σφάλμα ἐπάνω του, τὸν λούζει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ. Ἦρθε προχθὲς ἕνας γιατρὸς ποὺ ἔχει πολλὰ παιδιὰ καὶ μοῦ εἶπε: «Πάτερ μου, ἔχω πολλὴ ὑπερηφάνεια καὶ γίνεται αἰτία ἡ δική μου ὑπερηφάνεια νὰ κάνουν ἀταξίες τὰ παιδιά». Καὶ τὸ ἔλεγε αὐτὸ μπροστὰ στὰ παιδιά του καὶ τὰ μάτια του ἦταν βουρκωμένα, ἀλλὰ τὸ πρόσωπό του ἔλαμπε! Τὸ ἴδιο πρόσεξα πρὸ ἡμερῶν καὶ ἐδῶ. Ἦρθαν μερικὲς ἀδελφὲς νὰ συζητήσουμε. Εἴπαμε διάφορα· ἀναγκάστηκα νὰ τὶς μαλώσω πολύ. Μία ἀπὸ αὐτὲς δὲν βοηθήθηκε καθόλου· κρύα ἦρθε, κρύα ἔφυγε· μόνον ἐκεῖ πέρα ἔλεγε τὰ κουσούρια τῶν ἄλλων χαρτὶ καὶ καλαμάρι – βλέπεις, ὅποιος δὲν

---

[13] Βλ. Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ἁγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἁγιορείτικα*, Ἱ. Ἡσυχ. Εὐαγγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης, [11]2005, σ. 31.

[14] Βλ. *Β΄ Κορ*. 12, 2.

[15] *Ματθ*. 11, 29.

[16] *Ψαλμ*. 135, 23.

κάνει δουλειὰ στὸν ἑαυτό του, ἔχει αὐτὸ τὸ ...χάρισμα! Μία ἄλλη στρυμώχθηκε, μέχρι ποὺ ἔκλαψε. Ταπεινώθηκε, ἀλλὰ μετὰ ἔλαμπε τὸ πρόσωπό της. Βλέπετε τί κάνει ἕνας ταπεινὸς λογισμὸς μὲ συντριβή! Ἀμέσως πᾶνε ὅλα τὰ κουσούρια στὴν ἄκρη, τακτοποιεῖται ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀκτινοβολεῖ τὸ πρόσωπό του· ἐνῶ μὲ ἕναν λογισμὸ ὑπερήφανο ἢ βλάσφημο σκοτεινιάζει.

Ὅσο ἀνεβάζει πνευματικὰ τὴν ψυχὴ ἕνας πολὺ ταπεινὸς λογισμὸς ποὺ θὰ φέρη γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ ἄνθρωπος, δὲν τὴν ἀνεβάζουν χρόνια ὁλόκληρα ἀγῶνες ὑπερφυσικοί.

– Γέροντα, ἂν κάποιος εἶναι ὑπερήφανος καὶ βάλη ἕναν ταπεινὸ λογισμό, θὰ τὸν βοηθήση ὁ Θεός;

– Ἔμ, ἂν βάλη ἕναν ταπεινὸ λογισμό, τότε δὲν θὰ εἶναι ὑπερήφανος· θὰ εἶναι ταπεινὸς καὶ θὰ τὸν βοηθήση ὁ Θεός. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι τρεπτός· πάει μιὰ ἀπὸ ᾽δῶ-μιὰ ἀπὸ ᾽κεῖ, ἀνάλογα μὲ τὸ τί λογισμὸ ἔχει. Ὁ ὑπερήφανος, ἂν βάλη ἕναν ταπεινὸ λογισμό, βοηθιέται. Καὶ ὁ ταπεινός, ἂν φέρη ἕναν ὑπερήφανο λογισμό, παύει νὰ εἶναι ταπεινός. Εἶναι κανεὶς σὲ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση; Ἂν ὑπερηφανευθῆ, τὸν ἐγκαταλείπει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ φθάνει σὲ ἄσχημη κατάσταση. Εἶναι σὲ ἄσχημη κατάσταση, γιατὶ ἔκανε λ.χ. κάποιο σφάλμα; Ἂν συναισθανθῆ τὸ σφάλμα του καὶ μετανοήση εἰλικρινά, ἔρχεται ἡ ταπείνωση καὶ φθάνει σὲ καλὴ κατάσταση, γιατὶ ἡ ταπείνωση φέρνει τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά, γιὰ νὰ γίνη ἡ ταπείνωση μόνιμη κατάσταση στὸν ἄνθρωπο, ὥστε νὰ παραμείνη μέσα του ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, χρειάζεται δουλειὰ πνευματική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - *Ἡ ἐργασία γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ταπεινώσεως*

Πῶς καλλιεργεῖται ἡ ταπείνωση

– Μὲ ποιόν τρόπο, Γέροντα, καλλιεργεῖται ἡ ταπείνωση;

– Ἡ ταπείνωση καλλιεργεῖται μὲ τὸ φιλότιμο, καλλιεργεῖται καὶ μὲ τὴν κοπριὰ τῶν πτώσεων. Ἀνάλογα. Ἕνας φιλότιμος ἄνθρωπος ὅ,τι καλὸ ἔχει τὸ ἀποδίδει στὸν Θεό. Βλέπει τὶς πολλὲς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, καταλαβαίνει ὅτι δὲν ἔχει ἀνταποκριθῆ, ταπεινώνεται καὶ δοξολογεῖ διαρκῶς τὸν Θεό. Καὶ ὅσο ταπεινώνεται καὶ δοξολογεῖ τὸν Θεό, τόσο τὸν λούζει ἡ θεία Χάρις. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἑκούσια ταπείνωση. Ἐνῶ ἡ ταπείνωση ποὺ φέρνουν οἱ διαρκεῖς πτώσεις εἶναι ἡ ἀκούσια ταπείνωση.

Φυσικὰ ἡ ἑκούσια ταπείνωση ἔχει πολὺ μεγαλύτερη ἀξία ἀπὸ τὴν ἀκούσια. Μοιάζει μὲ χωράφι ποὺ ἔχει καλὸ χῶμα καὶ καρπίζουν τὰ δένδρα, δίχως λίπασμα ἢ κοπριά, καὶ οἱ καρποί τους εἶναι νόστιμοι. Ἡ ἀκούσια ταπείνωση μοιάζει μὲ χωράφι ποὺ ἔχει ἀδύνατο ἔδαφος καί, γιὰ νὰ δώση καρπούς, πρέπει νὰ ρίξης καὶ λίπασμα καὶ κοπριά, καὶ πάλι οἱ καρποί του δὲν θὰ εἶναι τόσο νόστιμοι.

– Γέροντα, μοῦ στοιχίζει, ὅταν ἐξαιτίας μιᾶς ἄσχημης συμπεριφορᾶς μου πέφτω στὰ μάτια τῶν ἄλλων καὶ ταπεινώνωμαι ἀκούσια.

– Μὲ τὴν ἀκούσια ταπείνωση ἐξοφλᾶς καὶ λίγο ἀπὸ τὸ χρέος τῶν ἁμαρτιῶν σου. Πρέπει ὅμως νὰ ἀρχίσης νὰ ταπεινώνεσαι ἑκούσια.

– Γέροντα, ἔχω φθάσει σὲ πολὺ δύσκολη κατάσταση. Ἔχω σαρκικοὺς λογισμοὺς καὶ πέφτω στὴν λύπη. Φοβᾶμαι μήπως δὲν βγῶ ποτὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατάσταση.

– Ἔχε θάρρος, καλό μου παιδί, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ νικήση τελικά. Νὰ ψάλλης: «*Ἐκ νεότητός μου ὁ ἐχθρὸς μὲ πειράζει, ταῖς ἡδοναῖς φλέγει με· ἐγὼ δὲ πεποιθὼς ἐν σοί, Κύριε, τροποῦμαι τοῦτον*»[1]. Στὴν οὐσία δὲν φταίει πολὺ ἡ καημένη ἡ σάρκα, ἀλλὰ ἡ ὑπερηφάνεια. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἔχεις πολλὲς ἱκανότητες, τὶς ὁποῖες φυσικὰ ὁ Θεὸς σοῦ τὶς ἔδωσε, ἀλλά, ἐπειδὴ ἀμελεῖς λιγάκι καὶ δὲν προσέχεις, ὁ ἐχθρὸς βρίσκει εὐκαιρία, τὶς ἐκμεταλλεύεται καὶ σὲ ρίχνει στὴν ὑπερηφάνεια. Κι ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ λούζης τὸ πρόσωπό σου μὲ δάκρυα ἀγαλλιάσεως καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Θεό, τὸ λούζεις μὲ πικρὰ δάκρυα πόνου καὶ στενοχώριας. Ἔτσι βγαίνει τὸ ἑξῆς συμπέρασμα: Ἐὰν δὲν ταπεινωθοῦμε ἑκουσίως, θὰ ταπεινωθοῦμε ἀκουσίως, διότι μᾶς ἀγαπᾶ ὁ Καλὸς Θεός. Θάρρος λοιπόν, παιδί μου, καὶ θὰ νικήση ὁ Χριστός. «*Ἐὰν γὰρ πάλιν ἰσχύσητε, καὶ πάλιν ἡττηθήσεσθε, ὅτι μεθ᾽ ἡμῶν ὁ Θεός*»[2]. Μπόρα εἶναι καὶ θὰ περάση καὶ πολλὰ καλὰ θὰ φέρη. Θὰ γνωρίσης πιὸ καλὰ τὸν ἑαυτό σου, θὰ ταπεινωθῆς ὑποχρεωτικά, καὶ κατὰ τοὺς πνευματικοὺς νόμους ὑποχρεωτικὰ θὰ ἔρθη σ᾽ ἐσένα καὶ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ποὺ προηγουμένως ἐμποδιζόταν ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια.

Δὲν γνωρίσαμε τὸν ἑαυτό μας. Ἂν τὸν γνωρίσουμε, ἡ ψυχή μας θὰ χαίρεται καὶ θὰ ζητᾶ ταπεινὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ἡ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ μας γεννᾶ τὴν ταπείνωση. Γιατί, ὅσο περισσότερο γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του, τόσο περισσότερο ἀνοίγουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του καὶ βλέπει καθαρώτερα τὴν μεγάλη

---

[1] Πρῶτος Ἀναβαθμὸς τοῦ πλ. Δ΄ ἤχου.

[2] *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα*, ἔκδ. «Ἀποστολικῆ Διακονίας», Ἀθήνα [14]2001, σ. 164. Βλ. καὶ *Ἠσ.* 8, 9-10.

του ἀδυναμία. Γνωρίζει τὴν ἀθλιότητά του καὶ τὴν ἀχαριστία του, καθὼς καὶ τὴν μεγάλη ἀρχοντιὰ καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, ὁπότε συντρίβεται ἐσωτερικά, ταπεινώνεται πολὺ καὶ ἀγαπάει τὸν Θεὸ πολύ.

Τὸ πᾶν εἶναι ἡ καρδιακὴ ταπείνωση

– Γέροντα, μπορεῖ νὰ ταπεινώνεται κανεὶς σκεπτόμενος λογικά, χωρὶς νὰ ταπεινώνεται καρδιακά;

– Παλιὰ τὰ μοναστήρια καὶ πολλὰ σπίτια εἶχαν πολὺ χαμηλὲς πόρτες καὶ ἔπρεπε κανεὶς νὰ σκύψη, γιὰ νὰ περάση· ἂν δὲν ἔσκυβε, χτυποῦσε τὸ κεφάλι του. Ἔτσι τὸ μπόι του καμπτόταν λίγο καὶ τὸ κεφάλι του ἔβαζε μυαλό, ὥστε νὰ προσέχη ἄλλη φορά, γιὰ νὰ μὴ σακατεύεται καὶ ρεζιλεύεται. Μ᾽ αὐτὸ τὸ παράδειγμα θέλω νὰ πῶ ὅτι, ὅταν ταπεινώνεται κανεὶς μὲ τὴν λογική, εἶναι ἴσα-ἴσα γιὰ νὰ μὴ σπάζη τὸ κεφάλι του καὶ χάνη τὴν ὑπόληψή του. Νά, προχθὲς ἦρθε μιὰ ἀδελφὴ καὶ μοῦ λέει: «Γέροντα, μοῦ εἶπε ἡ Γερόντισσα ὅτι, ὅταν ψάλλω, καμαρώνω τὴν φωνή μου, καὶ ἀπὸ τότε τὸ ἔχω στὸν νοῦ μου καὶ προσπαθῶ νὰ ψάλλω πιὸ ταπεινά». «Κατάλαβες αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶπε ἡ Γερόντισσα; τῆς λέω. Χρειάζεται νὰ αἰσθανθῆς αὐτὴν τὴν ἀδυναμία σου καὶ νὰ θελήσης νὰ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ αὐτήν. Γιατί, ἂν ἡ προσπάθειά σου νὰ μὴν καμαρώνης τὴν φωνή σου εἶναι μόνον ἐξωτερική, ἁπλῶς γιὰ νὰ μὴ σοῦ ξανακάνη παρατήρηση ἡ Γερόντισσα, τότε μπορεῖ νὰ φθάσης νὰ καμαρώνης ὅλον τὸν ἑαυτό σου».

– Γέροντα, ἐνῶ φέρνω ταπεινοὺς λογισμούς, στὸ βάθος, μέσα μου, ὑπάρχει μιὰ αὐτοεκτίμηση. Πῶς συμβιβάζονται αὐτά;

– Ἐσὺ ἁπλῶς φέρνεις στὸν νοῦ σου ταπεινοὺς λογισμούς, ἀλλὰ αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ δὲν ἀγγίζουν τὴν καρδιά σου. Ἂν ἄγγιζαν τὴν καρδιά σου, θὰ σὲ ἀλλοίωναν ἐσωτερικά, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, καὶ θὰ ἤσουν ἄγγελος. Τὸ πᾶν εἶναι ἡ καρδιακὴ ταπείνωση. Τί λέει ὁ Ἀββᾶς Ἰσαάκ; «Ὁ ἀληθινὰ ταπεινὸς δὲν ψάχνει μὲ τὸν νοῦ του νὰ βρῆ τρόπους νὰ ταπεινωθῆ, ἀλλὰ εἶναι πραγματικὰ ταπεινὸς κατὰ τὴν καρδίαν»[3].

Ταπείνωση στὴν πράξη, ὄχι μόνο στὰ λόγια

– Γέροντα, ἂν κανεὶς ταπεινώνεται μόνος του κατηγορώντας τὸν ἑαυτό του: «εἶμαι λειψός, χαμένος, κ.λπ.», αὐτὸ τὸν βοηθάει νὰ ἀποκτήση ταπείνωση;

– Μόνος του εὔκολα κατηγορεῖ κανεὶς τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ δύσκολα δέχεται τὴν κατηγορία τῶν ἄλλων. Μόνος του μπορεῖ νὰ λέη: «εἶμαι ἐλεεινός, ὁ πιὸ ἁμαρτωλός, ὁ χειρότερος ἀπ᾽ ὅλους», ἀλλὰ ἕναν λόγο τοῦ ἄλλου νὰ μὴν τὸν σηκώνη. Βλέπεις, ὅταν κάποιος πέφτη μόνος του καὶ χτυπάη, μπορεῖ νὰ πονέση, ἀλλὰ δὲν δίνει καὶ πολλὴ σημασία. Ἤ, ὅταν τὸν χτυπήση ἕνας ποὺ τὸν ἀγαπάει, λέει: «Ἔ, δὲν πειράζει». Ἂν ὅμως λίγο τὸν γρατζουνίση ἢ τὸν σπρώξη κάποιος ποὺ δὲν τὸν συμπαθεῖ, ὤ, τότε νὰ δῆς! Θὰ βάλη τὶς φωνές, θὰ κάνη πὼς πονάει, πὼς δὲν μπορεῖ νὰ περπατήση!

Ὅταν ἤμουν στὸ Σινᾶ, ἦταν ἐκεῖ κι ἕνας λαϊκὸς – Στρατὴ τὸν ἔλεγαν – πού, ἂν τὸν φώναζες: «κύριε Στρατή», σοῦ ἔλεγε: «Ἁμαρτωλὸ Στρατῆ, νὰ λές, ἁμαρτωλὸ

---

[3] Βλ. Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος Κ΄, σ. 69.

Στρατῆ». Ὅλοι ἔλεγαν: «Τί ταπεινὸς ποὺ εἶναι!». Ἕνα πρωὶ τὸν πῆρε ὁ ὕπνος καὶ δὲν κατέβηκε στὴν ἐκκλησία. Πῆγε λοιπὸν κάποιος νὰ τὸν ξυπνήση. «Στρατή, τοῦ λέει, ἀκόμη κοιμᾶσαι; τελείωσε καὶ ὁ Ἑξάψαλμος· δὲν θὰ ᾽ρθῆς στὴν ἐκκλησία;». Ὁπότε ἐκεῖνος βάζει κάτι φωνές... «Ἐγὼ ἔχω περισσότερη εὐλάβεια ἀπὸ σένα καὶ ἦρθες ἐσὺ νὰ μοῦ πῆς νὰ κατεβῶ στὴν ἐκκλησία;». Ἔκανε σὰν τρελλός... Μέχρι ποὺ πῆρε τὸ κλειδὶ ἀπὸ τὴν πόρτα – ἦταν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ κλειδιὰ τὰ μεγάλα –, γιὰ νὰ τὸν χτυπήση, γιατὶ θίχτηκε. Τὰ ἔχασαν οἱ ἄλλοι ποὺ τὸν ἄκουσαν ἔτσι νὰ φωνάζη, γιατὶ τὸν εἶχαν γιὰ ὑπόδειγμα, γιὰ πολὺ ταπεινό. Ἔγινε ρεζίλι. Βλέπεις τί γίνεται; Μόνος του ἔλεγε ὅτι εἶναι ἁμαρτωλός, ἀλλά, μόλις θίχτηκε ὁ ἐγωισμός του, ἔγινε θηρίο!

Ἕνας ἄλλος στὴν Ἤπειρο εἶχε ἐπιδιορθώσει μιὰ ἐκκλησία. Μόνος του ἔλεγε ὅτι δὲν ἔκανε τίποτε παρὰ μιὰ ψευτιά. Ὅταν ὅμως τοῦ εἶπα: «ὄχι καὶ ψευτιά, κάτι ἔκανες», ὤ, πῶς θύμωσε! «Ἐσὺ θὰ τὴν διόρθωνες καλύτερα τὴν ἐκκλησία; μοῦ εἶπε. Ἐγὼ ξέρω ἀπὸ οἰκοδομές· δὲν εἶμαι μαραγκὸς σὰν κι ἐσένα. Ὁ πατέρας μου ἦταν ἐργολάβος»! Θέλω νὰ πῶ, μόνος του εὔκολα ταπεινώνεται κανείς, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ἔχει πραγματικὴ ταπείνωση.

– Γέροντα, ποιά εἶναι ἡ γνήσια, ἡ πραγματικὴ ταπείνωση;

– Ὅταν σὲ ταπεινώνη ὁ ἄλλος καὶ τὸ δέχεσαι, τότε ἔχεις πραγματικὴ ταπείνωση, γιατὶ πραγματικὴ ταπείνωση εἶναι ἡ ταπείνωση στὴν πράξη, ὄχι στὰ λόγια. Μιὰ φορὰ ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ρώτησε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ εἶχαν συγκεντρωθῆ γύρω του: «Ποιός ἀπὸ σᾶς δὲν ἔχει ὑπερηφάνεια;». «Ἐγώ», εἶπε κάποιος. «Ἔλα ἐδῶ ἐσὺ ποὺ δὲν ἔχεις ὑπερηφάνεια, τοῦ λέει. Κόψε τὸ μισὸ μουστάκι καὶ πήγαινε στὴν πλατεία». «Ἄ, αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω», τοῦ ἀπαντᾶ. «Ἔ, τότε δὲν ἔχεις ταπείνωση», τοῦ λέει[4]. Ἤθελε νὰ πῆ ὁ Ἅγιος ὅτι χρειάζεται ἔμπρακτη ταπείνωση.

– Γέροντα, ἐγώ, ὅταν μὲ πειράζουν, ἀντιδρῶ.

– Δὲν ἔχεις ταπείνωση, γι᾽ αὐτὸ ἀντιδρᾶς. Εἶδες ὁ Ἀββᾶς Μωυσῆς τί ταπείνωση εἶχε; Ὅταν τὸν ἔκαναν ἱερέα, θέλησε ὁ ἀρχιεπίσκοπος νὰ τὸν δοκιμάση καὶ εἶπε στοὺς κληρικούς: «Ὅταν μπῆ στὸ Ἱερὸ ὁ Ἀββᾶς Μωυσῆς, νὰ τὸν διώξετε καὶ μετὰ νὰ πᾶτε ἀπὸ πίσω του νὰ ἀκούσετε τί θὰ πῆ». Μόλις λοιπὸν μπῆκε ὁ Ἀββᾶς Μωυσῆς στὸ Ἱερό, τὸν ἔδιωξαν. «Βρὲ κατάμαυρε, τοῦ εἶπαν, τί ζητᾶς ἐδῶ;». «Ἔχουν δίκαιο, εἶπε ἐκεῖνος· τί δουλειὰ ἔχω ἐδῶ μέσα ἐγὼ ὁ κατάμαυρος; Αὐτοὶ εἶναι ἄγγελοι»[5]! Δὲν πειράχθηκε, δὲν θύμωσε.

– Γέροντα, μπορεῖ κάποιος νὰ εἶναι πρᾶος καὶ νὰ μὴν ἀντιδρᾶ, ὅταν τὸν βρίζουν, ἀλλὰ νὰ μὴν ἔχη ταπείνωση;

– Ὁ ταπεινὸς ἄνθρωπος εἶναι καὶ πρᾶος. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ὅσοι εἶναι πρᾶοι εἶναι καὶ ταπεινοί. Στὴν πραότητα πρέπει νὰ ὑπάρχη καὶ ἡ ταπείνωση, γιατί, ἂν δὲν ὑπάρχη, μπορεῖ νὰ φαίνεται κανεὶς ἐξωτερικὰ πρᾶος, ἀλλὰ μέσα του νὰ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ὑπερηφάνεια καὶ νὰ λέη: «Αὐτοὶ εἶναι βλαμμένοι, ἄσ᾽ τους νὰ λένε!». Σὰν ἐκεῖνον τὸν μοναχὸ ποὺ τὸν ἔβλεπαν οἱ Πατέρες νὰ μὴν ἀντιδρᾶ καθόλου, ὅταν τοῦ ἔκαναν παρατηρήσεις ἢ τὸν μάλωναν, ἀλλὰ ἡ ὅλη ζωή του δὲν τοὺς πληροφοροῦσε. Γι᾽ αὐτὸ μιὰ φορὰ τὸν ρώτησαν: «Καλά, ὅταν σὲ μαλώνουμε, τί

---

[4] Βλ. Ἀρχιμ. Χαραλάμπους Βασιλοπούλου, *Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός*, ἐκδ. «Ὀρθοδόξου Τύπου», Ἀθῆναι 1993, ἔκδοσις ὀγδόη ἐπηυξημένη, σ. 198-199.

[5] Βλ. *Τὸ Γεροντικόν*, Ἀββᾶς Μωϋσῆς δ΄, σ. 72.

λογισμὸ ἔχεις καὶ δὲν μιλᾶς;». Καὶ ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε: «Λέω ἀπὸ μέσα μου: "Ἄσ᾽ τους, ξόανα εἶναι"»[6]! Τοὺς περιφρονοῦσε δηλαδή.

Ὅταν ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Θεὸ ταπείνωση, νὰ δεχώμαστε καὶ τὶς ταπεινώσεις

– Τί θὰ μὲ βοηθοῦσε, Γέροντα, πρακτικὰ νὰ ἀποκτήσω ταπείνωση;

– Πῶς ἀποκτᾶ ταπείνωση κανείς; Ὅταν τοῦ λένε μιὰ κουβέντα, νὰ λέη δύο; Νὰ μὴ σηκώνη μύγα στὸ σπαθί του; Εὐλογημένη, ὅταν σοῦ δίνεται εὐκαιρία γιὰ ταπείνωση, νὰ δέχεσαι τὴν ταπείνωση. Ἔτσι ἀποκτιέται ἡ ταπείνωση.

Τὸ φάρμακο τὸ δικό σου εἶναι νὰ κινῆσαι ἁπλά, ταπεινά, νὰ δέχεσαι ὅπως ἡ γῆ καὶ τὴν βροχὴ καὶ τὸ χαλάζι καὶ τὰ σκουπίδια καὶ τὰ φτυσίματα, ἐὰν θέλης νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὰ πάθη σου. Οἱ ἐξωτερικὲς ταπεινώσεις βοηθοῦν τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐλευθερωθῆ πολὺ γρήγορα ἀπὸ τὸν παλαιὸ ἑαυτό του, ὅταν τὶς δέχεται.

– Ἐγώ, Γέροντα, ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ ταπείνωση.

– Νὰ πᾶς νὰ ἀγοράσης. Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι ποὺ πουλοῦν τὴν ταπείνωση, καὶ μάλιστα δωρεάν, ἀρκεῖ νὰ τὴν θέλης...

– Ποιοί εἶναι αὐτοί, Γέροντα;

– Εἶναι οἱ ἄνθρωποι πού, ὅταν δὲν ἔχουν καλὴ πνευματικὴ κατάσταση, φέρονται ἀδιάκριτα καὶ μὲ τὴν συμπεριφορά τους μᾶς ταπεινώνουν.

Ἡ ταπείνωση δὲν ἀγοράζεται ἀπὸ τὸν μπακάλη ὅπως τὰ ψώνια. Ὅταν λέμε: «δῶσ᾽ μου, Θεέ μου, ταπείνωση», ὁ Θεὸς δὲν θὰ πάρη τὴν σέσουλα καὶ θ᾽ ἀρχίση: «πάρε ἕνα κιλὸ ταπείνωση ἐσύ», «μισὸ κιλὸ ἐσύ», ἀλλὰ θὰ ἐπιτρέψη νὰ ἔρθη λ.χ. κάποιος ἄνθρωπος ἀδιάκριτος νὰ μᾶς φερθῆ σκληρὰ ἢ θὰ πάρη ἀπὸ ἄλλον τὴν Χάρη Του καὶ θὰ ἔρθη νὰ μᾶς βρίση. Ἔτσι θὰ δοκιμασθοῦμε καὶ θὰ ἐργασθοῦμε, ἐὰν θέλουμε νὰ ἀποκτήσουμε τὴν ταπείνωση. Ἀλλὰ ἐμεῖς δὲν σκεφτόμαστε ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει νὰ γίνη ὁ ἀδελφός μας κακός, γιὰ νὰ βοηθηθοῦμε ἐμεῖς, καὶ θυμώνουμε μὲ τὸν ἀδελφό. Καί, ἐνῶ ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Θεὸ ταπείνωση, δὲν δεχόμαστε τὶς εὐκαιρίες ποὺ μᾶς στέλνει, γιὰ νὰ ταπεινωθοῦμε, ἀλλὰ δυσανασχετοῦμε. Κανονικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ χρωστᾶμε εὐγνωμοσύνη σ᾽ αὐτὸν ποὺ μᾶς ταπεινώνει, γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης μας. Ὅποιος ζητάει στὴν προσευχή του ταπείνωση ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ δὲν δέχεται τὸν ἄνθρωπο ποὺ τοῦ στέλνει ὁ Θεός, γιὰ νὰ τὸν ταπεινώση, δὲν ξέρει τί ζητάει.

Ὅταν ἤμουν στὴν Μονὴ Στομίου, ἦταν κάτω στὴν Κόνιτσα ἕνας παπᾶς ποὺ μὲ ἀγαποῦσε πολὺ ἀπὸ λαϊκὸ ἀκόμη. Μιὰ Κυριακὴ εἶχα κατεβῆ νὰ λειτουργηθῶ στὴν Κόνιτσα. Ἡ ἐκκλησία ἦταν γεμάτη κόσμο. Τὴν στιγμὴ ποὺ ἔμπαινα, ὅπως συνήθιζα, στὸ Ἱερό, εἶπα μέσα μου: «Θεέ μου, βάλε ὅλους αὐτοὺς τοὺς πιστοὺς στὸν Παράδεισο κι ἐμένα, ἂν θέλης, βάλε με σὲ μιὰ ἀκρούλα». Ὅταν πλησίασε ἡ ὥρα τῆς Θείας Κοινωνίας, ἐνῶ αὐτὸς ὁ παπᾶς πάντα μὲ κοινωνοῦσε μέσα στὸ Ἱερό, γύρισε πρὸς τὸ μέρος μου καὶ φώναξε δυνατά: «Βγὲς ἀπὸ τὸ Ἱερὸ καὶ νὰ κοινωνήσης ἀπ᾽ ἔξω τελευταῖος, γιατὶ εἶσαι ἀνάξιος». Βγῆκα ἔξω, χωρὶς νὰ πῶ τίποτε. Πῆγα στὸ ἀναλόγιο καὶ ἄρχισα νὰ διαβάζω τὴν ἀκολουθία τῆς Θείας Μεταλήψεως. Ὕστερα, καθὼς

---

[6] Τὸ περιστατικὸ ἀναζητήθηκε, ἀλλὰ δὲν ἐντοπίσθηκε. Παρόμοια διήγηση ὑπάρχει στὶς διδαχὲς τοῦ Ἀββᾶ Δωροθέου. (Βλ. Ἀββᾶ Δωροθέου, *Ἔργα Ἀσκητικά*, Ζ΄Διδασκαλία, παρ. 80, ἐκδ. «Ἑτοιμασία», Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, Καρέας [6]2000, σ. 204-207).

πήγαινα τελευταῖος νὰ κοινωνήσω, εἶπα μέσα μου: «Ὁ παπᾶς φωτίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ μοῦ ἀποκάλυψε ποιός εἶμαι. Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησέ με, τὸ κτῆνος». Μόλις κοινώνησα, αἰσθάνθηκα μέσα μου μεγάλη γλυκύτητα. Ὅταν τελείωσε ἡ Θεία Λειτουργία, μὲ πλησιάζει ὁ παπᾶς συντετριμμένος: «Συγχώρεσέ με! μοῦ λέει. Πῶς τὸ ἔκανα αὐτό! Ἐγὼ μπροστά σου δὲν ἔβαζα οὔτε τὰ παιδιά μου οὔτε τὴν παπαδιά, οὔτε τὸν ἑαυτό μου. Τί ἦταν αὐτὸ ποὺ ἔπαθα!» Ἔπεφτε κάτω, μοῦ ἔβαζε μετάνοια, μοῦ ζητοῦσε συγγνώμη, προσπαθοῦσε νὰ μοῦ φιλήση τὰ χέρια. «Παπᾶ μου, τοῦ λέω, μὴ στενοχωριέσαι. Δὲν φταῖς ἐσύ· ἐγὼ φταίω. Σὲ χρησιμοποίησε ὁ Θεὸς ἐκείνη τὴν στιγμή, γιὰ νὰ δοκιμάση ἐμένα». Ὁ παπᾶς δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβη τί τοῦ ἔλεγα καὶ τελικά, νομίζω, δὲν τὸν ἔπεισα. Ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἐξαιτίας τῆς προσευχῆς ποὺ εἶχα κάνει.

Κι ἐσεῖς, ὅταν βλέπετε μιὰ ἀδελφὴ νὰ παραφέρεται καὶ νὰ σᾶς μιλάη ἄσχημα, νὰ ξέρετε ὅτι τὶς περισσότερες φορὲς αἰτία εἶναι ἡ προσευχὴ ποὺ κάνετε. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ζητᾶτε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ σᾶς δώση ταπείνωση, ἀγάπη κ.λπ., παίρνει ὁ Θεὸς γιὰ λίγο τὴν Χάρη Του ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ καὶ σᾶς ταπεινώνει καὶ σᾶς στενοχωρεῖ. Ἔτσι σᾶς δίνεται εὐκαιρία νὰ δώσετε ἐξετάσεις στὴν ταπείνωση, στὴν ἀγάπη. Ἂν ταπεινωθῆτε, θὰ ὠφεληθῆτε. Ὅσο γιὰ τὴν ἀδελφή, θὰ λάβη διπλὴ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ· καὶ γιατὶ τῆς πῆρε ὁ Θεὸς τὴν Χάρη, γιὰ νὰ δοκιμάση ἐσᾶς, καὶ γιατὶ ταπεινώθηκε μὲ τὸ σφάλμα της καὶ ζήτησε συγχώρεση ἀπὸ τὸν Θεό. Ὁπότε καὶ ἐσεῖς ἐργάζεσθε στὴν ταπείνωση καὶ ἐκείνη γίνεται καλύτερη.

«Σμίκρυνον σεαυτὸν ἐν πᾶσι»[7]

– Ὅταν, Γέροντα, κάνω ἕνα σφάλμα καὶ βλέπω ὅτι οἱ ἄλλοι θὰ μποροῦσαν νὰ μὲ προλάβουν νὰ μὴν τὸ κάνω, τοὺς ζητῶ τὸν λόγο.

– Ἀκόμη καὶ στὸ νὰ διορθωθοῦμε, μόνον ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας πρέπει νὰ ἔχουμε ἀπαίτηση. Ἀλλὰ ἐσὺ κάνεις σὰν τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ ἔχουν μόνον ἀπαιτήσεις.

– Ὅμως, Γέροντα, πότε θὰ μεγαλώσω; πότε θὰ καταλάβω ὅτι ἔχω καὶ ὑποχρεώσεις;

– Ὅταν ...μικρύνης! Ὅταν δηλαδὴ καλλιεργήσης τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἀγάπη.

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ γράφει: «*Σμίκρυνον σεαυτὸν ἐν πᾶσι πρὸς πάντας ἀνθρώπους*»[8]. Πῶς γίνεται αὐτό;

– Μὲ τὴν ταπεινὴ συμπεριφορά. Σὲ μιὰ οἰκογένεια, σὲ ἕνα μοναστήρι κ.λπ., ὅταν ὑπάρχη ἀγωνιστικὸ πνεῦμα γιὰ τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ ταπεινώνεται ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, αὐτὸ βοηθάει ὅλους, ὅπως στὴν πρώτη Ἐκκλησία ποὺ γινόταν δημόσια ἐξομολόγηση καὶ ὅλοι βοηθιοῦνταν. Ὅποιος ταπεινώνεται, χαριτώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ μετὰ βοηθάει καὶ τοὺς ἄλλους. Ἡ ταπεινὴ συμπεριφορὰ ποτὲ δὲν πληγώνει τὸν ἄλλον, γιατὶ ὁ ταπεινὸς πάντα ἔχει καὶ ἀγάπη.

– Γέροντα, τί θὰ μὲ βοηθήση νὰ νιώθω ὅτι εἶμαι κάτω ἀπὸ ὅλες τὶς ἀδελφές;

---

[7] Τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰσαάκ, *Τὰ εὑρεθέντα ἀσκητικά*, Λόγος Ε΄, σ. 28.

[8] *Ὁ.π.*

– Γιὰ νὰ νιώθης κατώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἀδελφές, νὰ σκέφτεσαι τὶς πολλὲς δωρεὲς ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς καὶ δὲν τὶς ἔχεις διπλασιάσει. Νὰ λὲς στὸν ἑαυτό σου: «Τὸ τάλαντο[9] ἔμαθα μόνον νὰ χτυπῶ· τὰ τάλαντά μου δὲν μπόρεσα ἀκόμη νὰ τὰ διπλασιάσω[10]».

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος βλέπη τὸν ἑαυτό του κάτω ἀπὸ ὅλους, κάτω, κάτω..., ἀπὸ ᾽κεῖ βγαίνει ἐπάνω στὸν Οὐρανό. Ἀλλὰ ἐμεῖς τί κάνουμε; Συγκρίνουμε τὸν ἑαυτό μας μὲ τοὺς ἄλλους καὶ βγάζουμε συμπεράσματα ὅτι εἴμαστε ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνους. «Καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον εἶμαι καλύτερος, λέμε, καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον... Δὲν εἶμαι σὰν κι αὐτόν...». Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ὅμως ποὺ ἔχουμε τὸν λογισμὸ ὅτι ὁ ἄλλος εἶναι κατώτερος ἀπὸ ἐμᾶς, δὲν μποροῦμε νὰ βοηθηθοῦμε.

– Γέροντα, ὅταν ἀναγνωρίζω τὴν ἀρετὴ τοῦ ἄλλου, αὐτὸ ἔχει ταπείνωση;

– Φυσικά, ὅταν εὐλαβῆσαι καὶ ἀγαπᾶς τὸν ἄλλον ποὺ ἔχει ἀρετή, αὐτὸ δείχνει ὅτι ἔχεις ταπείνωση καὶ ἀγαπᾶς πραγματικὰ τὴν ἀρετή. Σημάδι πνευματικῆς προόδου εἶναι καὶ αὐτό: ἕνα καλὸ ποὺ ἔχεις δὲν τὸ θεωρεῖς σπουδαῖο καὶ τὸ παραμικρὸ καλὸ τοῦ ἄλλου τὸ βλέπεις πολὺ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ δικό σου· πάντα δηλαδὴ ἐκτιμᾶς τὸ καλὸ τῶν ἄλλων. Τότε ἔρχεται ἄφθονη ἡ θεία Χάρις. Γι᾽ αὐτό, ὅποιος πιστεύει ὅτι οἱ ἄλλοι εἶναι ἀνώτεροί του, αὐτὸς εἶναι ἀνώτερος, γιατὶ ἔχει τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν καὶ τὶς ἀδυναμίες τους, ἔχουν καὶ τὰ καλά τους, τὰ ὁποῖα ἢ κληρονόμησαν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους ἢ τὰ ἀπέκτησαν μὲ ἀγώνα· ἄλλος δέκα τοῖς ἑκατό, ἄλλος τριάντα τοῖς ἑκατό, ἄλλος ἑξῆντα τοῖς ἑκατό, ἄλλος ἐνενῆντα τοῖς ἑκατό. Ἑπομένως, ὅλοι μποροῦμε νὰ πάρουμε κάτι καλὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ ὠφεληθοῦμε καὶ νὰ ὠφελήσουμε. Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι τὸ ὀρθόδοξο πνεῦμα. Ἐγὼ καὶ ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ βοηθιέμαι, ἄσχετα ἂν δὲν τὸ φανερώνω, γιὰ νὰ μὴν ὑπερηφανευθοῦν καὶ βλαφθοῦν.

«Ὑποκάτω πάσης τῆς κτίσεως»[11]

– Γέροντα, ποιά εἶναι ἡ ἀνώτερη πνευματικὴ ἐργασία γιὰ ἕναν μοναχό;

– Δὲν θυμᾶσαι τί ἀπάντησε ὁ Ἀββᾶς Σισώης σὲ ἐκεῖνον τὸν μοναχὸ ποὺ τοῦ εἶπε ὅτι ὁ νοῦς του βρίσκεται συνέχεια κοντὰ στὸν Θεό; «Αὐτὸ δὲν εἶναι σπουδαῖο· σπουδαῖο εἶναι νὰ ἔχης τὸν ἑαυτό σου "*ὑποκάτω πάσης τῆς κτίσεως*"»[12].

– Πῶς μπορεῖ, Γέροντα, νὰ νιώθη κανεὶς τὸν ἑαυτό του «*ὑποκάτω πάσης τῆς κτίσεως*»[13];

– Μιὰ μέρα, ἐξετάζοντας τὸν ἑαυτό μου, προσπαθοῦσα νὰ βρῶ μὲ ποιό ζῶο θὰ μποροῦσα νὰ τὸν παρομοιάσω καὶ ἔφθασα στὸ σκαθάρι. Ὅταν ὅμως πρόσεξα τί κάνει, εἶδα ὅτι εἶμαι χειρότερος ἀπὸ αὐτό. Ξέρεις τί κάνει τὸ σκαθάρι; Τὴν κοπριὰ ποὺ βρίσκει στὸν δρόμο τὴν κόβει κομματάκια, τὴν κάνει μπαλάκια, τὴν κυλάει πρὸς τὰ

---

[9] Τάλαντο: Ξύλινο χειροσήμαντρο, τὸ ὁποῖο χτυπάει ὁ ἐντεταλμένος μοναχὸς μὲ ξύλινο σφυράκι, γιὰ νὰ ἀναγγείλη τὴν ἔναρξη μιᾶς Ἀκολουθίας.

[10] Βλ. *Ματθ.* 25, 14-30.

[11] *Τὸ Γεροντικόν*, Ἀββᾶς Σισώης ιγ΄, σ. 111.

[12] *Ὅ.π.*

[13] *Ὅ.π.*

ἔξω καὶ καθαρίζει τὸν δρόμο[14]. Βλέποντας λοιπὸν τὸ ἔργο του, εἶπα στὸν ἑαυτό μου: «Εἶσαι χειρότερος ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ σκαθάρι, γιατὶ αὐτό, ἕνα τόσο μικρὸ ζωύφιο, καθαρίζει ἀπὸ τὶς κοπριὲς τὸν δρόμο, ἐνῶ ἐσύ, ποὺ ὁ Θεὸς σὲ ἔκανε ἄνθρωπο, μὲ τὶς ἁμαρτίες σου μαζεύεις κοπριὰ στὸν "*Ναὸ τοῦ Θεοῦ*"[15]». Θέλω νὰ πῶ, ὅσο ὁ ἄνθρωπος σκέφτεται τὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ καὶ βλέπει ὅτι δὲν ἀνταποκρίνεται, ὅλο καὶ πιὸ ἔνοχο νιώθει τὸν ἑαυτό του καὶ αἰσθάνεται χειρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χειρότερος ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα, χειρότερος καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν διάβολο ἀκόμη. Λέει στὸν ἑαυτό του: «Ὁ διάβολος μὲ τὸν λογισμό του ἁμάρτησε μιὰ φορά, ἐγὼ ὅμως ἁμαρτάνω κάθε μέρα καὶ μὲ τὸν λογισμὸ καὶ μὲ τὶς αἰσθήσεις. Ἄρα εἶμαι χειρότερος καὶ ἀπὸ αὐτόν».

– Γέροντα, δὲν εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ σκεφθῆ κάποιος ὅτι εἶναι χειρότερος ἀπὸ τὸν διάβολο;

– Ἐπικίνδυνο εἶναι μόνο γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ δὲν ἔχει τὴν πνευματικὴ παλληκαριὰ καὶ ἀπογοητεύεται εὔκολα. Αὐτὸς πρέπει νὰ λέη στὸν διάβολο: «Ὅ,τι κι ἂν εἶμαι, ἀπὸ σένα καλύτερος εἶμαι. Ἑπομένως δὲν θὰ μὲ ἀφήση ὁ Χριστός· ἐλπίζω ὅτι θὰ μὲ σώση». Ἕνας ὅμως ποὺ ἔχει παλληκαριά, μπορεῖ νὰ πῆ: «Ὁ διάβολος κάνει καλὰ τὴν δουλειά του, ἐγὼ ὅμως τί κάνω;».

---

[14] Σκαθάρι (*σκαραβαῖος ὁ ἱερός*): Ἔντομο τὸ ὁποῖο, γιὰ νὰ ἐκκολαφθοῦν τὰ αὐγά του, τὰ τοποθετεῖ μέσα σὲ μπαλίτσες ἀπὸ κοπριὰ ζώων, τὶς ὁποῖες κυλάει μὲ τὰ πόδια του καὶ τὶς βάζει σὲ μέρος ἀσφαλισμένο.

[15] Βλ. *Α΄ Κορ.* 3, 16· *Β΄ Κορ.* 6, 16.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ταπείνωση, ἡ μεγάλη δύναμη τῆς πνευματικῆς ζωῆς

Ὅπου ὑπάρχει ταπείνωση, δὲν ἔχει θέση ὁ διάβολος

– Γέροντα, στὸ βιβλίο «Ἁγιορεῖτες Πατέρες» ἀναφέρετε ὅτι οἱ δαίμονες ἔδειραν τὸν Γερο-Εὐλόγιο[1]. Πῶς τὸ ἐπέτρεψε ὁ Θεός;

– Ποιός ἔφαγε τὸ ξύλο;

– Ὁ Γερο-Εὐλόγιος.

– Ὄχι, οἱ δαίμονες ἔφαγαν τὸ ξύλο! Καὶ στὴν περίπτωση ποὺ ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς ἕνας ἄνθρωπος νὰ δείρῃ κάποιον ἄλλον καὶ αὐτὸς τὸ δέχεται ταπεινά, τελικὰ σακατεύεται ἐκεῖνος ποὺ δέρνει. Δὲν μοῦ λές, ὁ διάβολος τί φοβᾶται περισσότερο;

– Τὴν ταπείνωση, Γέροντα.

– Κι ἐγὼ νόμιζα ὅτι φοβᾶται τὴν ὑπερηφάνεια, γιατὶ νιώθει ...κόμπλεξ! «Περήφανος ἐγώ, λέει, περήφανος καὶ αὐτός, ποῦ θά πάη;»! Ναί, βρὲ παιδί, ἔτσι εἶναι, τὴν ταπείνωση φοβᾶται ὁ διάβολος· αὐτὴ τὸν σακατεύει. Ὅπου ὑπάρχει ταπείνωση, δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ ὁ διάβολος.

Μὲ τὴν ταπείνωση φωτίζεται ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν σκοντάφτει ποτὲ στὴν πνευματική του πορεία· ξεπερνάει ὅλα τὰ ἐμπόδια ποὺ τοῦ βάζει ὁ πειρασμός. Θυμᾶστε τὸν Μέγα Ἀντώνιο ποὺ εἶδε τὶς παγίδες τοῦ διαβόλου ἁπλωμένες σὲ ὅλη τὴν γῆ; «Ποιός μπορεῖ νὰ γλυτώση ἀπ᾽ αὐτές;», φώναξε. Καὶ ἀμέσως ἄκουσε μιὰ φωνὴ νὰ τοῦ λέη: «Ἡ ταπεινοφροσύνη»[2].

Στὸ Σινᾶ, τὸ ἀσκητήριο τῆς Ἁγίας Ἐπιστήμης, ὅπου ἔμενα, ἦταν ἕνα ἀμπρί[3], ποὺ εἶχε ἕνα ἐκκλησάκι καὶ ἕνα κελλάκι.Ἀπὸ τὴν πάνω μεριὰ ἦταν τὸ βουνό· ἀπὸ τὴν κάτω ἦταν ἕνας τοῖχος, ποὺ εἶχε ὕψος τέσσερα μὲ πέντε μέτρα. Ἐκεῖ σὲ μιὰ ἄκρη εἶχα βάλει ἕνα ξύλο καὶ ἐκεῖ πάνω πλάνιζα τὰ σανιδάκια γιὰ τὰ ξυλόγλυπτα εἰκονάκια ποὺ ἔκανα. Μιὰ μέρα λοιπὸν ἐκεῖ ποὺ πλάνιζα λέγοντας τὴν εὐχή, ἀκούω μιὰ φωνὴ νὰ μοῦ λέη: «Μπορεῖς νὰ πέσης κάτω ἀπὸ τὸν τοῖχο καὶ νὰ μὴν πάθης τίποτε». Γυρνάω καὶ βλέπω μιὰ μαύρη σκιὰ μὲ ἕνα μεγάλο κεφάλι. «Βρὲ τὸ ταγκαλάκι», λέω. Τέλος πάντων, δὲν ἔδωσα σημασία. Αὐτὸ ὅμως ἐκεῖ! δὲν ἔφευγε. «Μπορεῖς νὰ πέσης κάτω καὶ νὰ μὴν πάθης τίποτε», ἔλεγε. Ἐγὼ ἔκανα πὼς δὲν ἄκουγα. Γιὰ κανένα τέταρτο ἐπαναλάμβανε τὸ ἴδιο. Ἀπόλαυση ἦταν! Ὁπότε κάποια στιγμὴ τοῦ λέω: «Ἄντε, θὰ πετάξω κάτω μιὰ πέτρα». «Αὐτό, μοῦ λέει, οὔτε ὁ Χριστὸς δὲν τὸ σκέφθηκε[4]! Καλύτερα κι ἀπ᾽ τὸν Χριστὸ ἀπάντησες!». Ἔ, τότε ἀγανάκτησα. «Ὁ Χριστὸς ἦταν Θεός, τοῦ λέω, δὲν ἦταν καραγκιόζης σὰν κι ἐμένα ποὺ κάθομαι καὶ χαζεύω ἐσένα. Ἄντε ἀπὸ ᾽δῶ!». Αὐτὸ ἦταν. Ἀμέσως ἐξαφανίσθηκε.

---

[1] Βλ. Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ἁγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἁγιορείτικα*, σ. 41-42.

[2] Βλ. *Τὸ Γεροντικόν*, Ἀββᾶς Ἀντώνιος ζ΄, σ. 2.

[3] Ἀμπρί: Καταφύγιο, χαράκωμα ποὺ προστατεύει τοὺς στρατιῶτες ἀπὸ τὶς ἐχθρικὲς βολές. (Ἔτσι χαρακτήριζε ὁ Γέροντας καὶ τὸ κελλὶ τοῦ μοναχοῦ).

[4] Ἀναφέρεται στὴν ἀπάντηση «*οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου*» (Βλ. *Ματθ*. 4, 6-7) ποὺ ἔδωσε ὁ Χριστὸς στὸν διάβολο, ὅταν Τοῦ εἶπε νὰ πέση ἀπὸ τὴν στέγη τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος.

Ὅταν ὑπάρχη ταπείνωση, ὁ διάβολος δὲν μπορεῖ νὰ ρίξη τὴν ψυχή. Ὁ ταπεινὸς δὲν πέφτει, γιατὶ βαδίζει χαμηλά. Ὁ Γερο-Ἀββακούμ, ὅταν ἀσκήτευε στὴν ἔρημο τῆς Βίγλας, τί εἶχε πάθει! Μιὰ μέρα ποὺ ἔκανε προσευχὴ μὲ τὸ κομποσχοίνι ἐπάνω σ᾽ ἕναν βράχο, τοῦ παρουσιάζεται ξαφνικὰ ὁ διάβολος ὡς «*ἄγγελος φωτός*»[5]. «Ἀββακούμ, τοῦ λέει, μὲ ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ σὲ πάρω στὸν Παράδεισο, γιατὶ ἔγινες πιὰ ἄγγελος· ἔλα νὰ πετάξουμε». «Μὰ ἐσὺ ἔχεις φτερά, τοῦ λέει ὁ Γερο-Ἀββακούμ, ἐγὼ πῶς θὰ πετάξω;». Καὶ ὁ δῆθεν ἄγγελος τοῦ λέει: «Κι ἐσὺ ἔχεις φτερά, ἀλλὰ δὲν τὰ βλέπεις». Τότε ὁ Γερο-Ἀββακοὺμ ἔκανε τὸν σταυρό του καὶ εἶπε: «Παναγία μου, τί εἶμαι ἐγώ, γιὰ νὰ πετάξω;». Ἀμέσως ὁ δῆθεν ἄγγελος ἔγινε ἕνα μαῦρο παράξενο κατσίκι μὲ φτερὰ σὰν τῆς νυχτερίδας καὶ ἐξαφανίσθηκε.

Βλέπετε πῶς μὲ τὴν ταπείνωση μποροῦμε νὰ καταλάβουμε τὶς παγίδες τοῦ διαβόλου;

Πνευματικὴ πρόοδος ὑπάρχει ὅπου ὑπάρχει πολλὴ ταπείνωση

– Γέροντα, πῶς ἕνας ἄνθρωπος ἀλλάζει σὲ ἕναν μήνα, καὶ ἄλλος ἀγωνίζεται χρόνια καὶ προκοπὴ δὲν κάνει;

– Ἐσεῖς τί λέτε; Πῶς γίνεται αὐτό;

– Γέροντα, μοῦ λέει ὁ λογισμὸς πώς, ἂν ὁ ἄνθρωπος ταπεινωθῆ καὶ ζητήση τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸν βοηθάει ὁ Θεὸς καὶ προοδεύει.

– Αὐτὸ εἶναι. Ταπείνωση χρειάζεται. Πνευματικὴ πρόοδος ὑπάρχει ὅπου ὑπάρχει πολλὴ ταπείνωση.

Ὅσοι βρῆκαν τὸν δρόμο τῆς ταπεινοφροσύνης, προχωροῦν στὴν πνευματικὴ ζωὴ σύντομα, σταθερὰ καὶ χωρὶς κόπο. Ἀκόμη δὲν ἔχουμε καταλάβει τὴν ταπείνωση, αὐτὴν τὴν μεγάλη δύναμη! Ὅλη ἡ πρόοδος ἐκεῖ βρίσκεται. Ὅσο κανεὶς ταπεινώνεται, τόσο χαριτώνεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τόσο πιὸ πολὺ προοδεύει. Πόση δύναμη ἔχει ἡ ταπείνωση, καὶ ὅμως δὲν τὴν ἀξιοποιοῦν οἱ ἄνθρωποι!

– Γέροντα, μιὰ ταπεινὴ ψυχὴ ἔχει πιὸ εὔκολο πνευματικὸ ἀγώνα;

– Καὶ βέβαια, γιατὶ ὁ ταπεινὸς μὲ λίγο σπρώξιμο τρέχει πολύ. Πάρε μιὰ μπίλια· κάν᾽ την ἔτσι, κυλάει· κάν᾽ την ἀλλιῶς, πάλι κυλάει, γιατὶ δὲν ἔχει ἐξογκώματα, γιὰ νὰ σκαλώνη.

– Γέροντα, ὑπάρχει περίπτωση προσπαθώντας κανεὶς νὰ καλλιεργήση τὴν ταπείνωση νὰ ταπεινώνη συνέχεια τὸν ἑαυτό του καὶ τελικὰ νὰ πέση στὴν ἀπόγνωση;

– Ὄχι, γιατὶ ἡ πραγματικὴ ταπείνωση φέρνει ἐλπίδα, ὄχι ἀπελπισία. Ἀπελπισία φέρνει ὁ ἐγωισμός, γιατὶ ὁ ἐγωιστὴς στηρίζεται στὸν ἑαυτό του, ἐνῶ ὁ ταπεινὸς ἐλπίζει στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Μέσα ἀπὸ τὴν συντριβὴ τῆς ταπεινώσεως σιγὰ-σιγὰ ἀναπτύσσεται ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ εἶναι ἕνας μεγάλος καὶ φιλότιμος ἀγώνας, ἀλλὰ πάντα προχωρεῖ μὲ μεγάλη ἐλπίδα στὸν Θεό, ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, ἀπογοητευμένος δηλαδὴ ἀπὸ τὸ ἐγώ του.

– Γέροντα, τὴν ἐλπίδα στὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τὴν νιώθει καὶ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ δὲν ἔχει καλὴ πνευματικὴ κατάσταση;

---

[5] Βλ. *Β΄ Κορ.* 11, 14.

– Καὶ ποῦ ξέρει κανεὶς ἂν ἔχει καλὴ πνευματικὴ κατάσταση; Ὁ ἄνθρωπος ἕνα μόνον μπορεῖ νὰ ξέρῃ: ὅτι δὲν ἔχει καλὴ πνευματικὴ κατάσταση. Ἀκόμη καὶ νὰ ἔχῃ, δὲν τὴν βλέπει, ἐπειδὴ καὶ τότε μόνον τὴν ἁμαρτωλότητά του βλέπει. Γιατὶ ὅποιος ἀγωνίζεται γιὰ τὴν πρόοδο τὴν πνευματική, ποτὲ δὲν βλέπει τὴν πρόοδό του· μόνον τὶς πτώσεις του βλέπει.

Οἱ ταπεινοὶ διαφυλάσσουν τὸν πνευματικό τους πλοῦτο στὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ Θεοῦ

– Γέροντα, βλέπω ὅτι δὲν ἀγαπῶ τὴν ἀφάνεια. Μήπως γι᾽ αὐτὸ νιώθω μέσα μου ἄδεια;

– Ἐσὺ μόνο γιὰ σαλὴ δὲν κάνεις!... Ἐκεῖ θέλει πολλὴ ταπείνωση. Κοίταξε, ἂν θέλῃς νὰ ἀγαπήσῃς τὴν ἀφάνεια, διάβασε τὸν βίο τῆς Ὁσίας Ἰσιδώρας[6], γιὰ νὰ γνωρίσῃς τὰ φλωριὰ τῆς Ἁγίας, τὶς ἀρετές της, νὰ πετάξῃς τὰ δικά σου τὰ κάλπικα, τὰ μπακιρένια, καὶ στὸ ἑξῆς νὰ μαζεύῃς χρυσαφένια καὶ νὰ τὰ κρύβῃς στὴν καρδιά σου καὶ νὰ τὰ κλειδώνῃς καλά, γιὰ νὰ μὴν τὰ κλέψῃ τὸ ταγκαλάκι.

Οἱ διὰ Χριστὸν Σαλοὶ δὲν ἔχουν μέσα τους κενό, ἀλλὰ ξεχείλισμα ἀπὸ τὸ πολὺ γέμισμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. Εἶναι μεγάλοι Ἅγιοι. Λένε μὲν μπανταλομάρες, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα λένε σωστὲς συμβουλὲς μὲ πολὺ βάθος. Ἔχουν πολὺ μεγάλη ταπείνωση· δὲν λογαριάζουν καθόλου τὸν ἑαυτό τους. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τοὺς ἀξιώνει νὰ γνωρίσουν τὰ θεῖα μυστήρια καὶ νὰ ἀποκτήσουν πολλὰ χαρίσματα.

– Γέροντα, πῶς μερικοὶ Φαρασιῶτες[7], ἐνῶ ἔβλεπαν τὸν Ἅγιο Ἀρσένιο νὰ κάνῃ τόσα θαύματα, δὲν τὸν καταλάβαιναν καὶ τὸν παρεξηγοῦσαν;

– Οἱ Ἅγιοι περισσότερο ἀγώνα ἔκαναν, γιὰ νὰ κρύψουν τὸν πνευματικό τους πλοῦτο, παρὰ γιὰ νὰ τὸν ἀποκτήσουν. Καὶ ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος κάλυπτε τὶς ἀρετές του μὲ διάφορα ἐξωτερικὰ καπιά[8], καὶ ἦταν ἑπόμενο οἱ ἐξωτερικοὶ ἄνθρωποι νὰ μὴν τὸν «βλέπουν» καὶ νὰ τὸν παρεξηγοῦν ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ καπιά, δηλαδὴ τὶς προσποιητὲς ἰδιοτροπίες ποὺ ἔβλεπαν. Προσπαθοῦσε δηλαδὴ πάντοτε ὁ Ἅγιος νὰ παρουσιάζῃ στοὺς ἀνθρώπους τὸ ἀντίθετο τῆς κάθε ἀρετῆς του, γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν θαυμασμό τους. Ὅσοι φυσικὰ εἶχαν κρυμμένες ἀρετές, καταλάβαιναν πόσο θησαυρὸ ἔκρυβε ὁ Ἅγιος.

Οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀφανεῖς ἥρωες τοῦ Χριστοῦ εἶναι οἱ ἐξυπνότεροι τοῦ κόσμου, διότι κατορθώνουν νὰ φυλάσσουν τὸν πνευματικό τους θησαυρὸ στὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ Θεοῦ. Γι᾽ αὐτὸ μεγάλη χαρὰ νὰ νιώθουμε, ὅταν ζοῦμε στὴν

---

[6] Ἡ Ὁσία Ἰσιδώρα ἔζησε στὸ Μοναστήρι τῶν Ταβεννησιωτῶν, τὸ ὁποῖο εἶχε ἱδρύσει ὁ Ὅσιος Παχώμιος στὶς ἀρχὲς τοῦ 4ου αἰῶνος. Ταπείνωνε καὶ ἐξευτέλιζε τὸν ἑαυτό της καὶ ὑποκρινόταν τὴν σαλὴ «*διὰ τὸν Χριστόν*». Περιφερόταν πάντοτε ξυπόλυτη καὶ φοροῦσε ἕνα κουρέλι στὸ κεφάλι της, ἐνῶ οἱ ἄλλες μοναχὲς φοροῦσαν κουκούλι. Ἂν καὶ πολλὲς φορὲς δέχθηκε ὕβρεις καὶ χτυπήματα, ποτὲ δὲν γόγγυσε. Ἡ ἁγιότητα τοῦ βίου της ἀποκαλύφθηκε μὲ ὅραμα στὸν μεγάλο ἀσκητὴ Πιτηροῦν, ὁ ὁποῖος ἐπισκέφθηκε τὸ Μοναστήρι καὶ φανέρωσε ἐνώπιον ὅλης τῆς Ἀδελφότητος ὅτι ἡ Ἰσιδώρα, τὴν ὁποία θεωροῦσαν σαλή, ἦταν Ἀμμᾶς, δηλαδὴ πνευματικὴ μητέρα.

[7] Κάτοικοι τῶν Φαράσων τῆς Καππαδοκίας, πατρίδος τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου.

[8] Καπί: Ἐπανωφόρι χονδρό.

ἀφάνεια, γιατὶ τότε θὰ δοῦμε πρόσωπο Θεοῦ στὴν ἄλλη ζωὴ καὶ θὰ νιώθουμε καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν ζωὴ τὴν παρουσία Του δίπλα μας.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ - ΑΓΑΠΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ

«Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος
δίνει τὴν ἀγάπη του πρῶτα στὸν Θεό,
ἔπειτα στοὺς ἀνθρώπους,
καὶ τὴν ὑπερχείλιση τῆς ἀγάπης του
τὴν δίνει στὰ ζῶα καὶ σὲ ὅλη τὴν κτίση».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ἡ ἀνεξάντλητη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεὸ

Ὁ Θεὸς μᾶς «βομβαρδίζει» μὲ τὴν ἀγάπη Του

– Γέροντα, μερικὲς φορὲς αἰσθάνομαι ἔντονα τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ πονῶ βλέποντας τὴν δική μου ἀχαριστία.

– Εὔχομαι νὰ ἀνταποκριθῆς στὶς πολλὲς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ. «*Τὸ ἔλεός Σου, Κύριε, καταδιώξει με πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου*»[1], ἔλεγε ὁ Δαβίδ. Νὰ τὸ λὲς κι ἐσύ, γιατὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτὸ συμβαίνει καὶ σ᾽ ἐσένα· ἀλλὰ καὶ πάλι εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὸ ἀναγνωρίζεις καὶ εὐχαριστεῖς καὶ δοξολογεῖς τὸν Θεό.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀναγνωρίζη τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τότε καὶ ὁ Θεὸς τὸν ...«βομβαρδίζει» μὲ τὴν ἀγάπη Του. Ἴσως παραξενευθῆτε μὲ τὴν λέξη «βομβαρδίζει», ἀλλά, γιὰ νὰ διαλυθῆ τὸ πουρὶ ἢ ὁ γρανίτης ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὴν καρδιά μας, χρειάζονται βόμβες θεϊκὲς ποὺ νὰ ἔχουν ὡς ὕλη ἐκρηκτικὴ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὅταν πιὰ διαλυθῆ ὁ σκληρὸς αὐτὸς φλοιός, τότε ἡ καρδιὰ γίνεται εὐαίσθητη καὶ ὁ ἄνθρωπος συγκινεῖται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὶς πιὸ μικρὲς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ. Αἰσθάνεται καταχρεωμένος στὸν Θεὸ καὶ εἶναι συνέχεια κατασυγκινημένος, διότι, ἐνῶ σκέφτεται πῶς νὰ ξεχρεωθῆ, ὁ Θεὸς τοῦ δίνει ὅλο καὶ περισσότερες εὐλογίες, μέχρι ποὺ λειώνει ἡ ψυχὴ ἡ φιλότιμη ἀπὸ τὴν ἀγάπη Του.

– Γέροντα, γιατί μᾶς ἀγαπάει τόσο πολὺ ὁ Θεός;

– Γιατὶ μᾶς ἔχει παιδιά Του· περισσότερα δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ!

– Γέροντα, ἐὰν κανείς, παρόλο ποὺ ἀγωνίζεται, ἔχη συνεχῶς τὶς ἴδιες πτώσεις, δὲν δυσαρεστεῖ τὸν Θεό, δὲν Τὸν ἀπογοητεύει;

– Μήπως ὁ Θεὸς περιμένει προκοπὴ ἀπὸ μᾶς; Ὄχι. Εἴμαστε ὅμως παιδιά Του καὶ μᾶς ἀγαπάει ὅλους τὸ ἴδιο. Εἶδα μιὰ φορὰ κάποιον πατέρα, ποὺ εἶχε κι ἕνα χαζούλικο παιδάκι ποὺ ἔτρεχαν οἱ μύξες του καὶ τὶς σκούπιζε μὲ τὰ μανίκια του, ἀλλὰ τὸ ἔσφιγγε καὶ αὐτὸ στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸ φιλοῦσε καὶ τὸ χάιδευε ὅπως καὶ τὰ ἄλλα. Ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς σὰν Καλὸς Πατέρας δὲν ἀγαπάει μόνον τὰ χαριτωμένα παιδιά Του, ἀλλὰ καὶ τὰ πνευματικὰ ἀδύνατα, γιὰ τὰ ὁποῖα μάλιστα πονάει καὶ ἐνδιαφέρεται περισσότερο.

Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ συλλάβη πόσο ἀγαπάει ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο! Ἡ ἀγάπη Του δὲν συγκρίνεται μὲ τίποτε! Δὲν ἔχει ὅρια! Εἶναι τόσο μεγάλη πού, κάτι ἐλάχιστο ἂν αἰσθανθῆ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ἀγάπη αὐτήν, ἡ πήλινη καρδιά του δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀντέξη· διαλύεται, γιατὶ εἶναι πηλός.

Ὁ Θεὸς πολλὲς φορὲς ἐπιτρέπει νὰ πέση ἄφθονη ἡ ἀγάπη Του στὰ πλάσματά Του καὶ τότε ἡ ψυχή μας θερμαίνεται καὶ βλέπουμε ὅτι εἶναι τόσο γλυκειὰ ἡ θεία ἀγάπη, τόσο μεγάλη, ποὺ δὲν τὴν ἀντέχουμε καὶ φθάνουμε στὸ σημεῖο νὰ ποῦμε: «Θεέ μου, φθάνει! Ἐλάττωσε λίγο τὴν ἀγάπη Σου, γιατὶ δὲν τὴν ἀντέχω». Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ Θεὸς θέλει νὰ μᾶς δείξη ὅτι ἀπὸ μέρους Του ὑπάρχει ὅλη ἡ διάθεση νὰ μᾶς δώση ἄφθονη τὴν ἀγάπη Του, ἀλλὰ δὲν τὸ κάνει, γιατὶ ἡ μπαταρία μας εἶναι μικρή. Χρειάζεται νὰ τὴν μεγαλώσουμε, ὥστε νὰ χωράη περισσότερη θεία ἀγάπη,

[1] Προκείμενον Ἑσπερινοῦ Τρίτης. Βλ. καὶ *Ψαλμ*. 22, 6.

γιατὶ τὸ θεῖο ρεῦμα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἔρχεται σ᾿ ἐμᾶς ἀνάλογα μὲ τὴν χωρητικότητά μας.

– Γέροντα, πῶς θὰ αὐξηθῆ αὐτὴ ἡ χωρητικότητα;

– Ὅσο θὰ καθαρίζεται ἡ καρδιά μας, τόσο θὰ αὐξάνεται ἡ χωρητικότητά της καὶ τόσο θὰ δεχώμαστε τὴν θεϊκὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι ἀπεριόριστη καὶ ἀχώρητη καὶ ἀνεξάντλητη.

Ἡ καλὴ μοιρασιὰ τῆς ἀγάπης

– Μπορεῖ, Γέροντα, ἡ ἀγάπη μου πρὸς ἕναν Ἅγιο νὰ ἐλαττώση τὴν ἀγάπη μου πρὸς τὸν Θεό;

– Ὄχι, γιατί, ὅταν κανεὶς ἔχη μεγάλη εὐλάβεια γιὰ ἕναν Ἅγιο καὶ τὸν ἀγαπᾶ πολύ, ἐκεῖ κρύβεται ἡ μεγάλη ἀγάπη καὶ εὐλάβεια πρὸς τὸν Τριαδικὸ Θεὸ καὶ πρὸς τὴν Παναγία.

Ὅποιος τιμάει τοὺς Ἁγίους, ἀναμφιβόλως τιμάει πολὺ περισσότερο τὴν Παναγία. Ὅπως, ἐπίσης, αὐτὸς ποὺ τιμάει πολὺ τὴν Παναγία, φυσικά, τιμάει περισσότερο τὴν Παναγία Τριάδα. Καὶ βλέπεις, ὅταν ἔχης ἐπαφὴ μὲ ἕναν Ἅγιο καὶ νιώθης μεγάλη εὐγνωμοσύνη πρὸς αὐτόν, θὰ μποροῦσες ἀκόμη καὶ νὰ θυσιασθῆς γι᾿ αὐτόν. Ἀλλά, ἂν θυσιαζόσουν γιὰ ἕναν Ἅγιο, πάλι γιὰ τὸν Θεὸ δὲν θὰ θυσιαζόσουν;

Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστό, πρὸς τὴν Παναγία, πρὸς τοὺς Ἁγίους εἶναι μεγάλη ὑπόθεση. Εἶναι μιὰ ἀγάπη ποὺ δὲν συγκρίνεται μὲ καμμιὰ ἄλλη ἀγάπη. Εἶναι σίγουρη· βρίσκεις ἀνταπόκριση.

– Γέροντα, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀγαπάη τὸν Θεὸ καὶ νὰ μὴν ἀγαπάη τοὺς ἀνθρώπους;

– Ὄχι, γιατί, ὅταν ἀγαπᾶς τὸν Θεό, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μὴν ἀγαπᾶς τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεὸ φέρνει τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον, διότι ὅποιος πλησιάζει στὸν Θεὸ εἶναι πλησίον ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὅπως καὶ οἱ Ἅγιοι. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἀγάπη μας πρὸς τὸν πλησίον κρύβεται ἡ μεγάλη ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεό.

Ὅταν δώση κανεὶς τὴν καρδιά του στὸν Θεό, ὅλα τὰ ἀγαπάει· ὄχι μόνον ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ δένδρα, ἀκόμη καὶ τὰ φίδια. Τότε προσκυνάει μὲ εὐλάβεια ὄχι μόνον τὸν Θεὸ καὶ τοὺς Ἁγίους ἀλλὰ καὶ τὶς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἀνθρώπους. Κι ὅλα τὰ δημιουργήματα, μεγάλα ἢ μικρά, πολύτιμα ἢ ἀσήμαντα πετραδάκια καὶ ξυλάκια, τὰ παίρνει μὲ εὐλάβεια καὶ τὰ ἀσπάζεται, σὰν εὐλογία ἀπὸ τὸν Δημιουργό του, ὅπως ἀσπάζεται κανεὶς ἕνα μικρὸ ἢ μεγάλο ἀντικείμενο ποὺ παίρνει εὐλογία ἀπὸ κάποιο σεβαστό του πρόσωπο.

Ἡ ἄνοδος στοὺς Οὐρανοὺς

– Γέροντα, πῶς φθάνει ὁ ἄνθρωπος στὸν Θεό;

– Δύο περιπτώσεις ὑπάρχουν γιὰ νὰ μπορέση νὰ ἀνεβῆ κανεὶς ἐκεῖ ψηλὰ στὸν Θεὸ καὶ νὰ Τὸν «κάμψη» νὰ κατεβῆ καὶ νὰ μένη μαζί του. Ἡ πρώτη περίπτωση εἶναι ἡ εἰλικρινὴς μετάνοια καὶ ἀφορᾶ τοὺς πολὺ ἁμαρτωλούς. Ὅταν συναισθάνωνται τὶς μεγάλες τους πτώσεις καὶ ταπεινώνωνται πολύ, ὁ Θεὸς γιὰ τὴν μεγάλη τους αὐτὴ

ταπείνωση τοὺς ἀγαπάει πολὺ καὶ τοὺς ὑψώνει μέχρι τοὺς Οὐρανούς. «Μεγάλη χαρὰ γίνεται στοὺς Οὐρανοὺς γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ μετανοεῖ»[2], λέει τὸ Εὐαγγέλιο. Τότε φυσικὰ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀγαποῦν τὸν Θεὸ πολύ, διότι πολὺ χρέος τοὺς χάρισε. Ἡ δεύτερη περίπτωση εἶναι ἡ ἑξῆς: Ὅταν ὁ ἄνθρωπος φυλαχθῆ καθαρὸς ἀπὸ θανάσιμες ἁμαρτίες, πρέπει νὰ εὐχαριστῆ τὸν Καλὸ Θεὸ ποὺ τὸν φύλαξε ἀπὸ μικρὸ παιδάκι καὶ δὲν λερώθηκε τὸ ἔνδυμα τῆς ψυχῆς του. Κι ἐσύ, ἂν δὲν σὲ ἐφύλαγε ἀπὸ μικρὴ ὁ Χριστὸς σὰν τὸ κλωσσοπούλι κάτω ἀπὸ τὰ φτερά Του, ἴσως νὰ ἦσουν σήμερα ἡ πιὸ ἁμαρτωλὴ τοῦ κόσμου. Γι᾽ αὐτὸ νὰ δοξολογῆς μέρα-νύχτα τὸν Καλὸ Θεὸ γιὰ τὴν μεγάλη Του αὐτὴ δωρεὰ καὶ νὰ ξεσπᾶς σὲ δάκρυα χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς Αὐτόν. Αὐτὰ τὰ δάκρυα ἔχουν τὴν ἴδια δύναμη – ἢ καὶ μεγαλύτερη – μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ τότε ὑψώνεται ὁ ἄνθρωπος στοὺς Οὐρανούς, φθάνει στὸν Θεὸ καὶ Τὸν δοξολογεῖ συνέχεια ὅπως οἱ Ἄγγελοι. Κι ἐνῶ ζῆ στὴν γῆ, εἶναι σὰν νὰ ζῆ στὸν Οὐρανό. Ὅλη ἡ ζωή του τότε εἶναι μία δοξολογία καὶ τὸν θάνατο τὸν περιμένει μὲ δοξολογία, γιατὶ σκέφτεται ὅτι θὰ πάη πιὰ κοντὰ στὸν Θεὸ μονίμως, ποὺ εἶναι ὁ προορισμός του. Τότε ξεσπάει στὴν πιὸ μεγάλη δοξολογία «*Δόξα σοι τῷ δείξαντι τὸ φῶς...*».

Νὰ δώσουμε τὴν ἀγάπη μας στὸν Χριστὸ

– Γέροντα, πῶς πρέπει νὰ ἐργασθῶ, γιὰ νὰ ἀγαπήσω τὸν Θεό;

– Γιὰ νὰ ἀγαπήσης τὸν Θεό, πρέπει νὰ ξεκινήσης ἀπὸ τὴν θυσία. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑπολογίζη τὸν ἑαυτό του καὶ θυσιάζεται, τότε τὰ πράγματα πᾶνε κανονικά: ἀγαπάει τὸν πλησίον του, ἀγαπάει τὸν Θεό. Ὅσοι λένε ὅτι ἀγαποῦν τὸν Θεό, ἀλλὰ δὲν κάνουν μιὰ θυσία γιὰ τὸν πλησίον τους, «*ἠγάπησαν τὸν Θεὸν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν καὶ τῇ γλώσσῃ αὐτῶν ἐψεύσαντο Αὐτῷ*»[3].

– Γέροντα, πῶς αὐξάνεται ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό;

– Νὰ ἔχετε τὸν νοῦ σας συνέχεια στὸν Θεό, νὰ σκέφτεσθε τὸν Θεό. Νὰ λέτε τὴν εὐχή, νὰ μιλᾶτε μὲ τὸν Θεό. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κάνη αὐτὴν τὴν ἐργασία, κατ᾽ ἀρχὰς νιώθει λίγο τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἀργότερα, ὅσο προχωράει, τὴν νιώθει ὅλο καὶ πιὸ πολύ. Ὁ νοῦς του βρίσκεται μόνιμα πλέον στὸν Θεό, καὶ δὲν τὸν συγκινεῖ τίποτε τὸ γήινο καὶ μάταιο. Στὴν καρδιά του φουντώνει ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, γεμίζει καὶ δὲν θέλει πιὰ νὰ σκέφτεται τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό. Ἀδιαφορεῖ γιὰ ὅλα τὰ τοῦ κόσμου καὶ σκέφτεται συνέχεια τὸν Οὐράνιο Πατέρα. Βλέπεις, ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ ἐφευρέσεις, ἀπορροφοῦνται ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Ποῦ εἶναι ὅμως ἡ δική μας ἀπορρόφηση ἀπὸ τὸν Χριστό;

– Τί μᾶς λείπει, Γέροντα, καὶ δὲν ἀναζητοῦμε μὲ τέτοιο ζῆλο τὸν Χριστό;

– Τίποτε δὲν μᾶς λείπει. Μυαλὸ ἔχουμε, ἡλικία ἔχουμε. Ὁ ἑαυτός μας εἶναι τὸ ἐμπόδιο.

Ἂν δὲν πετάξουμε τὸν ἑαυτό μας, πῶς θὰ μπῆ μέσα μας ὁ Χριστός; Ἂν πετάξουμε τὸν ἑαυτό μας καὶ φύγη ὁ κακὸς ἐνοικιαστής, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, θὰ κατοικήση στὸ κενὸ τῆς καρδιᾶς ὁ καινὸς ἄνθρωπος τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ θὰ γεμίση ὁ ναός μας, ὅλη ἡ ὕπαρξή μας, ἀπὸ ἀγάπη, γιατὶ θὰ φιλοξενῆται μέσα μας ἡ

---

[2] Βλ. *Λουκ*. 15, 7.

[3] Βλ. *Ψαλμ*. 77, 36.

Ἀγάπη, ὁ Χριστός. Τότε πιὰ ἡ καρδιὰ γίνεται καμπάνα καὶ χτυπάει συνέχεια χαρμόσυνα καὶ τόσο δυνατά, ποὺ κοντεύουν νὰ σπάσουν οἱ τσατμάδες – τὰ κόκκαλα τῶν πλευρῶν –, οἱ ὁποῖοι εἶναι σουβαντισμένοι μὲ πηλό, ποὺ ἔγινε σάρκα μὲ τὴν διαταγὴ τοῦ Θεοῦ. Κι ἂν βρεθῆς στὴν ἔρημο καὶ δὲν ὑπάρχη ναός, τότε ναὸς εἶναι τὸ σῶμα σου καὶ καμπάνα ἡ καρδιά σου.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δώση τὴν καρδιά του στὸν Θεό, τότε καὶ τὰ μυαλὰ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ καρδιά του σκιρτάει συνέχεια· νιώθει τὸ κεφάλι του ἐλαφρὸ καὶ τὸ σῶμα του σὰν πούπουλο. Καὶ ὅταν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι περισσότερη ἀπὸ τὴν χωρητικότητα τῆς καρδιᾶς, τὸ χτύπημα τῆς καρδιᾶς ἀκούγεται καὶ στοὺς γύρω του, γιατὶ σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση συμμετέχει καὶ τὸ σῶμα.

Μιὰ καρδιὰ τόσο μικρὴ καὶ μπορεῖ νὰ ἀγαπάη τόσο πολύ! Κι ἂν εἶναι τόση ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸν Θεό, σκεφθῆτε τί εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ! Ἐννοῶ σὲ ποσότητα, γιατὶ σὲ ποιότητα εἶναι ἴδια ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν δική μας, ὅταν καὶ ἡ δική μας εἶναι πνευματική.

Τί μεγάλο κακὸ κάνουμε οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι νὰ μὴ θέλουμε νὰ δώσουμε τὴν ἀγάπη μας στὸν Χριστό, ἀλλὰ νὰ τὴν χαραμίζουμε σὲ γήινα, φθηνὰ καὶ μάταια πράγματα! Μιὰ ζωὴ ἀκόμη καὶ χιλίων ἐτῶν, καὶ χίλιες καρδιὲς νὰ ἔχη κανείς, δὲν φθάνουν γιὰ νὰ τὶς δώση στὸν Χριστὸ γιὰ τὴν μεγάλη ἀγάπη ποὺ μᾶς ἔδειξε καὶ ποὺ μᾶς δείχνει καὶ στὴν συνέχεια: μᾶς συγχωρεῖ, μᾶς ἀνέχεται καὶ καθαρίζει τὶς βρώμικες ψυχές μας μὲ τὸ θεϊκό Του αἷμα.

Ἡ φλόγα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ

– Γέροντα, γιατί δὲν ἀγαπῶ τὸν Θεὸ ὅπως ἕναν ἄνθρωπο ποὺ ἀγαπῶ πολὺ καὶ θέλω νὰ εἶμαι κοντά του;

– Αὐτὸ ἔρχεται σιγὰ-σιγὰ μετὰ ἀπὸ ἀγώνα· ἀλλιῶς θὰ ἔπιαναν φωτιὰ οἱ ἄνθρωποι καὶ θὰ καίγονταν ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ θὰ εἶχε γύρω τους κρύο, θὰ νόμιζαν ὅτι φλογίζονται καὶ πολλοὶ θὰ ἔπαιρναν τὰ βουνά. Ἕνας στρατιώτης, ἐν καιρῷ πολέμου, ἄφησε τὴν μονάδα του καὶ ἔφυγε στὸ βουνό. Εἶχε ἀνάψει τέτοια φλόγα στὴν καρδιά του ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ συγκρατηθῆ· ἤθελε νὰ πάη νὰ προσευχηθῆ. Δὲν ὑπολόγισε τίποτε. Πῆγε, βρῆκε μιὰ σπηλιά, μπῆκε μέσα καὶ προσευχόταν! Ὅταν οἱ ἄλλοι στρατιῶτες βγῆκαν στὶς ἐπιχειρήσεις, τὸν βρῆκαν καὶ τὸν ἔπιασαν. «Ἀνυπότακτος», εἶπαν. Τὸν κάλεσε μετὰ ὁ διοικητὴς σὲ ἀνάκριση. «Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔκανες;», τοῦ λέει. «Καίγομαν, κύριε διοικητά, καίγομαν γιὰ τὸν Χριστό. Ξέρεις τί θὰ πῆ καίγομαν;». «Καλά, ἐγὼ δὲν καίγομαι;», τοῦ λέει ὁ διοικητής. «Ἐγὼ καίγομαι, κύριε διοικητά, καταλαβαίνετε;», ἐπανέλαβε ἐκεῖνος, σὰν νὰ ἔλεγε: «Ἂν καίγεσαι, φύγε κι ἐσύ»! Τὸν βοήθησε ὅμως ὁ Θεὸς καὶ γλύτωσε τὸ στρατοδικεῖο. Ἐδῶ, ἐν καιρῷ εἰρήνης ἂν φύγη ἕνας στρατιώτης ἀπὸ τὴν θέση του, ἔχει στρατοδικεῖο, πόσο μᾶλλον ἐν καιρῷ πολέμου[4]!

---

[4] Ὁ Γέροντας, ὁ ὁποῖος ὡς γνωστὸν ἦταν κατὰ πάντα νομοταγής, χρησιμοποιεῖ αὐτὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνυπότακτου στρατιώτη, γιὰ νὰ μᾶς βοηθήση νὰ καταλάβουμε ὅτι, ἂν φουντώση ἡ φλόγα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, τότε «*καὶ τὰ μυαλὰ τοῦ ἀνθρώπου*

– Γέροντα, ὅταν βρίσκεται κανεὶς σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση, ὑπάρχει θέρμη σὲ ὅλο τὸ σῶμα;

– Ναί, ἀλλὰ περισσότερο στὴν περιοχὴ τοῦ στήθους. Ὅταν ἀνάψη ἡ πνευματικὴ ἀγάπη, φλογίζεται ὅλο τὸ στῆθος. Ὅλο τὸ στῆθος γίνεται μιὰ φλόγα. Καίγεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν μεγάλη γλυκειὰ φλόγα τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, πετάει, ἀγαπάει μὲ ἀγάπη πραγματική, μητρική.

Αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ φλόγα, τὴν ὁποία ἀνάβει ὁ Ἴδιος ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ἀγάπη Του, θερμαίνει τὸ σῶμα πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν αἰσθητὴ φωτιὰ καὶ ἔχει τὴν δύναμη νὰ καίη καὶ κάθε σκουπίδι, κάθε κακὸ λογισμὸ ποὺ πετάει τὸ ταγκαλάκι, καθὼς καὶ κάθε κακὴ ἐπιθυμία καὶ κάθε ἄσχημη εἰκόνα. Τότε ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται καὶ τὶς θεῖες ἡδονὲς ποὺ δὲν συγκρίνονται μὲ καμμιὰ ἄλλη ἡδονή!

Ἄχ, αὐτὴ ἡ φλόγα δὲν μπῆκε ἀκόμη μέσα σας! Ἂν ἀνάψη καὶ φουντώση στὴν καρδιά σας, δὲν θὰ σᾶς συγκινοῦν καθόλου πιὰ τὰ μάταια πράγματα. Εὔχομαι νὰ κάψη ὁ Θεὸς μὲ τὴν ἀγάπη Του τὶς καρδιές σας!

Ὁ θεῖος ἔρως

– Γέροντα, ὁ θεῖος ἔρως εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν Θεό;

– Ὁ θεῖος ἔρως εἶναι κάτι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν Θεό· εἶναι τρέλλα. Ἀγάπη-ἔρως-τρέλλα, ὅπως φθόνος-μίσος-φόνος. Ἡ ἀκριβὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, μὲ τὶς θυσίες της, γλυκοβράζει τὴν καρδιά, καὶ σὰν τὸν ἀτμὸ πετιέται ὁ θεῖος ἔρως, ὁ ὁποῖος δὲν μπορεῖ νὰ συγκρατηθῆ, καὶ ἑνώνεται μὲ τὸν Θεό.

Ὁ θεῖος ἔρως λυγίζει τὰ σκληρὰ κόκκαλα καὶ γίνονται τόσο μαλακά, ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ ὄρθιος, πέφτει κάτω! Γίνεται σὰν τὴν λαμπάδα ποὺ βρίσκεται σὲ θερμὸ χῶρο καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ ὄρθια· πότε λυγίζει ἀπὸ ἐδῶ, πότε λυγίζει ἀπὸ ἐκεῖ. Τὴν σιάζεις, ἀλλὰ πάλι λυγίζει, πάλι πέφτει, γιατὶ εἶναι θερμὸς ὁ χῶρος, πολὺ θερμός... Ὅταν κανεὶς βρίσκεται σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση καὶ πρέπη νὰ πάη κάπου ἢ νὰ κάνη κάποια δουλειά, δὲν μπορεῖ· παλεύει, προσπαθεῖ νὰ βγῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κατάσταση...

– Γέροντα, ὅταν βρίσκεται κανεὶς στὴν κατάσταση τοῦ θείου ἔρωτος, ἂν πονάη, τὸ αἰσθάνεται;

– Ὁ πόνος, ἂν εἶναι πολὺ δυνατός, μετριάζεται καὶ γίνεται ὑποφερτός· ἂν εἶναι λίγος, χάνεται. Βλέπεις, ὅσοι εἶναι ἐρωτευμένοι, συνεπαίρνονται τελείως, οὔτε ὕπνος τοὺς πιάνει. Μοῦ ἔλεγε ἕνας μοναχός: «Γέροντα, ὁ ἀδελφός μου ἔχει ἐρωτευθῆ μιὰ γύφτισσα, καὶ οὔτε νὰ κοιμηθῆ μπορεῖ. Συνέχεια "Παρασκευούλα μου, Παρασκευούλα μου" λέει. Μάγια τοῦ ἔχουν κάνει; δὲν ξέρω! Ἐγὼ τόσα χρόνια καλόγερος, δὲν ἀγαπῶ τὴν Παναγία οὔτε ὅσο ἀγαπάει ὁ ἀδελφός μου αὐτὴν τὴν γύφτισσα! Καθόλου νὰ μὴ σκιρτάη ἡ καρδιά μου!».

Δυστυχῶς ὑπάρχουν πνευματικοὶ ἄνθρωποι ποὺ σκανδαλίζονται μὲ τὴν λέξη «θεῖος ἔρως». Δὲν ἔχουν καταλάβει τί θὰ πῆ «θεῖος ἔρως» καὶ θέλουν νὰ βγάλουν τὴν λέξη αὐτὴ ἀπὸ τὰ Μηναῖα καὶ ἀπὸ τὴν Παρακλητική, γιατὶ λένε ὅτι σκανδαλίζει. Ποῦ φθάσαμε! Ἀντίθετα, οἱ κοσμικοὶ ποὺ ἔχουν ζήσει τὸν κοσμικὸ ἔρωτα, ἂν τοὺς μιλήσης

εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ» καὶ φθάνει νὰ κάνη πράγματα ποὺ δύσκολα μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ καταλάβη καὶ νὰ τὰ δικαιολογήση.

γιὰ θεῖο ἔρωτα, ἀμέσως λένε: «Κάτι ἀνώτερο θὰ εἶναι αὐτό». Πόσα παιδιὰ ποὺ γνώρισαν τὸν κοσμικὸ ἔρωτα τὰ φέρνω ἀμέσως σὲ λογαριασμό, ὅταν τοὺς μιλῶ γιὰ τὸν θεῖο ἔρωτα! «Ἐσεῖς πέσατε κάτω καμμιὰ φορὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποὺ νιώσατε; τὰ ρωτάω. Νιώσατε ποτὲ ἐσεῖς ἔτσι ποὺ νὰ μὴν μπορῆτε νὰ κουνηθῆτε, νὰ μὴν μπορῆτε νὰ κάνετε τίποτε;». Ἀμέσως καταλαβαίνουν ὅτι αὐτὸ εἶναι κάτι ἀνώτερο καὶ συνεννοούμαστε. «Ἂν ἐμεῖς, λένε, ἀπὸ αὐτὸ τὸ κοσμικὸ κάτι νιώθουμε, φαντάσου τί θὰ εἶναι ἐκεῖνο τὸ οὐράνιο!».

Ἡ θεία τρέλλα

– Πῶς μπορεῖς νὰ παλαβώσῃς, Γέροντα, ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ;

– Νὰ συναναστρέφεσαι μὲ ...παλαβούς, γιὰ νὰ σοῦ μεταδώσουν τὴν τρέλλα τους τὴν πνευματική! Θὰ εὔχωμαι νὰ σὲ δῶ ...θεότρελλη! Ἀμήν.

Ἔχω κι ἐγὼ μιὰ μικρὴ πεῖρα ἀπὸ τὴν πνευματικὴ τρέλλα, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸν θεῖο ἔρωτα. Φθάνει τότε ὁ ἄνθρωπος στὴν θεία ἀφηρημάδα καὶ δὲν θέλει νὰ σκέφτεται τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό, τὰ θεῖα, τὰ πνευματικά, τὰ οὐράνια. Ἐρωτευμένος πιὰ θεϊκά, καίγεται ἐσωτερικά, γλυκά, καὶ ξεσπάει ἐξωτερικά, παλαβά, μέσα στὸν θεῖο χῶρο τῆς σεμνότητος, δοξολογώντας σὰν Ἄγγελος μέρα-νύχτα τὸν Θεὸ καὶ Πλάστη του.

– Εἶναι ἔκστασις αὐτό, Γέροντα;

– Ναί, εἶναι ἐκτὸς ἑαυτοῦ τότε ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια. Αὐτὸ εἶναι... «*ἔκστηθι φρίττων οὐρανέ*»[5]!

Ἡ θεία τρέλλα βγάζει τὸν ἄνθρωπο ἔξω ἀπὸ τὴν ἕλξη τῆς γῆς· τὸν ἀνεβάζει στὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ, καὶ νιώθει πιὰ ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του σὰν τὸ σκυλάκι στὰ πόδια τοῦ ἀφεντικοῦ του καὶ τοῦ γλείφει τὰ πόδια μὲ χαρὰ καὶ εὐλάβεια.

Ἡ θεία μέθη

– Γέροντα, φοβᾶμαι μήπως δὲν σωθῶ.

– Μὴ φοβᾶσαι· μαζὶ θὰ πᾶμε ἐπάνω. Μόνο νὰ πῆς στὴν Γερόντισσα νὰ μᾶς δώσῃ δύο μεγάλα μπουκάλια γιὰ τὸν δρόμο – πρόσεξε νὰ εἶναι πλαστικά, ὄχι γυάλινα, γιὰ νὰ μὴ σπάσουν στὸ ταξίδι!... Θὰ τὰ γεμίσουμε νερὸ καί, μέχρι νὰ ἀνεβοῦμε στὸν Οὐρανό, ἀπὸ τὴν κούραση θὰ τὸ πιοῦμε! Μόνον τρία δάκτυλα θὰ ἀφήσουμε καὶ θὰ παρακαλέσουμε τὸν Χριστὸ νὰ τὸ εὐλογήσῃ, νὰ τὸ κάνῃ κρασὶ καὶ μετὰ θὰ τὸ πιοῦμε καὶ θὰ μεθύσουμε πνευματικὰ κοντὰ στὸν Χριστό.

– Γέροντα, ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ νερό;

– Εἶναι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς ἀδελφούς.

– Καὶ ἡ μέθη;

– Εἶναι ἡ μέθη ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Αὐτοὶ ποὺ μεθοῦν ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἀγάλλονται συνέχεια ἀπὸ τὴν στοργὴ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Πατέρα τους.

Ἂν μεθύσῃ ὁ ἄνθρωπος πνευματικὰ μὲ τὸ οὐράνιο κρασί, ἡ ζωή του ἐδῶ στὴν γῆ γίνεται μαρτυρική, μὲ τὴν καλὴ ὅμως ἔννοια. Ἀχρηστεύεται γιὰ τὸν κόσμο,

---

[5] Ἀπὸ τὸν είρμὸ τῆς η΄ ᾠδῆς τοῦ κανόνος τοῦ Μεγάλου Σαββάτου.

ἀδιαφορεῖ γιὰ καθετὶ γήινο καὶ ὅλα τὰ «θεωρεῖ σκύβαλα»[6]. Βλέπεις, ὅσοι πίνουν πολὺ καὶ μεθοῦν, μετὰ δὲν νοιάζονται γιὰ τίποτε. «Μπαρμπα-Θανάση, τὸ καλύβι σου καίγεται», φώναζαν σὲ κάποιο γεροντάκι ποὺ τὸ καλύβι του εἶχε πάρει φωτιά. «Ἄσ᾽ το νὰ καῆ», ἔλεγε αὐτός, γιατὶ εἶχε πιεῖ καὶ ἦταν μεθυσμένος!...

Ἡ ἄλλη μέθη, ἡ οὐράνια, εἶναι καλή, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς συνέχεια ἐκεῖ, στὸ ἀτέλειωτο βαρέλι, τὸ οὐράνιο. Εὔχομαι νὰ βρῆτε τὴν παραδεισένια θεία κάνουλα καὶ νὰ πίνετε καὶ νὰ μεθᾶτε συνέχεια ἀπὸ τὸ παραδεισένιο κρασί. Ἀμήν!

---

[6] Βλ. *Φιλιπ.* 3, 8.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον

Ἀγάπη καὶ ταπείνωση, οἱ δυὸ ἀδελφωμένες ἀρετὲς

– Γέροντα, πῶς θὰ σωθῶ μὲ τόσα πάθη ποὺ ἔχω;

– Μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ταπείνωση. Μόλις αὐξηθοῦν αὐτὲς οἱ δύο ἀρετές, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ κακία θὰ μείνουν ἀτροφικὲς καὶ τὰ πάθη θὰ ἀρχίσουν νὰ ψυχορραγοῦν. Ἔτσι ὅλα τὰ πάθη σιγὰ-σιγὰ θὰ ἀφανισθοῦν καὶ ὅλες οἱ ἄλλες ἀρετὲς θὰ ἔρθουν μόνες τους. Γι᾽ αὐτὸ στρέψε ὅλες τὶς δυνάμεις σου στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ταπείνωση.

Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη εἶναι ἀγκαλιασμένη μὲ τὴν ταπείνωση σὰν δύο ἀδέλφια δίδυμα, πολὺ ἀγαπημένα. Ἡ ἀγάπη δὲν χωρίζει ἀπὸ τὴν ταπείνωση. Μέσα στὴν ἀγάπη βρίσκεις τὴν ταπείνωση καὶ μέσα στὴν ταπείνωση βρίσκεις τὴν ἀγάπη.

Γιὰ μένα ὅλη ἡ βάση στὴν πνευματικὴ ζωὴ εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ταπείνωση. Ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη, κατοικεῖ ὁ Χριστός, ἡ Ἀγάπη, καί, ὅπου ὑπάρχει ταπείνωση, τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ τὴν πιάνει τὸ ἐνοικιοστάσιο[1]. Τότε παντοῦ βασιλεύει ὁ Θεὸς καὶ ἡ γῆ μεταβάλλεται σὲ Παράδεισο. Ἐνῶ, ὅπου λείπει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ταπείνωση, ἐκεῖ κατοικεῖ τὸ ταγκαλάκι, ὁ ἐχθρός, καὶ ζοῦν ἀπὸ ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι μαζί του τὴν κόλαση καὶ συνέχεια χειροτερεύουν τὴν θέση τους στὴν ἄλλη ζωή.

Ὁ εὐκολώτερος δρόμος γιὰ νὰ σωθοῦμε εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ταπείνωση· γι᾽ αὐτὰ θὰ κριθοῦμε. Αὐτὲς οἱ δύο ἀρετὲς συγκινοῦν καὶ κάμπτουν τὸν Θεὸ καὶ ἀνεβάζουν τὸ πλάσμα Του στὸν Οὐρανό. Ἀπὸ τὰ διακριτικὰ αὐτὰ – τὴν ταπείνωση καὶ τὴν ἀγάπη – ξεχωρίζουν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ, τὰ παίρνουν μὲ ἀγάπη, τὰ περνοῦν ἄφοβα ἀπὸ τὰ ἐναέρια τελώνια[2] καὶ τὰ ἀνεβάζουν στὸν φιλόστοργο Πατέρα Θεό.

Ἡ ἀκριβὴ ἀληθινὴ ἀγάπη

Κατ᾽ ἐμὲ ἡ ἀγάπη εἶναι τριῶν εἰδῶν: ἡ σαρκικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι γεμάτη πνευματικὰ μικρόβια, ἡ κοσμικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι φαινομενική, τυπική, ὑποκριτική, δίχως βάθος, καὶ ἡ πνευματικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία εἶναι ἡ ἀληθινή, ἡ ἁγνή, ἡ ἀκριβὴ ἀγάπη. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη εἶναι ἀθάνατη· μένει «*εἰς αἰῶνας αἰώνων*».

– Πῶς θὰ καταλάβω, Γέροντα, ἂν ἔχω ἀληθινὴ ἀγάπη;

– Γιὰ νὰ τὸ καταλάβης, νὰ ἐξετάσης ἂν ἀγαπᾶς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἐξίσου κι ἂν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς θεωρεῖς καλύτερους ἀπὸ σένα.

– Γέροντα, ἔχει ψυχρανθῆ ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὸν πλησίον.

– Σπεῖρε τὴν λίγη ἀγάπη ποὺ σοῦ ἔμεινε, γιὰ νὰ φυτρώση ἀγάπη, νὰ μεγαλώση, νὰ καρπίση καὶ νὰ θερίσης ἀγάπη. Μετὰ θὰ σπείρης τὴν περισσότερη ἀγάπη ποὺ θὰ θερίσης, καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ γεμίση τὸ ἀμπάρι σου καὶ δὲν θὰ ἔχης ποῦ

---

[1] Ἐνοικιοστάσιο: Νομικὴ διάταξη σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία οἱ ἐνοικιαστὲς στέγης δικαιοῦνται παράταση τῆς μισθώσεως.

[2] Βλ. Γρηγορίου μοναχοῦ, μαθητοῦ Ἁγ. Βασιλείου τοῦ Νέου, «*Ὁ τελωνισμὸς τῶν ψυχῶν κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου: Τὰ εἴκοσι τρία βασικὰ τελώνια*», Ἱ. Ἡσυχ. Ἁγ. Ἀθανασίου καὶ Ἁγ. Νεομαρτύρων Ἀκυλίνης, Κυράννης καὶ Ἀργυρῆς, Γαλήνη Ὄσσης Λαγκαδᾶ.

νὰ τὴν βάλης, γιατί, ὅσο σπέρνεις ἀγάπη, τόσο πιὸ πολὺ αὐξάνει. Ἂς ποῦμε, ἕνας γεωργὸς ἔχει ἕνα σακκουλάκι σπόρο καὶ τὸν σπέρνει. Μετὰ μαζεύει τὸν καρπὸ καὶ γεμίζει μία μεγάλη σακκούλα. Ἂν σπείρη ὕστερα τὸν καρπὸ ποὺ ἔχει στὴν σακκούλα, θὰ γεμίση ἕνα σακκί. Καὶ ὅταν μαζέψη πολὺ σπόρο καὶ τὸν σπείρη, θὰ γεμίση ἕνα ἀμπάρι. Ἐνῶ, ἂν κρατήση τὸν σπόρο στὸ σακκουλάκι καὶ δὲν τὸν σπείρη, ὁ σπόρος θὰ σκουληκιάση. Πρέπει νὰ πετάξη τὸν σπόρο στὴν γῆ, γιὰ νὰ φυτρώση, νὰ μεγαλώση καὶ νὰ κάνη καρπό.

Ἔτσι, θέλω νὰ πῶ, γίνεται καὶ μὲ τὴν ἀγάπη. Γιὰ νὰ αὐξηθῆ ἡ ἀγάπη, πρέπει νὰ τὴν δώσης. Ὅποιος ὅμως δὲν δίνει ἔστω καὶ τὴν λίγη ἀγάπη ποὺ ἔχει, εἶναι σὰν νὰ ἔχη ἕνα ἁπλόχερο[3] σπόρο, ἀλλὰ τὸν κρατάει καὶ δὲν τὸν σπέρνει. Αὐτὸς εἶναι ὁ πονηρὸς δοῦλος ποὺ ἔκρυψε τὸ τάλαντο[4].

Ἀνάλογα μὲ τὴν ἀγάπη ποὺ θὰ προσφέρης, θὰ ἔχης νὰ λάβης. Ἂν δὲν δώσης ἀγάπη, δὲν θὰ λάβης ἀγάπη. Βλέπεις, ἡ μάνα δίνει συνέχεια στὰ παιδιά της, ἀλλὰ καὶ συνέχεια παίρνει ἀπὸ τὰ παιδιά της, καὶ συνέχεια αὐξάνει ἡ ἀγάπη της. Ὅταν ὅμως ζητᾶμε τὴν ἀγάπη τῶν ἄλλων ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ θέλουμε ὅλοι νὰ μᾶς δίνουν καί, ὅταν κάνουμε κάποιο καλό, σκεφτώμαστε τὴν ἀνταπόδοση, δὲν ἔχουμε ἀκριβὴ ἀλλὰ φθηνὴ ἀγάπη. Τότε ἀποξενωνόμαστε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ δὲν λαμβάνουμε ἀγάπη οὔτε ἀπὸ τὸν Θεὸ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Ὅσοι ἔχουν κοσμικὴ ἀγάπη μαλώνουν ποιός νὰ ἁρπάξη περισσότερη ἀγάπη γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ὅσοι ὅμως ἔχουν τὴν πνευματική, τὴν ἀκριβή, ἀγάπη, μαλώνουν ποιός νὰ δώση περισσότερη ἀγάπη στὸν ἄλλον. Ἀγαποῦν, χωρὶς νὰ σκέφτωνται ἂν τοὺς ἀγαποῦν ἢ δὲν τοὺς ἀγαποῦν οἱ ἄλλοι, οὔτε ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ἄλλους νὰ τοὺς ἀγαποῦν. Θέλουν ὅλο νὰ δίνουν καὶ νὰ δίνωνται, χωρὶς νὰ θέλουν νὰ τοὺς δίνουν καὶ νὰ τοὺς δίνωνται. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἀγαπιοῦνται ἀπ᾽ ὅλους, ἀλλὰ πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸν Θεό, μὲ τὸν Ὁποῖο καὶ συγγενεύουν.

Ἀγάπη χωρὶς ἀντιπαροχή! Νὰ μὴν κάνουμε καλωσύνες, γιὰ νὰ πάρουμε εὐλογίες. Νὰ καλλιεργήσουμε τὴν ἀρχοντική, τὴν ἀκριβὴ ἀγάπη, τὴν ὁποία ἔχει ὁ Θεός, καὶ ὄχι τὴν φθηνὴ κοσμικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία ἔχει κάθε ἀνθρώπινη ἀδυναμία.

– Γέροντα, δυσκολεύομαι νὰ δώσω τὴν ἀγάπη μου ἐκεῖ ποὺ δὲν θὰ τὴν ἐκτιμήσουν.

– Δὲν ἔχεις πραγματικὴ ἀγάπη, γι᾽ αὐτὸ δυσκολεύεσαι. Ὅποιος ἔχει πραγματικὴ ἀγάπη, δὲν τὸν ἀπασχολεῖ ἂν ἐκτιμήσουν τὴν ἀγάπη του ἢ ὄχι. Τὴν θυσία ποὺ κάνει γιὰ τὸν πλησίον του, ἐπειδὴ τὴν κάνει ἀπὸ καθαρὴ ἀγάπη, οὔτε κἂν τὴν θυμᾶται.

– Πῶς μπορῶ, Γέροντα, νὰ ξεχνῶ τὸ καλὸ ποὺ κάνω;

– Ρίξ᾽ το στὸ γιαλό... Ἔτσι θὰ τὸ ξεχνᾶς. Ἀλλὰ καὶ τὸ κακὸ ποὺ σοῦ κάνουν, κι αὐτὸ νὰ τὸ ξεχνᾶς. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ συγκεντρώσης ἕναν πλοῦτο πνευματικό, χωρὶς κἂν νὰ τὸ ἀντιληφθῆς.

Νὰ βγάζουμε τὸν ἑαυτό μας ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας

– Γέροντα, ποιό εἶναι τὸ μέτρο τῆς ἀγάπης;

---

[3] Ἁπλόχερο: Ὅσο χωράει μία χούφτα.

[4] Βλ. *Ματθ.* 25, 25.

– Τὸ «*ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς*»[5]. Μὲ αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἐννοεῖ ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ θυσιαζώμαστε γιὰ τοὺς ἄλλους, ὅπως Ἐκεῖνος θυσιάσθηκε γιὰ μᾶς.

– Μπορεῖ, Γέροντα, μέσα στὴν θυσία νὰ ὑπάρχη θέλημα;

– Ναί, μπορεῖ. Θυμᾶμαι – λαϊκὸς ἤμουν ἀκόμη –, κάποιος Κονιτσιώτης ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀνάσταση ἔλεγε εἰς ἐπήκοον πάντων: «Θὰ πάω πάνω στὸ μοναστήρι, στὴν Παναγία, νὰ ἀνάψω τὰ καντήλια». Μὲ τὸν τρόπο ὅμως ποὺ τὸ ἔλεγε, ἔβλεπες ὅτι εἶχε ὑπερηφάνεια, θέλημα... Πήγαινε λοιπὸν τὴν νύχτα πάνω στὸ μοναστήρι, γιὰ νὰ ἀνάψη τὰ καντήλια, δυὸ ὧρες δρόμο νὰ πάη καὶ δυὸ νὰ γυρίση. Καὶ τί δρόμο; κακόδρομο! Καὶ στὸ ἐκκλησάκι ἦταν ὅλα ἐγκαταλελειμμένα, πεταμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ· ποῦ νὰ βρῆ καντηλήθρα καὶ φιτίλι! Καὶ τελικά, ἔκανε ὅλον αὐτὸν τὸν κόπο καὶ ὅλα πήγαιναν χαμένα. Ἂν τοῦ ἔλεγε κανείς: «τώρα ποὺ θὰ πᾶς στὸ σπίτι, ἄναψε τὸ καντήλι», μπορεῖ καὶ νὰ μὴν τὸ ἄναβε! Ἂν ἤθελε πραγματικὰ νὰ κάνη θυσία, ἔπρεπε νὰ πάη ἁπλά, ἀθόρυβα, στὸ μοναστήρι καὶ νὰ ἀνάψη τὰ καντήλια.

– Δηλαδή, Γέροντα, μπορεῖ κάποιος νὰ κάνη μιὰ θυσία ἀπὸ ὑπερηφάνεια;

– Πῶς δὲν μπορεῖ; Μπορεῖ νὰ θυσιάση, ὅπως λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀκόμη καὶ τὴν ζωή του, καὶ ἀγάπη νὰ μὴν ἔχη[6].

– Ἔχει ἀξία αὐτὴ ἡ θυσία;

– Δὲν θυμᾶσαι τί λέει πάλι ὁ Ἀπόστολος Παῦλος; «*Ἀγάπην δὲ μὴ ἔχων, οὐδέν εἰμι*»[7]. Ἡ θυσία, γιὰ νὰ εἶναι κατὰ Θεόν, πρέπει νὰ μὴν ἔχη ἀνθρώπινα στοιχεῖα, ἰδιοτέλεια, ὑπερηφάνεια κ.λπ. Ὅταν θυσιάζεται κανεὶς ταπεινά, τότε ἔχει ἀγάπη καὶ τότε συγκινεῖ τὸν Θεό. Ὅταν μιλάω γιὰ ἀγάπη, μιλάω γιὰ τὴν ἀληθινή, τὴν γνήσια ἀγάπη ποὺ ἔχει ἀρχοντιά. Γιατὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναπαύεται μὲ τὸν λογισμό του ὅτι ἔχει ἀγάπη, ἐπειδὴ τὰ δίνει ὅλα, καὶ ὅμως ἀγάπη νὰ μὴν ἔχη, ἐπειδὴ μέσα στὴν ἀγάπη του αὐτὴ ἔχει τὸν ἑαυτό του, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀποβλέπει σὲ ἀτομικό του συμφέρον.

Γιὰ νὰ εἶναι γνήσια ἡ ἀγάπη μας, πρέπει νὰ τὴν ἐξαγνίσουμε, νὰ βγάλουμε τὸν ἑαυτό μας ἀπὸ τὴν ἀγάπη μας. Καὶ ὅταν ὅλοι βγάζουν τὸν ἑαυτό τους ἀπὸ τὴν ἀγάπη τους, τότε ὁ ἕνας εἶναι μέσα στὸν ἄλλον καὶ ὅλοι εἶναι ἕνα καὶ εἶναι πιὰ ἑνωμένοι ἀπὸ τὴν μία ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Καὶ μέσα στὸν Χριστὸ εἶναι ὅλα τὰ προβλήματα λυμένα, διότι ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ μας διαλύει ὅλα τὰ προβλήματα.

Ἀγάπη μητρικὴ γιὰ ὅλους

– Γέροντα, πῶς μπορεῖ νὰ βάλη κανεὶς ὅλον τὸν κόσμο μέσα στὴν καρδιά του;

– Πῶς μπορεῖ νὰ ἀγκαλιάση ὅλον τὸν κόσμο, ὅταν τὰ χέρια του εἶναι μικρά;... Γιὰ νὰ βάλη κανεὶς ὅλον τὸν κόσμο στὴν καρδιά του, πρέπει νὰ πλατύνη τὴν καρδιά του.

– Πῶς θὰ γίνη αὐτό, Γέροντα;

– Μὲ τὴν ἀγάπη. Ἀλλὰ κι αὐτὸ δὲν φθάνει. Χρειάζεται μητρικὴ ἀγάπη. Ἡ μάνα ἀγαπάει τὰ παιδιά της περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτό της. Αὐτὴν τὴν ἀγάπη ἂν ἀποκτήση κανείς, ἀγαπάει ὄχι μόνον ὅσους τὸν ἀγαποῦν ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ τὸν

---

[5] Βλ. *Ἰω.* 13, 34 καὶ 15, 12.

[6] Βλ. *Α΄ Κορ.* 13, 3.

[7] Βλ. *Α΄ Κορ.* 13, 2.

βλάπτουν, γιατί, ὅπως ἡ μάνα ὅλα τὰ δικαιολογεῖ, ἔτσι καὶ αὐτὸς πάντα βρίσκει ἐλαφρυντικὰ γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ ρίχνει τὸ βάρος στὸν ἑαυτό του. Ἀκόμη καὶ νὰ τὸν κλέψουν, νιώθει τύψεις, ἂν πιάσουν τὸν κλέφτη καὶ τὸν βάλουν στὴν φυλακή. «Ἐξαιτίας μου φυλακίσθηκε, θὰ λέη. Ἂν ἔβρισκα τρόπο νὰ τοῦ δώσω τὰ χρήματα ποὺ τοῦ χρειάζονταν, δὲν θὰ ἔκλεβε καὶ δὲν θὰ ἦταν τώρα στὴν φυλακή».

Ἡ μητρικὴ ἀγάπη ὅλα τὰ καλύπτει, ὅλα τὰ σβήνει. Ἂν ἕνα παιδὶ κάνη μιὰ ζημιὰ ἢ φερθῆ ἄσχημα, ἡ μάνα του ἀμέσως τὸ συγχωρεῖ, γιατὶ εἶναι παιδί της. Ἔτσι, καὶ ὅταν ἀγαπᾶς τὸν πλησίον σου μὲ ἀγάπη μητρική, δικαιολογεῖς τὶς ἀδυναμίες του καὶ δὲν βλέπεις τὰ σφάλματά του· κι ἂν τὰ δῆς, τὰ συγχωρεῖς. Τότε ἡ καρδιά σου πλημμυρίζει ἀπὸ ἀγάπη, γιατὶ γίνεσαι μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ ποὺ μᾶς ἀνέχεται ὅλους.

– Γέροντα, ὅλα τὰ ἀντιμετωπίζω μὲ μιὰ στενότητα· μήπως δὲν ἔχω καρδιά;

– Ἐσὺ δὲν ἔχεις καρδιά; Ξέρεις τί καρδιὰ ἔχεις; Ἀλλὰ ἀφήνεις νὰ τὴν πνίγη ἡ στενοκεφαλιά σου καὶ ὕστερα βασανίζεσαι. Ὅποιος ἔχει πλατειὰ καρδιά, ὅλα τὰ σηκώνει· ἐνῶ ὁ στενόκαρδος ἀπὸ μιὰ παρατήρηση ἢ ἀπὸ ἕνα δυσάρεστο γεγονὸς λυπᾶται πολύ· δὲν τὸ σηκώνει.

– Γιατί, Γέροντα;

– Γιατὶ τόσο σηκώνει ἡ μπαταρία του.

– Τί νὰ κάνω, Γέροντα, γιὰ νὰ σηκώνη πιὸ πολὺ ἡ μπαταρία μου;

– Νὰ δικαιολογῆς τὶς ἀταξίες καὶ τὶς ἐλλείψεις τῶν ἄλλων. Νὰ τὰ ἀντιμετωπίζης ὅλα πνευματικά, μὲ πίστη καὶ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό. Νὰ σκέφτεσαι ὅτι βρίσκεσαι στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ καί, ἂν δὲν γίνεται κάτι ὅπως τὸ θέλεις καὶ τὸ ἐπιθυμεῖς, νὰ τὸ δέχεσαι μὲ δοξολογία.

– Γέροντα, πῶς θὰ πλατύνη ἡ καρδιά μου;

– Γιὰ νὰ πλατύνη ἡ καρδιά σου, πρέπει νὰ ἀφαιρέσης κάτι ἀπὸ μέσα της: νὰ πετάξης τὴν φιλαυτία σου. Ἂν ξεραθῆ ὁ κισσὸς τῆς φιλαυτίας καὶ τῆς στενῆς λογικῆς ποὺ σὲ πνίγει, θὰ ἀναπτυχθῆ ἐλεύθερα πιὰ τὸ πνευματικό σου δένδρο. Θὰ εὔχωμαι γρήγορα νὰ ἐλευθερωθῆ τελείως ἡ καρδιά σου, γιὰ νὰ ἀναπτυχθῆ καὶ νὰ πλατυνθῆ. Ἀμήν.

Ἐγὼ τώρα ξέρετε πῶς νιώθω; Νιώθω τέτοια μητρικὴ ἀγάπη, τέτοια στοργὴ καὶ τρυφερότητα, ποὺ δὲν εἶχα πρῶτα[8]. Χωράει μέσα μου ὅλος ὁ κόσμος. Θέλω νὰ ἀγκαλιάσω ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσω. Γιατὶ ἡ ἀγάπη δὲν μπορεῖ νὰ μείνη κλεισμένη στὴν καρδιά. Ὅπως τὸ γάλα μιᾶς μητέρας ποὺ τὸ παιδάκι της πέθανε, τρέχει καὶ χύνεται, ἔτσι καὶ ἡ ἀγάπη θέλει νὰ δοθῆ.

Ἡ καρδιὰ δὲν γερνάει ποτὲ

[8] Ὁ Γέροντας τὸ 1981 εἶχε πεῖ: «*Εἶναι δυνατὸ στὸν ἄνθρωπο νὰ ἔχη μέσα του πάντα τὴν φλόγα τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. Ἐγὼ εἶχα συνέχεια αὐτὴν τὴν οὐράνια γλυκύτητα. Καιγόμουνα ὁλόκληρος καὶ τὰ κόκκαλα γίνονταν σὰν ἀναμμένες λαμπάδες. Ὅταν ἔπρεπε νὰ κάνω κάτι ἢ νὰ πάω κάπου, βίαζα τὸν ἑαυτό μου νὰ βγῶ ἀπ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση. Πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὴν γλυκύτητα αὐτὴ τὴν οὐράνια ἔπεφτα κάτω. Τώρα μετατράπηκε αὐτὸ σὲ πόνο γιὰ τὸν κόσμο. Πονάω γιὰ τὸν κόσμο καὶ μέρα μὲ τὴν μέρα μεγαλώνει αὐτὸς ὁ πόνος. Λειώνω κυριολεκτικά*».

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Παμβὼ λέει: «*Εἰ ἔχεις καρδίαν, δύνασαι σωθῆναι*»[9]. Τί ἐννοεῖ μὲ τὸ «εἰ ἔχεις καρδίαν»;

– Πολλὰ μπορεῖ νὰ ἐννοῆ. Πρῶτον· ἂν ἔχης καρδιά, ἴσον ἂν ἀγαπᾶς τὸν Θεό. Δεύτερον· ἂν ἔχης καρδιά, ἴσον ἂν ἔχης εὐαισθησία καὶ δὲν εἶσαι ἀναίσθητος. Τρίτον· ἂν ἔχης καρδιά, ἴσον ἂν ἔχης καλωσύνη. Τέταρτον· ἂν ἔχης καρδιά, ἴσον ἂν ἔχης ἀνεκτικότητα. Πέμπτον· ἂν ἔχης καρδιά, ἴσον ἂν ἔχης παλληκαριά. Ὅταν λέμε «καρδιά», δὲν ἐννοοῦμε ἕνα κομμάτι σάρκα, ἀλλὰ τὴν διάθεση γιὰ θυσία, τὴν ἀρχοντικὴ ἀγάπη.

Μεγάλο πράγμα ἡ δύναμη τῆς καρδιᾶς! Ἡ καρδιὰ εἶναι σὰν μιὰ μπαταρία ποὺ συνέχεια φορτίζεται. Οὔτε κουράζεται οὔτε γερνάει· ἡ δύναμή της δὲν ἐξαντλεῖται ποτέ. Ἀλλὰ πρέπει νὰ δουλεύουμε τὴν καρδιά. Γιατὶ κι ἐγὼ ἔχω καρδιὰ κι ἐσὺ ἔχεις καρδιά, ἀλλὰ τί τὸ θέλεις, ἂν δὲν τὴν δουλεύουμε; Ἂν δὲν δουλεύη κανεὶς τὴν καρδιά, μπορεῖ νὰ εἶναι γίγαντας καὶ νὰ μὴν ἔχη κουράγιο νὰ κάνη τίποτε. Καὶ ἄλλος μπορεῖ νὰ εἶναι τόσος δά, ἀλλά, ἐπειδὴ ὅ,τι κάνει τὸ κάνει μὲ τὴν καρδιά του, δὲν κουράζεται καθόλου. Νά, βλέπω κι ἐδῶ μιὰ ἀδελφὴ ποὺ δὲν ἔχει ἀντοχή, ἀλλά, ἐπειδὴ βάζει καρδιὰ σὲ ὅ,τι κάνει, δὲν νιώθει κούραση. Δὲν κοιτάζει νὰ ξεφύγη τὴν δουλειά· κοιτάζει πῶς θὰ ἀναπαύση τὸν ἄλλον. Τὸ καθετὶ τὸ κάνει μὲ ἀγάπη, γιατὶ τὸ πονάει καὶ ὄχι γιὰ νὰ τὴν δοῦν οἱ ἄλλοι καὶ νὰ τῆς ποῦν «μπράβο». Δὲν ἔχει φιλαυτία, ἀνθρωπαρέσκεια, κινεῖται στὴν ἀφάνεια, ὁπότε δέχεται τὴν θεία Χάρη καὶ βοηθιέται ἀπὸ τὸν Θεό.

Ὅταν ἕνας ἄνθρωπος εἶναι ἀσθενικὸς ἢ ἔχη γεράσει καὶ τὸ σῶμα του δὲν μπορῆ νὰ κοπιάση, ἂν ἔχη μάθει νὰ δουλεύη τὴν καρδιά, ἡ καρδιὰ ζορίζει τὸ σῶμα, γιὰ νὰ δουλέψη. Εἶναι σὰν ἕνα παλιὸ αὐτοκίνητο μὲ ρόδες ξεφουσκωμένες, μὲ ἄξονες χαλασμένους, ποὺ ἡ μηχανή του ὅμως εἶναι γερὴ καὶ τὸ σπρώχνει καὶ τρέχει. Ἐνῶ ἕνας ἄνθρωπος νέος καὶ γερός, ἂν δὲν δουλεύη τὴν καρδιά, εἶναι σὰν ἕνα καινούργιο αὐτοκίνητο ποὺ δὲν ἔχει γερὴ μηχανὴ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ προχωρήση. Τοῦ φαίνεται βουνὸ νὰ κάνη καὶ τὸν πιὸ μικρὸ κόπο. Καμμιὰ φορὰ στὸ Καλύβι τυχαίνει νὰ ξεχάση κανένα γεροντάκι τὴν ὀμπρέλα του ἢ μιὰ τσάντα καὶ λέω σὲ κανένα νέο παιδί: «Ἄντε παλληκάρι, τρέχα λιγάκι νὰ προλάβης τὸ γεροντάκι». Μόλις τ᾿ ἀκούη, ἀναστενάζει. «Δὲν θὰ γυρίση πίσω, Πάτερ;», λέει. «Ἄντε, βρὲ παλληκάρι, ξαναλέω, κάνε ἀγάπη». Πάλι ἀναστενάζει. Ἔ, αὐτὸς μόνον ποὺ ἄκουσε: «τρέχα λιγάκι», κουράστηκε, πόσο μᾶλλον νὰ πήγαινε!

Ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν δουλεύη τὴν καρδιά, δὲν εἶναι οὔτε σὰν ζῶο· ἄγαλμα γίνεται. Εἶναι ἄχρηστη ἡ καρδιά του.

Ἡ συνεργασία τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς

– Γέροντα, μερικὲς φορὲς μὲ τὸν νοῦ μου καταλαβαίνω ὅτι πρέπει νὰ ἀγαπήσω τὸν ἄλλον, ἀλλὰ δὲν νιώθω μέσα μου ἀγάπη.

– Σιγὰ-σιγὰ ἀπὸ τὸν νοῦ θὰ πάη καὶ στὴν καρδιὰ καὶ θὰ νιώσης τὴν ἀγάπη. Γιὰ νὰ ἀγαπήσης τὸν ἄλλον, χρειάζεται νὰ δουλέψη καὶ ἡ καρδιά· δὲν ἀρκεῖ ὁ νοῦς. Μὲ τὸν νοῦ φθάνεις στὸ σημεῖο νὰ πῆς: «Τώρα πρέπει αὐτὸν νὰ τὸν ἀνεχθῶ» ἢ «πρέπει νὰ προσέξω νὰ μὴν τοῦ πῶ αὐτό, νὰ μὴν τοῦ κάνω ἐκεῖνο» κ.λπ. Αὐτὸ

[9] *Τὸ Γεροντικόν*, Ἀββᾶς Παμβὼ ι΄, σ. 102.

σημαίνει ὅτι τὸν ἄλλον δὲν τὸν ἀγαπᾶς. Τὸν βλέπεις σὰν ξένο· δὲν τὸν βλέπεις σὰν ἀδελφό, γιὰ νὰ τὸν πονέσης καὶ νὰ σκιρτήση ἡ καρδιά.

– Ὅταν, Γέροντα, ὑπάρχη ἀπόσταση μεταξὺ νοῦ καὶ καρδιᾶς, μπορεῖ μὲ μιὰ λογικὴ τοποθέτηση ποὺ θὰ κάνω νὰ ἀκολουθήση ἡ καρδιὰ τὸν νοῦ;

– Πόσο ἀπέχει ἡ καρδιὰ ἀπὸ τὸν νοῦ; Γιατί νὰ ὑπάρχη ἀπόσταση;

– Γιατί, ἐνῶ μὲ τὸν νοῦ τοποθετοῦμαι σωστά, ἡ καρδιὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἀκολουθήση, ἐπειδὴ εἶναι κυριευμένη ἀπὸ τὰ πάθη.

– Καλὴ εἶναι ἡ διάγνωση ποὺ κάνεις, ἀλλὰ δὲν φθάνει· χρειάζεται καὶ προσπάθεια γιὰ θεραπεία. Ὅλη τὴν πνευματικὴ δουλειὰ τὴν κάνει ὁ νοῦς μὲ τὴν καρδιά. Ὁ νοῦς εἶναι ὁ πομπὸς καὶ ἡ καρδιὰ ὁ δέκτης. Ὅπου γυρίση κανεὶς τὸν πομπό, σ᾿ αὐτὴν τὴν συχνότητα δουλεύει καὶ ὁ δέκτης. Ἂν ὁ νοῦς δουλεύη κοσμικά, στέλνει κοσμικὰ τηλεγραφήματα στὴν καρδιά· ἂν δουλεύη πνευματικά, συγκινεῖται καὶ πονάει ἡ καρδιὰ πνευματικά. Πῶς νὰ φᾶς λ.χ. πολύ, ὅταν σκεφθῇς ὅτι ἀλλοῦ οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν ἀπὸ τὴν πεῖνα ἢ ὅτι οἱ Βεδουΐνοι τρῶνε τὴν κοπριὰ ἀπὸ τὶς καμῆλες[10];

– Πρόσεξα, Γέροντα, ὅτι ἐγὼ δὲν ἀγαπῶ μὲ τὴν καρδιά, ἀλλὰ μὲ τὸ μυαλό. Πῶς θὰ δουλέψη ἡ καρδιά;

– Δὲν ξέρεις; Τώρα οἱ γιατροί, γιὰ νὰ δουλέψη ἡ καρδιά, τρυποῦν τὸ στῆθος καὶ βάζουν μέσα ...μπαταρία. Κι ἐμεῖς πρέπει νὰ δουλεύουμε τὸ μυαλό μας, γιὰ νὰ τρυπήση τὴν καρδιά, νὰ πάρη μπρὸς καὶ νὰ ἀρχίση νὰ δουλεύη.

– Πῶς θὰ γίνη αὐτό, Γέροντα;

– Αὐτὸ κατ᾿ ἐμὲ γίνεται μὲ τρεῖς τρόπους: Ἢ νιώθει κανεὶς πολλὴ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, ὁπότε λειώνει καὶ δοξολογεῖ τὸν Θεό, ἢ νιώθει τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν του καὶ ζητᾶ μὲ πόνο ἀπὸ τὸν Θεὸ συγχώρηση, ἢ ἔρχεται στὴν θέση τοῦ ἄλλου ποὺ ἔχει κάποια δυσκολία καὶ τὸν πονάει φυσιολογικά.

– Γέροντα, ἐγὼ φέρομαι αὐθόρμητα, ὅπως νιώθω· αὐτὸ εἶναι καλό;

– Κοίταξε, ὅταν ὑπάρχη στὴν καρδιὰ ἡ καθαρή, ἡ ὁλοκληρωμένη ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, τότε κάθε αὐθόρμητη ἐκδήλωση τῆς καρδιᾶς εἶναι καθαρή. Ὅταν ὅμως δὲν ὑπάρχη στὴν καρδιὰ ἡ καθαρὴ ἀγάπη, τότε χρειάζεται φρένο στὸν αὐθορμητισμό, γιατὶ αὐτὴ ἡ αὐθόρμητη ἐκδήλωση εἶναι γεμάτη ἀπὸ κοσμικὲς τοξίνες.

– Τί θὰ μὲ βοηθήση, Γέροντα, νὰ περιορίσω τὸν αὐθορμητισμό μου;

– Ἐσὺ δὲν ὁδηγοῦσες αὐτοκίνητο; φρένο δὲν εἶχε; Γιά πές μου λοιπὸν τώρα ποὺ εἶσαι... ἔξω φρενῶν, τί πρέπει νὰ κάνης;

– Πρέπει νὰ βάλω φρένο στὴν καρδιά.

– Ναί, πρέπει ὁ νοῦς νὰ φρενάρη τὴν καρδιά, γιατί, ὅταν προπορεύεται ἡ καρδιά, χαραμίζεται. Σ᾿ ἐσένα ὁ Θεὸς ἔδωσε καὶ πολὺ μυαλὸ καὶ πολλὴ καρδιά, ἀλλὰ δὲν χρησιμοποιεῖς τὸ μυαλό σου γιὰ φρένο στὴν καρδιά σου καὶ τὴν χαραμίζεις. Νὰ σκέφτεσαι πρὶν ἀπὸ τὴν κάθε σου ἐνέργεια, γιὰ νὰ δουλεύης τὴν καρδιὰ ποὺ σοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς σωστά, ἁπλὰ καὶ φιλότιμα.

«Ἐκ τοῦ ὑστερήματος...»[11]

---

[10] Ὁ Γέροντας ἀναφέρεται στὴν δεκαετία τοῦ 1960.

[11] *Λουκ.* 21, 4.

– Γέροντα, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέει: «*Ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός*»[12]. Ἐγὼ πιέζω τὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ δώσω ἢ νὰ κάνω κάποιο καλό.

– Εἴμαστε παιδιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι καθῆκον μας νὰ κάνουμε τὸ καλό, γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ὅλος ἀγάπη. Εἶδες ἡ χήρα ποὺ φιλοξένησε τὸν Προφήτη Ἠλία[13]; Εἰδωλολάτρις ἦταν, ἀλλὰ τί ἀγάπη εἶχε μέσα της! Ὅταν ὁ Προφήτης πῆγε καὶ τῆς ζήτησε ψωμί, τοῦ εἶπε: «Ἔχουμε λίγο λάδι καὶ ἀλεύρι· αὐτὰ θὰ φάω μὲ τὰ παιδιά μου καὶ μετὰ θὰ πεθάνουμε». Δὲν τοῦ εἶπε: «Δὲν ἔχουμε νὰ σοῦ δώσουμε». Καὶ ὅταν ὁ Προφήτης, γιὰ νὰ δοκιμάση τὴν προαίρεσή της, τῆς εἶπε νὰ φτιάξη ψωμὶ πρῶτα γιὰ ἐκεῖνον καὶ μετὰ γιὰ τὰ παιδιά της, ἡ καημένη ἀμέσως τοῦ ἔφτιαξε[14]. Ἂν δὲν εἶχε μέσα της ἀγάπη, θὰ ἔβαζε λογισμούς. «Δὲν φθάνει ποὺ τοῦ λέω ὅτι ἔχουμε λίγο, θὰ ἔλεγε, ζητάει νὰ φτιάξω πρῶτα γιὰ ἐκεῖνον!». Φάνηκε ἡ προαίρεσή της, γιὰ νὰ ἔχουμε ἐμεῖς παραδείγματα. Ἀλλὰ ἐμεῖς διαβάζουμε Ἁγία Γραφή, διαβάζουμε τόσα καὶ τόσα, καὶ τί κάνουμε;

Θυμᾶμαι, καὶ στὸ Σινᾶ τὰ Βεδουϊνάκια[15] ποὺ δὲν ἤξεραν τίποτε ἀπὸ Εὐαγγέλιο, ἂν τοὺς ἔδινες κάτι, ἀκόμη καὶ πολὺ λίγο νὰ ἦταν, θὰ τὸ μοιράζονταν μεταξύ τους καὶ θὰ ἔπαιρναν ὅλα ἀπὸ λίγο. Καὶ ἂν γιὰ τὸ τελευταῖο δὲν ἔμενε τίποτε, θὰ τοῦ ἔδιναν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὸ δικό τους.

Ὅλα αὐτὰ νὰ τὰ παίρνετε σὰν παράδειγμα καὶ νὰ ἐξετάζετε τὸν ἑαυτό σας, γιὰ νὰ βλέπετε ποῦ βρίσκεσθε. Ἂν ἐργάζεται ἔτσι κανείς, ὠφελεῖται ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς Ἁγίους καὶ ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστές, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Σκέφτεται: «Αὐτὸ τὸ φιλότιμο τὸ ἔχω ἐγώ; Πῶς θὰ κριθῶ;». Γιατὶ ὁ καθένας μας μόνος του θὰ κριθῆ ἀπὸ τὸν καλύτερό του.

Ἀξία ἔχει νὰ δίνουμε ἀπὸ τὸ ὑστέρημά μας, εἴτε πρόκειται γιὰ κάτι πνευματικὸ εἴτε γιὰ κάτι ὑλικό. Ἔχω, ἂς ὑποθέσουμε, τρία μαξιλάρια. Ἂν δώσω τὸ ἕνα ποὺ μοῦ περισσεύει, δὲν ἔχει ἀξία. Ἐνῶ, ἂν δώσω αὐτὸ ποὺ χρησιμοποιῶ γιὰ προσκέφαλο, αὐτὸ ἔχει ἀξία, γιατὶ ἔχει θυσία. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε γιὰ τὴν χήρα: «*Ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν…*»[16].

Ρίξτε τὸ παλιὸ κατάστιχο μέσα στὴν φωτιὰ τῆς ἀγάπης

– Γέροντα, δὲν μπορῶ νὰ συγχωρήσω εὔκολα τοὺς ἄλλους.

– Ἐσὺ δὲν θέλεις νὰ σὲ συγχωρῇ ὁ Χριστός;

– Πῶς δὲν θέλω, Γέροντα;

– Τότε, γιατί κι ἐσὺ δὲν συγχωρεῖς τοὺς ἄλλους; Αὐτὸ πρόσεξέ το πολύ, γιατὶ στενοχωρεῖ τὸν Χριστό. Εἶναι σὰν νὰ σοῦ χάρισε δέκα χιλιάδες τάλαντα κι ἐσὺ νὰ μὴ

---

[12] *Β΄ Κορ.* 9, 7.

[13] Ὁ Προφήτης Ἠλίας ἐξαιτίας τῆς ἀνομβρίας εἶχε καταφύγει στὸν χείμαρρο Χορράθ. Μόλις ξεράθηκε καὶ αὐτὸς ὁ χείμαρρος, ὁ Θεὸς τὸν ἔστειλε στὰ Σαρεπτὰ τῆς Σιδωνίας, γιὰ νὰ τὸν διατρέφη μία χήρα. (Βλ. *Γ΄ Βασ.* 17, 1-24).

[14] *Βλ. Γ΄ Βασ.* 17, 12-13.

[15] Ὁ Γέροντας ἀναφέρεται στὴν ἐποχὴ ποὺ ἔμεινε στὸ Σινᾶ (1962-1964).

[16] *Λουκ.* 21, 3.

θέλης νὰ χαρίσης στὸν ἄλλον ἑκατὸ δηνάρια[17]. Νὰ λὲς μὲ τὸν λογισμό σου: «Πῶς ὁ Χριστὸς ποὺ εἶναι ἀναμάρτητος μὲ ἀνέχεται συνέχεια, καὶ ἀνέχεται καὶ συγχωρεῖ δισεκατομμύρια ἀνθρώπους, κι ἐγὼ δὲν συγχωρῶ μιὰ ἀδελφή;».

Μιὰ μέρα ἦρθε στὸ Καλύβι ἕνα παιδὶ ποὺ ἤξερα ὅτι εἶχε παρεξηγηθῆ μὲ κάποιον καί, ἐνῶ ἐκεῖνος τοῦ ζητοῦσε νὰ τὸν συγχωρέση, αὐτὸ δὲν τὸν συγχωροῦσε. Κάποια στιγμὴ μοῦ λέει: «Κάνε προσευχή, Γέροντα, νὰ μὲ συγχωρέση ὁ Θεός». «Θὰ κάνω προσευχή, τοῦ λέω, νὰ μὴ σὲ συγχωρέση ὁ Θεός». Ἀλλὰ ἐκεῖνο πάλι μοῦ εἶπε: «Θέλω, Γέροντα, νὰ μὲ συγχωρέση ὁ Θεός». «Ἂν δὲν συγχωρέσης, εὐλογημένε, ἐσὺ τοὺς ἄλλους, τοῦ εἶπα τότε, πῶς θὰ σὲ συγχωρέση ἐσένα ὁ Θεός;».

Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ μακροθυμία· δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη. Αὐτὴν τὴν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ἀποκτήσουμε. Μιὰ νύχτα πῆγε στὸ Κελλὶ τοῦ Παπα-Τύχωνα ἕνας κοσμικὸς νὰ τὸν ληστέψη. Ἀφοῦ βασάνισε ἀρκετὰ τὸν Γέροντα – τοῦ ἔσφιγγε τὸν λαιμὸ μὲ ἕνα σχοινί – , εἶδε ὅτι δὲν ἔχει χρήματα καὶ ξεκίνησε νὰ φύγη. Τὴν ὥρα ποὺ ἔφευγε, ὁ Παπα-Τύχων τοῦ εἶπε: «Θεὸς συγχωρέσοι, παιδί μου». Ὁ κακοποιὸς αὐτὸς πῆγε νὰ ληστέψη καὶ ἄλλον Γέροντα, ἀλλὰ ἐκεῖ τὸν ἔπιασε ἡ ἀστυνομία καὶ ὁμολόγησε μόνος του ὅτι εἶχε πάει καὶ στὸν Παπα–Τύχωνα. Ὁ ἀστυνόμος ἔστειλε χωροφύλακα νὰ πάρη τὸν Παπα–Τύχωνα γιὰ ἀνάκριση, ἀλλὰ ὁ Γέροντας δὲν ἤθελε νὰ πάη. «Ἐγώ, παιδί μου, ἔλεγε, συγχώρεσα τὸν κλέφτη μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου». Ὁ χωροφύλακας ὅμως δὲν ἔδινε καθόλου σημασία στὰ λόγια του. «Ἄντε, γρήγορα, Γέροντα, τοῦ ἔλεγε! Ἐδῶ δὲν ἔχει "συγχώρησον" καὶ "εὐλόγησον"». Τελικά, ἐπειδὴ ὁ Γέροντας ἔκλαιγε σὰν μωρὸ παιδί, τὸν λυπήθηκε ὁ διοικητὴς καὶ τὸν ἄφησε νὰ γυρίση στὸ Κελλί του. Ὅταν μετὰ θυμόταν ὁ Γέροντας αὐτὸ τὸ περιστατικό, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ χωρέση στὸ μυαλό του: «Πὰ-πὰ-πά, παιδί μου, ἔλεγε, αὐτοὶ οἱ κοσμικοὶ ἄλλο τυπικὸ ἔχουν· δὲν ἔχουν τὸ "εὐλόγησον" καὶ τὸ "Θεὸς συγχωρέσοι"»!

– Γέροντα, τί εἶναι ἡ μνησικακία; Νὰ θυμᾶσαι τὸ κακὸ ποὺ σοῦ ἔκαναν ἢ νὰ αἰσθάνεσαι κακία γιὰ ἐκεῖνον ποὺ σοῦ τὸ ἔκανε;

– Ἂν θυμᾶσαι τὸ κακὸ καὶ λυπᾶσαι, ὅταν αὐτὸς ποὺ σοῦ τὸ ἔκανε πάη καλά, ἢ χαίρεσαι, ὅταν δὲν πάη καλά, αὐτὸ εἶναι μνησικακία. Ἂν ὅμως, παρὰ τὸ κακὸ ποὺ σοῦ ἔκανε ὁ ἄλλος, χαίρεσαι μὲ τὴν προκοπή του, αὐτὸ δὲν εἶναι μνησικακία. Αὐτὰ εἶναι τὰ κριτήρια, γιὰ νὰ ἐλέγξης τὸν ἑαυτό σου σ᾽ αὐτὸ τὸ θέμα.

Ἐγὼ πάντως, ὅ,τι κακὸ κι ἂν μοῦ κάνη ὁ ἄλλος, τὸ ξεχνῶ· ρίχνω τὸ παλιὸ κατάστιχο μέσα στὴν φωτιὰ τῆς ἀγάπης καὶ καίγεται. Τότε μὲ τὸν ἀνταρτοπόλεμο, τὸ 1944, μιὰ μέρα εἶχαν ἔρθει στὸ χωριό μας ἀντάρτες. Ἔκανε πολὺ κρύο. Εἶπα: «Τί θὰ ἔχουν νὰ φᾶνε; Θἆναι νηστικοί. Ἂς τοὺς πάω λίγο ψωμί». Ὅταν τοὺς τὸ πῆγα, μὲ πέρασαν γιὰ ὕποπτο. Οὔτε κἂν σκέφθηκα ὅτι στὰ βουνὰ κυνηγοῦσαν τὰ ἀδέλφια μου. Τί εἶπε ὁ Χριστός; «Ν᾽ ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας καὶ νὰ κάνετε καλὸ σ᾽ αὐτοὺς ποὺ σᾶς μισοῦν»[18].

Ἀγάπη μὲ πόνο

---

[17] Βλ. *Ματθ.* 18, 23-35. Ἡ ἀξία τῶν 10.000 ταλάντων ἦταν ἑπτὰ χιλιάδες φορὲς μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀξία τῶν 100 δηναρίων.

[18] Βλ. *Ματθ.* 5, 44· *Λουκ.* 6, 27.

– Στὸ Καλύβι σας, Γέροντα, τί δυσκολίες ἔχετε! Ἔρχονται ψυχοπαθεῖς, ναρκομανεῖς...

– Ἐκεῖ ὅμως φαίνεται ἂν ἔχουμε πραγματικὴ ἀγάπη. Στὸ πρόσωπο τοῦ ἀδελφοῦ μας βλέπουμε τὸν Χριστό. Γιατί, ὅ,τι κάνουμε, γιὰ νὰ ἀναπαύσουμε τὸν ἀδελφό μας, εἶναι σὰν νὰ τὸ κάνουμε στὸν Ἴδιο τὸν Χριστό. «*Ἐφ᾿ ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων*, εἶπε ὁ Χριστός, *ἐμοὶ ἐποιήσατε*»[19].

Μιὰ μέρα ἦρθε στὸ Καλύβι ἕνα δαιμονισμένο παιδὶ μὲ τὸν πατέρα του. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἦρθε καὶ κάποιος γνωστός μου κι ἐγὼ πῆρα τὸν πατέρα παράμερα, γιὰ νὰ τοῦ πῶ μερικὰ πράγματα, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦταν αἰτία ποὺ εἶχε δαιμονισθῆ τὸ παιδί. Τὸ καημένο ἦταν χάλια! Κοτζὰμ παλληκάρι, ἔτρεχαν οἱ μύξες του... Ὅταν τὸ εἶδε ὁ γνωστός μου, τὸ πλησίασε, ἔβγαλε τὸ μαντήλι του, τοῦ σκούπισε τὴν μύτη καὶ τὸ ξαναέβαλε στὴν τσέπη του. Ἔβγαλε ὕστερα τὸν σταυρό του – χρυσὸ σταυρὸ – καὶ τὸν ἔβαλε στὸν λαιμὸ τοῦ παιδιοῦ. Ἀλλὰ δὲν ἦταν τόσο αὐτό, ὅσο μὲ τί ἀγάπη, μὲ τί στοργὴ σκούπισε τὸ παιδὶ – νὰ βλέπατε σὲ τί χάλια ἦταν! Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση! Τὸν πόνεσε σὰν ἀδελφό του· ἂν δὲν τὸν ἔνιωθε ἀδελφό, θὰ τὸ ἔκανε αὐτό; Ἂν ἀγαπήσης τὸν ἄλλον σὰν ἀδελφό, μὲ τὸ μαντήλι τὸ δικό σου σκουπίζεις καὶ τὴν μύτη του καὶ τὸ ξαναβάζεις στὴν τσέπη σου! Ἀλλά, ἂν δὲν τὸν νιώθης ἀδελφό, εἶναι σὰν ἕνα ξένο σῶμα, γι᾿ αὐτὸ λίγο νὰ σὲ ἀγγίξη, ἀμέσως τινάζεσαι· λίγο σάλιο νὰ πέση ἐπάνω σου, θὰ πᾶς νὰ πλυθῆς.

Ἀφοῦ σ᾿ ἐμᾶς ὁ Καλὸς Θεὸς ἔδωσε ἄφθονες δωρεὲς καὶ δὲν ἐπέτρεψε νὰ ταλαιπωρηθοῦμε, πρέπει νὰ πονέσουμε γιὰ τὸν πλησίον μας ποὺ ταλαιπωρεῖται. Βλέπουμε λ.χ. ἕναν ἀνάπηρο. Ἐὰν σκεφθοῦμε: «ἂν ἐγὼ ἤμουν ἀνάπηρος καὶ δὲν μποροῦσα νὰ περπατήσω, πῶς θὰ ἔνιωθα;», θὰ τὸν πονέσουμε. Ἤ, ἂν ζητήση τὴν βοήθειά μας κάποιος ποὺ ἔχει προβλήματα, ἀμέσως πρέπει νὰ σκεφθοῦμε: «Ἂν εἶχα ἐγὼ τὰ δικά του προβλήματα, δὲν θὰ ἤθελα νὰ μὲ βοηθήσουν;», κι ἔτσι θὰ τὸν πονέσουμε. Ἀλλὰ καὶ δοκιμασίες νὰ περνᾶ κανείς, ὅταν ἔχη ἀγάπη ἀληθινή, μὲ πόνο, τὸν δικό του πόνο τὸν ξεχνάει καὶ πονάει γιὰ τὸν ἄλλον. Ἐγώ, ὅταν μοῦ μιλάη ὁ ἄλλος γιὰ τὸν πόνο του, κι ἐπάνω σὲ σπασμένα γυαλιὰ νὰ κάθωμαι ἢ σὲ ἀγκάθια νὰ πατάω, δὲν καταλαβαίνω τίποτε.

– Γέροντα, ὁ Ἅγιος Μᾶρκος ὁ Ἀσκητὴς γράφει: «Ἕνα μόνον πάθος ἐμποδίζει νὰ κάμωμεν τὸ κατὰ δύναμιν καλόν, ἡ ἀμέλεια. Τὸ πάθος τοῦτο θεραπεύεται διὰ προσευχῆς καὶ ἐλεημοσύνης»[20]. Γιατί ἀναφέρει σ᾿ αὐτὴν τὴν περίπτωση τὴν ἐλεημοσύνη;

– Γιατὶ ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ καλωσύνη, μαλακώνει τὴν καρδιά· ἐνεργεῖ ὅπως τὸ λάδι στὴν σκουριασμένη κλειδαριά. Ἡ σκληρὴ καρδιὰ μαλακώνει κοντὰ στὶς πληγωμένες ψυχές· γίνεται εὐαίσθητη καὶ ταπεινή. Ὁ Θεὸς δὲν ἔκανε ἄνθρωπο σκληρὸ καὶ ἄσπλαχνο, ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι δὲν καλλιεργοῦν τὴν εὐσπλαχνία ποὺ τοὺς ἔδωσε ὁ Θεός· δὲν πονοῦν τὸν συνάνθρωπό τους καὶ ἀπὸ τὴν ἀμέλεια γίνονται σιγὰ-σιγὰ σκληροί.

– Γέροντα, τί βοηθάει νὰ μαλακώση ἡ καρδιά μας;

---

[19] *Ματθ*. 25, 40.

[20] Τοῦ Ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Μάρκου τοῦ ἀσκητοῦ, *Τὰ 200 κεφάλαια περὶ πνευματικοῦ νόμου*, ξδ΄, ἐκδ. «Ὀρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 1974, σ. 21.

– Γιὰ νὰ μαλακώση ἡ καρδιά μας, πρέπει νὰ ἔρθουμε στὴν θέση ὄχι μόνον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ τῶν ζώων, ἀκόμη καὶ τοῦ φιδιοῦ. Νὰ σκεφθοῦμε: «Θὰ μοῦ ἄρεζε νὰ ἤμουν φίδι, νὰ ἔβγαινα λίγο στὴν λιακάδα νὰ ζεσταθῶ καὶ νὰ ἐρχόταν ὁ ἄλλος νὰ μὲ χτυπήση, νὰ μοῦ σπάση τὸ κεφάλι; Ὄχι». Τότε θὰ λυπηθοῦμε καὶ θὰ ἀγαπήσουμε ἀκόμη καὶ τὰ φίδια. Ἂν δὲν ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος στὴν θέση τῶν ἄλλων, ἀκόμη καὶ τῶν ζώων καὶ τῶν ἐντόμων, δὲν γίνεται «ἄνθρωπος».

Μέσα στὸν πόνο κρύβεται ἡ περισσότερη ἀγάπη ἀπὸ τὴν κανονική. Γιατί, ὅταν πονᾶς τὸν ἄλλον, τὸν ἀγαπᾶς λίγο παραπάνω. Ἀγάπη μὲ πόνο εἶναι νὰ σφίξης στὴν ἀγκαλιά σου ἕναν ἀδελφό σου ποὺ ἔχει δαιμόνιο καὶ τὸ δαιμόνιο νὰ φύγη. Γιατὶ ἡ «σφιχτὴ» ἀγάπη, ἡ πνευματικὴ ἀγάπη μὲ πόνο, δίνει παρηγοριὰ θεϊκὴ στὰ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, πνίγει δαίμονες, ἐλευθερώνει ψυχὲς καὶ θεραπεύει τραύματα μὲ τὸ βάλσαμο τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ποὺ χύνει.

Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος εἶναι ὅλος ἕνας πόνος. Λειώνει ἀπὸ τὸν πόνο γιὰ τοὺς ἄλλους, εὔχεται, παρηγορεῖ. Καὶ ἐνῶ παίρνει τὸν πόνο τῶν ἄλλων, εἶναι πάντα χαρούμενος, γιατὶ ὁ Χριστὸς τοῦ παίρνει τὸν πόνο καὶ τὸν παρηγορεῖ πνευματικά.

Ἡ ἀγάπη πληροφορεῖ

– Γέροντα, πῶς θὰ δείξω ἀγάπη;

– Νὰ δείξω ἀγάπη; Δὲν τὸ καταλαβαίνω. Αὐτὸ εἶναι κάτι ψεύτικο, ὑποκριτικό. Νὰ ὑπάρχη ἡ ἀγάπη μέσα μας καὶ νὰ μᾶς προδώση, ναί. Ἡ ἀληθινὴ ἀγάπη πληροφορεῖ τὸν ἄλλον χωρὶς ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις. Ἀγάπη εἶναι νὰ ἀκούσης μὲ πόνο τὴν στενοχώρια τοῦ ἄλλου. Ἀγάπη εἶναι κι ἕνα βλέμμα πονεμένο κι ἕνας λόγος ποὺ θὰ πῆς μὲ πόνο στὸν ἄλλον, ὅταν ἀντιμετωπίζη κάποια δυσκολία. Ἀγάπη εἶναι νὰ συμμερισθῆς τὴν λύπη του, νὰ τὸν ἀναπαύσης στὴν δυσκολία του. Ἀγάπη εἶναι νὰ σηκώσης ἕναν βαρὺ λόγο ποὺ θὰ σοῦ πῆ. Ὅλα αὐτὰ βοηθοῦν περισσότερο ἀπὸ τὰ πολλὰ λόγια καὶ τὶς ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις.

Ὅταν πονᾶς ἐσωτερικὰ γιὰ τὸν ἄλλον, ὁ Θεὸς τὸν πληροφορεῖ γιὰ τὴν ἀγάπη σου καὶ τὴν καταλαβαίνει χωρὶς ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις. Ὅπως καὶ ὅταν δὲν ἐκδηλώνεται ἡ κακία μας, ἀλλὰ εἶναι ἐσωτερική, πάλι ὁ ἄλλος τὴν καταλαβαίνει. Βλέπεις, καὶ ὁ διάβολος, ὅταν παρουσιάζεται ὡς «*ἄγγελος φωτός*»[21], φέρνει ταραχή, ἐνῶ ὁ Ἄγγελος ὁ πραγματικὸς φέρνει μιὰ ἁπαλὴ ἀνέκφραστη ἀγαλλίαση.

– Τί εἶναι αὐτό, Γέροντα, ποὺ μὲ ἐμποδίζει νὰ πληροφοροῦμαι τὴν ἀγάπη τῶν ἄλλων;

– Μήπως δὲν ἔχεις καλλιεργήσει τὴν ἀγάπη; Ὅποιος ἀγαπάει, πληροφορεῖται καὶ τὴν ἀγάπη τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ καὶ πληροφορεῖ τὸν ἄλλον γιὰ τὴν ἀγάπη του.

Καταλαβαίνει ὁ ἄλλος ἂν ὑποκρίνεσαι ἢ ἂν τὸν ἀγαπᾶς πραγματικά, γιατὶ πάει σὰν τηλεγράφημα ἡ ἀγάπη. Ἂν κάνουμε λ.χ. μιὰ ἐπίσκεψη σὲ ἕνα ὀρφανοτροφεῖο, τὰ παιδιὰ ἀμέσως θὰ καταλάβουν μὲ τί διάθεση πήγαμε. Εἶχαν ἔρθει μιὰ φορὰ στὸ Καλύβι νὰ ζητήσουν τὴν γνώμη μου κάποιοι ποὺ ἤθελαν νὰ κάνουν ἕνα ἵδρυμα γιὰ ἐγκαταλελειμμένα παιδιά. «Τὸ κυριώτερο ἀπὸ ὅλα, τοὺς εἶπα, εἶναι νὰ πονέσετε τὰ παιδιὰ αὐτὰ σὰν παιδιά σας καὶ ἀκόμη περισσότερο. Αὐτὸ εἶναι ποὺ θὰ πληροφορήση τὰ παιδιὰ γιὰ τὴν ἀγάπη σας. Ἂν δὲν τὰ πονᾶτε, μὴν ξεκινᾶτε νὰ

---

[21] *Βλ. Β΄ Κορ.* 11, 14.

κάνετε τίποτε». Τότε ἕνας γιατρός, πολὺ εὐλαβής, εἶπε: «Ἔχεις δίκαιο, Πάτερ. Κάποτε μιὰ συντροφιὰ εἴχαμε ἐπισκεφθῆ γιὰ πρώτη φορὰ ἕνα ὀρφανοτροφεῖο καὶ τὰ παιδιὰ κατάλαβαν τὴν διάθεση τοῦ καθενός. "Ὁ κύριος τάδε, εἶπαν, εἶναι περαστικός· ὁ κύριος τάδε ἦρθε νὰ περάση τὴν ὥρα του μαζί μας· ὁ κύριος τάδε μᾶς ἀγαπάει πραγματικά"». Βλέπετε πῶς πληροφορεῖ ἡ ἀγάπη;

Ἡ ἀγάπη καταργεῖ τὶς ἀποστάσεις

– Γέροντα, πῶς ἐπικοινωνοῦν πνευματικὰ ἀπὸ μακριὰ οἱ ἄνθρωποι;

– Γράφουν κανένα γράμμα ἢ μὲ ἀσύρματο ἢ μὲ σήματα μόρς!...

– Δηλαδή, Γέροντα;

– Γιὰ νὰ ὑπάρξη πνευματικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, πρέπει νὰ ἐργάζωνται στὴν ἴδια συχνότητα. Αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιάσουν οἱ ἐπιστήμονες. Θυμᾶσαι ἐκεῖνο τὸ περιστατικὸ ποὺ ἀναφέρω στοὺς «*Ἁγιορεῖτες Πατέρες*»[22]; Μιὰ μέρα ἕνας μοναχὸς θὰ πήγαινε νὰ ἐπισκεφθῆ ἕναν Πατέρα στὴν Καψάλα καὶ σκεφτόταν: «Τί νὰ τοῦ πάω γιὰ εὐλογία;». Οἰκονόμησε λοιπὸν δύο ψάρια καὶ τὰ καθάριζε, γιὰ νὰ τοῦ τὰ πάη. Ἐν τῷ μεταξύ, ὁ ἄλλος εἶχε λάβει πληροφορία ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τοῦ ἀδελφοῦ καὶ σκεφτόταν: «Τώρα ποὺ θὰ ᾽ρθῆ, τί νὰ τὸν φιλέψω;». Τὴν ὥρα λοιπὸν ποὺ ὁ ἀδελφὸς καθάριζε τὰ ψάρια, ἕνας κόρακας ἦρθε ξαφνικά, τοῦ πῆρε τὸ ἕνα ψάρι καὶ τὸ πῆγε στὸν ἄλλον στὴν Καψάλα – ἀπόσταση πεντέμισι ὧρες. Τὸ καταλαβαίνετε; Ὁ ἕνας σκεφτόταν πῶς νὰ ἀναπαύση τὸν ἄλλον καὶ ὁ κόρακας μετὰ ἔκανε τὸν ἐνδιάμεσο!

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχη τὴν Ἀγάπη, τὸν Χριστό, καὶ βουβὸς νὰ εἶναι, μπορεῖ νὰ συνεννοηθῆ μὲ ὅλα τὰ δισεκατομμύρια τῶν λαῶν καὶ μὲ τὴν κάθε ἡλικία τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἔχει καὶ αὐτὴ τὴν δική της γλῶσσα. Βάλε δύο ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους νὰ καθήσουν ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον καὶ νὰ μὴ μιλοῦν. Βάλε καὶ δύο ἄλλους ποὺ ἔχουν ἀγάπη μεταξύ τους νὰ καθήσουν ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλον καὶ νὰ μὴ μιλοῦν καὶ αὐτοί. Πῶς θὰ νιώθουν οἱ μὲν καὶ πῶς θὰ νιώθουν οἱ δέ; Καὶ οἱ πρῶτοι δὲν θὰ μιλοῦν καὶ οἱ δεύτεροι δὲν θὰ μιλοῦν. Ὅμως οἱ δεύτεροι καὶ μὲ τὴν σιωπὴ θὰ «μιλοῦν», γιατὶ θὰ ὑπάρχη ἐπικοινωνία μεταξύ τους. Ἀντίθετα οἱ πρῶτοι δὲν θὰ μποροῦν νὰ ἐπικοινωνήσουν, γιατὶ ἀνάμεσά τους θὰ ὑπάρχη μόνωση. Ὅταν δὲν ὑπάρχη ἀγάπη, μπορεῖ δύο ἄνθρωποι νὰ βρίσκωνται κοντά, ἀλλὰ νὰ εἶναι μακριὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον.

– Γέροντα, στενοχωριέμαι ποὺ ἦρθε ἡ ἡμέρα νὰ φύγετε πάλι ἀπὸ κοντά μας.

– Στὴν πνευματικὴ ζωὴ δὲν ὑπάρχει «κοντὰ» καὶ «μακριά». Τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ δὲν τὴν χωρίζουν ἀποστάσεις, γιατὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ἀγάπη Του καταργεῖ τὶς ἀποστάσεις. Ἑπομένως, εἴτε κοντὰ εἴτε μακριὰ βρίσκεται κανείς, νιώθει πάντα κοντά, ὅταν εἶναι κοντὰ στὸν Χριστὸ καὶ συνδέεται μὲ τὸν ἄλλον ἀδελφικὰ μὲ ἀγάπη Χριστοῦ.

Δοξολογῶ τὸν Θεὸ ποὺ ἡ ἀγάπη μου εἶναι τέτοιου εἴδους, πνευματική, ἀγγελική, ὁπότε οἱ ἀποστάσεις καταργοῦνται καὶ ἡ ἐπαφὴ θὰ ὑπάρχη μαζί σας καὶ σ᾽

---

[22] Βλ. Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ἁγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἁγιορείτικα*, σ. 9-10.

αὐτὴν τὴν ζωὴ ἀπὸ μακριὰ καὶ στὴν ἄλλη ποὺ εἶναι ἀκόμη πιὸ μακριά, γιατὶ καὶ ἐκείνη ἡ ἀπόσταση θὰ εἶναι πολὺ κοντινή, ἀφοῦ μᾶς ἑνώνει ἡ Ἀγάπη, ὁ Χριστός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ἡ ἀγάπη γιὰ ὅλη τὴν κτίση

Ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὰ ζῶα πρὶν καὶ μετὰ τὴν πτώση

– Γέροντα, δῶστε μου μιὰ εὐχὴ γιὰ τὰ Χριστούγεννα.

– Εὔχομαι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία νὰ σὲ ἔχουν κοντά τους σὰν τὸ ἀρνάκι ποὺ εἶναι δίπλα στὴν φάτνη. Νομίζω, περνάει καλά, ὅπως καὶ τὸ βοϊδάκι καὶ τὸ γαϊδουράκι ποὺ ζεσταίνουν τὸν Χριστὸ στὴν φάτνη... «*Ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ*»[1], λέει ὁ Προφήτης Ἠσαΐας. Γνώρισε δηλαδὴ τὸ βοϊδάκι τὸ ἀφεντικό του καὶ τὸ γαϊδουράκι τὴν φάτνη τοῦ Κυρίου του. Γνώρισαν τί ἦταν μέσα στὴν φάτνη καὶ μὲ τὰ χνῶτα τους τὸ ζέσταιναν! Κατάλαβαν τὸν Δημιουργό τους! Ἀλλὰ καὶ τὸ γαϊδουράκι, τί μεγάλη του τιμὴ νὰ πάη τὸν Χριστὸ μετὰ στὴν Αἴγυπτο! Οἱ ἄρχοντες εἶχαν ἅρματα χρυσοκέντητα, καὶ ὁ Χριστὸς τί χρησιμοποίησε! Τί καλὰ νὰ ἤμουν αὐτὸ τὸ γαϊδουράκι!

Μέσα στὸν Παράδεισο τὰ ζῶα αἰσθάνονταν τὴν εὐωδία τῆς Χάριτος καὶ ἀναγνώριζαν τὸν Ἀδὰμ γιὰ ἀφέντη τους[2]. Μετὰ τὴν παράβαση ὅμως βγῆκαν καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὸν Παράδεισο, χωρὶς νὰ φταῖνε, καὶ δὲν ἀναγνώριζαν τὸν Ἀδὰμ γιὰ ἀφεντικό τους, ἀλλὰ ὁρμοῦσαν νὰ τὸν ξεσχίσουν. Ἦταν σὰν νὰ τοῦ ἔλεγαν: «Εἶσαι κακός· δὲν εἶσαι ἀφεντικό μας».

Τώρα, ὅταν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πλησιάζη ξανὰ στὸν Θεό, ντύνεται καὶ πάλι τὴν θεία Χάρη, ὁπότε ἐπανέρχεται στὴν κατάσταση ποὺ εἶχε πρὸ τῆς πτώσεως καὶ τὰ ζῶα τὸν ἀναγνωρίζουν γιὰ ἀφεντικό τους. Τότε κινεῖται ἄφοβα ἀνάμεσα στὰ ἄγρια ζῶα, τὰ ὁποῖα παύουν πιὰ νὰ εἶναι ἄγρια, ἀφοῦ τὸ ἀφεντικό τους ἔχει ἡμερέψει.

Τὰ ζῶα διαισθάνονται τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ λέει: «*Καρδία ἐλεήμων εἶναι καῦσις καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως...*»[3].

– Ναί, ἔτσι εἶναι· «*καῦσις καρδίας*»[4] καὶ ὑπὲρ τῶν ζώων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν δαιμόνων ἀκόμη. Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος δίνει τὴν ἀγάπη του πρῶτα στὸν Θεό, ἔπειτα στοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὴν ὑπερχείλιση τῆς ἀγάπης του τὴν δίνει στὰ ζῶα καὶ σὲ ὅλη τὴν κτίση. Αὐτὴ ἡ θεϊκὴ ἀγάπη πληροφορεῖ καὶ τὰ ζῶα, τὰ ὁποῖα καταλαβαίνουν τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὰ ἀγαπάει καὶ τὰ πονάει καὶ τὸν πλησιάζουν, χωρὶς νὰ φοβοῦνται. Ἀκόμη καὶ τὰ ἄγρια ζῶα μποροῦν νὰ διακρίνουν ἕναν ἄνθρωπο ποὺ τὰ ἀγαπάει ἀπὸ ἕναν κυνηγὸ ποὺ θέλει νὰ τὰ σκοτώση. Τὸν κυνηγὸ τὸν ἀποφεύγουν, τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὰ ἀγαπάει τὸν πλησιάζουν. Νόμιζα ὅτι δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ φίδια, γιατὶ τὸ φίδι εἶναι τὸ μόνο ζῶο ποὺ δὲν ἀγαπιέται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Διαπίστωσα ὅμως ἀργότερα ὅτι καὶ τὰ φίδια διαισθάνονται τὴν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου καὶ πιάνουν φιλία μαζί του. Ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔρθη στὴν θέση τοῦ

---

[1] *Ἠσ.* 1, 3.

[2] Βλ. *Γέν.* 1, 28.

[3] Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος ΠΑ΄, σ. 270.

[4] *Ὅ.π.*

φιδιοῦ καὶ τὸ πονέση, τὸ φίδι ἀμέσως τὸ καταλαβαίνει καὶ τὸν πλησιάζει σὰν φίλος. Εἶναι σὰν νὰ λέη: «Δόξα σοι ὁ Θεός, βρῆκα κι ἐγὼ ἐπιτέλους ἕναν φίλο»!

– Εἶναι, Γέροντα, τὸ ἔνστικτο ποὺ ἔχουν;

– Ὁ Θεός, γιὰ νὰ ἐξυπηρετοῦνται, ἔχει δώσει καὶ σ᾽ αὐτὰ ὅ,τι χρειάζονται· τοὺς ἔδωσε τὴν διαίσθηση. Μετὰ τὴν πτώση ὁ ἄνθρωπος στερήθηκε τὸ ὑπερφυσικό, ἀλλὰ τοῦ ἔμεινε ὁ νοῦς, ἡ λογική. Π.χ. οἱ ἄνθρωποι βλέπουν κάπου πλατάνια καὶ καταλαβαίνουν ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ νερό· ψάχνουν καὶ τὸ βρίσκουν. Ἐνῶ τὰ ζῶα τὸ πληροφοροῦνται σὰν νὰ ἔχουν ραντάρ. Ἡ καμήλα, ὅταν εἶναι στὴν ἔρημο καὶ διψάη, τρέχει μόνη της πρὸς τὸ μέρος ποὺ ὑπάρχει νερὸ καὶ ὁ καμηλιέρης τὴν ἀκολουθεῖ. Εἶναι σὰν νὰ παίρνη τηλεγράφημα.

Τὰ ζῶα ζητοῦν βοήθεια ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο

Τὰ καημένα τὰ ζῶα θεὸ ἔχουν τὸν ἄνθρωπο. Ὅπως ἐμεῖς ζητοῦμε βοήθεια ἀπὸ τὸν Θεό, ἔτσι καὶ αὐτὰ ζητοῦν βοήθεια ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο.

Στὸ Ἅγιον Ὄρος ἄκουγα γιὰ τὸν Γερο-Θεοφύλακτο ἀπὸ τὴν Σκήτη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ὅτι εἶχε μεγάλη φιλία μὲ τὰ ἄγρια ζῶα. Αὐτὰ διαισθάνονταν τὴν ἀγάπη του καὶ πήγαιναν στὴν Καλύβη του, ὅταν εἶχαν καμμιὰ ἀνάγκη. Κάποτε μάλιστα ἕνα ζαρκάδι ποὺ εἶχε σπάσει τὸ πόδι του πῆγε ἔξω ἀπὸ τὸ Κελλί του καὶ βέλαζε θλιμμένα. Βγῆκε ὁ γέροντας καὶ τὸ εἶδε νὰ τεντώνη τὸ σπασμένο του ποδαράκι σὰν νὰ τοῦ τὸ ἔδειχνε. Ἐκεῖνος τοῦ ἔφερε λίγο παξιμάδι νὰ φάη καὶ πῆρε δύο ξυλάκια, μὲ τὰ ὁποῖα ἔδεσε σταθερὰ τὸ πόδι του. Μετὰ εἶπε στὸ ζαρκαδάκι: «Πήγαινε τώρα στὸ καλὸ καὶ μετὰ ἀπὸ μιὰ ἑβδομάδα νὰ ξαναπεράσης νὰ τὸ δῶ». Ὁ καλὸς Γέροντας συνεννοήθηκε μὲ τὸ ζῶο σὰν γιατρὸς μὲ πονεμένο ἄνθρωπο, ἐπειδὴ εἶχε γίνει ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ!

– Γέροντα, μοῦ κάνει ἐντύπωση πῶς ὁ Ὅσιος Γεράσιμος δὲν φοβήθηκε καθόλου τὸ λιοντάρι ποὺ τὸν πλησίασε, γιὰ νὰ τοῦ βγάλη τὸ ἀγκάθι[5].

– Ἔ, Ἅγιος ἦταν, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα ποτὲ δὲν κάνουν κακὸ στὸν ἄνθρωπο, ὅταν βρίσκωνται σὲ ἀνάγκη. Μιὰ φορά, τότε ποὺ ἤμουν μὲ τὴν κήλη[6], κάποιοι ἐργάτες κουβαλοῦσαν ξύλα μὲ τὰ ζῶα ἐκεῖ στὴν περιοχὴ τοῦ Καλυβιοῦ. Βλέπω σὲ μιὰ στιγμὴ ἕνα ζῶο νὰ πέφτη, τὸ καημένο, κάτω καὶ τὸ σαμάρι μὲ τὰ ξύλα νὰ πέφτη ἀπὸ πάνω του. Διπλώθηκαν τὰ πόδια του καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὰ ἰσιώση. Ἐγὼ ξέχασα ὅτι εἶχα κήλη, ξέχασα ὅτι δυσκολευόμουν ἀκόμη καὶ νὰ περπατήσω. Τρέχω, πετάω τὰ ξύλα. Πάω νὰ σηκώσω τὸ σαμάρι, δὲν μποροῦσα. Δίνω μιά, τραβάω τὰ σχοινιὰ καὶ ἐλευθέρωσα τὸ ζῶο. Ὁπότε ἕνας Πατέρας ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντὰ φώναξε: «Πρόσεχε, ἔχεις κήλη, θὰ πάθης καμμιὰ ζημιά». Τότε θυμήθηκα ὅτι εἶχα κήλη. «Καλά, τοῦ λέω, ἐγὼ ἔχω κήλη· ἐσὺ ποὺ δὲν ἔχεις κήλη, γιατί δὲν ἔτρεξες;». «Φοβήθηκα μήπως μὲ

---

[5] Ὁ βίος τοῦ Ὁσίου Γερασίμου τοῦ Ἰορδανίτου εἶναι συνδεδεμένος μὲ ἕνα λιοντάρι ποὺ παρουσιάσθηκε μπροστά του στὴν ὄχθη τοῦ Ἰορδάνου καὶ ὠρυόταν ἀπὸ τὸν πόνο, γιατὶ εἶχε μπῆ στὸ πόδι του ἕνα μυτερὸ καλάμι. Ὁ Ὅσιος συμπόνεσε τὸ ζῶο καὶ τοῦ ἔβγαλε τὸ καλάμι. Ἀπὸ τότε τὸ λιοντάρι ἀκολουθοῦσε τὸν Ὅσιο «*ὡς γνήσιος μαθητής*» του. (Βλ. Ἰωάννου Μόσχου, *Πνευματικὸς Λειμών*, Φιλοκαλία τῶν Νηπτικῶν καὶ Ἀσκητικῶν, τόμος 2, ἐκδ. «Τὸ Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 1987, σ. 204-207).

[6] Τὸ 1987.

κλωτσήση», μοῦ λέει. «Εὐλογημένε, τοῦ λέω, τὸ ζῶο, καὶ λύκος νὰ εἶναι, ὅταν τὸ καημένο βρίσκεται σὲ ἀνάγκη, ζητάει βοήθεια καὶ δὲν κάνει κακὸ στὸν ἄνθρωπο».

Ἀλλὰ κι ἂν πεινοῦν κι ἂν διψοῦν τὰ ζῶα, στὸν ἄνθρωπο καταφεύγουν, γιατὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἀφεντικό τους. Θυμᾶμαι, στὸ Καλύβι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ[7], ἕνα καλοκαίρι, μιὰ ὀχιὰ κατέβηκε ἀπὸ τὴν λαμαρίνα τῆς σκεπῆς καὶ κουλουριάστηκε μπροστά μου. Σήκωνε τὸ κεφάλι της ψηλά, ἔβγαζε τὴν γλῶσσα της καὶ σφύριζε. Διψοῦσε πολὺ – εἶχε καῆ ἀπὸ τὸν πολὺ καύσωνα – καὶ μὲ ἀπειλοῦσε. Ζητοῦσε νερό, ἀλλὰ μὲ ἐπιτακτικὸ τρόπο, λὲς καὶ ἤμουν ὑποχρεωμένος νὰ πάω νὰ τῆς φέρω νερό. «Βρέ, τῆς λέω, ἐσύ, ἔτσι ποὺ κάνεις, δὲν συγκινεῖς τὸν ἄλλον!». Τῆς ἔβαλα μετὰ νεράκι καὶ ἤπιε. Ἐνῶ τὰ τσακάλια πολὺ μὲ συγκινοῦν, γιατί, ὅταν πεινοῦν, κλαῖνε σὰν μωρὰ παιδιά. Νὰ δῆτε τί ἔχω πάθει καὶ μὲ τὰ γατάκια τώρα στὸ Καλύβι[8]. Πρόσεξαν πώς, κάθε φορὰ ποὺ χτυποῦσε τὸ καμπανάκι, ἔβγαινα ἔξω, καὶ πότε-πότε τοὺς ἔρριχνα κάτι νὰ φᾶνε. Ὅταν λοιπὸν πεινοῦν, τραβοῦν τὸ σχοινὶ καὶ χτυπάει τὸ καμπανάκι. Βγαίνω καὶ βλέπω νὰ χτυποῦν αὐτὰ τὸ καμπανάκι καὶ τὰ ταΐζω. Πῶς τὰ ἔχει κάνει ὅλα ὁ Θεός!

– Ἔρχονται, Γέροντα, ζῶα στὸ Καλύβι σας;

– Πῶς δὲν ἔρχονται! Ἔρχονται τσακάλια, ἀγριόχοιροι... Ἔρχεται ποῦ καὶ ποῦ καὶ μιὰ μικρὴ ἀλεποῦ. Ὅταν φεύγουν οἱ γάτες, ἔρχεται ἡ ἀλεπουδίτσα. Οἱ ἀγριόχοιροι, τὸ καλοκαίρι, δὲν ἐμφανίζονται, ἐπειδὴ φοβοῦνται τοὺς κυνηγούς· τότε μόνο φίδια ἐμφανίζονται, γιατὶ τὰ φοβοῦνται οἱ ἄνθρωποι.

Ἔρχονται καὶ πουλιά, κοπάδια, μικρὰ-μεγάλα. Τοὺς βάζω βρεγμένο παξιμάδι καὶ τρῶνε. Τὸ ἰνδοκάρυδο ἀπὸ τὰ λουκούμια τὸ κρατῶ ξεχωριστὰ γιὰ κάτι πουλιὰ ποὺ φέρνουν τὴν ἄνοιξη. Τὰ καημένα κελαηδοῦν ἀνοιξιάτικα ἀκόμη ἀπὸ τὸν χειμώνα μὲ τὰ χιόνια. Φέρνουν παρηγοριὰ δηλαδή. Αὐτὰ πεθαίνουν γιὰ τὸ ἰνδοκάρυδο!

– Γέροντα, στὸ Σινᾶ, ἐκεῖ ποὺ μένατε, εἶχε ζῶα;

– Στὸ Σινᾶ, ἐπειδὴ ἦταν ἔρημος, πλησίαζαν πιὸ πολὺ τὰ ἄγρια ζῶα, καθὼς καὶ τὰ πουλιά. Εἶχε καὶ πέρδικες, εἶχε καὶ ὀρτύκια, σὰν αὐτὰ ποὺ ἔτρωγαν οἱ Ἑβραῖοι στὴν ἔρημο[9]. Εἶχε καὶ κάτι ὄμορφα ποντίκια, σὰν χελωνάκια, χωρὶς οὐρά, ποὺ εἶχαν ἐπάνω στὴν ράχη τους ἕνα τρίχωμα σὰν βούρτσα! Τὰ τάιζα ὅλα, τὶς πέρδικες, τὰ ὀρτύκια, τὰ ποντίκια! Ἔβαζα ὅ,τι εἶχα ξεχωριστὰ πάνω στὶς πλάκες, γιατὶ μάλωναν! Πήγαινε τὸ πουλάκι νὰ φάη, πήγαινε καὶ τὸ ποντίκι, ὁπότε σηκωνόταν τὸ πουλάκι νὰ φύγη.

Τὰ πουλιά, ὅπου πήγαινα, μὲ ἀκολουθοῦσαν. Ὅταν ἀνέβαινα πάνω στὰ βράχια καὶ ἄρχιζα νὰ ψάλλω, μαζεύονταν ἐκεῖ καὶ στὸ τέλος τοὺς ἔρριχνα λίγο ρύζι. Ἄμα ἤθελα ἡσυχία, δὲν ἔπρεπε νὰ ψάλω καθόλου, γιατὶ μαζεύονταν ὅλα γύρω μου! Θυμᾶμαι μιὰ φορὰ ποὺ πιάστηκε ἡ μέση μου καὶ ἔμεινα μερικὲς μέρες ξαπλωμένος, ἕνα πουλάκι, τὸ καημένο, μπῆκε μέσα στὸ κελλί μου καὶ ἦρθε πάνω στὸ στῆθος μου. Στάθηκε ἐκεῖ, μὲ κοιτοῦσε στὸ πρόσωπο καὶ κελαηδοῦσε, ὧρες, πολὺ γλυκά. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση!

Νὰ παραδειγματιζώμαστε ἀπὸ τὰ ζῶα

---

[7] Τὴν περίοδο 1968-1979.

[8] Στὸ Καλύβι «Παναγούδα».

[9] Βλ. *Ἔξ.* 16, 13· *Ἀριθμ.* 11, 31-32.

– Γέροντα, τί εἶναι αὐτὸ τὸ βουητὸ ποὺ ἀκούγεται;

– Ἕνα μελίσσι ἐγκαταστάθηκε στὸ παράθυρό μου[10] καὶ τώρα ἐργάζεται ἐντατικά. Τί τραβάω τὸ βράδυ μὲ τὶς φωνές τους! Ἐλᾶτε νὰ σᾶς δείξω τὴν κυψέλη μου. Νὰ δῆτε μὲ τί ἀρχιτεκτονικὴ ἐργάζονται οἱ μέλισσες, ἐνῶ δὲν ἔχουν οὔτε ἀρχιτέκτονα οὔτε ἐργολάβο! Εὔχομαι νὰ δουλέψετε καὶ ἐσεῖς σωστά, πνευματικά, νὰ φτιάξετε πνευματικὴ κυψέλη, νὰ βγάζη μέλι πνευματικό, νὰ ἔρχωνται οἱ λαϊκοὶ νὰ τρῶνε καὶ νὰ γλυκαίνωνται πνευματικά.

– Τί σημαίνει, Γέροντα, αὐτὸ ποὺ λέει ὁ Ψαλμωδός: «*Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσεις, Κύριε*»[11];

– Ἐννοεῖ ὅτι ὁ Θεὸς βοηθάει καὶ τὰ ζῶα. Πόσοι Ἅγιοι εἶναι προστάτες τῶν ζώων! Ἀλλὰ καὶ τί τραβᾶνε τὰ καημένα! Ἐμεῖς οὔτε μιὰ ἑβδομάδα δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε τὴν ὑπακοὴ ποὺ κάνουν αὐτὰ στὸν ἄνθρωπο. Ἂν τὰ ταΐσουν, τὰ τάισαν· διαφορετικὰ μένουν νηστικά. Ἂν δὲν κάνουν αὐτὸ ποὺ θέλει τὸ ἀφεντικό τους, τὰ χτυποῦν. Καὶ τί κόπο κάνουν, χωρὶς νὰ περιμένουν κανέναν μισθό. Ἐμεῖς ἕνα «*Κύριε ἐλέησον*» νὰ ποῦμε, Παράδεισο ἔχουμε νὰ λάβουμε. Μικρὸ πράγμα εἶναι αὐτό; Μᾶς πέρασαν ἑπομένως καὶ στὴν ἀκτημοσύνη καὶ στὴν ὑπομονὴ καὶ στὴν ὑπακοή.

Ὅλα νὰ τὰ παρακολουθῆτε, γιατὶ ὅλα βοηθοῦν. Παρατηρῶ τὰ μυρμήγκια πόσο φιλότιμα ἐργάζονται, χωρὶς νὰ ἔχουν ἐπιστάτη. Ἐγὼ δὲν βρῆκα σὲ κανέναν ἄνθρωπο τὴν λεπτότητα ποὺ εἶδα στὰ μυρμήγκια. Τὰ νέα μυρμηγκάκια πᾶνε καὶ κουβαλοῦν στὴν φωλιὰ ξυλάκια καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλα ἄχρηστα πράγματα, ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν ξέρουν τί πρέπει νὰ φέρουν. Τὰ παλιὰ μυρμήγκια τὰ ἀφήνουν νὰ τὰ κουβαλήσουν, χωρὶς νὰ τοὺς κόβουν τὴν προθυμία, καὶ μετὰ τὰ βγάζουν ἔξω ἀπὸ τὴν φωλιά. Ὕστερα, σιγὰ-σιγὰ τὰ νέα βλέπουν τί κουβαλοῦν τὰ παλιὰ καὶ μαθαίνουν τί πρέπει νὰ φέρνουν. Ἂν ἤμασταν ἐμεῖς, θὰ λέγαμε: «Ἔλα ἐδῶ ἐσύ, τί εἶναι αὐτὰ ποὺ κουβαλᾶς; Πέταξέ τα γρήγορα ἔξω!».

Τὰ ζῶα τὰ ἔκανε ὁ Θεός, γιὰ νὰ ἐξυπηρετῆται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ παραδειγματίζεται. Ὁ ἄνθρωπος, ἂν εἶναι ἄνθρωπος, ἀπὸ ὅλα ὠφελεῖται.

Ὁ Ὄλετ, τὸ φιλότιμο πουλὶ

Στὸ τελευταῖο σας γράμμα[12] μοῦ εἴχατε στείλει μιὰ εἰκόνα μὲ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὰ ζῶα στὸν Παράδεισο. Σκέφθηκα λοιπὸν νὰ σᾶς στείλω κι ἐγὼ μὲ τὴν σειρά μου ζωγραφισμένο ἕνα πουλί, τὸν πιὸ στενό μου φίλο, γιατί, ἂν σᾶς ἔστελνα ζωγραφισμένο ἕνα φίδι, νομίζω, θὰ σᾶς ἔπιανε φόβος. Τὸν ἔχω ὀνομάσει Ὄλετ, ποὺ σημαίνει στὰ ἀραβικὰ «παιδί»[13]. Μένει στὸ ραχώνι[14], πεντακόσια μέτρα μακριὰ ἀπὸ τὸ

---

[10] Τὸ μελίσσι εἶχε μπῆ ἀπὸ τὶς τρύπες τοῦ κλειστοῦ παντζουριοῦ καὶ εἶχε φτιάξει τὴν κυψέλη του ἀνάμεσα στὸ κλειστὸ παντζούρι καὶ στὸ τζάμι. Ὁ Γέροντας εἶχε συνέχεια κλειστὸ αὐτὸ τὸ παράθυρο τοῦ κελλιοῦ του καὶ τραβηγμένη τὴν κουρτίνα. (Συνέβη στὸ Ἡσυχαστήριο τὸν Ἰούνιο τοῦ 1993).

[11] *Ψαλμ.* 35, 7.

[12] Τὸ γράμμα τὸ εἶχαν στείλει στὸν Γέροντα ἀδελφὲς τοῦ Ἡσυχαστηρίου τὴν ἄνοιξη τοῦ 1975.

[13] Τὸ πουλὶ αὐτὸ ἦταν ἕνας κοκκινολαίμης.

[14] Ραχώνι: Λόφος, βουναλάκι.

Καλύβι μου[15]. Κάθε μεσημέρι τοῦ πηγαίνω καλούδια καὶ φιλεύματα. Μόλις τοῦ δίνω κάτι νὰ φάη, παίρνει λίγο καὶ φεύγει. Ἐγὼ τὸ φωνάζω νὰ ἔρθη, ἀλλὰ αὐτὸ φεύγει καὶ σὲ λίγο ἔρχεται κρυφὰ ἀπὸ πίσω καὶ κρύβεται κάτω ἀπὸ τὴν ζακέτα μου. Ὅταν πάω νὰ φύγω, μὲ ξεπροβοδίζει σὲ ἀπόσταση ἑκατὸ μέτρων περίπου, κι ἐγώ, γιὰ νὰ μὴ συνεχίση νὰ ἔρχεται ἀπὸ πίσω μου καὶ κουρασθῆ, τοῦ ἀφήνω κανένα ψίχουλο, γιὰ νὰ ἀπασχοληθῆ, καὶ φεύγω γρήγορα, γιὰ νὰ μὲ χάση.

Τώρα τελευταῖα ἄφησε τὴν ἄσκηση καὶ ζητάει καλοπέραση!... Οὔτε σπασμένο ρύζι τρώει οὔτε βρεγμένο παξιμάδι, ἀλλὰ μόνο σκουληκάκια, ποὺ θέλει νὰ τὰ βάζω στό... πιάτο – στὴν χούφτα μου – καὶ νὰ ἀνεβαίνη ἐκεῖ νὰ τρώη. Πρόοδος!

Εἶναι μέρες ποὺ πανηγυρίζω μὲ τὸν Ὄλετ καὶ τὴν συντροφιά του. Μπορεῖ νὰ πῆ κανείς: «Γιατί κάνεις ἐξαιρέσεις στὸν Ὄλετ; Γιατί δὲν κάνεις τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὰ ἄλλα πουλιά;». Ἀπαντῶ: «Ὅταν φωνάζω τὸν Ὄλετ νὰ ἔρθη, φέρνει μαζί του καὶ ἄλλα πουλιά, φίλους του, τὰ ὁποῖα τρέχουν ἀμέσως στὸ φαΐ, ἐνῶ ὁ Ὄλετ ἔρχεται ἀπὸ ὑπακοὴ καὶ ἀπὸ ἀγάπη. Ἀκόμη καὶ ὅταν εἶναι νηστικός, κάθεται ἀρκετὴ ὥρα μαζί μου καὶ ξεχνάει τὸ φαγητό· ἐγὼ τοῦ τὸ θυμίζω. Καὶ τώρα ποὺ καλωσύνεψε ὁ καιρὸς καὶ βρίσκει ζουζούνια νὰ φάη, ὅταν τὸ φωνάζω, πάλι ἔρχεται, γιὰ τὴν ὑπακοή, ἐνῶ εἶναι χορτάτο καὶ δὲν τὸ ἀναγκάζει ἡ πεῖνα. Ἔ, πῶς νὰ μὴν τὸ χαίρεσαι περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα πουλιὰ αὐτὸ τὸ φιλότιμο πουλάκι;».

Πολλὲς φορὲς μοῦ ἔρχεται ἀπὸ τὴν πολλή μου ἀγάπη νὰ τὸ σφίξω μέσα στὴν χούφτα μου, ἀλλὰ φοβᾶμαι μήπως κάνω σὰν τὴν μαϊμοῦ ποὺ ἀπὸ ἀγάπη σφίγγει τὰ παιδιά της καὶ τελικὰ τὰ πνίγει. Γι᾽ αὐτὸ σφίγγω τὴν καρδιά μου καὶ τὸ χαίρομαι ἀπὸ μακριά, γιὰ νὰ μὴν τὸ βλάψω[16].

Μιὰ μέρα ἄργησα νὰ πάω στὸ ραχώνι καὶ ὁ Ὄλετ, ἐπειδὴ φυσοῦσε πολύ, εἶχε λουφάξει ἀπὸ νωρίς. Ἄφησα τὸ φαγητό του καὶ ἔφυγα, χωρὶς νὰ τὸν δῶ. Τὴν ἄλλη μέρα ξεκίνησα νὰ πάω πολὺ νωρίς, γιατὶ ἀνησύχησα μήπως τὸ ἔφαγε κανένα γεράκι. Αὐτό, ὅταν εἶδε τὸ πρωὶ τὸ φαγητὸ ποὺ τοῦ εἶχα ἀφήσει ἀποβραδίς, «τὸ πείραξε ὁ λογισμὸς» καὶ κατέβηκε στὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ μὲ περίμενε. Ὅταν μὲ εἶδε, ἔκανε σὰν τρελλὸ ἀπὸ τὴν χαρά του. Τοῦ ἔδινα νὰ φάη, ἀλλὰ αὐτὸ περισσότερο ἤθελε συντροφιὰ παρὰ φαγητό. Τὸ θαυμάζω γιὰ τὴν ἄσκησή του καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχει, καθὼς καὶ γιὰ τὴν εὐγνωμοσύνη του. Εὔχεσθε νὰ μιμηθῶ τὶς ἀρετές του.

Πιστεύω νὰ μὴν ἔχετε παράπονο· σᾶς τὰ εἶπα ὅλα, χωρὶς νὰ πάρω τὴν συγκατάθεση τοῦ Ὄλετ. Ἐλπίζω νὰ μὴν τὸν στενοχωρήσω, μιὰ ποὺ δὲν θὰ γίνουν γνωστὰ ἔξω... Ἔχετε τοὺς χαιρετισμοὺς τοὺς δικούς του καὶ τοὺς δικούς μου τοὺς πολλούς.

Στὸ Καλύβι μου ὄχι μόνον τὰ πετούμενα πουλάκια ἀλλὰ ὅλα τὰ ζῶα ποὺ ἔρχονται ἐκεῖ – τσακάλια, λαγοί, νυφίτσες, χελῶνες, σαῦρες, φίδια – χορταίνουν ἀπὸ τὴν ὑπερχείλιση τῆς ἀγάπης μου καὶ χορταίνω κι ἐγώ, ὅταν χορταίνουν αὐτά, καὶ ὅλοι

---

[15] Τὸ Καλύβι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ.

[16] Ἡ σχέση τοῦ Γέροντα μὲ τὰ ζῶα δὲν ἦταν μιὰ ἐκδήλωση ζωοφιλίας ἀλλὰ ἔκφραση «*ἐλεήμονος καρδίας*», τῆς ὁποίας ἡ ἀγάπη ξεχυνόταν πρὸς ὅλη τὴν κτίση.

μαζί, «*τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτήνη, ἑρπετὰ καὶ πετεινὰ πτερωτά*»[17], «*αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν τὸν Κύριον*»[18].

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΑΡΧΟΝΤΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΟ

«Ὅπου ὑπάρχει ἀρχοντιά,
ὑπάρχει τὸ ἀθόρυβο,
ὑπάρχει ἡ ἀφάνεια,
γι᾽ αὐτὸ ἐκεῖ ἀναπαύεται ὁ Χριστὸς
καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ εὐλογία τοῦ Χριστοῦ».

---

[17] *Ψαλμ*. 148, 10.

[18] Ἀπὸ τὴν ὀγδόη Ὠδὴ (Ὕμνος τῶν Ἁγίων Τριῶν Παίδων). Βλ. *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα*, ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», Ἀθήνα [14]2001, σ. 76.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ἀρχοντιά, τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ

Τί εἶναι ἀρχοντιὰ

– Γέροντα, τί νὰ προσέξουμε περισσότερο τὴν Μεγάλη Σαρακοστή;

– Τὴν ἀρχοντιά, τὴν πνευματικὴ ἀρχοντιά.

– Γέροντα, ἡ Μεγάλη Σαρακοστὴ δὲν εἶναι περισσότερο περίοδος μετανοίας;

– Ἀρχοντιὰ-ἀρχοντιά, γιὰ νὰ δικτυωθῆτε μὲ τὸν Χριστό, ἀλλιῶς δὲν γίνεται προκοπή. Ἂν ξέρατε τί δίνει ἡ ἀρχοντιά, θὰ τὴν κυνηγούσατε μέρα-νύχτα· οὔτε θὰ κοιμόσασταν. Ἂν ἀναλύση κανεὶς τὴν πνευματικὴ ἀρχοντιά, θὰ δῆ ἐκεῖ μέσα κρυμμένο τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ!

– Γέροντα, τί εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀρχοντιά;

– Ἀρχοντιὰ πνευματικὴ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀνωτερότητα, εἶναι ἡ θυσία. Μιὰ ἀρχοντικὴ ψυχὴ ἔχει ἀπαιτήσεις μόνον ἀπὸ τὸν ἑαυτό της καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Θυσιάζεται γιὰ τοὺς ἄλλους, χωρὶς νὰ περιμένη ἀνταμοιβή. Ξεχνάει ὅ,τι δίνει καὶ θυμᾶται ἀκόμη καὶ τὸ παραμικρὸ ποὺ τῆς δίνεται. Ἔχει φιλότιμο, ἔχει ταπείνωση καὶ ἁπλότητα, ἔχει ἀνιδιοτέλεια, τιμιότητα..., ὅλα τὰ ἔχει. Ἔχει καὶ τὴν μεγαλύτερη χαρὰ καὶ τὴν πνευματικὴ ἀγαλλίαση.

Ἡ πνευματικὴ ἀρχοντιὰ ἔχει Χάρη Θεοῦ, εἶναι – πῶς νὰ τὸ πῶ; – μιὰ θεϊκὴ ἰδιότητα. Ὅπου ὑπάρχει ἀρχοντιά, ὑπάρχει τὸ ἀθόρυβο, ὑπάρχει ἡ ἀφάνεια, γι᾽ αὐτὸ ἐκεῖ ἀναπαύεται ὁ Χριστὸς καὶ ἐκεῖ ὑπάρχει ἡ εὐλογία τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ πνευματικὴ ἀρχοντιὰ εἶναι πνευματικὴ δικαιοσύνη

– Γέροντα, ἡ πνευματικὴ ἀρχοντιὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν πνευματικὴ δικαιοσύνη;

– Ἡ πνευματικὴ ἀρχοντιὰ ἔχει πνευματικὴ δικαιοσύνη καὶ ἡ πνευματικὴ δικαιοσύνη ἔχει πνευματικὴ ἀρχοντιὰ ἤ, καλύτερα, ἡ ἀρχοντιὰ εἶναι πνευματικὴ δικαιοσύνη. Γι᾽ αὐτό, τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει πνευματικὴ ἀρχοντιά, δὲν τὸν πιάνει ὁ νόμος – «*δικαίοις νόμος οὐ κεῖται*»[1]. Ἕνας τέτοιος ἄνθρωπος προτιμάει νὰ σκοτωθῆ παρὰ νὰ σκοτώση.

– Γέροντα, ὅταν μοῦ ζητοῦν νὰ κάνω μιὰ δουλειά, ἀμέσως σκέφτομαι ὅτι ἔχω καὶ ἄλλες δουλειὲς νὰ κάνω καὶ ἀντιδρῶ.

– Ἂν ἀποκτήση κανεὶς ἀρχοντιά, ὅλα αὐτὰ τὰ ξεπερνάει. Δὲν βάζει τὴν λογική, γιατὶ ἡ ἀρχοντιὰ εἶναι ἔξω τῆς λογικῆς. Ἐσεῖς πηγαίνετε νὰ τακτοποιήσετε τὰ πράγματα μὲ τὴν ἀνθρώπινη λογική, μὲ τὴν κοσμικὴ δικαιοσύνη. Ποῦ εἶναι ἡ πνευματικὴ δικαιοσύνη; Δὲν ἔχω πεῖ ὅτι, ὅσο πιὸ πνευματικὸς εἶναι ὁ ἄνθρωπος, τόσο λιγώτερα δικαιώματα ἔχει σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή; ὅτι ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος μόνο δίνει καὶ ποτὲ δὲν ζητάει νὰ πάρη;

---

[1] Βλ. *Α΄ Τιμ*. 1, 9.

– Γιατί ὅμως, Γέροντα, στὸ Εὐαγγέλιο λέει: «*Ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει*»[2];

– Ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο. Ἀλλά, καὶ ὅταν ζητάη κανεὶς ἀπὸ τὸν Θεὸ κάτι γιὰ τὸν ἑαυτό του, τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει ἀγάπη γιὰ τοὺς ἄλλους, πάλι γιὰ τὸ βόλεμά του φροντίζει. Ἐνῶ, ὅταν λ.χ. μιὰ μάνα ζητάη ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ γίνη καλὰ τὸ παιδί της ἢ νὰ ἔρθουν βολικὰ τὰ πράγματα στὴν οἰκογένειά της, αὐτὸ δὲν εἶναι γιὰ τὸν ἑαυτό της, ἀλλὰ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ. Νά, ἡ Χαναναία ποὺ ἀναφέρει τὸ Εὐαγγέλιο[3] δὲν ζητοῦσε τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό της. Ἔτρεχε πίσω ἀπὸ τὸν Χριστὸ καὶ Τὸν παρακαλοῦσε νὰ βοηθήση τὴν κόρη της ποὺ εἶχε δαιμόνιο. Πλησίασαν τότε οἱ Ἀπόστολοι τὸν Χριστὸ καὶ Τοῦ εἶπαν: «Κάνε αὐτὸ ποὺ σοῦ ζητάει, γιὰ νὰ μὴν τρέχη ἀπὸ πίσω μας καὶ φωνάζει». Ἀλλὰ Ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε: «*Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ*»[4]. Ἡ Χαναναία ὅμως συνέχισε νὰ ζητάη βοήθεια, ὁπότε ὁ Χριστὸς γύρισε καὶ τῆς εἶπε: «*Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις*»[5]. Κι ἐκείνη Τοῦ ἀπάντησε: «Ναί, Κύριε, ἀλλὰ καὶ τὰ σκυλάκια τρῶνε ἀπὸ τὰ ψίχουλα ποὺ πέφτουν ἀπὸ τὰ τραπέζια τῶν κυρίων τους». Καὶ τότε ὁ Χριστὸς τῆς εἶπε: «Γιὰ τὸν λόγο σου αὐτὸν ἡ κόρη σου ἔγινε καλά»[6]. Εἴδατε τί πίστη εἶχε, τί ταπείνωση, τί ἀρχοντιά, τί ἀνωτερότητα! Ἂν εἶχε ἐγωισμό, θὰ ἔλεγε στὸν Χριστό: «Δὲν τὸ περίμενα ἀπὸ σένα νὰ μὲ κάνης καὶ σκυλί! Ἔχασα πᾶσαν ἰδέαν!» καὶ θὰ ἔφευγε μὲ ἀντίδραση! Θὰ εἶχε καὶ ἀναπαυμένο τὸν λογισμό της ὅτι φέρθηκε πολὺ σωστά, πολὺ δίκαια. Μπορεῖ καὶ νὰ ἔλεγε: «Ἀπορῶ πῶς τόσος κόσμος κάθεται καὶ τὸν ἀκούει!»...

– Γέροντα, ἡ πίστη της τὴν βοήθησε;

– Ἡ ἀρχοντιά της τὴν βοήθησε καὶ εἶχε τέτοια πίστη. Δὲν εἶχε καθόλου ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτό της οὔτε εἶχε καμμιὰ ἀπαίτηση. Εἶχε καὶ καλὸ λογισμό: «Ἀφοῦ ἔτσι εἶπε ὁ Θεὸς γιὰ τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραήλ, κάτι ξέρει. Ἐμεῖς ἀνήκουμε σὲ ἄλλο ἔθνος».

Πῶς ἀποκτιέται ἡ ἀρχοντιὰ

– Γέροντα, πῶς θὰ ἀποκτήσω ἀρχοντιά;

– Νὰ κινῆσαι ταπεινά, μὲ καθαρὸ φιλότιμο καὶ πάντα νὰ θυσιάζεσαι. Νὰ καλλιεργήσης τὴν πνευματικὴ εὐαισθησία. Νὰ δέχεσαι ἤρεμα τὴν ἐνόχληση τοῦ ἄλλου καὶ νὰ χαίρεσαι ποὺ ἐνοχλεῖσαι καὶ δὲν ἐνοχλεῖς. Γιατὶ εἶναι μερικοὶ ποὺ δὲν τοὺς ἀπασχολεῖ ἂν ἐνοχλοῦν· τοὺς ἀπασχολεῖ μόνο νὰ μὴν τοὺς ἐνοχλοῦν. Ἄλλοι δὲν θέλουν οὔτε αὐτοὶ νὰ ἐνοχλοῦν, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τοὺς ἐνοχλοῦν. Ἄλλοι πάλι λένε: «Εἶμαι εὐαίσθητος, δὲν μπορῶ οὔτε μιὰ κουβέντα νὰ σηκώσω», αὐτοὶ ὅμως στοὺς ἄλλους λένε κουβέντες. Τί εὐαισθησία εἶναι αὐτή; Ἡ λαμπικαρισμένη εὐαισθησία ἔχει ἀρχοντιά.

– Ἂν κάποιος, Γέροντα, ἔχη ἐλαττώματα, ἀλλὰ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήση τὴν ἀρχοντιά, θὰ βοηθηθῆ;

– Ἡ ἀρχοντιὰ θὰ διώξη τὰ ἐλαττώματα.

---

[2] *Ματθ.* 7, 8· *Λουκ.* 11, 10.
[3] Βλ. *Ματθ.* 15, 21-28· *Μάρκ.* 7, 24-30.
[4] *Ματθ.* 15, 24.
[5] *Ματθ.* 15, 26.
[6] Βλ. *Ματθ.* 15, 27-28· Μάρκ. 7, 28-29.

– Γέροντα, ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ πάθη;

– Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀρχοντιὰ ποὺ λέω ὅτι πρέπει νὰ ἔχετε. Καὶ γιὰ νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος ἀρχοντιά, πρέπει νὰ μὴν ὑπάρχουν μέσα του κατώτερα πάθη, μικρότητες κ.λπ. Στὶς μικρότητες δὲν βρίσκεται ὁ Θεός, γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι φύσει ἀγαθός.

– Γιὰ νὰ ἀγαπήσω, Γέροντα, τὴν κακοπάθεια, πάλι στὴν ἀρχοντιὰ πρέπει νὰ δουλέψω;

– Ἄχ, ἀκόμη δὲν ἔχετε καταλάβει τί θὰ πῆ ἀρχοντιά! Ἡ ἀρχοντιὰ ἔχει καὶ λεβεντιὰ μέσα, γιατὶ τότε δουλεύει ἡ καρδιά. Γιὰ νὰ καταλάβετε τὴν ἀρχοντιά, σκεφθῆτε τὸν Χριστό· τί κράτησε ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν Ἑαυτό Του; Τίποτε. Ὅλα τὰ ἔδωσε. Θυσιάστηκε καὶ ὅλο θυσιάζεται γιὰ ὅλους μας. Μᾶς δίνει τὴν ἀγάπη Του, μᾶς παίρνει τὶς ἁμαρτίες μας. Ἐμεῖς, ἀντίθετα, θέλουμε νὰ μαζεύουμε ἀγάπη. Σκεφθῆτε ἀκόμη τί κάνουν καὶ οἱ καλοὶ γονεῖς· θυσιάζονται συνέχεια γιὰ τὰ παιδιά τους, παρόλο ποὺ μπορεῖ νὰ φᾶνε καὶ κλωτσιὲς ἀπὸ τὰ παιδιά τους. Καὶ νὰ ξέρουν τί τοὺς περιμένει, πάλι θυσιάζονται. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά. Τὸ χελιδόνι φροντίζει τὰ μικρά του, ἀλλὰ καὶ τὰ χελιδονάκια, ὅταν μεγαλώσουν, θὰ φροντίσουν τὰ μικρά τους· ἔτσι τὰ δημιούργησε ἡ ἀρχοντικὴ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ.

Μὲ τὴν ἀρχοντιὰ ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἐπαφὴ μὲ τὸν Θεὸ

– Πῶς συγγενεύει, Γέροντα, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν Θεό;

– Ὅλη ἡ βάση εἶναι νὰ ἀποκτήση ὁ ἄνθρωπος τὴν πνευματικὴ ἀρχοντιά. Τότε συγγενεύει μὲ τὸν Θεό.

– Γέροντα, μπορεῖ μιὰ ἀδελφὴ νὰ κάνη στὸ κελλί της πνευματικὰ καὶ ὕστερα νὰ μὴν ἔχη κουράγιο νὰ βοηθήση σὲ μιὰ κοινὴ ἐργασία;

– Τί πνευματικά[7]; εἰς βάρος τῶν ἄλλων; Δηλαδὴ νὰ κοπιάζη ὁ ἄλλος κι ἐγὼ νὰ κάνω πνευματικά; Μὰ αὐτὸ δὲν εἶναι πνευματικό, ἰδίως γιὰ ἕναν νέο. Ὁ νέος πρέπει νὰ κοιτάξη πῶς νὰ βοηθήση ἕναν ἡλικιωμένο. Ἄντε τώρα, ὁ νέος νὰ κάνη δῆθεν πνευματικὰ καὶ ἕνας γέρος νὰ ζορίζεται νὰ βγάλη πέρα τὴν δουλειά! Ἔχει θυσία αὐτό; Ἔχει ἀρχοντιά; Νὰ μελετήσω, νὰ κάνω πνευματικὰ καὶ νὰ ἀφήσω γιὰ τοὺς ἄλλους τὶς δουλειές; Αὐτὰ εἶναι κούφια πράγματα! Πολλὲς ψυχὲς δὲν ἔχουν ἀκόμη συλλάβει τὸ νόημα τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τὴν ἀλλοίωση τὴν ἀρχοντικὴ δὲν τὴν ἔχουν γευθῆ· σκέφτονται τὸν ἑαυτό τους.

Στὴν δυσκολία δίνει ἐξετάσεις ὁ ἄνθρωπος. Θυμᾶμαι, μιὰ φορὰ στὸ Κοινόβιο[8] μοῦ εἶχαν πεῖ νὰ μείνω στὸ κελλὶ καὶ νὰ εἶμαι σὲ τελεία ἀκινησία, γιατὶ ἔβγαζα συνέχεια αἷμα. Κάποια στιγμὴ βλέπω ἀπὸ τὸ παράθυρο ἕνα γεροντάκι, τὸν πορτάρη, νὰ παιδεύεται νὰ σχίση μὲ τὸ τσεκούρι ἕνα κούτσουρο, γιὰ νὰ τὸ βάλη στὸ τζάκι. Αὐτὸ τὸ γεροντάκι εἶχε πρόβλημα μὲ τὰ ἔντερα καὶ εἶχε, τὸ καημένο, συνέχεια αἱμορραγίες· εἶχε τελείως ἐξαντληθῆ. Νὰ σκεφθῆτε κοιμόταν μὲ τὰ παπούτσια, γιατὶ δὲν εἶχε κουράγιο νὰ τὰ λύνη καὶ νὰ τὰ δένη. Πετάγομαι, πιάνω τὸ τσεκούρι, χτυπῶ μιὰ-δυὸ τὸ

---

[7] Πνευματικά: Ἡ πνευματικὴ ἐργασία ποὺ κάνει ὁ μοναχὸς στὸ κελλί του (εὐχὴ μὲ τὸ κομποσχοίνι, μετάνοιες, πνευματικὴ μελέτη κ.λπ.).

[8] Ὁ Γέροντας μόνασε στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἐσφιγμένου ἀπὸ τὸ 1953 μέχρι τὸ 1955.

κούτσουρο, τὸ σχίζω, καὶ νά, μετὰ βγῆκε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ στόμα μου. Κατάλαβες; Οὔτε κἂν σκέφθηκα τὴν κατάστασή μου· δὲν ὑπολόγισα καθόλου τὸν ἑαυτό μου.

Ἀρχοντιὰ πνευματική! Τίποτε ἄλλο δὲν συγκινεῖ τὸν Θεὸ ὅσο ἡ ἀρχοντιά! Εἶναι ὁ δέκτης τῆς θείας Χάριτος. Πόσο ἁπλὰ καὶ εὔκολα εἶναι τὰ πράγματα καὶ πόσο δύσκολα τὰ κάνουμε! Σὲ ὅλα χρειάζεται ἀρχοντιὰ πνευματική. Ἅμα κανεὶς δὲν τὸ καταλάβη αὐτό, μπορεῖ νὰ κάνη τρεῖς ἀγρυπνίες τὴν ἑβδομάδα, τρία τριήμερα τὸν μήνα, νὰ προσεύχεται ὧρες, νὰ διατηρῆ καὶ τὴν σωματική του ἁγνότητα, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ νὰ εἶναι ἄχρηστα. Δὲν λέω ἐγὼ ὅτι δὲν χρειάζεται νὰ τὰ κάνη αὐτά, ἀλλὰ νὰ φροντίση νὰ ἀποκτήση τὸ κυριώτερο ἀπὸ ὅλα: τὴν πνευματικὴ ἀρχοντιά, ποὺ εἶναι ἡ ψυχικὴ ἁγνότητα. Νὰ μὴν ὑπάρχη μέσα του ἰδιοτέλεια, θέλημα, ἐγωισμός, ἀνθρωπαρέσκεια κ.λπ., γιὰ νὰ ἀναπαύεται ὁ Θεός. Ὅταν δὲν ὑπάρχουν αὐτά, ὑπάρχει ψυχικὴ ἁγνότητα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα, καὶ νὰ μὴν προσεύχεται ὁ ἄνθρωπος, συγγενεύει μὲ τὸν Θεό, εἶναι ἑνωμένος μὲ τὸν Θεό.

Μόνο μὲ τὴν ἀρχοντιὰ ἔχει ὁ ἄνθρωπος τὸ κουμπὶ γυρισμένο στὴν ἴδια συχνότητα μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἔχει ἐπαφὴ μὲ τὸν Θεό, ἐργάζεται στὴν συχνότητα τοῦ Θεοῦ· διαφορετικὰ τὸ κουμπὶ εἶναι γυρισμένο σὲ ἄλλον σταθμό. Γι᾽ αὐτὸ κοιτάξτε νὰ ἀλλάξετε κεραία... Ὑπάρχουν κεραῖες κάθετες καὶ ὁριζόντιες. Οἱ κάθετες ...«κάθονται» στὸν ἑαυτό τους καὶ δὲν ἔχουν καλὴ ἐπαφή, εὔκολα χάνουν τὴν ἐπικοινωνία! Ἐνῶ οἱ ὁριζόντιες κεραῖες τεντώνονται, γι᾽ αὐτὸ ἔχουν μεγάλη ἐμβέλεια καὶ πιάνουν καὶ τὰ ἀσθενικὰ κύματα. Θέλω νὰ πῶ ὅτι αὐτὸς ποὺ «κάθεται» στὸν ἑαυτό του, δὲν ἔχει ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, δὲν ἔχει ἀρχοντιά, γι᾽ αὐτὸ δὲν ἔχει οὔτε Χάρη Θεοῦ οὔτε θεῖο φωτισμό.

Ὁ ἄνθρωπος ἢ θὰ γίνη ἀρχοντόπουλο ἢ θὰ μείνη κακορρίζικος

– Γέροντα, ζηλεύω, μαλώνω καὶ φέρομαι ἀδιάκριτα.

– Σοῦ λείπει ἡ πατερική, ἡ πνευματική, ἀρχοντιά, καὶ ἑπόμενο εἶναι νὰ μαλώνης. Κοίταξε νὰ ἀποκτήσης πνευματικὴ ἀρχοντιά, γιὰ νὰ ἀποκτήσης καὶ διάκριση. Ἀλλά, γιά πές μου τί λογισμοὶ ἀνέβηκαν καὶ κατέβηκαν, ὅταν δὲν ἔστειλα καὶ σ᾽ ἐσένα μικρὴ εἰκονίτσα ὅπως στὶς ἄλλες ἀδελφὲς καὶ τί σκέφτηκες, ὅταν ἔλαβες τὴν ἄλλη φορὰ τὴν μεγαλύτερη; Κάνε καὶ ἕναν πνευματικὸ λογαριασμό, νὰ ρίξω κι ἐγὼ μιὰ ματιὰ καί, ἂν εἶναι σωστός, θὰ σοῦ φτιάξω ἕνα ξυλόγλυπτο Ἅγιον Ὄρος καὶ θὰ σοῦ τὸ στείλω ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Εἶχα ξεκινήσει νὰ φτιάχνω ἕνα μὲ τὰ μοναστήρια, τὶς πέτρες, τὰ δρομάκια, τὰ καλντερίμια... Ἦταν περίπου εἴκοσι ἑκατοστά, μισοέτοιμο, ἀλλὰ μοῦ τὸ πῆραν κάποια παιδιά. Τὸ ἤθελαν γιὰ εὐλογία καὶ ἐπέμεναν νὰ τοὺς τὸ δώσω.

– Γέροντα, θὰ ἦταν πολὺ καλὰ παιδιά...

– Ἅμα ἦταν πολὺ καλὰ παιδιά, θὰ εἶχαν ἀρχοντιὰ καὶ δὲν θὰ τὸ ζητοῦσαν μὲ τέτοια ἀπαίτηση! Τοὺς εἶπα: «Νὰ τὸ τελειώσω· πῶς νὰ σᾶς τὸ δώσω μισό;». Ἐκεῖνα ἐπέμεναν: «Ὄχι, δῶσ᾽ το μας ἔτσι! Τί νὰ παιδευτῆς νὰ τὸ τελειώσης»! Κατάλαβες; Μὲ διευκόλυναν! Τί κόσμος ὑπάρχει!... Νὰ φαντασθῆτε κάποιος μοῦ ζήτησε τὸ μάτι μου γιὰ εὐλογία.

– Σοβαρά, Γέροντα;

– Ναί, σοβαρά! Νὰ τοῦ δώσω τὸ μάτι μου γιὰ εὐλογία! Ἦταν καμμιὰ τριανταριὰ χρονῶν, εἶχε χάσει τὸ φῶς του καὶ θὰ ἔκανε μιὰ ἐγχείρηση. Τὸν εἶχαν φέρει στὸ Καλύβι. Τὸν λυπήθηκα, τὸν πόνεσα τόσο, ποὺ τοῦ εἶπα: «Κοίταξε, μὴ στενοχωριέσαι, ἂν τυχὸν δὲν πετύχη ἡ ἐπέμβαση, θὰ σοῦ δώσω τὸ δικό μου μάτι. Ἐμένα μοῦ φθάνει τὸ ἕνα, γιὰ νὰ ἐξυπηρετοῦμαι». Ἦρθε μετὰ ἀπὸ λίγο καιρό, χαρούμενος, γιατὶ πέτυχε ἡ ἐγχείρηση καὶ ἔβλεπε καλὰ καὶ μὲ τὰ δυό του μάτια καὶ μοῦ λέει: «Ἦρθα, νὰ μοῦ δώσης τὸ μάτι»! «Καλά, τοῦ λέω, ἀφοῦ βλέπεις τώρα!». «Ὄχι, τὸ θέλω γιὰ εὐλογία», μοῦ λέει. Πάλι τὸν πόνεσα, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν φορὰ τὸν πόνεσα ποὺ δὲν εἶχε ἴχνος ἀρχοντιᾶς! Ἄλλος πόνος αὐτός...

– Γέροντα, πρόσεξα ὅτι, ὅταν κάνω κάτι ποὺ θὰ τὸ ἐκτιμήσουν, τὸ κάνω μὲ περισσότερη ὄρεξη.

– Ξέρεις τί μοῦ θύμισες τώρα; Ἕνα κακόμοιρο κοριτσάκι, τὴν Σπυριδούλα. Ἕνας σιδερᾶς τὸ εἶχε βάλει νὰ φυσάη μὲ τὸ φυσερὸ τὸ καμίνι καὶ τοῦ ἔλεγε συνέχεια: «Φύσα-φύσα, Σπυριδούλα, καὶ θὰ σοῦ πάρω καινούργιο φουστάνι». Κι ἐκεῖνο τὸ φουκαριάρικο, ἐπειδὴ τοῦ ἔταξε καινούργιο φουστάνι, ζοριζόταν· σήκωνε τὰ χεράκια του καὶ φυσοῦσε μὲ τὸ φυσερὸ τὰ κάρβουνα! Κατάλαβες; Ἂν δὲν ἀποκτήσης ἀρχοντιά, σὰν τὴν Σπυριδούλα θὰ εἶσαι. Ὁ ἄνθρωπος ἢ θὰ γίνη ἀρχοντόπουλο ἢ θὰ μείνη κακορρίζικος.

– Γέροντα, ἔχω τὸν λογισμὸ ὅτι δὲν μὲ βοηθᾶτε ὅσο τὶς ἄλλες ἀδελφές.

– Ἂν καὶ σοῦ ἔχω δώσει πολλά, καὶ ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀπὸ κοντά, κάθε φορὰ ποὺ ἐρχόμουν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος, φαίνεται δὲν τὰ κράτησες· τὰ ἔχεις σπαταλήσει καὶ τώρα εἶσαι σὰν ἀπογοητευμένη ζητιάνα ποὺ ἔχασε ὅ,τι μάζεψε. Τί νὰ σὲ κάνω; Θὰ εὔχωμαι σύντομα νὰ γίνης πλούσια τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ φύγης ἀπὸ τὴν καλύβα μὲ τοὺς τενεκέδες καὶ νὰ εἶσαι πλέον ἀρχοντοπούλα τοῦ Χριστοῦ.

Πολὺ μὲ συγκινοῦν οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν ἀρχοντιά. Ὅποιος ἔχει ἀρχοντιά, χωρὶς νὰ μὲ ρωτήση – οὔτε κι ἐγὼ τὸν ρωτάω –, μπαίνει μόνος του μέσα μου καὶ κοινοβιάζει στὴν καρδιά μου καὶ τὸν μεταφέρω μαζί μου καὶ τὸν χαίρομαι ἀπὸ κοντά, ὅσο μακριὰ κι ἂν βρίσκεται σωματικά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Φιλότιμο, ἡ πολὺ-πολὺ εὐγνώμων ἀγάπη

Οἱ φιλότιμοι εἶναι ἀρχοντικὲς ψυχὲς

– Τί εἶναι, Γέροντα, τὸ φιλότιμο;

– Τί λέει τὸ λεξικό; Ἡ λέξη «φιλότιμο» δὲν ὑπάρχει σὲ καμμιὰ ἄλλη γλῶσσα. Βλέπεις, οἱ Ἕλληνες μπορεῖ νὰ ἔχουν μερικὰ κουσούρια, ἀλλὰ ἔχουν καὶ δύο δῶρα ἀπὸ τὸν Θεό: τὸ φιλότιμο καὶ τὴν λεβεντιά· ὅλα τὰ πανηγυρίζουν.

Νὰ σᾶς πῶ λοιπὸν τί λέει τὸ δικό μου λεξικό: Φιλότιμο εἶναι τὸ εὐλαβικὸ ἀπόσταγμα τῆς καλωσύνης· ἡ πολὺ-πολὺ εὐγνώμων ἀγάπη ποὺ εἶναι ὅλο καλωσύνη καὶ ταπείνωση. Εἶναι ἡ λαμπικαρισμένη ἀγάπη τοῦ ταπεινοῦ ἀνθρώπου ποὺ δὲν βάζει καθόλου τὸν ἑαυτό του σὲ ὅ,τι κάνει καὶ ἡ καρδιά του εἶναι γεμάτη πνευματικὴ λεπτότητα, εὐαισθησία καὶ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὶς εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, τοὺς συνανθρώπους του.

Οἱ φιλότιμοι λειώνουν ἐσωτερικὰ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεό, τὴν ὁποία ἐκδηλώνουν μὲ κάθε πνευματικὸ τρόπο, σὰν παιδιὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ κινοῦνται στὸν οὐράνιο χῶρο τῆς δοξολογίας, δέχονται μὲ χαρὰ καὶ τὶς δοκιμασίες. Δοξάζουν τὸν Θεὸ γι' αὐτές, ὅπως καὶ γιὰ τὶς εὐλογίες, καὶ δέχονται συνέχεια τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ.

Οἱ φιλότιμοι εἶναι ἀρχοντικὲς ψυχές. Ὑποφέρουν καὶ ἀπὸ τὴν παραμικρὴ καλωσύνη ποὺ τοὺς κάνουν οἱ ἄλλοι καὶ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀνταποδώσουν, ἀλλά, ὅ,τι κι ἂν κάνουν, ποτὲ δὲν αἰσθάνονται ὅτι μπόρεσαν νὰ τὴν ἀνταποδώσουν καὶ ποτὲ δὲν τὴν ξεχνοῦν.

– Αὐτός, Γέροντα, ποὺ ἀγαπάει πραγματικὰ τὸν εὐεργέτη του φανερώνει ὅτι ἔχει φιλότιμο;

– Αὐτὸς ποὺ ἀγαπάει μόνον τὸν εὐεργέτη του δὲν κάνει τίποτε. Ἀλλὰ δυστυχῶς σήμερα οὔτε αὐτὸ τὸ φιλότιμο ὑπάρχει· σπάνια βρίσκεις ἄνθρωπο νὰ ἔχη εὐγνωμοσύνη. Παλιά, τί φιλότιμο εἶχαν οἱ ἄνθρωποι! Μοῦ ἔλεγαν οἱ γονεῖς μου ὅτι ἕνας Αὐστριακὸς βιομήχανος, ποὺ ἦταν στὰ Ἄδανα, γλύτωσε τὸν πατέρα μου ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Μετὰ χρεωκόπησε ὁ καημένος καὶ τὸ θεωροῦσε προσβολὴ νὰ καθήση στὰ Ἄδανα, ἀλλὰ οὔτε ἤθελε νὰ γυρίση στὴν Αὐστρία. Τότε ὁ πατέρας μου, ποὺ δὲν εἶχε ξεχάσει ποτὲ ὅτι τοῦ εἶχε σώσει τὴν ζωή, τὸν πῆρε στὸ σπίτι στὰ Φάρασα καὶ τὸν γηροκόμησαν.

– Τὸ φιλότιμο, Γέροντα, ἔχει κάποιο ὅριο;

– Ὄχι, δὲν ἔχει ὅριο. Εἶναι μιὰ συνεχὴς μεγάλη παλαβομάρα... Πνευματικὴ παλαβομάρα!

– Χρειάζεται, Γέροντα, διάκριση στὸ φιλότιμο;

– Τὸ φιλότιμο ἔχει καὶ διάκριση καὶ εὐαισθησία καὶ ἀρχοντιά... Ὅλα τὰ ἔχει... Ὁ φιλότιμος, κουτὸς δὲν εἶναι· ἀδικημένος μπορεῖ νὰ εἶναι, ἀλλὰ ἔχει τὸν Χριστὸ μέσα του, γιατὶ ὁ πιὸ ἀδικημένος εἶναι ὁ Χριστός.

Τὸν φιλότιμο ἀγώνα μας χαίρεται ὁ Χριστὸς

– Πέστε μου κάτι, Γέροντα, γιὰ τὸν ἀγώνα μου.

– Παλληκαριά, λεβεντιά, φιλότιμο! Μὲ φιλότιμο νὰ ἐργάζεσαι στὸν Χριστό. Καὶ ὁ Χριστὸς στὴν ψυχὴ ποὺ ἔχει καλὴ διάθεση, ἀγωνιστικὸ πνεῦμα καὶ φιλότιμο ἐργάζεται ἀθόρυβα.

– Γέροντα, γιατί δὲν γεμίζω ἀπὸ τὴν προσευχή, ἐνῶ φροντίζω νὰ εἶμαι συνεπὴς στὰ πνευματικά μου καθήκοντα;

– Ἔ, πῶς νὰ γεμίσης; Ἔτσι θὰ γεμίσης; Θέλει γύρισμα τὸ κουμπὶ ἀλλοῦ. Ἐξέτασε νὰ δῆς πόσο δουλεύεις στὴν πνευματικὴ ζωὴ μὲ τὴν λογικὴ καὶ πόσο μὲ τὴν καρδιά· πόσο κινεῖσαι ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ συνέπεια καὶ πόσο ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξο φιλότιμο. Αὐτὸ ποὺ λέμε «συνέπεια», μερικὲς φορὲς εἶναι ἐγωισμὸς καὶ μᾶς κλέβει. Νὰ φανῶ συνεπής, γιὰ νὰ δείξω στοὺς ἄλλους ὅτι εἶμαι σὲ ὅλα ἐντάξει. Τότε ὅμως ἡ ζωή μου γίνεται μιὰ μεγάλη ἀταξία πνευματική. Νὰ κινῆσαι παντοῦ μὲ φιλότιμο, γιατὶ σ᾿ αὐτὴν τὴν συχνότητα κινοῦνται ὁ Χριστός, ἡ Παναγία, οἱ Ἅγιοι... Χωρὶς φιλότιμο δὲν ἔρχεται ἡ θεία Χάρις.

– Γέροντα, ἡ διαρκὴς ἐγρήγορση κουράζει;

– Κουράζει, ὅταν μπαίνη ὁ ἐγωισμός, γιατὶ τότε ὁ ἄνθρωπος πιέζει τὸν ἑαυτό του. Ὅταν ὅμως μπαίνη τὸ φιλότιμο, ὁ ἀγώνας γίνεται μὲ τὴν καρδιά, καὶ τότε δὲν κουράζει, γιατὶ τὸν γλυκαίνει τὸ φιλότιμο. Ἐσύ, νομίζω, ζορίζεσαι λίγο στὸν ἀγώνα σου, γιατὶ λές: «πρέπει νὰ κάνω ἐκεῖνο καὶ ἐκεῖνο», ἔτσι μὲ μιὰ πειθαρχία· καί, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνης, μπαίνει καὶ ὁ ἐγωισμός: «Νὰ τὸ κάνω, γιὰ νὰ ἁγιάσω». Νὰ κάνης τὸν ἀγώνα σου, ὄχι γιὰ νὰ ἁγιάσης, ἀλλὰ γιὰ νὰ χαρῆ ὁ Χριστός. Ἂν δούλευες, γιὰ νὰ χαρῆ ὁ Χριστός, θὰ ἦταν ἁπαλὸς ὁ ἀγώνας σου καὶ θὰ εἶχες μέσα σου θεία παρηγοριά. Τώρα ὁ ἀγώνας σου εἶναι σκληρὸς καὶ δὲν ἔχει παρηγοριά. Ὁ Χριστὸς εἶναι στοργικὸς Πατέρας καὶ ὄχι τύραννος. Τὸν φιλότιμο ἀγώνα μας χαίρεται ὁ Χριστός.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται πνευματικὰ μὲ φιλότιμο, νιώθει ἐσωτερικὴ ἀγαλλίαση, γιατὶ ὁ Θεὸς τοῦ δίνει πνευματικὴ εὐχαρίστηση. Βέβαια ὁ φιλότιμος ποτὲ δὲν ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἀνάπαυση καὶ τὴν εὐχαρίστηση. Κι ἂν δὲν τοῦ δώση ὁ Θεὸς καὶ τὸν Παράδεισο, δὲν θὰ τὸν πειράξη, γιατὶ δὲν λέει: «νὰ ἀγωνισθῶ, γιὰ νὰ πάω στὸν Παράδεισο, γιὰ νὰ περνάω καλὰ καὶ νὰ μὴν ὑποφέρω στὴν κόλαση», ἀλλὰ ἀπὸ φιλότιμο δὲν ἁμαρτάνει, γιατὶ δὲν θέλει νὰ πάη στὴν κόλαση καὶ νὰ πληγώση τὸν Εὐεργέτη του Χριστό. Κι ἂν ὁ Χριστὸς τοῦ πῆ ὅτι καὶ στὸν Παράδεισο θὰ ἔχη μαρτύρια κ.λπ., πάλι θὰ θέλη νὰ πάη ἐκεῖ γιὰ τὸν Χριστό.

Ὁ ἐχθρὸς τοῦ φιλότιμου εἶναι ἡ φιλαυτία

– Ὁ ἄνθρωπος, Γέροντα, ποὺ ἔχει φιλότιμο, ἔχει πάντα καὶ αὐταπάρνηση;

– Ἂν εἶναι καθαρὸ τὸ φιλότιμο ποὺ ἔχει, ἔχει αὐταπάρνηση. Ὅσο βγάζει ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν ἀγάπη του, τόσο περισσότερο φιλότιμο ἀποκτάει. Ὅπου ὑπάρχει φιλαυτία, δὲν ὑπάρχει φιλότιμο, γιατὶ ὁ ἐχθρὸς τοῦ φιλότιμου εἶναι ἡ φιλαυτία.

– Γέροντα, παρόλο πού, ἂν χρειασθῆ, δουλεύω μὲ φιλότιμο δώδεκα-δεκατρεῖς ὧρες, ἀντιδρῶ, ἂν μοῦ ζητηθῆ νὰ κάνω κάτι ἄλλο ποὺ δὲν τὸ ἔχω προγραμματισμένο.

– Νὰ μὴν τὸ λὲς αὐτὸ φιλότιμο. Ὅποιος ἔχει φιλότιμο δὲν ἀντιδρᾶ, ὅταν τοῦ ζητοῦν βοήθεια, οὔτε λέει πόσο δουλεύει. Στὸ Κοινόβιο ποὺ ἤμουν, ὅποιος ἔκανε τὴν πιὸ πολλὴ δουλειὰ κρυβόταν. Μάζευε ἕνας ἀδελφὸς δυὸ τσουβάλια ἐλιὲς καὶ ἔλεγε ὅτι

μάζεψε ἕνα καλαθάκι καὶ ὅτι ὁ ἄλλος μάζεψε πολλὰ τσουβάλια. Αὐτὸ εἶναι ἀγάπη. Ἐδῶ ρωτᾶς: «Ποιά ἀδελφὴ μάζεψε τὶς ἐλιές;». «Ἐγώ», σοῦ λέει ἡ ἄλλη. Ἔ, καλύτερα νὰ μὴν τὶς μάζευε. Ἂν ξεκινήσατε γιὰ τὸν Μοναχισμό, γιὰ νὰ πάρετε ἐπαίνους, κρίμα στὰ ναῦλα σας.

– Γέροντα, ὅταν βλέπω νὰ ἔχουμε πολλὴ δουλειά, ἐμένα μὲ πιάνει πανικὸς καὶ ζορίζομαι.

– Ἐγώ, ἂν ἤμουν στὴν θέση σου, θὰ ζόριζα τὸν ἑαυτό μου νὰ βγάλω καὶ τὴν δουλειὰ τῆς ἄλλης. Ὅταν μάθαινα μαραγκός, τὸ ἀφεντικὸ εἶχε πάρει καὶ ἕνα ἄλλο παιδὶ γιὰ βοηθὸ ποὺ ἦταν μεγαλύτερο ἀπὸ μένα καὶ πιὸ γεμάτο, ἀλλὰ ἦταν τεμπέλικο. Μᾶς ἔδινε δουλειὰ τὸ ἀφεντικὸ καὶ ἐκεῖνο καθόταν. «Τί; ἐγὼ θὰ κάνω πλούσιο τὸν μάστορα;», ἔλεγε καὶ δὲν ἔκανε τίποτε! «Βρέ, κοίταξε, τοῦ ἔλεγα, ἂν θέλης νὰ μάθης τὴν τέχνη, δούλεψε!». Τίποτε ἐκεῖνο! Ὁπότε ἔβγαζα καὶ τὴν δική του τὴν δουλειά. «Τοὐλάχιστον, τοῦ ἔλεγα, κάθησε ἐπάνω στὸν πάγκο νὰ πατᾶς τὰ σανίδια, κι ἐγὼ νὰ τὰ σχίζω, γιατὶ εἶναι χασομέρι νὰ τὰ σφίγγω καὶ νὰ τὰ ξεσφίγγω μὲ τὸν σφιγκτῆρα». Μποροῦσα νὰ πῶ: «Ἔβγαλα τὴν δουλειά μου, εἶμαι ἐντάξει» καὶ νὰ ᾽ρθῆ τὸ ἀφεντικὸ νὰ τοῦ πῆ: «Τί ἔκανες ἐσύ; Πῶς αὐτὸς ποὺ εἶναι καὶ πιὸ ἀδύνατος ἀπὸ σένα ἔβγαλε τόση δουλειά;». Ἂν τὸν μάλωνε, δὲν θὰ στενοχωριόμουν; Νὰ καμάρωνα ποὺ θὰ ἔπαιρνα ἐγὼ ἕναν ἔπαινο καὶ ἐκεῖνος ἕνα μάλωμα; αὐτὸ ἐμένα θὰ μὲ βοηθοῦσε; Καὶ τελικὰ ἀδίκησε τὸν ἑαυτό του, γιατὶ δὲν ἔμαθε τὴν τέχνη καὶ μετὰ δούλευε μὲ τὸν κασμᾶ. Ὁ φιλότιμος ἄνθρωπος, ὅπου κι ἂν βρεθῆ, θὰ κάνη προκοπή, γιατὶ θὰ ἐργασθῆ φιλότιμα. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ δὲν καλλιεργεῖ τὸ φιλότιμο ποὺ τοῦ χάρισε ὁ Θεός, ὅ,τι κι ἂν κάνη, ἀνεπρόκοπος θὰ εἶναι.

Βλέπαμε παλιὰ τὰ καημένα τὰ ζῶα, καὶ τὰ βόδια καὶ τὰ ἄλογα, ὅταν στὸ ζευγάρι τὸ ἕνα ἦταν φιλότιμο καὶ τὸ ἄλλο δὲν τραβοῦσε, ζοριζόταν τὸ φιλότιμο καὶ ἔσερνε καὶ τὸ ἄλλο. Καὶ τελικὰ ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶχε φιλότιμο κατέληγε στὸν χασάπη. Ἕνα βουβάλι ξέρετε πόσο τὸ εἶχα πονέσει! Ζεύαμε τρία ζῶα μαζί, κι ἐκεῖνο τὸ καημένο, παρόλο ποὺ δὲν ἦταν καὶ τόσο δυνατό, ζοριζόταν νὰ προχωρήση καὶ τραβοῦσε καὶ τὰ ἄλλα δύο. Ὅσο ζοριζόταν, τόσο γινόταν μούσκεμα στὸν ἱδρώτα. Ἂν μᾶς παρουσιάση κανένα τέτοιο ζῶο ὁ Χριστὸς μεθαύριο καὶ μᾶς πῆ: «δῆτε αὐτό, σβάρνιζε καὶ τὰ ἄλλα δύο· ἐσεῖς τί κάνατε;», τί θὰ ποῦμε; Ἀχ μωρέ, πάρτε το στὰ ζεστά! Ἡ πνευματικὴ ζωὴ εἶναι λεβεντιά. Σᾶς δίνονται τόσες δυνατότητες!

Οἱ φιλότιμοι ἔχουν λεπτὴ συνείδηση καὶ βοηθιοῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸ

– Γέροντα, ὅποιος ἔχει φιλότιμο τὸ καταλαβαίνει ὁ ἴδιος;

– Ἐσὺ ἔχεις; Αὐτὸ φαίνεται, εὐλογημένη! Λίγο-πολὺ καταλαβαίνει κανεὶς τὸν ἑαυτό του, πληροφορεῖται, γιατὶ ἔχει ἐσωτερικὴ ἀνάπαυση καὶ εἰρήνη. Ἀλλὰ καὶ ὅποιος ἔχει φιλότιμο δὲν καυχᾶται, δὲν λέει «ἐγὼ ἔχω φιλότιμο», γιατὶ πάντα σκέφτεται: «Πρέπει νὰ κινοῦμαι μὲ περισσότερο φιλότιμο».

Ὁ φιλότιμος ἄνθρωπος ἔχει εἰλικρίνεια, δὲν ὑπολογίζει τὸν ἑαυτό του, εἶναι ἁπλός, ἔχει ταπείνωση. Ὅλα αὐτὰ δίνουν ἀνάπαυση καὶ στὸν ἴδιο, ἀλλὰ εἶναι αἰσθητὰ καὶ στὸν ἄλλον· ἔχει καὶ ἐπικοινωνία ἐσωτερικὴ μὲ τὸν ἄλλον καὶ τὸν καταλαβαίνει. Καὶ νὰ τοῦ λές, ἐνῶ πονᾶς, «εἶμαι πολὺ καλά», γιὰ νὰ μὴ στενοχωρεθῆ, ἐκεῖνος καταλαβαίνει ὅτι πονᾶς καὶ προσπαθεῖ νὰ μὴ σὲ κουράση. Καὶ ἄλλος, ἐνῶ σὲ βλέπει

νὰ μὴν ἔχης κουράγιο, νὰ ζαλίζεσαι, ἐπειδὴ θέλει νὰ σὲ ἀπασχολήση, σοῦ λέει: «Σὲ βλέπω, Γέροντα, πιὸ καλὰ ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, σὲ βλέπω ὑγιέστατο!». Καὶ νὰ εἶχε τοὐλάχιστον κανένα σοβαρὸ πρόβλημα, θὰ ἦταν κάπως δικαιολογημένος. Ἀντιθέτως ὁ φιλότιμος, καὶ νὰ ἔχη ἀνάγκη, λέει: «Γέροντα, μόνον τὴν εὐχή σου νὰ μοῦ δώσης, νὰ μὴ σὲ ἀπασχολῶ». Τὸν κρατῶ καὶ βουρκώνουν τὰ μάτια του. «Νὰ φύγω, Γέροντα, λέει, νὰ φύγω, κουρασμένο σὲ βλέπω». Ἔ, αὐτὸς πῶς νὰ μὴ δεχθῆ θεία βοήθεια;

Ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ ἀπὸ τὸ φιλότιμο ποὺ ἔχουν ἀμέσως καταλαβαίνουν τί βοηθάει καὶ τί εὐχαριστεῖ τὸν ἄλλον, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια, γιατὶ σκέφτονται συνέχεια τὸν ἄλλον καὶ ὄχι τὸν ἑαυτό τους. Μερικοί, ἐνῶ δὲν μὲ γνωρίζουν, καταλαβαίνουν ἀπὸ τί ἔχω ἀνάγκη· μοῦ στέλνουν κανένα δεματάκι καὶ ἔχουν μέσα ἀκριβῶς ὅ,τι μοῦ χρειάζεται. Τὸ δέμα τους σοῦ δίνει νὰ καταλάβης ὅλον τὸν ἐσωτερικό τους κόσμο. Βλέπεις τὴν λεπτή τους συνείδηση νὰ εἶναι ἁπλωμένη στὸ κάθε πράγμα.

– Γέροντα, στὸ Καλύβι σας μερικὲς φορὲς καταφέρνουν καὶ σᾶς βλέπουν αὐτοὶ ποὺ εἶναι λίγο ἀναιδεῖς καὶ ἐπιμένουν.

– Ναί, ἀλλὰ ἀνταμείβονται οἱ φιλότιμοι ποὺ ἀπὸ λεπτότητα δὲν θέλουν νὰ μὲ ἀνησυχήσουν. Τὴν ἄλλη φορὰ ἦρθε ἐδῶ νὰ μὲ δῆ ἕνας οἰκογενειάρχης. Τὸν εἶδα καὶ χωριστά, τὸν εἶδα καὶ μὲ τὴν γυναίκα του καὶ μὲ τὰ παιδιά του. Μετὰ ἀπὸ δυὸ-τρεῖς μέρες ξαναῆρθε. Ἐκείνη τὴν ὥρα ἔβλεπα κάποιον ἄλλον καὶ ἔξω περίμενε μιὰ κοπέλα ποὺ εἶχε ἔρθει ἀεροπορικῶς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ μὲ ρωτήση γιὰ ἕνα θέμα ποὺ τὴν ἀπασχολοῦσε. «Μπορῶ νὰ ἀπασχολήσω τὸν Γέροντα γιὰ πέντε λεπτά;», τῆς εἶπε, κι ἐκείνη τοῦ ἔδωσε τὴν σειρά της. Περίμενε μιάμιση ὥρα, γιὰ νὰ βγῆ ὁ κύριος ποὺ τῆς ζήτησε νὰ τοῦ δώση τὴν σειρά της μόνο γιὰ ...πέντε λεπτά. Ὅταν βγῆκε, εἶχε ἔρθει ἡ ὥρα νὰ φύγη γιὰ τὸ ἀεροδρόμιο, ὁπότε ἡ καημένη μοῦ εἶπε: «Δῶσε μου τὴν εὐχή σου, Πάτερ, ἦρθα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, νὰ σὲ συμβουλευθῶ γιὰ ἕνα πρόβλημα ποὺ ἔχω, ἀλλὰ τώρα δὲν προλαβαίνω· εἶχα πάρει ἄδεια ἀπὸ τὴν δουλειά μου γιὰ λίγες ὧρες καὶ πρέπει νὰ φύγω, γιὰ νὰ μὴ χάσω τὸ ἀεροπλάνο». Ἔ, πῶς νὰ τὴν ξεχάσω αὐτὴν τὴν ψυχή! Τελικὰ μόνον μὲ τὸν ἀρχοντικὸ τρόπο βοηθιέται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεό.

– Γέροντα, ὅταν ὁ φιλότιμος ζῆ μὲ δύσκολους ἀνθρώπους, δὲν ταλαιπωρεῖται;

– Σκοπὸς εἶναι νὰ δείξη τὸ φιλότιμό του στοὺς ἀνάποδους ἀνθρώπους. Τὸ Εὐαγγέλιο λέει: «*Εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί;*»[1].

Οἱ φιλότιμοι καὶ εὐαίσθητοι ἀδικοῦνται ἑκουσίως ἀπὸ τὶς παραχωρήσεις ποὺ κάνουν ἀπὸ ἀγάπη στοὺς ἄλλους ἢ ἀπὸ τὴν πονηρία τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ποτὲ δὲν περιμένουν οὔτε ἐπιδιώκουν νὰ δικαιωθοῦν σ᾽ αὐτὴν τὴν μάταιη ζωή. Σὲ τούτη τὴν ζωὴ οἱ φιλότιμοι τὰ πληρώνουν ὅλα, ἀλλὰ λαμβάνουν καὶ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ στὴν ἄλλη ζωὴ θὰ ἔχουν μεγάλο μισθό.

---

[1] *Λουκ*. 6, 32.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ - ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΩΣ
Ἁπλότητα καὶ Καθαρότητα
Πίστη καὶ Ἐλπίδα
Ὑπομονὴ - Χαρὰ - Διάκριση

**«Μόνον κοντὰ στὸν Χριστὸ βρίσκει κανεὶς
τὴν πραγματική, τὴν γνήσια χαρά,
γιατὶ μόνον ὁ Χριστὸς δίνει χαρὰ
καὶ παρηγοριὰ πραγματική».**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - Ἡ ἁπλότητα καὶ ἡ καθαρότητα

Ἡ ἁπλότητα, τὸ πρῶτο παιδὶ τῆς ταπεινώσεως

Τὸ πρῶτο παιδὶ τῆς ταπεινώσεως εἶναι ἡ ἁπλότητα. Καὶ ὅταν ὑπάρχη στὸν ἄνθρωπο ἁπλότητα, ὑπάρχει καὶ ἀγάπη, θυσία, καλωσύνη, φιλότιμο, εὐλάβεια. Ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος ἔχει καθαρότητα ψυχῆς καὶ μιὰ ἀπερίεργη ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό. Ἡ ἁπλότητα ἦταν ἡ κατάσταση τοῦ Ἀδὰμ πρὸ τῆς πτώσεως, ποὺ τὰ ἔβλεπε ὅλα ἁγνὰ καὶ καθαρά, γιατὶ ἦταν ντυμένος μὲ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ.

– Γέροντα, ὅταν λένε: «ἐν τῇ ἁπλότητι ἡ χάρις», ἐννοοῦν τὴν θεία Χάρη;

– Φυσικά. Ὁ ἁπλὸς καὶ ἀπονήρευτος ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἔχει ταπείνωση, δέχεται τὴν Χάρη ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ Ὁποῖος εἶναι ἁπλὸς καὶ φύσει ἀγαθός.

– Γέροντα, μπορεῖ κανεὶς νὰ κινῆται ἁπλὰ καὶ νὰ ἔχη ὑπερηφάνεια;

– Αὐτὸ δὲν γίνεται. Στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει πραγματικὴ ἁπλότητα δὲν ὑπάρχει ὑπερηφάνεια.

– Μπορεῖ, Γέροντα, κάποιος νὰ μιμῆται μερικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ἁπλοῦ ἀνθρώπου, χωρὶς νὰ ἔχη πραγματικὴ ἁπλότητα;

– Ναί, καὶ κάνοντας τὸν ἁπλό, νὰ πετυχαίνη αὐτὸ ποὺ θέλει! Ὅποιος παριστάνει τὸν ἁπλό, γιὰ νὰ πετύχη κάτι, μέσα σ᾽ αὐτὴν τὴν ἁπλότητα ὑπάρχει ἡ πιὸ χονδρὴ πονηριά. Εἶναι σὰν νὰ φοράη ἕνας γέρος καλτσάκια μικροῦ παιδιοῦ, γιὰ νὰ τοῦ κάνουν τὰ χατίρια ποὺ κάνουν σ᾽ ἕνα παιδί! Ἐνῶ, ὅποιος ἔχει πραγματικὴ ἁπλότητα, ἔχει καὶ εὐθύτητα καὶ διάκριση.

Ἄλλο ἁπλότητα καὶ ἄλλο ἀναίδεια

– Γέροντα, μερικὲς φορὲς νομίζω ὅτι κινοῦμαι μὲ ἁπλότητα, ἀλλὰ μοῦ λένε ὅτι κινήθηκα μὲ ἀναίδεια. Πῶς θὰ ξεχωρίσω τὴν ἁπλότητα ἀπὸ τὴν ἀναίδεια;

– Ἄλλο ἁπλότητα καὶ ἄλλο ἀναίδεια. Ἡ ἀναίδεια ἀναπαύει τὸν ἄνθρωπο κοσμικά. Φέρεται κανεὶς μὲ ἀναίδεια καὶ ἱκανοποιεῖ τὸν ἐγωισμό του. Σοῦ λέει: «Τὸν ἔβαλα τὸν ἄλλον στὴν θέση του». Αὐτὸ δίνει μιὰ ἱκανοποίηση κοσμική, ποὺ δὲν ἀναπαύει τὸν ἄνθρωπο πραγματικά. Ἐνῶ ἡ ἁπλότητα ἀναπαύει πνευματικά· ἀφήνει στὴν καρδιὰ μιὰ ἁπαλάδα.

– Γέροντα, μοῦ λένε ὅτι φέρομαι μὲ ἐπιπολαιότητα, ἐγὼ ὅμως νομίζω ὅτι κινοῦμαι ἁπλά.

– Κοίταξε· ὅταν λέμε «ἁπλότητα», δὲν ἐννοοῦμε νὰ φέρεται κανεὶς ἀνόητα. Ἐσὺ τὰ μπερδεύεις. Μιλᾶς χωρὶς νὰ σκέφτεσαι καὶ νομίζεις ὅτι κινεῖσαι ἁπλά. Ἔχεις λίγη φυσικὴ ἁπλότητα, σοῦ λείπει ὅμως ἡ σύνεση καί, ἐνῶ στὰ μυαλὰ δὲν εἶσαι παιδί, φέρεσαι σὰν παιδί. Εὐτυχῶς ποὺ οἱ ἀδελφὲς σὲ γνωρίζουν καὶ δὲν σὲ παρεξηγοῦν.

– Μπορεῖ, Γέροντα, ἕνας ἄνθρωπος νὰ εἶναι πραγματικὰ ἁπλὸς καὶ ὅμως ἡ συμπεριφορά του νὰ πειράζη τοὺς ἄλλους;

– Ἂν κάποιος λέη ἢ κάνη κάτι μὲ πραγματικὴ ἁπλότητα, καὶ παρεξηγήσιμο νὰ εἶναι, δὲν παρεξηγεῖται ὁ ἄλλος, γιατὶ ὁ ἁπλὸς ἔχει Χάρη Θεοῦ καὶ δὲν προκαλεῖ. Ἐνῶ κάποιος ποὺ δὲν ἔχει ἁπλότητα καὶ σοῦ μιλάει μὲ εὐγένεια κοσμική, σοῦ σπάζει τὰ κόκκαλα.

«Γίνεσθε ὡς τὰ παιδία»[1]

– Γέροντα, ποιά εἶναι ἡ φυσικὴ ἁπλότητα;

– Ἡ φυσικὴ ἁπλότητα εἶναι ἡ ἁπλότητα ποὺ ἔχει ἕνα μικρὸ παιδί. Τὸ παιδί, ὅταν κάνη μιὰ ἀταξία, τὸ μαλώνεις καὶ κλαίει. Ἂν μετὰ τοῦ δώσης ἕνα αὐτοκινητάκι, πάει, τὰ ξεχνάει ὅλα. Δὲν ἐξετάζει γιατί προηγουμένως τὸ μάλωσες καὶ ὕστερα τοῦ ἔδωσες τὸ αὐτοκινητάκι, ἐπειδὴ ὁ μικρὸς δουλεύει μὲ τὴν καρδιά, ἐνῶ ὁ μεγάλος δουλεύει μὲ τὴν λογική.

– Γέροντα, ὑπάρχουν καὶ μεγάλοι ποὺ ἔχουν στὴν φύση τους μιὰ ἁπλότητα. Αὐτὸ εἶναι ἀρετή;

– Ναί, ἀλλὰ ἡ φυσικὴ ἁπλότητα – ὅπως καὶ ὅλες οἱ φυσικὲς ἀρετὲς – χρειάζεται λαμπικάρισμα. Ὁ φύσει ἁπλὸς ἄνθρωπος ἔχει ἀκακία, καλωσύνη κ.λπ., ἔχει ὅμως καὶ τὶς παιδικὲς πονηρίες. Μπορεῖ λ.χ. νὰ μὴ σκεφθῆ κακὸ γιὰ τὸν διπλανό του, ἀλλά, ἂν πρέπη νὰ διαλέξη ἀνάμεσα σὲ δυὸ πράγματα, θὰ πάρη τὸ καλύτερο γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ θὰ ἀφήση τὸ χειρότερο στὸν ἄλλον. Εἶναι σὰν ἕνα κομμάτι χρυσὸς ποὺ ἔχει σὲ μικρὸ ποσοστὸ καὶ ἄλλα μείγματα καὶ χρειάζεται νὰ περάση ἀπὸ τὸ χωνευτήρι, γιὰ νὰ μείνη χρυσὸς καθαρός. Πρέπει δηλαδὴ νὰ καθαρισθῆ ἡ καρδιά του ἀπὸ κάθε πονηρία, ἰδιοτέλεια κ.λπ., καὶ τότε θὰ φθάση στὴν κατάσταση τῆς τελείας ἁπλότητος.

Μέσα στὴν ἀληθινὴ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, στὴν κατάσταση ἐκείνη τῆς ἁπλότητος καὶ καθαρότητος, ἀναπτύσσεται ἡ καλὴ παιδικότητα, τὴν ὁποία ζητᾶ ὁ Χριστὸς νὰ ἀποκτήσουμε – «*γίνεσθε ὡς τὰ παιδία*»[2], λέει. Στὴν ἐποχή μας ὅμως, ὅσο προχωράει ἡ κοσμικὴ εὐγένεια, τόσο χάνεται ἡ ἁπλότητα, ἡ ἀληθινὴ χαρὰ καὶ τὸ φυσικὸ χαμόγελο.

Θυμᾶμαι ἕνα γεροντάκι ἀπὸ τὴν Σκήτη τῶν Ἰβήρων, τὸν Γερο-Παχώμιο. Ὅσο μεγάλη στενοχώρια κι ἂν εἶχες, μόνον νὰ τὸν ἔβλεπες, ἔφευγε ἡ στενοχώρια ἀπὸ μόνη της. Καὶ ἂν πήγαινες μὲ σκοπὸ νὰ τοῦ πῆς πολλά, τὰ ξεχνοῦσες ὅλα, περνοῦσαν ὅλα. Εἶχε κάτι κόκκινα μάγουλα καὶ γελοῦσε σὰν παιδάκι! Ἦταν γέρος μὲ ὄψη μικροῦ παιδιοῦ. Νὰ χαλοῦσε ὁ κόσμος, γελοῦσε. Πανηγύρι! Οὔτε γράμματα ἤξερε, οὔτε καὶ ἀπὸ ψαλτικὰ ἤξερε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «*Χριστὸς Ἀνέστη*», ποὺ ἔψαλλε τὸ Πάσχα. Ὅταν ἐρχόταν στὸ Κυριακὸ[3] τῆς Σκήτης, γιὰ νὰ ἐκκλησιασθῆ στὶς γιορτές, ποτὲ δὲν καθόταν στὸ στασίδι, ἀλλὰ στεκόταν πάντα ὄρθιος, ἀκόμη καὶ στὶς ὁλονυκτίες, καὶ ἔλεγε τὴν εὐχή. Εἶχε ἀγωνιστικὸ πνεῦμα καὶ πολὺ φιλότιμο. Ἂν τὸν ρωτοῦσες: «Γερο-Παχώμιε, ποῦ βρίσκεται ἡ Ἀκολουθία», ἀπαντοῦσε: «Ψαλτήρια-ψαλτήρια λένε οἱ Πατέρες». Ὅλα ψαλτήρια τὰ ἔλεγε.

Ἦταν πολὺ ἁπλὸ τὸ γεροντάκι αὐτὸ καὶ πολὺ χαριτωμένο. Εἶχε ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ πάθη, γι᾽ αὐτὸ ἦταν σὰν ἄκακο παιδί. Ἐνῶ, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀποβάλη ἀπὸ μικρὸς τὸν παιδικὸ ἐγωισμό, τὴν παιδικὴ ὑπερηφάνεια, τὸ παιδικὸ πεῖσμα καὶ παραμείνη σὲ μιὰ νηπιώδη κατάσταση, φθάνει στὰ γεράματα νὰ ἔχη ἀπαιτήσεις

---

[1] Βλ. *Ματθ.* 18, 3.

[2] *Ὅ.π.*

[3] Ὁ κυρίως ναὸς μιᾶς σκήτης, στὸν ὁποῖο ἐκκλησιάζονται οἱ σκητιῶτες μοναχοὶ τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς μεγάλες γιορτές.

μικροῦ παιδιοῦ. Γι᾽ αὐτὸ λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «*Μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε*»[4].

Ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος ἔχει ὅλο καλοὺς λογισμοὺς

Ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος εἶναι ἄκακος καὶ ἀπονήρευτος. Καὶ τὸ κακὸ καὶ τὸ ἄσχημο τὰ μετατρέπει σὲ καλό. Ἔχει πάντα καλοὺς λογισμοὺς γιὰ τοὺς ἄλλους. Δὲν εἶναι κουτός, ἀλλὰ νομίζει ὅτι, ὅπως σκέπτεται αὐτός, ἔτσι σκέπτονται καὶ οἱ ἄλλοι.

– Γέροντα, νὰ μᾶς πῆτε ἕνα παράδειγμα;

– Δὲν σᾶς ἔχω πεῖ γιὰ ἐκεῖνον τὸν Παπα-Χαράλαμπο ποὺ ἦταν παλιὰ στὴν Μονὴ Κουτλουμουσίου[5]; Τὸν εἶχαν βιβλιοθηκάριο, ἀλλὰ τελικὰ τὸν ἔβγαλαν, γιατὶ ποτὲ δὲν ἔκλεινε τὴν πόρτα τῆς βιβλιοθήκης. «Τί τὰ θέλετε στὶς πόρτες τὰ κλειδιά; ἔλεγε. Ἀφῆστε τοὺς ἀνθρώπους νὰ διαβάζουν τὰ βιβλία». Εἶχε τέτοια ἁπλότητα καὶ ἁγνότητα ποὺ δὲν τοῦ περνοῦσε ὁ λογισμὸς ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι ποὺ κλέβουν βιβλία.

Ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος, ἐπειδὴ ἔχει ὅλο καλοὺς λογισμοὺς γιὰ τοὺς ἄλλους, τοὺς βλέπει ὅλους καλούς. Θυμᾶμαι κι ἕνα ἄλλο γεροντάκι, τὸν Γερο-Θεόκτιστο ἀπὸ τὴν Μονὴ Διονυσίου, πόση ἁπλότητα εἶχε! Ἕνα βράδυ εἶχε μείνει μαζὶ μὲ ἕναν μοναχὸ στὸ κονάκι τους στὶς Καρυές. Ἀργὰ τὴν νύχτα χτύπησε κάποιος τὴν πόρτα καὶ ὁ Γερο-Θεόκτιστος ἔτρεξε ν᾽ ἀνοίξῃ. «Ἄσ᾽ τον, τοῦ λέει ὁ μοναχός, μὴν ἀνοίγῃς τέτοια ὥρα, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἡσυχάσουμε». «Καὶ ποῦ ξέρεις, πάτερ, τοῦ λέει, ποιός εἶναι; μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ὁ Χριστός! Νὰ τοῦ ἀνοίξουμε». Καὶ πῆγε κι ἄνοιξε. Βλέπετε, ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος μόνον καλὸ λογισμὸ βάζει καὶ πάντα τὸ καλὸ περιμένει.

Ἡ ἁπλότητα ξεκουράζει

– Γέροντα, νομίζω ὅτι ἁπλότητα εἶναι νὰ κινῆται κανεὶς ὅπως νιώθει ἐσωτερικά. Ἔτσι εἶναι;

– Ἀνάλογα μὲ τὸ ποῦ ζῇ. Γιὰ νὰ κινηθῇ ὁ ἄνθρωπος ἁπλά, πρέπει νὰ βρῇ ἀνάλογη ἀτμόσφαιρα. Μέσα στὸν κόσμο, ἰδίως τὸν σημερινό, πρέπει νὰ προσέξῃ κανεὶς πῶς θὰ κινηθῇ. Σὲ ἕνα μοναστήρι ὅμως ἢ σὲ μιὰ οἰκογένεια δὲν δικαιολογεῖται νὰ μὴ ζῇ κανεὶς μὲ ἁπλότητα. Εἶναι πολὺ κουραστικό, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἁπλότητα καὶ ἐμπιστοσύνη! Τότε, γιὰ νὰ πῇς μιὰ κουβέντα στὸν ἄλλον, χρειάζεται πρόλογος, ἐπίλογος, ἐξηγήσεις... Ἔτσι ἡ ζωὴ γίνεται τυραννία, μαρτύριο. Ἐνῶ, ὅταν ὑπάρχῃ ἁπλότητα, λὲς στὸν ἄλλον «τώρα κάθησε» καὶ κάθεται, «τώρα δὲν χρειάζεσαι, φύγε» καὶ φεύγει, χωρὶς νὰ φοβᾶσαι μήπως παρεξηγηθῇ. Ἡ ἁπλότητα ξεκουράζει, ἐνῶ ἡ ἔλλειψη ἁπλότητος κουράζει.

– Γέροντα, τί σημαίνει: «*Κτῆσαι ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἀναστροφῇ σου, ἵνα τῆς ζάλης ἐλευθερωθῇς*»[6];

---

[4] *Α΄ Κορ*. 14, 20.

[5] Βλ. Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ἁγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἁγιορείτικα*, σ. 10-11.

[6] Τοῦ Ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἰσαάκ, *Τὰ εὑρεθέντα ἀσκητικά*, Λόγος ΚΓ΄, σ. 93.

– Νὰ ἀποκτήσης ἁπλότητα στὴν συναναστροφή σου, γιὰ νὰ μὴ ζαλίζεσαι ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς καὶ μπερδεύεσαι. Ὅταν κανεὶς ἐκφράζη ἁπλὰ αὐτὸ ποὺ νιώθει, καὶ ὁ ἴδιος ἐλευθερώνεται καὶ τοὺς ἄλλους βοηθάει.

Μιὰ φορὰ κατέβαινα στὴν Ἀθήνα γιὰ κάποια ὑπόθεση μὲ τὸ αὐτοκίνητο κάποιου γνωστοῦ μου – μαζί μας ἦταν καὶ ἕνας ἄλλος κύριος. Ἐπειδὴ τὸ αὐτοκίνητο μὲ πειράζει, ἄνοιξε ὁ ὁδηγὸς τὸ παράθυρο, ἀλλὰ ἔκανε ψύχρα. «Μήπως κρυώνετε;», τοὺς ρώτησα. «Ὄχι, ὄχι», μοῦ εἶπαν. Σὲ λίγο ὅμως εἶδα νὰ μαζεύεται ὁ ἄλλος καὶ νὰ κουμπώνη τὸ σακκάκι του. Ὁπότε τοὺς εἶπα: «Ἂν θέλετε νὰ μὴν ἀρρωστήση κανείς, νὰ τὸ λέτε ἁπλά, ὅταν κρυώνετε, ὅπως κι ἐγὼ θὰ σᾶς λέω, ὅταν αἰσθάνωμαι ἄσχημα». Ἔτσι κανένας δὲν δυσκολεύτηκε. Ἂν ὅμως ἐγὼ ἔνιωθα ἄσχημα καὶ δὲν μιλοῦσα, καὶ ὁ ἄλλος κρύωνε καὶ δὲν μιλοῦσε, μπορεῖ κάποιος νὰ ἔφθανε ἄρρωστος στὴν Ἀθήνα. Κι ἐσεῖς νὰ συμπεριφέρεσθε μὲ ἁπλότητα μεταξύ σας. Ἀλλιῶς θὰ ἔχετε συνέχεια τὴν ἀνησυχία μήπως κάνετε κάτι καὶ στενοχωρηθῆ ἢ πειραχθῆ ὁ ἄλλος. Ἔτσι καὶ στενοχωριέται κανεὶς καὶ ἀνάπαυση δὲν βρίσκει, ἀλλὰ καὶ ἡ συμπεριφορά του γίνεται ἀφύσικη.

– Γέροντα, μπροστὰ σὲ ἄλλους δὲν μπορῶ νὰ κάνω καὶ τὸ πιὸ ἁπλὸ πράγμα. Αὐτὸ εἶναι συστολὴ ἢ ὑπερηφάνεια;

– Ὁ Θεὸς δίνει μερικὲς φορὲς ὑπερβολικὴ συστολὴ στὸν ἄνθρωπο σὰν φρένο, γιὰ νὰ μὴν πάθη κακό. Γιατί, ποιός ξέρει, ἂν δὲν εἶχε αὐτὴν τὴν συστολή, πόσο θὰ μποροῦσε νὰ ξεφύγη ἀπὸ τὸν σωστὸ δρόμο! Αὐτὸ ποὺ πρέπει νὰ κάνης τώρα ἐσύ, εἶναι νὰ προσέχης λίγο καὶ νὰ ἀφήνης πολὺ τὸν ἑαυτό σου στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Νὰ μὴ σφίγγεσαι καὶ βασανίζεσαι ἀνθρώπινα, γιατὶ μέσα σ᾽ αὐτὸ τὸ ἀνθρώπινο σφίξιμο κρύβεται καὶ ἐγωισμός. Δὲν μὲ βλέπεις ἐμένα ποὺ συμπεριφέρομαι φυσιολογικὰ – χωρὶς νὰ καταβάλλω προσπάθεια – πότε σὰν παπποῦς, πότε σὰν πατέρας, πότε σὰν μεγάλος ἀδελφὸς καὶ πότε σὰν παιδί;

– Γέροντα, ἐγὼ σκέφτομαι πῶς θὰ τὸ πάρη ὁ ἄλλος αὐτὸ ποὺ θὰ πῶ καὶ φοβᾶμαι μὴν παρεξηγηθῶ κ.λπ.

– Ἐσὺ βραχυκυκλώνεσαι, ἐπειδὴ δὲν ἔχεις ἁπλότητα. Κοίταξε, νὰ ἀποκτήσης ἁπλότητα καρδίας, γιὰ νὰ ἀναπτυχθῆς πνευματικά. Νὰ δέχεσαι ἁπλὰ τὶς παρατηρήσεις ποὺ σοῦ κάνουν καὶ νὰ προσπαθῆς νὰ διορθώνεσαι, ζητώντας καὶ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Μπορεῖ νὰ σοῦ ποῦν ὅτι σὲ ἐκείνη τὴν περίπτωση φέρθηκες χωρὶς σύνεση. Ἄλλη φορά, σὲ ἀνάλογη περίπτωση, πρέπει νὰ σκεφθῆς: «Τότε μοῦ εἶπαν ὅτι φέρθηκα χωρὶς σύνεση· τώρα πρέπει νὰ προσέξω νὰ φερθῶ συνετά». Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποκτᾶς σιγὰ-σιγὰ πεῖρα, διορθώνεσαι, προοδεύεις καὶ ἐξελίσσεσαι πνευματικά. Ἔτσι καὶ ὁ ἄλλος πληροφορεῖται καὶ ὁ Θεὸς πληροφορεῖται κι ἐσὺ πληροφορεῖσαι καὶ εἶσαι εἰρηνική.

Ἡ ἁπλότητα μὲ τὸν φιλότιμο ἀγώνα καὶ μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ φέρνουν ἐσωτερικὴ εἰρήνη καὶ χαρὰ καὶ γεμίζει ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἐλπίδα καὶ παρηγοριά.

Μὲ τὴν ἁγία ἁπλότητα γνωρίζει ὁ ἄνθρωπος τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ

– Γέροντα, ἡ μελέτη τῶν βιβλίων καὶ ἡ γνώση βοηθοῦν νὰ γνωρίση κάποιος τὸν Θεό;

– Κοίταξε νὰ σοῦ πῶ· ὅταν ἐργασθῆ κανεὶς πνευματικὰ καὶ φθάση σὲ μιὰ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση, βλέπει μερικὰ πράγματα πολὺ καθαρά, μὲ τὸν θεῖο φωτισμό, χωρὶς νὰ τὰ ἔχη γνωρίσει ἀπὸ τὰ βιβλία. Καὶ μάλιστα τὰ βλέπει καθαρώτερα ἀπὸ ἄλλους ποὺ ἔχουν διαβάσει τοῦ κόσμου τὰ βιβλία. Μὲ τὴν ἐσωτερική του καθαρότητα βλέπει καθαρὰ πολὺ μακριὰ καὶ πολὺ βαθιά, γιατὶ ἔχει βγῆ ἀπὸ τὴν κοσμικὴ τροχιὰ καὶ κινεῖται πλέον στὴν πνευματικὴ τροχιά, στὸν μυστηριακὸ χῶρο. Ὅσοι ἀπέκτησαν τὴν ἐσωτερικὴ ἁπλότητα καὶ καθαρότητα βλέπουν καὶ τὰ ὑπερφυσικὰ πράγματα πολὺ ἁπλά, σὰν φυσικά, γιατὶ στὸν Θεὸ ὅλα ἁπλὰ εἶναι – ὅπως καὶ ὁ Ἴδιος εἶναι πολὺ ἁπλός, καὶ μᾶς τὸ φανέρωσε ὁ Υἱός Του ἐπὶ τῆς γῆς μὲ τὴν ἁγία Του ἁπλότητα – καὶ δὲν χρησιμοποιεῖ μεγαλύτερη δύναμη γιὰ τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ μικρότερη γιὰ τὰ φυσικά, ἀλλὰ τὴν ἴδια δύναμη γιὰ ὅλα.

– Δηλαδή, Γέροντα, μπορεῖ ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς πολλὴ μελέτη νὰ γνωρίση τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ;

– Ναί, ἂν ἔχη τὴν ἁγία ἁπλότητα, μπορεῖ ὄχι μόνο νὰ γνωρίση, ἀλλὰ καὶ νὰ ζήση τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Θυμᾶστε ἐκεῖνον τὸν πολὺ ἁπλὸ μοναχὸ ποὺ ἀξιώθηκε νὰ φάη μαζὶ μὲ τὸν Χριστό; Πρὶν γίνη μοναχός, ἦταν βοσκός, καὶ τὸ μόνο ποὺ τὸν ἐνδιέφερε ἦταν πῶς θὰ σωθῆ. Κάποτε πέρασε ἀπὸ τὰ μέρη του ἕνας ἐρημίτης καὶ τοῦ εἶπε: «Ἂν θέλης νὰ σωθῆς, νὰ βαδίζης τὸν ἴσιο δρόμο». Αὐτὸς πῆρε κατὰ γράμμα τὸν λόγο του. Παίρνει λοιπὸν ἕναν δρόμο καὶ τρεῖς μέρες βάδιζε συνέχεια ὅλο ἴσια, ὥσπου τελικὰ ἔφθασε σὲ ἕνα μοναστήρι. Ἐκεῖ ὁ ἡγούμενος, ὅταν εἶδε τὸν πόθο ποὺ εἶχε γιὰ τὴν σωτηρία του, τὸν ἔκανε ἀμέσως μοναχὸ καὶ τὸν ἔβαλε νὰ διακονῆ στὴν ἐκκλησία. Μιὰ μέρα, τὴν ὥρα ποὺ καθάριζε τὸν ναό, πέρασε ὁ ἡγούμενος καὶ τὸν συμβούλεψε νὰ κάνη καλὰ τὴν δουλειά του. Ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἄκουσε τὶς συμβουλές, ρώτησε τὸν Γέροντα δείχνοντας τὸν Ἐσταυρωμένο: «Γέροντα, ποιός εἶναι αὐτὸς ποὺ στέκεται ἐκεῖ ἐπάνω; Ἔχω τόσες μέρες ἐδῶ καὶ δὲν κατέβηκε οὔτε νὰ φάη οὔτε νὰ πιῆ». Θαύμασε ὁ ἡγούμενος τὴν ἁπλότητά του καὶ τοῦ λέει: «Ἐγὼ τὸν τιμώρησα νὰ στέκεται ἐκεῖ ἐπάνω, γιατὶ δὲν ἔκανε καλὰ τὴν δουλειά του». Ὁ μοναχὸς τὸν ἄκουσε χωρὶς νὰ πῆ τίποτε. Τὸ βράδυ πῆρε τὸ φαγητό του καὶ κλείσθηκε μέσα στὸν ναό. Πῆγε κάτω ἀπὸ τὸν Ἐσταυρωμένο καὶ Τοῦ εἶπε μὲ πόνο: «Κατέβα, ἀδελφέ, νὰ φᾶμε μαζί». Τότε ὁ Χριστὸς κατέβηκε καὶ ἔφαγε μαζὶ μὲ τὸν ἁπλὸ μοναχὸ καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ τὸν πάρη στὸ σπίτι τοῦ Πατέρα Του, γιὰ νὰ εὐφραίνεται αἰώνια. Πράγματι, μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες ὁ ἁπλὸς αὐτὸς μοναχὸς κοιμήθηκε εἰρηνικά. Βλέπετε, τέλεια ἄγνοια εἶχε, ἀλλὰ τί ἀξιώθηκε νὰ ζήση, χάρη στὴν πολλὴ ἁπλότητα καὶ καθαρότητα ποὺ εἶχε!

Γιὰ νὰ ἀναπαυθῆ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ στὸν ἄνθρωπο, πρέπει νὰ ὑπάρχη μέσα του αὐτὸ τὸ ἄδολο, τὸ καθαρό. Ὁ Θεὸς χαρίζεται σὲ ὅσους ἔχουν ἐξαγνισμένη ἁπλότητα. Ὅταν προηγηθῆ ἡ ἁπλότητα καὶ ἡ καθαρότητα, μὲ τὴν θερμὴ πίστη καὶ τὴν εὐλάβεια, φθάνει μετὰ ὁ ἄνθρωπος νὰ ἔχη θεῖα γεγονότα καὶ νὰ γνωρίζη τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἔχη γνώσεις. Γιατὶ τότε φιλοξενεῖται μέσα του ἡ Ἁγία Τριάδα καὶ μὲ τὸν θεῖο φωτισμὸ ποὺ ἔχει βρίσκει εὔκολα τὰ κλειδιὰ τῶν θείων νοημάτων καὶ ἑρμηνεύει τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πολὺ ἁπλὰ καὶ φυσικά, χωρὶς διανοητικὸ πονοκέφαλο.

Ὅταν καθαρίσουμε τὴν πονηρή μας καρδιά, «ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχονται ὅλα τὰ κακά»[7], θὰ γίνουμε καθαρὰ καὶ ταπεινὰ δοχεῖα τῆς θείας Χάριτος καὶ θὰ ἀναπαύεται

[7] Βλ. *Ματθ.* 15, 18-19· *Μάρκ.* 7, 21-23.

πλέον μέσα μας ἡ Ἁγία Τριάδα. Θὰ εὔχωμαι κι ἐγὼ γιὰ σᾶς, καθὼς κι ἐσεῖς νὰ εὔχεσθε γιὰ μένα, νὰ βοηθήσουν ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Παναγία νὰ καθαρισθοῦν οἱ καρδιές μας, γιὰ νὰ δοῦμε τὸν Θεό. «*Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται*»[8]. Ἀμήν.

---

[8] *Ματθ*. 5, 8.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - Ἡ πίστη καὶ ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ

Ὅλο τὸ κακὸ σήμερα προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπιστία

– Γέροντα, βλέπω ὅτι μερικοὶ ἄνθρωποι ποὺ δὲν πιστεύουν στὸν Θεό, ἔχουν ἔντονη τὴν ἐπιθυμία νὰ γνωρίσουν τὸν κόσμο, νὰ ταξιδέψουν, νὰ διασκεδάσουν.

– Ὅταν ὁ ἄνθρωπος δὲν πιστεύη στὴν ἄλλη ζωή, ζητάει νὰ γνωρίση τὸν κόσμο, νὰ χαρῇ σ᾿ αὐτὴν τὴν ζωὴ ἐκεῖνο, τὸ ἄλλο..., καὶ τελικὰ τί βγαίνει; Ἔχει συνέχεια μέσα του ἕνα κενό. Ἐνῶ, ἅμα πιστέψη στὸν Θεό, γνωρίζει τὸν Θεό, τὸν γνωρίζει ὁ Θεός[1], καὶ τότε νιώθει μέσα του γεμάτος.

– Γέροντα, ἂν οἱ ἄνθρωποι σκέφτονταν ὅτι αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶναι πρόσκαιρη, δὲν θὰ ἄλλαζαν;

– Ἐξαρτᾶται. Ἂν ποῦμε τώρα: «τελειώνει ὁ κόσμος», ἕνας ποὺ δὲν πιστεύει θὰ ἀποθρασυνθῇ περισσότερο καὶ θὰ ὁρμήση στὸ κακό, στὴν ἁμαρτία. Ἕνας ὅμως ποὺ πιστεύει, θὰ φρενάρη τὸν ἑαυτό του. «Τί νὰ ξανοιχτῶ μὲ χαμένα; θὰ πῇ. Νὰ κοιτάξω τὴν ψυχή μου, νὰ ζήσω πνευματικά, νὰ κάνω καμμιὰ ἐλεημοσύνη».

Ὅλο τὸ κακὸ σήμερα προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπιστία. Παλιὰ ὁ κόσμος πίστευε· καὶ ὁ πιὸ ἀδιάφορος εἶχε μέσα του πίστη. Μπορεῖ οἱ ἄνθρωποι νὰ ἦταν ἁπλοί· μπορεῖ νὰ μὴν καταλάβαιναν τίποτα ἀπὸ ὅσα ἄκουγαν στὴν ἐκκλησία. Μερικοὶ δὲν ἤξεραν οὔτε ὅτι τὰ Εὐαγγέλια εἶναι τέσσερα· νόμιζαν ὅτι εἶναι δώδεκα, ἀλλὰ τί πίστη εἶχαν, τί εὐλάβεια! Καὶ οἱ νοσοκόμες τί παλληκαριὰ εἶχαν! Πόσες στὸν πόλεμο πήγαιναν ἐθελόντριες! Εἶχαν καὶ πίστη καὶ θυσία καὶ βοηθοῦσαν πάρα πολύ. Σήμερα μοῦ εἶπε κάποιος ὅτι ἕνας ἄρρωστος ἔλεγε τὸ «Πιστεύω» καὶ ἡ νοσοκόμα τὸν χτυποῦσε, γιατὶ νόμιζε ὅτι τῆς ἔκανε μάγια! Νὰ μὴν ξέρη οὔτε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως! Ποῦ ἔχουμε φθάσει! Νέα παιδιὰ τὰ ρωτᾶς: «Τί πιστεύεις;». «Δὲν ξέρω, σοῦ λένε, ἀκόμη δὲν κατέληξα». «Τί θρησκεία ἔχει ἡ μάνα σου, ὁ πατέρας σου;». «Δὲν ξέρω· δὲν τοὺς ρώτησα». Δὲν ἐνδιαφέρθηκε νὰ μάθη τί θρησκεία ἔχουν οἱ γονεῖς του! Ὅταν κανεὶς εἶναι τόσο ἀδιάφορος, πῶς νὰ βοηθηθῇ;

– Γέροντα, στὰ κράτη ποὺ εἶχαν ὁλοκληρωτικὸ καθεστὼς εἶναι ἀκόμη δύσκολη ἡ κατάσταση.

– Ναί, ἀλλὰ πόσοι μάρτυρες θὰ βγοῦν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κράτησαν τὴν πίστη τους μέσα στὰ ὁλοκληρωτικὰ καθεστῶτα! Μοῦ ἔλεγε ἕνας Ρῶσος ποὺ πῆγε στὴν Ρωσία ὕστερα ἀπὸ χρόνια: «Μὲ πλησίασε μιὰ γιαγιὰ ποὺ μὲ γνώριζε ἀπὸ παλιὰ καὶ μοῦ εἶπε: "Μ᾿ αὐτὸ τὸ παλτὸ πηγαίνεις στὸ Ἅγιον Ὄρος;". "Ναί, μ᾿ αὐτό", τῆς εἶπα. Βούρκωσαν ἀμέσως τὰ μάτια της, πῆρε τὸ παλτὸ καὶ τὸ φιλοῦσε ἡ καημένη, γιὰ νὰ πάρη εὐλογία». Βλέπεις, ἡ πίστη, ὅσο καταπιέζεται, τόσο δυναμώνει. Εἶναι σὰν ἐλατήριο πού, ὅσο περισσότερο τὸ πιέση κανείς, μὲ τόσο μεγαλύτερη δύναμη θὰ τιναχθῇ. Κάποτε κουράζεται ἐκεῖνος ποὺ τὸ πιέζει, τὸ ἀφήνει καὶ τινάζεται.

Ὅταν ἡ πίστη κλονίζεται

---

[1] Βλ. Ἀντωνίου τοῦ Μεγάλου, *Παραινέσεις περὶ ἤθους ἀνθρώπων καὶ χρηστῆς πολιτείας*, ρξδ΄, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, τόμος Α΄, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1974, σ. 25. «*Γνωρίζει τὸν Θεὸν ὁ ἄνθρωπος καὶ γνωρίζεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὁ σπουδάζων διὰ παντὸς ἀχώριστος εἶναι τοῦ Θεοῦ*».

– Γέροντα, γιατί πολλοὶ ἄνθρωποι, ἐνῶ πίστευαν, ἔχασαν τὴν πίστη τους;

– Ἂν δὲν προσέχη κανεὶς στὰ θέματα τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας, σιγὰ-σιγὰ ξεχνιέται καὶ μπορεῖ νὰ γίνη ἀναίσθητος, νὰ φθάση σὲ σημεῖο νὰ μὴν πιστεύη τίποτε.

– Μερικοί, Γέροντα, λένε ὅτι ἡ πίστη τους κλονίζεται, ὅταν βλέπουν νὰ ὑποφέρουν καλοὶ ἄνθρωποι.

– Ἀκόμη κι ἂν κάψη ὁ Θεὸς ὅλους τοὺς καλούς, δὲν πρέπει νὰ βάλη κανεὶς ἀριστερὸ λογισμό, ἀλλὰ νὰ σκεφθῆ πὼς ὁ Θεός, ὅ,τι κάνει, ἀπὸ ἀγάπη τὸ κάνει. Ξέρει ὁ Θεὸς πῶς ἐργάζεται. Γιὰ νὰ ἐπιτρέψη νὰ συμβῆ κάποιο κακό, κάτι καλύτερο θὰ βγῆ.

– Γέροντα, σήμερα ἀκόμη καὶ τὰ πιστὰ παιδιὰ ἀμφιταλαντεύονται, γιατὶ στὰ σχολεῖα ὑπάρχουν καθηγητὲς ποὺ διδάσκουν τὴν ἀθεΐα.

– Γιατί νὰ ἀμφιταλαντεύωνται; Ἡ Ἁγία Αἰκατερίνη δεκαεννιὰ χρονῶν ἦταν καὶ διακόσιους φιλοσόφους τοὺς ἀποστόμωσε μὲ τὴν κατὰ Θεὸν γνώση καὶ τὴν σοφία της. Ἀκόμη καὶ οἱ Προτεστάντες τὴν ἔχουν προστάτιδα τῆς ἐπιστήμης.

Στὰ θέματα τῆς πίστεως καὶ στὰ θέματα τῆς πατρίδος δὲν χωρᾶνε ὑποχωρήσεις· πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἀμετακίνητος, σταθερός.

– Γέροντα, παλιὰ προσευχόμουν μὲ πίστη στὸν Θεὸ καὶ ὅ,τι ζητοῦσα μοῦ τὸ ἔκανε. Τώρα δὲν ἔχω αὐτὴν τὴν πίστη. Ποῦ ὀφείλεται αὐτό;

– Στὴν κοσμικὴ λογικὴ ποὺ ἔχεις. Ἡ κοσμικὴ λογικὴ κλονίζει τὴν πίστη. «*Ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε*[2], *πάντα ὅσα ἐὰν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε*[3]», εἶπε ὁ Κύριος. Ὅλη ἡ βάση ἐκεῖ εἶναι. Στὴν πνευματικὴ ζωὴ κινούμαστε στὸ θαῦμα. Ἕνα σὺν δύο δὲν κάνει πάντα τρία· κάνει καὶ πέντε χιλιάδες καὶ ἕνα ἑκατομμύριο!

Χρειάζεται καλὴ διάθεση καὶ φιλότιμο. Γιατί, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχη καλὴ διάθεση, τίποτε δὲν καταλαβαίνει. Νά, καὶ γιὰ τὴν Σταύρωση τοῦ Χριστοῦ, τόσες λεπτομέρειες εἶχαν πεῖ οἱ Προφῆτες – μέχρι καὶ τί θὰ κάνουν τὰ ἱμάτιά Του[4], τί θὰ κάνουν τὰ χρήματα τῆς προδοσίας, ὅτι θὰ ἀγοράσουν μ᾿ αὐτὰ τὸν ἀγρὸ τοῦ Κεραμέως, γιὰ νὰ θάβουν τοὺς ξένους[5] –, ἀλλὰ οἱ Ἑβραῖοι πάλι δὲν καταλάβαιναν. «*Ὁ δὲ παράνομος Ἰούδας οὐκ ἠβουλήθη συνιέναι*»[6]...

Δυσπιστία καὶ ὀλιγοπιστία

– Γέροντα, γιατί ὁ Μωυσῆς γιὰ ἕνα παραμικρὸ σφάλμα στερήθηκε τὴν Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας[7];

– Δὲν ἦταν παραμικρὸ σφάλμα· ἦταν δυσπιστία. Ὁ Θεὸς εἶχε περάσει τοὺς Ἰσραηλίτες ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα[8], τοὺς εἶχε βγάλει νερὸ στὸ Σινᾶ[9], τοὺς ἔτρεφε

---

[2] *Ματθ.* 21, 21 («*Ἐὰν μὴ διακριθῆτε*»: Ἂν δὲν ἔχετε ἀμφιβολίες).

[3] *Ματθ.* 21, 22.

[4] Βλ. *Ψαλμ.* 21, 19.

[5] Βλ. *Ματθ.* 27, 7-9. Πρβλ. καὶ *Ἱερ.* 18, 2 καὶ 39, 9.

[6] Ἀπὸ τὸ Τρίτον Ἀντίφωνον τοῦ Ὄρθρου τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς (Ἀκολουθία τῶν Ἁγίων Παθῶν).

[7] Βλ. *Ἀριθμ.* 20, 1-13· *Δευτ.* 32, 48-52.

[8] Βλ. *Ἔξ.* 14, 1-31.

μὲ τὸ μάννα[10], τόσα θαυμαστὰ γεγονότα τοὺς εἶχε δείξει καὶ αὐτοί, ὅταν τοὺς ἔλειψε πάλι τὸ νερό, γόγγυσαν. Καὶ ὁ Μωυσῆς, ὅταν τοῦ εἶπε ὁ Θεὸς νὰ χτυπήση τὸν βράχο, γιὰ νὰ βγῆ νερό, δυσπίστησε. «Μήπως μπορεῖ νὰ βγῆ ἀπ᾽ αὐτὸν τὸν βράχο νερό;», εἶπε[11]. Γι᾽ αὐτὸ μετὰ ὁ Θεὸς τοῦ ἔβαλε ἐκεῖνον τὸν κανόνα: «Γιὰ τιμωρία, τοῦ εἶπε, μόνον ἀπὸ μακριὰ θὰ δῆς τὴν Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας»[12]. Ἂν ὁ Θεὸς δὲν τοὺς εἶχε βγάλει κι ἄλλη φορὰ νερὸ μὲ θαυμαστὸ τρόπο, θὰ εἶχε ὁ Μωυσῆς κάποια ἐλαφρυντικά· τώρα ὅμως ἦταν ἀδικαιολόγητος γιὰ τὴν δυσπιστία του, γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς δὲν ἐπέτρεψε νὰ μπῆ στὴν Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας.

– Γέροντα, νομίζω ὅτι μόνο μὲ τὴν δική μου προσπάθεια θὰ διορθωθῶ καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν προχωράω.

– Τί μπορεῖς νὰ κάνης ἐσὺ μόνη σου; Ὅσο εἶναι κανεὶς γαντζωμένος στὸν ἑαυτό του, ἐμποδίζει τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ μένει πίσω, δὲν προχωράει. Ἐὰν εἶχες λίγη πίστη, θὰ ἄλλαζαν σχεδὸν ὅλα καί, ἐὰν εἶχες καὶ λίγη ταπείνωση, θὰ εἶχες Χάρη Θεοῦ. Ὅλα ὀφείλονται στὸ ὅτι χωλαίνεις στὴν πίστη καὶ στὴν ταπείνωση. Ἔτσι «δένεται» ὁ Θεὸς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σὲ βοηθήση, γιατὶ σέβεται τὸ αὐτεξούσιο. Νὰ ζητᾶς πίστη ἀπὸ τὸν Χριστὸ – «*πρόσθες ἡμῖν πίστιν*»[13] – καὶ νὰ καλλιεργῆς τὴν ταπείνωση. Γιατί, ἀκόμη καὶ ὅταν πιστεύη κανείς, ἂν ἔχη ὑπερηφάνεια, πάλι δὲν ἐνεργεῖ ἡ πίστη.

Εἴδατε ὁ ἑκατόνταρχος, ποὺ ἀναφέρει τὸ Εὐαγγέλιο; Δὲν εἶχε καθόλου ὑπερήφανο λογισμό, ἀλλὰ καὶ τί πίστη εἶχε! «Δὲν εἶμαι ἄξιος, εἶπε στὸν Χριστό, νὰ μπῆς στὸ σπίτι μου· πὲς μόνον ἕναν λόγο καὶ θὰ γίνη καλὰ ὁ δοῦλος μου», καὶ δὲν Τὸν ἄφησε νὰ πλησιάση στὸ σπίτι του. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Χριστὸς εἶπε: «*Οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον*»[14].

Ὅποιος πιστεύει στὸν Θεό, δὲν φοβᾶται τίποτε

– Γέροντα, οἱ παπποῦδες μας ἔλεγαν ὅτι θὰ ἔρθη καιρὸς ποὺ θὰ ἔχουμε ἀπ᾽ ὅλα τὰ ἀγαθά, ἀλλὰ δὲν θὰ μποροῦμε νὰ φᾶμε. Σήμερα οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὶς περισσότερες τροφὲς ἔχουν ἐρωτηματικά.

– Τί νὰ κάνουμε; Μόλυναν ὅλο τὸ περιβάλλον. Μὴ σᾶς πιάνη ὅμως φοβία. Νὰ κάνετε τὸν σταυρό σας καὶ νὰ μὴ φοβᾶσθε. Ἔχω ὑπ᾽ ὄψιν μου ἀνθρώπους ποὺ κάνουν τὴν ζωή τους μαρτύριο, γιατὶ φοβοῦνται τὰ πάντα· καὶ εἶναι Χριστιανοί, βαπτισμένοι, μυρωμένοι, κοινωνοῦν, διαβάζουν τὸ Εὐαγγέλιο, τὰ ἔχουν μάθει ἀπ᾽ ἔξω τὰ ρητά. Δὲν βλέπουν τί δύναμη ἔχει ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ; «Ὁτιδήποτε θανάσιμο κι ἂν πιῆτε, δὲν θὰ σᾶς βλάψη»[15], εἶπε ὁ Χριστός, καὶ «σᾶς δίνω ἐξουσία νὰ πατᾶτε πάνω στὰ φίδια καὶ στοὺς σκορπιοὺς χωρὶς νὰ παθαίνετε κακό»[16].

---

[9] Βλ. *Ἔξ.* 15, 22-25 καὶ 17, 1-7.
[10] Βλ. *Ἔξ.* 16, 1-36.
[11] Βλ. *Ἀριθμ.* 20, 1-13.
[12] Βλ. *Δευτ.* 32, 48-52.
[13] *Λουκ.* 17, 5.
[14] Βλ. *Ματθ.* 8, 5-10· *Λουκ.* 7, 1-10.
[15] Βλ. *Μάρκ.* 16, 18.
[16] Βλ. *Λουκ.* 10, 19.

Ἂν ὁ ἄνθρωπος ἔχῃ τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ, δὲν φοβᾶται τίποτε. Γι᾽ αὐτὸ πάντα νὰ ζητᾶμε τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ κάνοντας τὸν σταυρό μας. Θυμᾶστε τὸ περιστατικὸ ποὺ ἀναφέρει τὸ Λαυσαϊκό; Πῆγε ἕνας μοναχὸς νὰ πάρῃ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι καί, ἐπειδὴ εἶδε μέσα μιὰ ἀσπίδα[17], ἔφυγε κατατρομαγμένος, χωρὶς νὰ πάρῃ νερό. «Πάει, Ἀββᾶ, χαθήκαμε, εἶπε στὸν Γέροντά του, μιὰ ἀσπίδα εἶναι μέσα στὸ πηγάδι!». «Καλά, τοῦ λέει ὁ Γέροντας, ἂν πᾶνε σ᾽ ὅλα τὰ πηγάδια δηλητηριώδη φίδια, τί θὰ κάνῃς; θὰ πεθάνῃς ἀπ᾽ τὴν δίψα;». Πῆγε ὁ Γέροντας, σταύρωσε τὸ πηγάδι, πῆρε νερὸ καὶ ἤπιε. «*Ὅπου σταυρὸς ἐπιφοιτᾷ, τοῦ εἶπε, οὐκ ἰσχύει κακία τοῦ σατανᾶ*»[18].

– Γέροντα, ἔχω μέσα μου μιὰ φοβία.

– Ἡ φοβία ποὺ ἔχεις εἶναι εὐλογία ἀπὸ τὸν Θεό· εἶναι οἰκονομία Θεοῦ, γιὰ νὰ καταφεύγῃς πάντα σ᾽ Ἐκεῖνον διὰ τῆς προσευχῆς. Θὰ σὲ βοηθήσῃ νὰ πιασθῇς ἀπὸ τὸν Θεό. Βλέπεις, τὸ μικρὸ παιδί, ἂν δὲν τὸ φοβερίσουν, δὲν μποροῦν νὰ τὸ συμμαζέψουν. Νὰ ἀγωνίζεσαι φιλότιμα καὶ μὲ ἐλπίδα στὸν Θεὸ καὶ τότε δὲν θὰ φοβᾶσαι τίποτε. «*Τὸν δὲ φόβον ἡμῶν οὐ μὴ φοβηθῶμεν οὐδ᾽ οὐ μὴ ταραχθῶμεν, ὅτι μεθ᾽ ἡμῶν ὁ Θεός*»[19], δὲν ψάλλουμε στὸ Μεγάλο Ἀπόδειπνο;

«Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς»[20]

– Γέροντα, ὁ φόβος ποὺ ἔνιωσε ὁ Προφήτης Δανιήλ, ὅταν εἶδε τὸν Ἄγγελο[21], τί φόβος ἦταν;

– Ἦταν μιὰ συστολή, ἕνα δέος, ἕνα ἱερὸ πρᾶγμα. Ἔπεσε ὁ Δανιὴλ νὰ προσκυνήσῃ τὸν Ἄγγελο, ἀλλὰ ἐκεῖνος τοῦ εἶπε: «Σήκω, Δανιήλ, καὶ μὴ φοβᾶσαι· ὁ Θεὸς ἄκουσε τὴν προσευχή σου»[22].

Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ πολὺς σεβασμός, ἡ εὐλάβεια, ἡ πνευματικὴ συστολή, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό. Ὅπως κανεὶς αἰσθάνεται μιὰ συστολὴ μπροστὰ σὲ κάποιο σεβάσμιο πρόσωπο, ἔτσι αἰσθάνεται καὶ ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει φόβο Θεοῦ, ὅπου κι ἂν βρεθῇ, γιατὶ παντοῦ αἰσθάνεται τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ. «*Τὰ Χερουβεὶμ φόβῳ παριστάμενα*»[23], δὲν λέει; Αὐτὴ ἡ συστολὴ καὶ ὁ φόβος ἔχουν μέσα εἰρήνη καὶ ἀγαλλίαση· δὲν ταλαιπωροῦν τὸν ἄνθρωπο. «*Δουλεύσατε τῷ Κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ*»[24], λέει ὁ Ψαλμωδός.

– Γέροντα, τί σχέση ἔχει ἡ ἥσυχη συνείδηση μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ ;

– Μά, ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχῃ φόβο Θεοῦ, τί συνείδηση θὰ ἔχῃ; Χωρὶς τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ εὔκολα μπορεῖ νὰ καταπατήσῃ τὴν συνείδηση του, καὶ τότε ὁ ἄνθρωπος παύει νὰ εἶναι ἄνθρωπος.

---

[17] Ἀσπίδα: Δηλητηριῶδες φίδι.

[18] Παλλαδίου, *Λαυσαϊκὴ Ἱστορία*, σ. 58.

[19] *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα*, ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», Ἀθήνα [14]2001, σ. 164. Βλ. καὶ *Ἠσ.* 8, 12.

[20] *Ψαλμ.* 15, 8.

[21] Βλ. *Δαν.* 10, 8-12.

[22] *Ὁ.π.*

[23] Βλ. Τριαδικὸς Ὕμνος πλ. Β΄ ἤχου, Ὄρθρος Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. *Ὡρολόγιον τὸ Μέγα*, ἔκδ. «Ἀποστολικῆς Διακονίας», Ἀθήνα [14]2001, σ. 59.

[24] *Ψαλμ.* 2, 11.

– Γέροντα, ὅταν νιώθω εὐγνωμοσύνη γιὰ ἕναν ἄνθρωπο, μπορῶ νὰ κάνω ὅ,τι μοῦ ζητήση. Ἀνησυχῶ ὅμως, ἐπειδὴ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸν Θεό. Μήπως δὲν ἔχω τὴν ἀνάλογη εὐγνωμοσύνη γιὰ τὶς εὐεργεσίες Του;

– Ὑπάρχει μέσα σου ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ φτερούγισμα. Πρὸς τὸν ἄνθρωπο νιώθεις πιὸ πολὺ τὴν εὐγνωμοσύνη, ἐπειδὴ αἰσθάνεσαι τὴν παρουσία του. Χρειάζεται νὰ κάνης δουλειὰ πνευματική, γιὰ νὰ νιώσης ἔντονα τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ. Ἂν νιώσης τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ νιώθης καὶ εὐγνωμοσύνη μεγάλη στὸν Θεό. Τώρα λὲς «*Πάτερ ἡμῶν...*» καὶ δὲν νιώθεις τίποτε. Ἂν ὅμως ἔνιωθες πράγματι ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατέρας σου, δὲν θὰ μποροῦσες νὰ ἀντέξης αὐτὰ τὰ λόγια.

Συνέχεια ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχη τὴν αἴσθηση τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ, τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν Ἁγίων, *αὐτὸ εἶναι μεγάλο φρένο, γιὰ νὰ μὴν ξεφύγη. «Προωρώμην τὸν Κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντός, ἵνα μὴ σαλευθῶ»*[25], λέει ὁ Δαβίδ. Ἂν ἐνεργοῦμε μὲ τὴν σκέψη ὅτι ὁ Θεὸς μᾶς βλέπει, μᾶς παρακολουθεῖ, ὅ,τι κάνουμε θὰ εἶναι σίγουρο.

– Γέροντα, πῶς ἡ λογικὴ αἴσθηση τοῦ Θεοῦ θὰ γίνη καρδιακή, ὥστε νὰ γνωρίσουμε τὸν Θεό;

– Πρέπει νὰ καθαρίσουμε τὴν καρδιά μας. Ἂν καθαρίση ἡ καρδιά, ἔρχεται ὁ Θεὸς στὴν καρδιά μας καὶ Τὸν γνωρίζουμε. Προηγεῖται δηλαδὴ ὁ φιλότιμος ἀγώνας, ἡ φιλότιμη ἀντιμετώπιση καὶ τοποθέτηση, καὶ τότε ἡ καρδιακὴ αἴσθηση τοῦ Θεοῦ ἔρχεται σὰν ἀποτέλεσμα.

Ἡ ἐλπίδα καὶ ἡ ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀσφάλεια

– Γέροντα, ἀκόμη ἀντιμετωπίζω τὸ καθετὶ ἀνθρώπινα καὶ ὄχι πνευματικά, καὶ ἔχω ἀγωνία.

– Ἐσὺ βάζεις τὰ προγράμματά σου μπροστὰ ἀπὸ τὰ προγράμματα τοῦ Θεοῦ, γι᾽ αὐτὸ βασανίζεσαι. Μὲ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ καὶ μὲ τὴν ταπείνωση ὅλα τὰ προβλήματα λύνονται. Νὰ κάνης αὐτὸ ποὺ μπορεῖς ἐσὺ καὶ μετὰ νὰ ἀφήνεσαι στὴν θεία Πρόνοια, στὸ θεῖο θέλημα. Ἡ ἐλπίδα στὸν Θεὸ εἶναι τονισμένη πίστη· εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀσφάλεια γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Μικρὸ πράγμα εἶναι νὰ ἔχη κανεὶς σύμμαχο τὸν Θεό; Θυμᾶμαι, πρὶν πάω στὸν στρατό, ἔκανα προσευχὴ στὴν Ἁγία Βαρβάρα νὰ μὲ βοηθήση – τὴν εἶχα σὲ εὐλάβεια, γιατὶ πήγαινα στὸ ἐξωκλήσι της ἀπὸ μικρὸς καὶ προσευχόμουν. «Ἂς κινδυνεύσω στὸν πόλεμο, εἶπα, ἀλλὰ μόνον ἄνθρωπο νὰ μὴ σκοτώσω». Καὶ πῶς τὰ οἰκονόμησε ὁ Καλὸς Θεός! Ὅταν βγῆκαν τὰ ἀποτελέσματα, ἐνῶ ἄλλους ποὺ ἦταν μορφωμένοι τοὺς ἔστειλαν στὴν πρώτη γραμμὴ σὰν ἁπλοὺς στρατιῶτες, τουφεκιοφόρους, ἐμένα ποὺ ἤμουν τοῦ δημοτικοῦ μὲ πῆραν γιὰ ἀσυρματιστή! Μοῦ ἔλεγαν οἱ ἄλλοι: «Ἔχεις μεγάλο μέσο». «Βρὲ τί μέσο ἔχω; Δὲν ἔχω κανέναν γνωστό». «Τί; μᾶς κοροϊδεύεις; μοῦ ἔλεγαν. Ποιόν ἔχεις στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο;». Ἀφοῦ ἐπέμεναν, τοὺς ἔλεγα κι ἐγώ: «Ἔχω στὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο τὸν Χριστό». Ἔτσι δὲν χρησιμοποίησα ποτὲ τουφέκι.

– Γέροντα, πῶς αὐξάνει ἡ ψυχικὴ ἀντοχή;

---

[25] Βλ. *Ψαλμ.* 15, 8.

– Μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό, οἱ ὁποῖες δίνουν δυνάμεις πολλές. Πρέπει νὰ ἀφήνουμε τὸν ἑαυτό μας στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη καὶ νὰ βλέπουμε τὴν κάθε δοκιμασία σὰν δῶρο σταλμένο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὸν Θεὸ χαίρεται τὰ πάντα. Εἴτε εἶναι ἄρρωστος, εἴτε μένει νηστικός, εἴτε τὸν ἀδικοῦν, εἴτε..., εἴτε..., πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς τὰ ἔχει ἐπιτρέψει, ἐλπίζει στὸν Θεὸ καὶ εἶναι πάντα ἀσφαλισμένος στὸ λιμάνι τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ.

Ὅποιος ἔχει ὀρθὴ πίστη, ἔχει ἀληθινὴ ἀγάπη

– Γέροντα, μᾶς ἔχετε πεῖ ὅτι πρῶτα εἶναι ἡ πίστη καὶ μετὰ ἔρχεται ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό.

– Κοίταξε, γιὰ νὰ ἀγαπήσης τὸν Θεό, πρέπει νὰ Τὸν πιστέψης. Ἀνάλογη μὲ τὴν πίστη μας εἶναι καὶ ἡ ἀγάπη μας πρὸς τὸν Θεό. Μοῦ λέει ὅμως ὁ λογισμὸς ὅτι γιὰ ἕναν φιλότιμο ἄνθρωπο ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ προηγεῖται τῆς πίστεως. Εἶναι φθηνὸ νὰ ζητᾶ κανεὶς νὰ τοῦ ἀποκαλυφθῆ πρῶτα ὁ Θεός, γιὰ νὰ Τὸν πιστέψη καὶ μετὰ νὰ Τὸν ἀγαπήση. Ἀγαπῶ φιλότιμα τὸν Θεὸ καὶ μετὰ ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Καὶ ὅσο βλέπω τὶς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, τόσο αὐξάνει καὶ ἡ πίστη μου καὶ ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀγαπῶ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ εἶναι εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλα τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιὰ καὶ ὅλη τὴν κτίση, γιατὶ εἶναι δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ.

– Μπορεῖ, Γέροντα, κάποιος νὰ ἔχη ἀγάπη χωρὶς νὰ ἔχη ὀρθὴ πίστη;

– Μπορεῖ νὰ νομίζη ὅτι ἔχει ἀγάπη καὶ στὴν πραγματικότητα νὰ μὴν ἔχη. Μέσα στὸ δόγμα τὸ ὀρθό, τὸ Ὀρθόδοξο, βρίσκει κανεὶς τὴν ἀληθινὴ ἀγάπη. Ἦρθαν μιὰ φορὰ στὸ Καλύβι δύο Καθολικοί· ὁ ἕνας ἦταν δημοσιογράφος καὶ ὁ ἄλλος γραμματέας στὸ Βατικανό. «Πρῶτα νὰ ποῦμε τὸ "*Πάτερ ἡμῶν*"», μοῦ εἶπαν. «Γιὰ νὰ ποῦμε τὸ "*Πάτερ ἡμῶν*", τοὺς λέω, πρέπει νὰ συμφωνοῦμε καὶ στὸ δόγμα, ἀλλὰ μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστί». «Καλά, μοῦ λέει ὁ ἕνας, μόνον οἱ Ὀρθόδοξοι θὰ σωθοῦν; Ὁ Θεὸς εἶναι μὲ ὅλον τὸν κόσμο». «Ναί, τοῦ λέω, ἀλλὰ ἐσὺ μπορεῖς νὰ μοῦ πῆς πόσος κόσμος εἶναι μὲ τὸν Θεό;». «Νὰ δείξουμε ἀγάπη», μοῦ λένε μετά. «Καὶ ἡ ἁμαρτία ἔγινε μόδα», τοὺς λέω. «Καὶ αὐτὸ μέσα στὴν ἀγάπη εἶναι», μοῦ λένε. «Ὅλοι μιλᾶνε γιὰ ἀγάπη, εἰρήνη καὶ ὁμόνοια, τοὺς εἶπα στὸ τέλος, ἀλλὰ ὅλοι αὐτοὶ εἶναι διχασμένοι καὶ μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ μὲ τοὺς ἄλλους, γι᾿ αὐτὸ ἑτοιμάζουν ὅλο καὶ μεγαλύτερες βόμβες».

Πολλοὶ ποὺ μιλοῦν γιὰ ἀγάπη καὶ ἑνότητα, οἱ ἴδιοι δὲν εἶναι ἑνωμένοι μὲ τὸν Θεό, γιατὶ δὲν Τὸν ἔχουν ἀγαπήσει οὔτε ἔχουν ἀγάπη ἀληθινή. Ἀγάπη ἀληθινὴ ἔχει ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ὀρθὴ πίστη, ζῆ κοντὰ στὸν Θεό, καὶ τότε ὁ Θεὸς ζωγραφίζεται στὸ πρόσωπό του, καὶ οἱ ἄλλοι βλέπουν στὸ πρόσωπό του τὸν Θεό.

Εὔχομαι ὁ Θεὸς νὰ φωτίση ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μὲ τοὺς ὁποίους εἴμαστε κατὰ σάρκα ἀδέλφια – ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ καὶ τὴν Εὔα –, νὰ ἔρθουν «*εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας*»[26], γιὰ νὰ γίνουν καὶ πνευματικά μας ἀδέλφια.

Ἀμήν.

---

[26] *Α΄ Τιμ.* 2, 4.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - Ἡ σωτήριος ὑπομονὴ

«Μακάριος ἀνήρ, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν»[1]

– Γέροντα, ὅταν περνοῦμε κάποιον πειρασμό, μιὰ μεγάλη δοκιμασία, τί νὰ κάνουμε;

– Τί νὰ κάνετε; Ὑπομονὴ νὰ κάνετε. Ἡ ὑπομονὴ εἶναι τὸ ἰσχυρότερο φάρμακο ποὺ θεραπεύει τὶς μεγάλες καὶ μακροχρόνιες δοκιμασίες. Οἱ περισσότερες δοκιμασίες μόνο μὲ τὴν ὑπομονὴ περνοῦν. Ἡ μεγάλη ὑπομονὴ ξεδιαλύνει πολλὰ καὶ φέρνει θεϊκὰ ἀποτελέσματα· ἐκεῖ ποὺ δὲν περιμένεις τὴν λύση, δίνει ὁ Θεὸς τὴν καλύτερη λύση.

Νὰ ξέρετε ὅτι ὁ Θεὸς εὐαρεστεῖται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος περνᾶ δοκιμασίες καὶ ὑπομένη ἀγόγγυστα δοξάζοντας τὸ ἅγιο ὄνομά Του. «*Μακάριος ἀνήρ, ὃς ὑπομένει πειρασμόν*»[2], λέει ὁ Ἅγιος Ἰάκωβος. Γι᾿ αὐτὸ νὰ προσευχώμαστε νὰ μᾶς δίνη ὁ Καλὸς Θεὸς ὑπομονή, ὥστε νὰ τὰ ὑπομένουμε ὅλα ἀγόγγυστα καὶ μὲ δοξολογία.

Ἡ ζωή μας σ᾿ αὐτὸν τὸν κόσμο εἶναι μία συνεχὴς ἄσκηση καὶ ὁ καθένας μας ἀσκεῖται μὲ διαφορετικὸ τρόπο. Νὰ σκέφτεσθε τί τράβηξε ὁ Χριστὸς σ᾿ ἐκεῖνα τὰ δύσκολα χρόνια! Πόσα προβλήματα τοῦ δημιουργοῦσαν οἱ Ἑβραῖοι καὶ δὲν μιλοῦσε καθόλου! Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τί ὑπομονὴ ἔκανε! Ἐνῶ εἶχε πληροφορία ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅτι θὰ πάη στὴν Ρώμη[3], ἔμεινε στὴν φυλακὴ δύο χρόνια, γιατὶ ὁ ἡγεμόνας καθυστεροῦσε τὴν δίκη[4]. Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος πάλι τί ὑπέφερε! Γιὰ ἕναν μικρὸ γογγυσμὸ ὑπέστη ναυάγιο[5]... Βλέπετε, ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ ταλαιπωρηθοῦν γιὰ μικρὰ πράγματα οἱ Ἅγιοι, γιὰ νὰ ἔχουμε ἐμεῖς παραδείγματα, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίζουμε τοὺς πειρασμοὺς μὲ ὑπομονή, μὲ προσευχή, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρά.

Γιὰ νὰ ὑπομείνης τὸν ἄλλον, πρέπει νὰ τὸν ἀγαπήσης

– Γέροντα, πῶς ἀποκτιέται ἡ ὑπομονή;

---

[1] *Ἰακ.* 1, 12.

[2] *Ὁ.π.*

[3] Βλ. *Πράξ.* 23, 11.

[4] Βλ. *Πράξ.* 24, 27. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔμεινε δέσμιος στὴν Καισάρεια δύο χρόνια, ἐπειδὴ ὁ Ρωμαῖος ἡγεμόνας Φῆλιξ ἀνέβαλλε τὴν δίκη του μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ δωροδοκηθῆ. Στὴν συνέχεια ὁ Φῆστος, ὁ διάδοχος τοῦ Φήλικα, τὸν ἔστειλε νὰ δικασθῆ στὴν Ρώμη, γιατὶ ὁ Ἀπόστολος στηριζόμενος στὴν πληροφορία ποὺ εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Θεὸ ἐπικαλέσθηκε τὸ δικαίωμα τοῦ ρωμαίου πολίτη καὶ ζήτησε νὰ δικασθῆ στὴν Ρώμη.

[5] Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πάη νὰ κηρύξη τὸ Εὐαγγέλιο στὴν Μικρὰ Ἀσία, λιποψύχησε καὶ γόγγυσε, ἐπειδὴ ἡ περιοχὴ ἦταν βυθισμένη στὴν εἰδωλολατρικὴ πλάνη. Γιὰ τὸν γογγυσμό του αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ πέση σὲ πειρασμό. Ἐνῶ λοιπὸν ἔπλεε πρὸς τὴν Μικρὰ Ἀσία, ἔπεσε σὲ ναυάγιο καὶ σώθηκε, ἀφοῦ πάλεψε σαράντα ἡμέρες μὲ τὰ κύματα.

– Ἡ ὑπομονὴ ἔχει βάση τὴν ἀγάπη. «*Ἡ ἀγάπη πάντα ὑπομένει*»[6], λέει ὁ Ἀπόστολος. Γιὰ νὰ ὑπομείνης τὸν ἄλλον, πρέπει νὰ τὸν ἀγαπήσης, νὰ τὸν πονέσης. Ἂν δὲν τὸν πονέσης, τὸν βαριέσαι.

– Γέροντα, νὰ μιλήσω γιὰ μιὰ δυσκολία ποὺ ἀντιμετωπίζω ἢ νὰ σιωπήσω;

– Ἂν δὲν μιλήσης γιὰ τὴν δυσκολία σου ἀπὸ ἀγάπη, γιὰ νὰ μὴ δυσκολέψης τοὺς ἄλλους, θὰ διατηρήσης τὴν εἰρήνη μέσα σου. Αὐτὴ ἡ δυσκολία θὰ φέρη τὴν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Καλύτερα νὰ δυσκολευθῆς ἐσύ, παρὰ νὰ δυσκολευθῆ ὁ ἄλλος ἐξαιτίας σου. Μιὰ φορὰ ἐπέστρεψα ἀργὰ στὸ Κελλὶ ἀπὸ τὴν Λιτανεία τῆς Μονῆς Κουτλουμουσίου. Ἤμουν κατακουρασμένος καὶ πονοῦσα πολύ, γιατὶ τότε εἶχα πρόβλημα μὲ τὴν μέση μου. Βρῆκα ἀπ᾽ ἔξω νὰ μὲ περιμένη ἕνα γεροντάκι ὀγδόντα πέντε χρονῶν ποὺ ἤθελε νὰ μείνη τὸ βράδυ στὸ Κελλί. Εἶχε ἀφήσει καὶ τὴν βαλίτσα του πιὸ κάτω, γιατὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὴν σηκώση. Ἀφοῦ τοῦ ἐξήγησα ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ διανυκτερεύση σ᾽ ἐμένα, φορτώθηκα στὸν ὦμο τὴν βαλίτσα του καὶ τὸν πῆγα στὸ ξενοδοχεῖο, μισὴ ὥρα ἀνήφορο· τοῦ ἔδωσα καὶ πεντακόσιες δραχμὲς γιὰ τὰ ἔξοδά του. Ἔκανα λίγη ὑπομονὴ καὶ μετὰ ἤμουν ἀναπαυμένος, γιατὶ ἀναπαύθηκε ὁ ἄλλος.

– Γέροντα, ὅταν ἡ ἀδελφὴ μὲ τὴν ὁποία συνεργάζομαι εἶναι ζορισμένη, τὴν λυπᾶμαι καὶ τὴν κάνω ὑπομονή· αὐτὸ ἔχει μέσα ἀγάπη;

– Καὶ ποῦ ξέρεις ἂν δὲν εἶσαι ἐσὺ αἰτία ποὺ εἶναι ἡ ἄλλη ζορισμένη καὶ σὲ κάνει ἐκείνη ὑπομονή; Ἂν νομίζης ὅτι ἐσὺ εἶσαι σὲ καλύτερη πνευματικὴ κατάσταση καὶ τὴν κάνης ὑπομονή, τότε πρέπει νὰ λυπᾶσαι τὸν ἑαυτό σου. Ὅταν ὑπάρχη πραγματικὴ ἀγάπη καὶ ὑπομονή, δικαιολογεῖ κανεὶς τὸν ἄλλον, καὶ μόνον τὸν ἑαυτό του κατηγορεῖ. «Θεέ μου, ἐγὼ εἶμαι ἔνοχος, λέει, μὴ μὲ ὑπολογίζης ἐμένα· πέταξέ με στὴν ἄκρη καὶ βοήθησε τὸν ἄλλον». Αὐτὴ εἶναι ἡ σωστὴ τοποθέτηση, ἡ ὁποία ἔχει καὶ πολλὴ ταπείνωση, καὶ τότε δέχεται ὁ ἄνθρωπος πλούσια τὴν Χάρη τοῦ Θεοῦ. Θὰ εὔχωμαι νὰ γίνης «σκύμνος»[7] πνευματικός, σὰν τὰ μπρούντζινα λεονταράκια ποὺ μὲ τὴν πλάτη τους στηρίζουν τὰ μανουάλια τῆς ἐκκλησίας καὶ οὔτε ταράσσονται οὔτε ἀκοῦνε οὔτε μιλᾶνε, ἀλλὰ σηκώνουν βάρος στὴν πλάτη τους. Ἀμήν.

Ὁ Χριστὸς τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων τὴν κρέμασε στὴν ὑπομονὴ

Μὲ λίγη ὑπομονὴ ποὺ θὰ κάνη ὁ ἄνθρωπος στὶς δύσκολες στιγμὲς μπορεῖ νὰ ἀποκτήση τὴν θεία Χάρη. Ὁ Χριστὸς δὲν μᾶς ἔδειξε ἄλλον τρόπο σωτηρίας, παρὰ τὴν ὑπομονή. Τὴν σωτηρία τῶν ἀνθρώπων τὴν κρέμασε στὴν ὑπομονή. Βλέπεις τί εἶπε; «*Ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται*»[8]. Δὲν εἶπε «ὁ ὑπομείνας εἰς ...θέρος!». Μέχρι τὸ καλοκαίρι εὔκολο εἶναι νὰ ὑπομείνης, ἀλλὰ μέχρι τέλους;... Νὰ προσέχουμε νὰ μὴ χάνουμε τὴν ὑπομονή μας, γιὰ νὰ μὴ χάσουμε τελικὰ τὴν ψυχή μας. «*Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν*»[9], λέει τὸ Εὐαγγέλιο.

Εἶχα ἀκούσει γιὰ τὴν ὑπομονὴ ποὺ ἔκανε μιὰ γυναίκα, ἡ ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὸν οὐράνιο μισθὸ ποὺ θὰ ἔχη, ἀνταμείφθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ

[6] *Α΄ Κορ.* 13, 7.

[7] Ὁ σκύμνος: Τὸ λεονταράκι.

[8] *Ματθ.* 10, 22 καὶ 24, 13· *Μάρκ.* 13, 13.

[9] *Λουκ.* 21, 19.

ἑκατονταπλάσια[10]. Εἶχε τρία παιδιὰ καὶ ὁ ἄνδρας της ἦταν γιατρός. Σὰν γιατρὸς ἦταν πολὺ καλός, σὰν ἄνθρωπος ὅμως ὄχι, γιατὶ ἦταν δυστυχῶς κυριευμένος ἀπὸ σαρκικὰ πάθη καὶ δημιουργοῦσε προβλήματα καὶ σὲ ἄλλες οἰκογένειες. Ἔπαιρνε καὶ στὸ ἰατρεῖο του κοπέλες δῆθεν νὰ τὸν βοηθᾶνε σὰν νοσοκόμες. Μιὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς νοσοκόμες μπῆκε σὰν σφήνα ἀνάμεσα στὸ ἀνδρόγυνο καὶ κατόρθωσε νὰ διώξη τὴν σύζυγο μὲ τὰ τρία παιδάκια καὶ νὰ συζῆ μαζί του παράνομα στὸ σπίτι του. Ἡ μάνα μὲ τὰ παιδάκια ἀναγκάστηκε νὰ πάη στὸ πατρικὸ της σπίτι καὶ νὰ ἐργάζεται, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ συντηρηθοῦν. Προσευχόταν βέβαια πολὺ καὶ ἔκανε πολλὴ ὑπομονή. Ὁ γιατρὸς μὲ τὴν παράνομη γυναίκα ἀπέκτησε ἄλλα τρία παιδιά. Τί συνέβη ὅμως; Μόλις γεννήθηκε τὸ τρίτο παιδί, ξεμυαλίσθηκε μὲ μιὰ ἄλλη κοπέλα δεκαέξι χρονῶν, τὴν ὁποία πῆρε στὸ ἰατρεῖο του, γιὰ νὰ τὸν βοηθάη, καὶ ἔδιωξε τὴν προηγούμενη παράνομη μὲ τὰ τρία παιδιά. Βλέπετε, λειτούργησαν οἱ πνευματικοὶ νόμοι, ὥστε νὰ ἐξοφλήση τὸ σφάλμα της, ἀλλὰ καὶ νὰ καταλάβη τὸν πόνο τῆς πραγματικῆς συζύγου. Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ γιατρὸς ἀρρώστησε καὶ ἔμεινε κατάκοιτος στὸ σπίτι του. Ἡ τελευταία μικρὴ κοπέλα κάθησε μαζί του, ὅσο εἶχε χρήματα, ἀλλὰ ἔκανε ἄτακτη ζωή. Μάζευε φίλους στὸ σπίτι του, γιατὶ αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ γυρίζη, ἐπειδὴ δῆθεν τὸν πρόσεχε. Ἡ ἀπρόσεκτη ὅμως ζωή της τὸν πλήγωνε συνέχεια, γιατὶ τὴν ζήλευε. Τελικά, ἀφοῦ τοῦ ἔφαγε ὅλα τὰ χρήματα ποὺ εἶχε στὴν ἄκρη, τὸν ἐγκατέλειψε. Ἡ πραγματικὴ σύζυγός του, ὅταν ἔμαθε ὅτι βρίσκεται σὲ κακὰ χάλια, πῆγε καὶ τοῦ συμπαραστάθηκε. Καθάρισε, συγύρισε τὸ σπίτι του καὶ τὸν συντηροῦσε ἀπὸ τὶς οἰκονομίες ποὺ εἶχε ἀπὸ τὴν ἐργασία της καὶ ἀπὸ τὰ χρήματα τῶν παιδιῶν της, ποὺ εἶχαν μεγαλώσει καὶ ἐργάζονταν. Ἡ προηγούμενη παράνομη ποὺ εἶχε διωχθῆ, ὄχι μόνο δὲν τὸν πλησίασε νὰ τὸν βοηθήση καὶ νὰ τοῦ συμπαρασταθῆ ἔστω καὶ λίγο, ἀλλὰ οὔτε ἤθελε νὰ ἀκούση γι᾽ αὐτόν. Μόνον ἡ στεφανωμένη γυναίκα του τοῦ συμπαραστάθηκε, τὸν περιποιήθηκε καὶ τὸν βοήθησε πνευματικά. Τελικὰ ὁ γιατρὸς ζήτησε νὰ ἐξομολογηθῆ καὶ στὴν συνέχεια ζοῦσε ἐν μετανοίᾳ. Βλέποντας ὁ Καλὸς Θεὸς ὅλη αὐτὴν τὴν καλὴ προσπάθεια τῆς καλῆς συζύγου – χρόνια νὰ κάνη ὑπομονή, νὰ ζῆ τίμια καὶ νὰ ἐργάζεται σκληρά, γιὰ νὰ συντηρῆ καὶ τὸν ἄνδρα της, ἐνῶ ἐκεῖνος τῆς εἶχε φερθῆ τόσο σκληρὰ καὶ βάρβαρα – τὴν ἀντάμειψε. Τί συνέβη λοιπόν; Πέθανε στὴν Ἀμερικὴ ἕνας πλούσιος συγγενὴς τοῦ ἄνδρα της καὶ κληρονόμησαν μεγάλη περιουσία. Στὸ τέλος ὅλη ἡ περιουσία ἔμεινε στὴν καλὴ σύζυγο καὶ καλὴ μητέρα, ἡ ὁποία βοήθησε καὶ τὰ παιδιά της γιὰ τὴν καλή τους ἀποκατάσταση, βοήθησε καὶ ἄλλους φτωχούς, καὶ αὐτὴ ἔζησε τὰ ὑπόλοιπα χρόνια της χωρὶς φτώχεια. Ἂν καὶ ὅταν ζοῦσε φτωχικά, πάλι ἦταν πλούσια, γιατὶ ἦταν πλούσια σὲ αἰσθήματα – τὸ κυριώτερο.

Τὸν χειμώνα κάνουμε ὑπομονὴ μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνοίξεως

– Γέροντα, βλέπω ὅτι δὲν προχωράω πνευματικὰ καὶ στενοχωριέμαι.

– Μιὰ φορὰ κάποιος εἶχε φυτέψει ἕνα κλῆμα καί, ἐνῶ δὲν εἶχε πιάσει ἀκόμη ρίζες, εἶχε τὴν ἀπαίτηση νὰ βγάλη σταφύλια, νὰ κάνη ἄφθονο κρασί, γιὰ νὰ πίνη, νὰ εὐφραίνεται καὶ νὰ μεθάη. Ἔτσι κάνεις κι ἐσύ. Φύτεψες μιὰ κληματσίδα καὶ θέλεις ἀμέσως νὰ πιῆς κρασί. Αὐτὸ δὲν γίνεται. Τὸ κλῆμα δὲν τὸ φυτεύεις σήμερα καὶ αὔριο πίνεις κρασί. Σὲ ἕναν χρόνο μπορεῖ νὰ φᾶς μερικὰ τσαμπιά. Σὲ δυὸ χρόνια θὰ φᾶς ἕνα

---

[10] Βλ. *Ματθ.* 19, 29· *Μάρκ.* 10, 30.

κοφίνι σταφύλια καὶ σὲ πέντε χρόνια θὰ πιῆς καὶ κρασί. Νὰ ἀγωνίζεσαι λοιπὸν καὶ νὰ κάνης ὑπομονή, ἂν θέλης νὰ ἀπολαύσης καρποὺς πνευματικούς.

– Γέροντα, δὲν ἔχω συνηθίσει νὰ περιμένω καὶ εὔκολα χάνω τὴν ὑπομονή μου.

– Χρειάζεσαι ὑπομονὴ καὶ σύνεση. Βλέπεις, πολλὲς φορές, ἐνῶ κάνει κανεὶς ὑπομονὴ μιὰ-δυὸ ὧρες, γιὰ νὰ ψηθῆ τὸ φαγητό, δὲν περιμένει δυὸ λεπτὰ νὰ κρυώση, ἀλλά, χωρὶς νὰ σκεφθῆ, τρώει καὶ καίγεται. Λοιπόν... Ὅταν ἐπιστρέψω στὸ Ἅγιον Ὄρος, θὰ σοῦ στείλω μία εἰκόνα τῆς Ἁγίας Ὑπομονῆς. Μοῦ ἔστειλαν τρεῖς εἰκόνες, δύο Ὁσίων καὶ μία τῆς Ἁγίας Ὑπομονῆς· τῶν Ὁσίων τὶς ἔδωσα καὶ τὶς δύο εὐλογία, τῆς Ἁγίας Ὑπομονῆς τὴν κράτησα...

– Γέροντα, τώρα ποὺ ἤρθατε δὲν μοῦ φέρατε κανένα «βότανο» ἀπὸ τὸ Ἅγιον Ὄρος[11].

– Αὐτὴν τὴν ἐποχὴ δὲν ὑπάρχουν «βότανα» στὸ περιβόλι τῆς Παναγίας... Πρέπει νὰ ἔρθη ἡ ἄνοιξη. Ἀλλά, γιὰ νὰ ἔρθη ἡ ἄνοιξη, χρειάζεται νὰ κάνης λίγη ὑπομονὴ νὰ περάση ὁ χειμώνας. Ἑπομένως τώρα τὸ καλύτερο καὶ ἀποτελεσματικώτερο «βότανο» γιὰ σένα εἶναι ἡ ὑπομονή.

– Γέροντα, νιώθω νὰ βρίσκωμαι στὴν καρδιὰ τοῦ πνευματικοῦ χειμώνα.

– Ἂν θέλης νὰ ἀλλάξη ὁ καιρός, νὰ γίνη γλυκός, νὰ ἀνθίσης καὶ νὰ καρπίσης, νὰ παράγης καρποὺς ἀρετῆς, πρέπει νὰ χαίρεσαι καὶ τὴν παγωνιὰ καὶ τὶς λιακάδες, γιατὶ ὅλα βοηθοῦν γιὰ τὸ καλό. Τὸν πνευματικὸ χειμώνα τὸν περνᾶμε μὲ ὑπομονὴ καὶ τὴν ὑπομονὴ τὴν δίνει ἡ ἐλπίδα τῆς πνευματικῆς ἀνοίξεως. Ὕστερα, τὸ καλοκαίρι ἀναγνωρίζουμε τὸ καλὸ τοῦ χειμώνα ποὺ γέμισε τὶς δεξαμενὲς μὲ νερὸ καὶ ἐξαφάνισε μὲ τὶς παγωνιὲς ὅλα τὰ μικρόβια.

Ὁ Καλὸς Θεὸς ὅλα τὰ οἰκονόμησε σοφὰ γιὰ τὴν σωτηρία μας καὶ μᾶς βοηθάει σὰν Καλὸς Πατέρας· ἀπὸ μᾶς χρειάζεται μόνο λίγη ὑπομονή.

---

[11] Ἡ ἀδελφὴ ζητᾶ κάποιο «βότανο», δηλαδὴ λόγο πνευματικό, ἔχοντας ὑπ᾽ ὄψιν της τὴν ἐπιστολὴ «*Πνευματικὰ βότανα*», τὴν ὁποία ὁ Γέροντας ἔστειλε στὸ Ἡσυχαστήριο στὶς 13-1-1971. (Βλ. Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ἐπιστολές*, 92005, σ. 151-162).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 - Ἡ πνευματικὴ χαρὰ

Ἡ Παναγία ἔφερε στὸν κόσμο τὴν χαρὰ

– Γέροντα, μπορεῖτε νὰ μᾶς ψάλετε τὸ Μεγαλυνάριο ποὺ εἴχατε γράψει γιὰ τὴν Παναγία[1];

– Ἔλα νὰ τὸ ψάλουμε μαζί. «*Εὗρες πολλὴν Χάριν παρὰ Θεοῦ, Μῆτερ τοῦ Δεσπότου, Μεγαλόχαρη, ἀληθῶς, Κεχαριτωμένη, ὡς Γαβριὴλ ἐβόα, Βασίλισσα Ἀγγέλων, φρούρει τοὺς δούλους σου*». Νὰ σοῦ πῶ τώρα καὶ ἕνα δογματικό: Ἡ Παναγία ἦταν Κόρη καὶ Μητέρα, Δούλη καὶ Βασίλισσα, Βασίλισσα ὅλου τοῦ κόσμου. Χωράει στὸν νοῦ τοῦ ἀνθρώπου αὐτό; Καὶ ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου εἶναι κάτι τὸ ὑπερφυσικό, ἔξω τῆς λογικῆς. Εὔχομαι ἡ Παναγία νὰ σοῦ δώση τὴν χαρὰ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ ὁ Ἄγγελος νὰ σὲ εὐλογήση, γιὰ νὰ ἔχης πνευματικὴ πρόοδο. Ἀμήν.

– Γέροντα, ἕνα τροπάριο λέει: «*Χαῖρε ἡ τῆς Εὔας χαρά· ἡ γὰρ ἐκείνης λύπη διὰ τοῦ τόκου σου πέπαυται, Ἁγνή*»[2].

– Ὅ,τι καλὸ κι ἂν βρῆ ὁ ἄνθρωπος νὰ πῆ γιὰ τὴν Παναγία, δὲν θὰ μπορέση νὰ ἐκφράση τὸ μεγαλεῖο Της. Ἡ Παναγία μὲ τὴν ὑπακοή Της ἄνοιξε πάλι γιὰ μᾶς τὸν Παράδεισο, ποὺ τὸν εἶχε κλείσει ἡ παρακοὴ τῆς Εὔας. Ἡ Εὔα ἔσπασε τὸν κρίκο ποὺ μᾶς ἕνωνε μὲ τὸν Θεὸ καὶ ἔφερε στὸν κόσμο λύπη καὶ πόνο[3]· ἡ Παναγία ἕνωσε πάλι τὸν κρίκο καὶ ἔφερε στὸν κόσμο τὴν παραδεισένια χαρά. Μᾶς συνέδεσε μὲ τὸν Θεό, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶναι Θεάνθρωπος.

Ὁ Ἀρχάγγελος Γαβριὴλ ἔφερε στὸν κόσμο τὴν χαρμόσυνη ἀγγελία ὅτι οἱ ἄνθρωποι χάρη στὴν Παναγία βρῆκαν «*χάριν παρὰ Θεοῦ*». Χαίρεται ἡ Παναγία, γιατὶ σαρκώθηκε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς λύτρωσε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Χαιρόμαστε καὶ ἐμεῖς, γιατὶ ἡ Παναγία μᾶς ἔβγαλε ἀσπροπρόσωπους. Γι᾽ αὐτὸ ψάλλουμε τὰ Χριστούγεννα: «Ἡ ἔρημος προσφέρει στὸν Χριστὸ τὴν φάτνη καὶ ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι προσφέρουμε τὴν Μητέρα Του, τὴν Παναγία»[4].

Ὅπου Χριστός, ἐκεῖ χαρὰ ἀληθινὴ

– Γέροντα, μερικὲς φορὲς δὲν μπορῶ νὰ χαρῶ, καὶ τότε σκέφτομαι μήπως ἡ χαρὰ δὲν εἶναι γιὰ μένα.

– Τί λές; Δὲν εἶναι ἡ χαρὰ γιὰ σένα; Καὶ γιὰ ποιόν εἶναι; γιὰ τὸ ταγκαλάκι; Χαμένο τὄχεις; Γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ χαρά. Ὁ Θεὸς δὲν ἔδωσε λύπη· ἔδωσε μόνο χαρά.

– Γιατί ὅμως, Γέροντα, δὲν ἔχω πάντοτε μέσα μου χαρά;

– Ὅταν ὁ νοῦς σου δὲν εἶναι στὸν Θεό, πῶς θὰ νιώσης τὴν χαρὰ τοῦ Θεοῦ; Ἐσὺ ξεχνᾶς τὸν Χριστὸ καὶ ὁ νοῦς σου γυρίζει συνέχεια στὶς δουλειὲς καὶ στὶς μηχανές, καὶ

[1] Ὁ Γέροντας ἔγραψε τὸ Μεγαλυνάριο αὐτὸ καὶ τὸ ἔστειλε στὴν γιορτὴ ἀδελφῆς ποὺ ἔφερε ὄνομα τῆς Παναγίας, γιὰ νὰ τὸ ψάλλη στὸ κελλί της.

[2] Ἀπὸ τὸ Θεοτοκίον τῆς α΄ ᾠδῆς τοῦ β΄ κανόνος τῆς Δευτέρας τῆς Γ΄ Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν.

[3] Βλ. *Γέν.* 3, 16.

[4] Βλ. Τέταρτον Ἰδιόμελον Ἑσπερίων τῶν Χριστουγέννων.

ἔτσι σταματάει ἡ πνευματική σου μηχανή. Βάλε λοιπὸν μπρὸς τὴν εὐχὴ καὶ τὴν σιγανὴ ψαλμωδία, καὶ μετὰ θὰ τρέχης καὶ θὰ γυρίζης σὰν σβούρα γύρω ἀπὸ τὸν Χριστό.

Μόνον κοντὰ στὸν Χριστὸ βρίσκει κανεὶς τὴν πραγματική, τὴν γνήσια χαρά, γιατὶ μόνον ὁ Χριστὸς δίνει χαρὰ καὶ παρηγοριὰ πραγματική. Ὅπου Χριστός, ἐκεῖ χαρὰ ἀληθινὴ καὶ ἀγαλλίαση παραδεισένια. Ὅσοι εἶναι μακριὰ ἀπὸ τὸν Χριστό, δὲν ἔχουν πραγματικὴ χαρά. Μπορεῖ νὰ κάνουν ὄνειρα: «θὰ φτιάξω αὐτό, θὰ φτιάξω τὸ ἄλλο, θὰ πάω ἐδῶ, θὰ πάω ἐκεῖ», μπορεῖ νὰ ἀπολαμβάνουν τιμὲς ἢ νὰ τρέχουν στὶς διασκεδάσεις καὶ νὰ χαίρωνται, ἀλλὰ ἡ χαρὰ ποὺ νιώθουν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γεμίση τὴν ψυχή τους. Αὐτὴ ἡ χαρὰ εἶναι ὑλική, κοσμικὴ χαρά, ἀλλὰ ἀπὸ ὑλικὲς χαρὲς δὲν γεμίζει ἡ ψυχή, καὶ ὁ ἄνθρωπος μένει μ᾽ ἕνα κενὸ στὴν καρδιά του. Εἶδες τί λέει ὁ Σολομών; «Ἔχτισα σπίτια, φύτεψα ἀμπέλια, ἔκανα κήπους, μάζεψα χρυσάφι, ἀπέκτησα ὅ,τι πόθησε ἡ καρδιά μου, ἀλλὰ στὸ τέλος κατάλαβα ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι μάταια»[5].

Ἡ κοσμικὴ χαρὰ δίνει κάτι τὸ πρόσκαιρο, κάτι γιὰ ἐκείνη τὴν στιγμή, δὲν δίνει αὐτὸ ποὺ δίνει ἡ πνευματικὴ χαρά. Ἡ πνευματικὴ χαρὰ εἶναι ζωὴ παραδεισένια. Ὅσοι πέρασαν πρῶτα ἀπὸ τὴν Σταύρωση καὶ ἀναστήθηκαν πνευματικά, ζοῦν τὴν πασχαλινὴ χαρά. «*Πάσχα, Κυρίου Πάσχα*»[6]! Καὶ μετὰ ἔρχεται ἡ Πεντηκοστή!... Καὶ ὅταν φθάσουν πιὰ στὴν Πεντηκοστὴ καὶ δεχθοῦν τὴν πύρινη γλῶσσα, τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τότε ὅλα τελειώνουν[7]...

Ἡ πνευματικὴ χαρὰ ἔρχεται μὲ τὴν πνευματικὴ ἐργασία

– Γέροντα, πέστε μας κάτι γιὰ τὶς οὐράνιες χαρές.

– Καὶ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωὴ ὑπάρχουν οὐράνιες χαρὲς καὶ ἡδονὲς καὶ ἀναρωτιέται κανεὶς ἂν στὴν ἄλλη ζωὴ ὑπάρχει κάτι ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ζῆ ἐδῶ. Αὐτὲς οἱ χαρὲς δὲν ἐκφράζονται, μόνο βιώνονται.

– Γέροντα, πῶς μπορεῖς νὰ φθάσης σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση;

– Γιὰ νὰ ἔρθης στὴν κατάσταση ποὺ νὰ μὴν μπορῆς νὰ χωρέσης τὴν χαρὰ οὔτε νὰ τὴν ἐκφράσης, χρειάζεται νὰ προσέξης τρία πράγματα: Νὰ κινῆσαι ἁπλά, νὰ μὴν ἀσχολῆσαι μὲ τοὺς ἄλλους, νὰ λὲς τὴν εὐχή. Ἂν κάνης αὐτά, θὰ ἔρθη ὥρα ποὺ θὰ νιώθης τόση χαρὰ ποὺ θὰ μοῦ λές: «Παππούλη μου, παλάβωσα! Μήπως δὲν εἶμαι καλά; τί εἶναι αὐτὸ ποὺ νιώθω;». Τέτοια παλαβὴ χαρὰ θὰ ἔχης!

– Γέροντα, γιὰ νὰ ἔχη κανεὶς πνευματικὴ χαρά, πρέπει νὰ εἶναι σὲ καλὴ κατάσταση;

– Ἐσὺ τί λές; Πότε θὰ ἔχη κανεὶς πνευματικὴ χαρά; ὅταν εἶναι ἀκατάστατος; Ἡ ἐσωτερικὴ χαρὰ ἔρχεται μὲ τὴν ἐσωτερικὴ τακτοποίηση καὶ δίνει φτερὰ στὴν ψυχή. Ὅταν δὲν ζεσταθῆ ἡ ψυχὴ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ ἐργασία, μοιάζει μὲ αὐτοκίνητο ποὺ ἔχει

---

[5] Βλ. *Ἐκκλ.* 2, 11.

[6] Ἀπὸ τὸν εἱρμὸ τῆς α΄ ᾠδῆς τοῦ κανόνος τῆς Ἀναστάσεως.

[7] Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Γέροντα ἐκφράζουν τὸν τελικὸ σκοπὸ τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος κάθε πιστοῦ, ποὺ εἶναι ἡ ἀπόκτηση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος γίνη κοινωνὸς τῆς θεοποιοῦ Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τότε φθάνει πλέον στὴν κατάσταση τῆς θεώσεως, στὴν «*ἀτέλεστον τελειότητα*».

παγωμένη τὴν μηχανὴ καὶ τὸ σπρώχνουν, γιὰ νὰ προχωρήση. Ἐνῶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐργασία – ἡ ἐγρήγορση μὲ τὴν παρακολούθηση τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἡ μελέτη καὶ ἡ εὐχὴ – θερμαίνει τὴν ψυχὴ καὶ ἡ μηχανὴ παίρνει μπρὸς καὶ τρέχει. Τότε ὁ ἄνθρωπος παραβλέπει πλέον τὰ ἐξωτερικὰ καὶ κάνει ἅλματα πνευματικά.

– Καὶ τότε, Γέροντα, δὲν ἐπηρεάζεται, ἂν βρεθῆ σὲ δύσκολο περιβάλλον;

– Ὄχι, δὲν ἐπηρεάζεται, γιατὶ κινεῖται σὲ ἄλλη ἀτμόσφαιρα· βρίσκεται ἔξω ἀπὸ αὐτὸ τὸ περιβάλλον. Καὶ ἐπειδὴ κινεῖται σὲ ἄλλη ἀτμόσφαιρα, αὐτὸ τὸ περιβάλλον δὲν τὸν ἐνοχλεῖ. Εἶναι σὰν νὰ μιλᾶνε μιὰ ἄλλη γλῶσσα ποὺ αὐτὸς δὲν τὴν γνωρίζει καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν καταλαβαίνει τί λένε. Καὶ καλύτερα ποὺ δὲν καταλαβαίνει, γιατί, ἂν καταλάβαινε ἔστω καὶ κάτι, θὰ πήγαινε ἡ προσοχή του πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τώρα ὅμως εἶναι ἀφοσιωμένος στὴν γλῶσσα ποὺ γνωρίζει. Ἔτσι ἀρχίζει τὸ φτερούγισμα τὸ ἐσωτερικό. Ξέρετε τί εἶναι φτερούγισμα ἐσωτερικό; Φτερὰ ποιό ἀγγελικὸ τάγμα ἔχει; Τὰ Χερουβὶμ ἢ τὰ Σεραφίμ; «*Ἓξ πτέρυγες*»[8], ποὺ λέει ὁ Προφήτης Ἠσαΐας, ποιό τάγμα ἔχει;

– Τὰ Σεραφίμ, Γέροντα.

– Ξέρετε πῶς κάνουν τὰ Σεραφίμ; Χτυποῦν τὰ φτερά τους μὲ ἕναν ρυθμό... Ἔτσι χτυπάει καὶ ἡ καρδιά, μὲ παλμό, ὅταν ὑπάρχη φτερούγισμα ἐσωτερικό. Εἶναι πανηγύρι τότε ἡ ζωή. Ἐσεῖς ὅμως ἀκόμη εἶστε δεμένες μὲ τὸν ἑαυτό σας· δὲν λυθήκατε ἀπὸ τὸν ἑαυτό σας, κι ἔτσι ἡ καρδιὰ δὲν ἔχει ἐλευθερωθῆ, γιὰ νὰ φθάση σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση, νὰ σκιρτᾶ ἀπὸ χαρά. Γιὰ γευθῆτε, βρὲ παιδιά, πρῶτα αὐτὴν τὴν χαρὰ καὶ μετὰ ἐλᾶτε νὰ κουβεντιάσουμε!

Ἡ θεϊκὴ χαρὰ ἔρχεται μὲ τὸ δόσιμο

– Γέροντα, κάθε ἄνθρωπος ποὺ ζῆ κατὰ Θεὸν ἔχει πνευματικὴ χαρά;

– Φυσικά! Γιὰ νὰ χαίρεται κανεὶς ἀληθινά, πνευματικά, πρέπει νὰ ἀγαπάη καί, γιὰ νὰ ἀγαπάη, πρέπει νὰ πιστεύη. Δὲν πιστεύουν οἱ ἄνθρωποι καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν ἀγαποῦν, δὲν θυσιάζονται καὶ δὲν χαίρονται. Ἂν πίστευαν, θὰ ἀγαποῦσαν, θὰ θυσιάζονταν καὶ θὰ χαίρονταν. Ἀπὸ τὴν θυσία βγαίνει ἡ μεγαλύτερη χαρά.

– Γέροντα, χαίρεσαι, ὅταν ἀγαπᾶς.

– Ὄχι, ἀνάποδα τὸ εἶπες! Ὅταν ἀγαπᾶς, χαίρεσαι. Καὶ ὅταν αὐξηθῆ ἡ ἀγάπη, τότε ὁ ἄνθρωπος δὲν ζητάει τὴν χαρὰ γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ θέλει νὰ χαίρωνται οἱ ἄλλοι.

– Δηλαδή, Γέροντα, ἡ χαρὰ ἀπορρέει ἀπὸ κάπου, ἐνῶ ἡ ἀγάπη ὑπάρχει ἀπὸ μόνη της;

– Ἔτσι εἶναι· ἡ ἀγάπη ὑπάρχει ἀπὸ μόνη της, ἐνῶ ἡ χαρὰ πηγάζει ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ὅταν δίνης τὴν ἀγάπη, τότε ἔρχεται ἡ χαρά. Δίνει ἀγάπη ὁ ἄνθρωπος καὶ δέχεται χαρά· ἀνταμείβεται δηλαδὴ μὲ τὴν χαρὰ ποὺ νιώθει. Βλέπεις, κάποιος παίρνει ἕνα πράγμα ποὺ τοῦ δίνουν καὶ χαίρεται γι᾽ αὐτὸ τὸ ἕνα. Ἄλλος τὰ δίνει ὅλα καὶ χαίρεται γιὰ ὅλα. Ἡ χαρὰ ποὺ νιώθει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν παίρνη, εἶναι χαρὰ ἀνθρώπινη. Ἐνῶ ἡ χαρὰ ποὺ νιώθει, ὅταν δίνη, εἶναι θεϊκή. Ἡ θεϊκὴ χαρὰ ἔρχεται μὲ τὸ δόσιμο!

Οἱ πνευματικὲς χαρὲς εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ

[8] *Ἠσ.* 6, 2.

– Γέροντα, πῶς πληροφορεῖται κανεὶς ὅτι εἶναι συμφιλιωμένος μὲ τὸν Θεό;

– Ἡ ἐσωτερικὴ χαρά, ἡ θεία παρηγοριά, ποὺ νιώθει μέσα του εἶναι μιὰ πληροφορία ὅτι εἶναι συμφιλιωμένος μὲ τὸν Θεό.

– Μπορεῖ νὰ αἰσθάνεται κανεὶς συμφιλιωμένος μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ μὴ νιώθη χαρά, θεία παρηγοριά;

– Δὲν μπορεῖ, κάτι θὰ νιώθη. Μπορεῖ νὰ ἔνιωσε μιὰ φορὰ δυνατὴ παρηγοριὰ καὶ μετὰ ἡ παρηγοριὰ ποὺ νιώθει νὰ εἶναι λιγώτερη καὶ γι᾽ αὐτὸ νὰ νομίζη ὅτι δὲν νιώθει θεία παρηγοριά.

– Πῶς γίνεται, Γέροντα, μερικὲς φορές, ἐνῶ βρίσκεσαι σὲ μιὰ καλὴ πνευματικὴ κατάσταση καὶ χαίρεσαι, ξαφνικὰ νὰ χάνης αὐτὴν τὴν χαρά;

– Σοῦ στέλνει ὁ Θεὸς πνευματικὲς χαρὲς καὶ χαίρεσαι. Τὶς παίρνει, κι ἐσὺ μετὰ τὶς ἀναζητᾶς καὶ καταβάλλεις περισσότερο ἀγώνα καὶ προχωρᾶς πιὸ πολὺ πνευματικά.

– Γέροντα, τί χαρὰ εἶναι αὐτὴ ποὺ νιώθω; Μήπως δὲν ἔχω συναίσθηση τῆς ἁμαρτωλότητός μου;

– Ὄχι, παιδί μου! Σοῦ δίνει ὁ Θεὸς καμμιὰ σοκολάτα, γιὰ νὰ χαίρεσαι. Τώρα σοκολάτες, ἀργότερα κρασί, σὰν κι αὐτὸ ποὺ πίνουν στὸν Παράδεισο. Ξέρεις τί γλυκὸ κρασὶ πίνουν ἐκεῖ; Οὔ! Λίγο φιλότιμο νὰ δῆ ὁ Θεός, λίγη καλὴ διάθεση, καὶ δίνει πλούσια τὴν Χάρη Του καὶ σὲ μεθάει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωή. Τὴν πνευματικὴ ἀλλοίωση ποὺ δέχεται ὁ ἄνθρωπος καὶ τὴν ἀγαλλίαση ποὺ νιώθει στὴν καρδιά του, ὅταν τὸν ἐπισκέπτεται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν δώση οὔτε ὁ ...μεγαλύτερος καρδιολόγος τοῦ κόσμου. Ὅταν νιώθης αὐτὴν τὴν χαρά, προσπάθησε νὰ τὴν κρατήσης, ὅσο μπορεῖς περισσότερο.

– Πρέπει, Γέροντα, νὰ ζητᾶμε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ μᾶς δίνη πνευματικὲς χαρές;

– Εἶναι φθηνὸ νὰ ζητᾶμε πνευματικὲς χαρές· αὐτὲς ἔρχονται μόνες τους, ὅταν ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις. Ἂν θέλης νὰ εἶσαι συνέχεια χαρούμενη, αὐτὸ ἔχει φιλαυτία. Ὁ Χριστὸς ἦρθε στὸν κόσμο, γιὰ νὰ σταυρωθῆ ἀπὸ ἀγάπη· πρῶτα σταυρώθηκε καὶ μετὰ ἀναστήθηκε.

Τὰ παιδιὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἐργάζονται οὔτε γιὰ οὐράνιο μισθό, ἀλλὰ οὔτε καὶ γιὰ πνευματικὲς χαρὲς σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή. Γιατὶ τὰ παιδιὰ δὲν πληρώνονται ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ὅλη ἡ περιουσία τοῦ Πατέρα τους εἶναι δική τους. Ἄλλο τὰ θεῖα δῶρα ποὺ θὰ προσφέρη ὁ Θεὸς σὰν Καλὸς Πατέρας καὶ σ' αὐτὴν τὴν ζωὴ καὶ στὴν αἰώνια.

Ὁ πνευματικὸς πόνος εἶναι χαρὰ πνευματικὴ

– Γέροντα, πῶς μπορεῖ νὰ κρατήση κανεὶς μέσα του τὴν χαρά;

– Ἂν τὰ ἀντιμετωπίζη ὅλα πνευματικά. Τότε ἀκόμη καὶ οἱ ἀρρώστιες καὶ οἱ δοκιμασίες δὲν τοῦ ἀφαιροῦν τὴν χαρά.

– Γέροντα, δὲν πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἔχη ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ πάθη του, γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζη τὶς δοκιμασίες πνευματικά;

– Καὶ ὅταν κανεὶς δὲν ἔχη ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ περνάη δοκιμασίες, στενοχώριες, πάλι μπορεῖ νὰ εἶναι χαρούμενος. Ἐὰν σκεφθῆ ὅτι οἱ στενοχώριες αὐτὲς

εἶναι τὸ φάρμακο γιὰ τὰ πάθη του, τότε τὶς δέχεται μὲ χαρά, ὅπως ὁ ἄρρωστος δέχεται εὐχάριστα τὸ πικρὸ φάρμακο μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ γίνη καλά.

– Πῶς συνδυάζονται, Γέροντα, ἡ χαρὰ καὶ ὁ πόνος;

– Στὴν πνευματικὴ ζωὴ συμβαίνει κάτι τὸ παράδοξο: Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ὑπομένη γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἀκόμη καὶ μαρτύριο, πλημμυρίζει ἡ καρδιά του ἀπὸ θεία ἡδονή. Τὸ ἴδιο, καὶ ὅταν συμμετέχη στὸ Πάθος τοῦ Κυρίου. Ὅσο δηλαδὴ σκέφτεται ὅτι ὁ Χριστὸς σταυρώθηκε γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας καὶ πονάει, τόσο ἀνταμείβεται μὲ θεία ἀγαλλίαση. Πονάει-ἀγάλλεται, πονάει-ἀγάλλεται. Καὶ ὅσο περισσότερο πονάει, τόσο μεγαλύτερη χαρὰ ἔχει. Νιώθει σὰν νὰ τὸν χαϊδεύη ὁ Χριστὸς καὶ νὰ τοῦ λέη: «Μὴ στενοχωριέσαι, παιδάκι μου, γιὰ μένα».

Μιὰ ἀδελφὴ ἔλεγε: «Δὲν θέλω χαρά· θέλω νὰ στενοχωριέμαι γιὰ τὸν Χριστό. Ἀφοῦ ὁ Χριστὸς σταυρώθηκε γιὰ μένα, πῶς ἐγὼ νὰ χαίρωμαι; Γιατί ὁ Χριστὸς μοῦ δίνει χαρά;». Ζοῦσε καταστάσεις πνευματικὲς καί, ὅσο συμμετεῖχε στὸ Πάθος τοῦ Χριστοῦ καὶ στενοχωριόταν φιλότιμα, τόσο πιὸ πολλὴ χαρὰ τῆς ἔδινε ὁ Χριστός. Τὴν εἶχε παλαβώσει!

Ἡ σταύρωση προηγεῖται πάντοτε τῆς ἀναστάσεως καὶ φέρνει νίκη. Ὁ σταυρὸς φέρνει δόξα. Ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἀνέβηκε πρῶτα στὸν Γολγοθᾶ μὲ τὸν Σταυρὸ καὶ ἀφοῦ σταυρώθηκε, μετὰ ἀπὸ τὸν Σταυρὸ ἀνέβηκε στὸν Πατέρα. Καὶ τώρα ὁ Ἐσταυρωμένος Χριστὸς γλυκαίνει τὶς πίκρες τῶν ἀνθρώπων καὶ ὁ σταυρωμένος ἄνθρωπος μιμεῖται τὸν Θεάνθρωπο Ἰησοῦ.

Ὁ Καλός μας Ἰησοῦς πῆρε μαζὶ μὲ ὅλη τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου καὶ ὅλες τὶς πίκρες καὶ μᾶς ἄφησε τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἀγαλλίαση, τὴν ὁποία αἰσθάνεται ὅποιος ἔχει ἀπεκδυθῆ τὸν παλαιό του ἄνθρωπο καὶ ζῆ πλέον μέσα του ὁ Χριστός. Τότε ζῆ μέρος τῆς χαρᾶς τοῦ Παραδείσου ἐπὶ τῆς γῆς, καθὼς λέει τὸ Εὐαγγέλιο: «*Ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν*»[9].

Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ ποὺ μὲ ἀξίωσε νὰ γνωρίσω πολλοὺς τέτοιους ἀνθρώπους καὶ Τὸν παρακαλῶ νὰ μὲ βοηθήση νὰ μὴν Τὸν λυπήσω, τοὐλάχιστον στὸ ἑξῆς, ἔστω κι ἂν δὲν ἀξιωθῶ τέτοιες καταστάσεις.

Εὔχομαι νὰ ἔχετε πάντοτε τὴν πνευματικὴ χαρὰ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή, καὶ στὴν ἄλλη, τὴν αἰώνια, νὰ χαίρεσθε μόνιμα πιὰ κοντὰ στὸν Χριστό. Ἀμήν.

---

[9] *Λουκ*. 17, 21.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 - Διάκριση, ἡ κορωνίδα τῶν ἀρετῶν

Ἀνάλογη μὲ τὴν πνευματική μας κατάσταση εἶναι καὶ ἡ διάκρισή μας

– Γέροντα, γιατί οἱ Πατέρες λένε ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς διακρίσεως εἶναι «*μείζων πασῶν τῶν ἀρετῶν*»[1];

– Ἡ διάκριση δὲν εἶναι ἁπλῶς μιὰ ἀρετή· εἶναι ἡ κορώνα, τὸ στεφάνι, τῶν ἀρετῶν.

Ἀνάλογη μὲ τὴν πνευματική μας κατάσταση, ἀνάλογη μὲ τὴν ποιότητα τῶν ἀρετῶν μας, εἶναι καὶ ἡ διάκρισή μας. Ἂν οἱ ἀρετές μας εἶναι χάρτινες, χάρτινο θὰ εἶναι καὶ τὸ στεφάνι τους, ἡ διάκριση δηλαδὴ ποὺ θὰ ἔχουμε. Ἂν οἱ ἀρετές μας εἶναι ἀπὸ μπροῦντζο, μπρούντζινο θὰ εἶναι καὶ τὸ στεφάνι τους. Ἂν εἶναι ἀπὸ χρυσό, χρυσὸ θὰ εἶναι καὶ τὸ στεφάνι τους. Ἂν οἱ ἀρετές μας ἔχουν διαμαντόπετρες, διαμαντόπετρες θὰ ἔχη καὶ τὸ στεφάνι τους, ἡ διάκριση.

– Γέροντα, τί εἶναι διάκριση;

– Διάκριση εἶναι ἡ πνευματικὴ ὅραση. Καὶ πνευματικὴ ὅραση ἔχει ἐκεῖνος ποὺ ἔχει ἐξαγνισμένο νοῦ· γι᾽ αὐτὸ ἔχει καὶ πνευματικὴ διαύγεια καὶ θεῖο φωτισμό.

– Γέροντα, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέει: «Μὲ τὰ δύο μάτια βλέπουμε σωματικὰ καὶ μὲ τὴν διάκριση βλέπουμε πνευματικά»[2].

– Ἔτσι εἶναι. Βλέπεις, ἂν τὰ μάτια μας εἶναι γερά, βλέπουμε καλά, ἐνῶ, ἂν ἔχουμε μιὰ πάθηση στὰ μάτια, δὲν βλέπουμε καλά. Τὸ φῶς μας εἶναι ἀνάλογο μὲ τὴν ὑγεία τῶν ματιῶν μας. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ στὴν πνευματικὴ ζωή. Ἀνάλογη μὲ τὴν πνευματική μας ὑγεία εἶναι καὶ ἡ πνευματική μας ὅραση, ἡ διάκρισή μας.

– Γέροντα, πῶς ἀνοίγουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς;

– Μὲ λάσπη δὲν ἄνοιξε ὁ Χριστὸς τὰ μάτια τοῦ τυφλοῦ[3]; Ἀλλά, γιὰ νὰ ἀνοίξουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας, πρέπει νὰ πετάξουμε ἀπὸ πάνω μας τὴν λάσπη τῆς ἁμαρτίας. «*Ἰλὺν γὰρ ἐκτινάξας ὄμματος νόου*»[4], δὲν λέει; Ἂν δὲν πετάξουμε τὸν ἑαυτό μας καὶ δὲν ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὸν παλαιό μας ἄνθρωπο, ἀλλὰ ὑπάρχη μέσα μας φιλαυτία, ἐγωισμός, ἀνθρωπαρέσκεια, δὲν μποροῦμε νὰ ἔχουμε διαύγεια πνευματική.

Ὅσο προχωρεῖ ὁ ἄνθρωπος στὴν πνευματικὴ ζωή, τόσο περισσότερο ἀνοίγουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του. Ὁ νοῦς του λαμπικάρεται, διακρίνει καλύτερα τὰ σφάλματά του καὶ τὶς πολλὲς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, ταπεινώνεται, συντρίβεται ἐσωτερικὰ καὶ ἔρχεται φυσιολογικὰ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, ὁ θεῖος φωτισμός, καὶ ἀποκτᾶ διάκριση. Τότε σὲ κάθε περίπτωση βλέπει καθαρὰ ποιό εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν σκοντάφτει στὴν πνευματική του πορεία. Γιατὶ ἡ διάκριση εἶναι τὸ τιμόνι ποὺ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀσφάλεια, ὥστε νὰ μὴν ξεφεύγη ἀπὸ τὸν ἴσιο δρόμο καὶ νὰ μὴν πέφτη οὔτε ἀπὸ δεξιὰ οὔτε ἀπὸ ἀριστερά.

---

[1] Τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, *Λόγος ψυχωφελὴς καὶ θαυμάσιος*, Φιλοκαλία τῶν Ἱερῶν Νηπτικῶν, τόμος Β΄, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1975, σ. 237.

[2] Βλ. Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου, *Κλῖμαξ* , Λόγος ΚϚ΄, μέρος Β΄, παρ. ο΄, ἐκδ. «Ἀστήρ», Ἀθῆναι 1970, σ. 145.

[3] Βλ. *Ἰω.* 9, 6.

[4] Ἀπὸ τὸν εἱρμὸ τῆς α΄ ᾠδῆς τοῦ ἰαμβικοῦ κανόνος τῆς Πεντηκοστῆς.

– Ὅταν, Γέροντα, ξεκινάη κανεὶς ἀπὸ καλὴ διάθεση νὰ κάνη κάτι καλὸ καὶ τελικὰ φθάνη στὰ ἄκρα καὶ γίνεται κακό, λείπει ἡ διάκριση;

– Μπορεῖ νὰ ξεκινάη καλά, ἀλλά, ἂν δὲν προσέξη, μπαίνει ὁ ἐγωισμὸς μέσα καὶ ξεφεύγει. Ὅταν μπαίνη ὁ ἑαυτός μας, τὸ ἐγώ μας, στὶς ἐνέργειές μας, δημιουργοῦνται ἐμπάθειες καὶ μετὰ ἁλωνίζει ὁ διάβολος. Γι᾽ αὐτὸ νὰ προσπαθῆτε νὰ ζῆτε ἐσωτερικά, ταπεινά, νὰ ἐργάζεσθε στὴν ἀφάνεια, γιὰ νὰ ἔχετε τὸν θεῖο φωτισμό. Ὅποιος ζῆ ἐσωτερικά, ταπεινά, ξεπερνάει τὶς ἀνθρώπινες μικρότητες, τοὺς φανατισμοὺς κ.λπ., καὶ γίνεται ζηλωτὴς μὲ τὴν καλὴ ἔννοια.

– Γέροντα, δυσκολεύομαι νὰ διακρίνω ποιό εἶναι τὸ σωστὸ σὲ κάθε περίπτωση.

– Ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ ἐξαγνισμό, γιὰ νὰ ἔλθη ἡ διαύγεια ἡ πνευματική. Νὰ διαβάζης Λαυσαϊκό, Λειμωνάριο, Φιλόθεο Ἱστορία καὶ τὸν Ἀββᾶ Βαρσανούφιο καὶ νὰ καθρεφτίζης σ᾽ αὐτὰ τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ ἀποκτήσης πνευματικὸ αἰσθητήριο. Τότε θὰ μπορῆς νὰ ξεχωρίζης τὸ χρυσὸ ἀπὸ τὸ μπακίρι καὶ θὰ γίνης χρυσοχόος πνευματικός.

Κάθε ἀρετὴ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ διάκριση

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ἰσαὰκ γράφει: «*Ὁ Θεὸς ὡς πρὸς τὴν διάκρισιν λογίζεται τὴν ἀρετήν*»[5].

– Ἔτσι εἶναι. Κάθε πράξη μας, γιὰ νὰ εἶναι εὐάρεστη στὸν Θεό, καὶ κάθε ἀρετή, γιὰ νὰ εἶναι πράγματι ἀρετή, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ διάκριση. Ἡ διάκριση εἶναι τὸ ἅλας τῶν ἀρετῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς λέει στὸ Εὐαγγέλιο: «*Πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται*»[6]. Ἡ ἄσκηση, ἂς ὑποθέσουμε, πόση διάκριση χρειάζεται! Πρέπει νὰ λάβη ὑπ᾽ ὄψιν του ὁ ἄνθρωπος τὶς δυνάμεις ποὺ ἔχει, τὴν πνευματική του κατάσταση κ.λπ. Ἂν ξεπεράση κανεὶς τὰ ὅρια, θὰ φθάση νὰ μὴν μπορῆ νὰ κάνη τίποτε καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι εἰς βάρος ὅλης τῆς πνευματικῆς του ζωῆς. Γι᾽ αὐτὸ οἱ Πατέρες λένε ὅτι τὰ ὑπέρμετρα εἶναι τοῦ διαβόλου[7]. Γιὰ τὸν Μέγα Παΐσιο λ.χ. ποὺ μποροῦσε νὰ μείνη καὶ εἴκοσι μέρες νηστικός, ἂν ἔκανε συνέχεια τριήμερα, αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολή. Γιὰ ἕναν ὅμως ποὺ τρέμουν τὰ πόδια του καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρατήση τὸ τριήμερο[8] οὔτε μιὰ φορὰ τὸν χρόνο, ἂν θέλη νὰ κάνη συνέχεια τριήμερα, αὐτὸ εἶναι ὑπέρμετρο, ἤγουν ἐκ τοῦ διαβόλου.

– Γέροντα, στὴν ἄσκηση καταλαβαίνω ὅτι χρειάζεται διάκριση, ἀλλὰ γιὰ τὶς ἄλλες ἀρετὲς δυσκολεύομαι νὰ τὸ καταλάβω. Θὰ μπορούσατε νὰ μᾶς πῆτε ἕνα παράδειγμα;

– Νὰ πάρουμε ἐσένα γιὰ παράδειγμα· ἐσὺ ἔχεις καρδιὰ μάνας καί..., νὰ πῶ καὶ τὸ πιὸ κάτω;

– Ναί, Γέροντα.

– Καὶ τρόπο ...κακιᾶς μητρυιᾶς. Ἔχεις τόση θυσία, τόση αὐταπάρνηση, τόση καλωσύνη, καὶ δὲν ἔχεις διάκριση. Δὲν προσέχεις νὰ δῆς ποιός εἶναι αὐτὸς ποὺ σοῦ

---

[5] Ἀββᾶ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Οἱ Ἀσκητικοὶ Λόγοι*, Λόγος ΝΗ΄, σ. 210-211.

[6] *Μάρκ*. 9, 49.

[7] *Τὸ Γεροντικόν*, Ἀββᾶς Ποιμὴν ρκθ΄, σ. 97.

[8] Τριήμερο: Οἱ τρεῖς πρῶτες ἡμέρες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς κατὰ τὶς ὁποῖες ἀπέχουμε ἀπὸ τροφὴ καὶ νερό.

μιλάει καὶ τί ἀκριβῶς θέλει· δὲν σκέφτεσαι πῶς πρέπει νὰ τοῦ φερθῆς, ἀλλὰ τὸν παίρνεις σβάρνα. Ὁ ἄλλος ὅμως ποὺ δὲν βλέπει τὴν καρδιά σου ἀλλὰ τὴν συμπεριφορά σου, στενοχωριέται.

– Δηλαδή, Γέροντα, τί πρέπει νὰ κάνω;

– Νὰ παρακαλᾶς τὸν Θεὸ νὰ σοῦ δίνη φώτιση, γιὰ νὰ τὰ ἀντιμετωπίζης ὅλα μὲ διάκριση. Ὁπλίσου τώρα μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν προσευχὴ καὶ σιγὰ-σιγὰ θὰ ἀποκτήσης καὶ διάκριση.

Καὶ ἡ ἀγάπη χρειάζεται διάκριση

– Γέροντα, ὁ Ἀββᾶς Ποιμὴν λέει: «Μάθε τί θέλει ὁ ἀδελφὸς καὶ ἀνάπαυσέ τον»[9]. Τί θέλει νὰ πῆ ἀκριβῶς;

– Ἐννοεῖ νὰ μάθης τί ἀνάγκη ἔχει ὁ ἀδελφός σου, ὁ πλησίον σου, καὶ ἀνάλογα νὰ τὸν ἀναπαύσης, μὲ τὴν καλὴ ἔννοια. Γιατὶ καὶ ἡ ἀγάπη χρειάζεται διάκριση. Ἂν κάποιος λ.χ. εἶναι γαστρίμαργος, δὲν πρέπει νὰ τοῦ δίνης συνέχεια νόστιμα φαγητά, γιατὶ αὐτὸ θὰ τὸν βλάψη. Θὰ κάνης νόστιμο φαγητὸ γιὰ ἕναν ποὺ ἔχει ἀνορεξία, γιὰ νὰ μπορέση νὰ τὸ φάη. Ἤ, ἂν κάποιος ἔχη ζάχαρο καὶ τοῦ δίνης γλυκά, ἀγάπη εἶναι αὐτή;

– Γέροντα, πῶς γίνεται νὰ ἀγαπάη κανεὶς τὸ ἴδιο ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς ἀγαπάη μὲ διάκριση;

– Ἀγαπάει ὅλους τὸ ἴδιο, ἀλλὰ δὲν ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπη του σὲ ὅλους τὸ ἴδιο. Ἄλλον τὸν ἀγαπάει ἀπὸ μακριά, γιατὶ χρειάζεται νὰ τὸν κρατήση σὲ ἀπόσταση, ἄλλον ἀπὸ κοντά, ἀνάλογα μὲ τὸ τί ὠφελεῖ τὸν καθένα. Σὲ ἕναν δὲν πρέπει καθόλου νὰ μιλήση, σὲ ἄλλον πρέπει νὰ πῆ δυὸ λόγια, σὲ ἄλλον λίγα παραπάνω.

– Μπορεῖ, Γέροντα, ἡ ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης μου νὰ βλάψη τὸν ἄλλον;

– Ἂν ὁ ἄλλος ἔχη φιλότιμο καὶ ἐσὺ τοῦ δείξης πολλὴ ἀγάπη, τότε ἀλλοιώνεται μὲ τὴν καλὴ ἔννοια καὶ προσπαθεῖ μὲ κάθε τρόπο νὰ σὲ εὐχαριστήση, νὰ μὴ σὲ λυπήση. Ὁ ἀναιδὴς ὅμως, ἂν τοῦ δείξης πολλὴ ἀγάπη, γίνεται ἀκόμη πιὸ ἀναιδής, γιατὶ ἡ πολλὴ ἀγάπη τοὺς μὲν φιλότιμους τοὺς κάνει πιὸ φιλότιμους, τοὺς δὲ ἀναιδεῖς τοὺς κάνει πιὸ ἀναιδεῖς. Ὁπότε, ὅταν δῆς πὼς δὲν βοηθᾶς μὲ τὴν ἀγάπη σου, τὴν λιγοστεύεις μὲ διάκριση· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀπὸ ἀγάπη τὸ κάνεις.

– Γέροντα, ὑπάρχει περίπτωση νὰ κάνω μία θυσία μὲ καθαρὰ ἐλατήρια καὶ νὰ φθάσω στὴν ἀγανάκτηση;

– Ναί, γι᾽ αὐτὸ ἡ θυσία πρέπει νὰ γίνεται μὲ διάκριση. Νὰ προσέχης νὰ μὴν ξεπερνᾶς τὴν ἀντοχή σου, γιατὶ καὶ οἱ σωματικὲς δυνάμεις ἔχουν ὅριο. Ὅταν ξεπεράσης τὴν σωματικὴ ἀντοχή σου, τότε, ἂν κάποιος σοῦ πῆ: «τίποτε δὲν ἔκανες ἀπ᾽ τὸ πρωί», μπορεῖ νὰ πῆς μέσα σου: «Βρὲ τὸν ἀχάριστο! Ἐγὼ ἀπ᾽ τὸ πρωὶ σκοτώθηκα στὴν δουλειά, κι αὐτὸς λέει ὅτι δὲν ἔκανα τίποτε!». Ἔτσι πᾶνε ὅλα χαμένα.

– Ἄν, Γέροντα, πρὸς στιγμὴν μέσα μου ἀγανακτήσω, ἀλλὰ ἀμέσως σκεφθῶ ὅτι συνέβη αὐτό, γιατὶ τὰ ἐλατήριά μου δὲν ἦταν καθαρά, τότε πάλι τὰ χάνω ὅλα;

– Σ᾽ αὐτὴν τὴν περίπτωση σοῦ δίνει μιὰ σπρωξιὰ τὸ ταγκαλάκι κι ἐσὺ τοῦ δίνεις μιὰ σφαλιάρα. Ὁπότε τρώει τὸ ταγκαλάκι τὴν σφαλιάρα καὶ φεύγει.

---

[9] Πρβλ. *Τὸ Γεροντικόν*, Ἀββᾶς Ποιμὴν Ϛβ΄, σ. 93.

Ἡ διάκριση δὲν ἔχει ὅρια καὶ κανόνες

– Γέροντα, ἡ διάκριση ἔχει ἕνα ὁρισμένο μέτρο;

– Ὄχι, ἡ διάκριση δὲν ἔχει ὁρισμένο μέτρο· δὲν ἔχει ὅρια καὶ κανόνες. Ἔχει καὶ τὸ «ὄχι», ἔχει καὶ τὸ «ναί»· ἔχει καὶ τὸ λίγο, ἔχει καὶ τὸ πολύ. Σὲ μιὰ ἀδελφὴ ποὺ ἔχει διάκριση δὲν χρειάζεται νὰ τῆς πῆς τί νὰ κάνη ἢ πῶς νὰ μιλήση. Κινεῖται πάντοτε σωστά, γιατὶ πάντοτε σκέφτεται πνευματικά. Ἔχει θεῖο φωτισμὸ καὶ αἰσθητήριο πνευματικό.

– Γέροντα, κάποια φορὰ μοῦ εἴπατε ὅτι ἔχω στενοκεφαλιά. Τί ἀκριβῶς ἐννοούσατε;

– Βλέπεις στενὰ τὰ πράγματα· κοιτᾶς μόνον τί πρέπει νὰ γίνη καὶ ἀδιαφορεῖς γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Στὴν Ἀκολουθία λ.χ. λές: «Ἡ τάδε ἀδελφὴ πρέπει νὰ σταθῆ ἐκεῖ καὶ νὰ ψάλη αὐτό». Δὲν ἐξετάζεις ἂν ἔχη κουράγιο νὰ σταθῆ κι ἂν μπορῆ νὰ τὸ ψάλη αὐτό. Νὰ βλέπης πρῶτα πότε καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ «πρέπει» καὶ ὕστερα νὰ ζητᾶς τὴν ἐφαρμογή. Δὲν ἔχεις διάκριση, καὶ γι᾽ αὐτὸ τὰ ἀντιμετωπίζεις ὅλα ξερά, τυπικά.

Γιὰ νὰ ἐφαρμόση κανεὶς σωστὰ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ ὠφελήση τοὺς ἀνθρώπους, πρέπει νὰ ἔχη πνευματικὴ κατάσταση, γιὰ νὰ ἔχη καὶ πνευματικὴ διάκριση. Γιατὶ ἀλλιῶς μένει στὸ γράμμα τοῦ νόμου· τὸ γράμμα τοῦ νόμου ὅμως «ἀποκτείνει»[10]. Σοῦ λέει ὁ ἄλλος: «Τὸ Πηδάλιο[11] ἔτσι γράφει» καί, ὅπως τὰ βρίσκει γραμμένα, τὰ ἐφαρμόζει κατὰ γράμμα· ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξετάζη τὴν κάθε περίπτωση ξεχωριστά. Ὅπως ἔχω δεῖ, σὲ μιὰ περίπτωση μπορεῖ νὰ κρύβωνται καὶ ἄλλες χίλιες περιπτώσεις. Τὸ ἐπιτίμιο λ.χ. πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογο μὲ τὸν ἄνθρωπο, μὲ τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκεται, μὲ τὸ σφάλμα ποὺ ἔκανε, μὲ τὴν μετάνοια ποὺ ἔδειξε καὶ τόσα ἄλλα· δὲν ὑπάρχει μία συνταγή, ἕνας κανόνας.

Ἡ διάκριση, ὁ θεῖος φωτισμός, εἶναι τὸ πᾶν σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις. Γι᾽ αὐτὸ πάντα εὔχομαι, φώτιση-φώτιση νὰ δίνη ὁ Θεὸς στὸν κόσμο. «Χριστέ μου, λέω, ἔχουμε χάσει καὶ τὸ σπίτι μας καὶ τὸν δρόμο ποὺ πάει σ᾽ αὐτό. Φώτισέ μας νὰ βροῦμε τὸ σπίτι μας, τὸν Πατέρα μας. Δῶσε μας τὴν θεία γνώση».

---

[10] Βλ. *Β΄ Κορ*. 3, 6.

[11] Συλλογὴ Κανόνων τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία περιέχει τοὺς Ἱεροὺς Κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τοὺς Ἀποστολικοὺς Κανόνες, καθὼς καὶ τοὺς Κανόνες τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μὲ σύντομη ἑρμηνεία. Τὴν συνέταξαν κατὰ τὸ 1793 ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης καὶ ὁ μοναχὸς Ἀγάπιος.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - Η ΚΑΛΗ ΑΝΗΣΥΧΙΑ

«Ὅταν δὲν ξεχνοῦμε ὅτι
ὁ σκοπός μας ἐδῶ στὴν γῆ
εἶναι ἡ ἀπόκτηση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ,
τότε μπαίνει μέσα μας ἡ καλὴ ἀνησυχία.
Αὐτὴ ἡ ἀνησυχία ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ μεταφέρῃ
τὴν ψυχή μας στὸν πνευματικὸ χῶρο,
ὅπου θὰ βρῇ ἄφθονο ὀξυγόνο,
θὰ ζωντανέψῃ καὶ θὰ πετάξῃ ψηλά».

Καλὴ ἀνησυχία, ἡ καλὴ ἀγωνία γιὰ τὸν «*καλὸν ἀγῶνα*»[262]

– Γέροντα, τί εἶναι ἡ καλὴ ἀνησυχία;

– Ἡ καλὴ ἀνησυχία εἶναι ἡ καλὴ ἀγωνία γιὰ τὸν «*καλὸν ἀγῶνα*»[263]. Ἀγωνίζεται κανείς, παρακολουθεῖ τὸν ἑαυτό του, ἐντοπίζει τί ἐμποδίζει τὴν πνευματική του πρόοδο, προβληματίζεται, ζητάει, ἂν χρειάζεται, βοήθεια, καὶ κάνει ἐργασία πνευματική. Βλέπει λ.χ. ὅτι στὴν τάδε περίπτωση φέρθηκε ὑπερήφανα· ἀμέσως σκέφτεται: «Πῶς χτυπιέται ἡ ὑπερηφάνεια; Μὲ τὴν ταπείνωση. Ταπείνωση λοιπόν». Τὰκ-τάκ, χτυπάει τὴν ὑπερηφάνεια μὲ τὸ τσεκούρι. Μὲ λίγα λόγια ζητάει τὴν ἐξέλιξη τὴν πνευματικὴ καὶ κάνει ἐργασία πνευματική. Βλέπεις, ὁ μαθητὴς τελειώνει τὴν πρώτη δημοτικοῦ, πηγαίνει στὴν δευτέρα, τελειώνει τὸ δημοτικό, πηγαίνει στὸ γυμνάσιο, στὸ λύκειο κ.λπ. Ἂν δὲν εἶναι καλὸς μαθητής, θὰ ζητήση βοήθεια. Ἤ, γιὰ νὰ μπῆ στὸ Πανεπιστήμιο, κάνει φροντιστήριο. Μετά, γιὰ νὰ πάρη τὸ πτυχίο, διαβάζει ἐντατικά. Στὴν συνέχεια μπορεῖ νὰ κάνη μεταπτυχιακό, ὕστερα διδακτορικό· μπορεῖ νὰ πάη καὶ στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ περισσότερες σπουδές. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ κάνει, γιὰ νὰ ἐξελιχθῆ σὲ μιὰ ἐπιστήμη. Πόσο μᾶλλον στὴν πνευματικὴ ζωή, ποὺ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐπιστήμη, πρέπει νὰ ἔχη κανεὶς ἀνησυχία γιὰ τὴν πνευματική του ἐξέλιξη!

Ἡ καλὴ ἀνησυχία εἶναι φτερούγισμα. Δίνει στὴν ψυχὴ λεβεντιά, ζωντάνια· δὲν φέρνει ἄγχος καὶ στενοχώρια, ἀλλὰ παρηγοριά· δὲν εἶναι κόπος, δὲν εἶναι ἀγωνία, ἀλλὰ ζῆλος γιὰ ἀγώνα. Ἐσεῖς μερικὲς φορὲς παρουσιάζετε μιὰ στασιμότητα. «Ἔτσι ἀγωνίζομαι, λέτε, σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση βρίσκομαι», καὶ μένετε ἐκεῖ. Ἐντάξει· βρίσκεσθε σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση. Ἕνας Ἅγιος ὅμως τί θὰ ἔκανε σ᾽ αὐτὴν τὴν περίπτωση; Δὲν ὑπάρχει αὐτὸ τὸ τίναγμα ἀπὸ μέσα σας· αὐτὸ τὸ φτερούγισμα. Δὲν ἔχετε ἀλλοιωθῆ ἐσωτερικά, γιατὶ δὲν μπῆκε μέσα σας ὁ μοχλὸς τῆς καλῆς ἀνησυχίας, γιὰ νὰ σᾶς τινάξη.

Νὰ πάρουμε στὰ ζεστὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μας

– Γέροντα, γράφετε στὸν βίο τοῦ Γέροντα Χατζη-Γεώργη: «Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς ταπεινώνει τὸ σῶμα καὶ νεκρώνει τὰ πάθη»[264]. Σ᾽ ἐμένα λείπει αὐτὸ τὸ ἐνδιάφερον;

– Βασικὰ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά σου δὲν εἶναι ἐκεῖ. Ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιὰ πρέπει νὰ εἶναι συνέχεια στὸ πῶς θὰ φθάσουμε στὸν προορισμό μας, στὴν Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Ὅταν πονάη ἡ καρδιὰ γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς, καὶ ὁ νοῦς πηγαίνει ἐκεῖ ποὺ εἶναι ὁ πόνος τῆς καρδιᾶς. Ὁ πόνος εἶναι ὅλη ἡ ὑπόθεση. Καὶ ὅταν πονᾶς, δὲν θέλεις νὰ φᾶς, δὲν θέλεις νὰ κοιμηθῆς. Ὅποιος ἔχει καλὴ ἀνησυχία, παίρνει τὰ πράγματα στὰ ζεστά. Φαίνεται ὅμως ἐσὺ δὲν ἔχεις βάλει ἀκόμη στόχο τὸν Οὐρανό· ἔχεις στόχο τὴν γῆ. Δὲν πῆρες ἀκόμη στὰ ζεστὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς σου. Ἀλλά, ἂν δὲν πάρουμε στὰ ζεστὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μας, τί θὰ πάρουμε;

---

[262] *Α΄ Τιμ.* 6, 12.

[263] *Ὁ.π.*

[264] Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Ὁ Γέρων Χατζη-Γεώργης*, σ. 34.

Δὲν μποροῦμε νὰ εἴμαστε ἀδιάφοροι γιὰ τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς μας. Πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολῇ συνέχεια πῶς θὰ σωθοῦμε. Ἂν δὲν μᾶς ἀπασχολῇ αὐτό, θὰ μένουμε δεμένοι μὲ τὰ γήινα καὶ θὰ εἴμαστε συνέχεια βραχυκυκλωμένοι. Ὅταν δὲν ξεχνοῦμε ὅτι ὁ σκοπός μας ἐδῶ στὴν γῆ εἶναι ἡ ἀπόκτηση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τότε μπαίνει μέσα μας ἡ καλὴ ἀνησυχία. Αὐτὴ ἡ ἀνησυχία ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ μεταφέρῃ τὴν ψυχή μας στὸν πνευματικὸ χῶρο, ὅπου θὰ βρῇ ἄφθονο ὀξυγόνο, θὰ ζωντανέψῃ καὶ θὰ πετάξῃ ψηλά.

Ὁ Θεὸς δὲν ἔδωσε τὸ μυαλὸ στὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ καταγίνεται συνέχεια μὲ τὸ πῶς νὰ βρῇ ταχύτερο μέσο νὰ πηγαίνῃ ἀπὸ τὴν μιὰ χώρα στὴν ἄλλη, ἀλλά, γιὰ νὰ καταγίνεται πρῶτα μὲ τὸ κυριώτερο: πῶς νὰ φθάσῃ στὸν προορισμό του, κοντὰ στὸν Θεό, στὴν ἀληθινὴ χώρα, στὸν Παράδεισο.

«Δίδου σοφῷ ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος ἔσται»[265]

– Γέροντα, τί μπορεῖ νὰ κεντήσῃ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ εἶναι ἀδιάφορος, γιὰ νὰ ἀρχίσῃ νὰ ζῇ πνευματικά;

– Πολλὰ μποροῦν νὰ τὸν κεντήσουν, ὅταν ὁ ἴδιος θέλῃ νὰ προχωρήσῃ. Ἀλλά, ἂν ὁ ἴδιος δὲν θέλῃ νὰ προχωρήσῃ, ἁπλῶς θὰ γεμίσῃ πληγὲς ἀπὸ τὸ κέντημα, σὰν μερικὰ βόδια ποὺ τὰ κεντᾶς μὲ τὴν βουκέντρα, γιὰ νὰ πᾶνε πιὸ γρήγορα, ἀλλὰ δὲν προχωροῦν· μόνον πληγώνονται ἀπὸ τὴν βουκέντρα καὶ δουλειὰ πάλι δὲν βγάζουν.

– Γέροντα, ἂν κάποιος ἔχῃ καλὴ διάθεση καὶ τὸν κεντᾶς, δὲν θὰ βοηθήσῃ καὶ ὁ Θεός, ὥστε κάτι νὰ κάνῃ;

– Ναί, θὰ βοηθήσῃ καὶ ὁ Θεός, ἀλλὰ μὲ ἕνα κέντημα πρέπει νὰ τρέξῃ. Ἀλλιῶς κουράζεται κι ἐκεῖνος ποὺ τὸν κεντάει. Ὅταν σκαλώνῃ κανεὶς συνέχεια στὰ ἴδια, γιατὶ δὲν θέλει νὰ διορθωθῇ, εἶναι πολὺ κουραστικὸ γιὰ τὸν ἄλλον ποὺ προσπαθεῖ νὰ τὸν βοηθήσῃ.

Ἂν δὲν μπῇ στὸν ἄνθρωπο ἡ καλὴ ἀνησυχία, γιὰ νὰ παίρνῃ στροφὲς καὶ νὰ δουλεύῃ πνευματικά, δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ προκοπὴ πνευματική· μένει τετράγωνη ρόδα καὶ θέλει κάθε τόσο σπρώξιμο. Δίνεις μιά, «γκάπ», σταματάει· τοῦ ξαναδίνεις μιά, «γκάπ», πάλι σταματάει. Πῶς νὰ πάῃ ἔτσι μπροστά; Ἂν ἔχῃ νὰ κάνῃ μιὰ μακρινὴ πορεία, γίνεται μὲ σπρώξιμο νὰ τὴν φέρῃ σὲ πέρας; Καὶ ἡ πνευματικὴ πορεία εἶναι μακρινή· δὲν εἶναι ἑκατὸ ἢ διακόσια μέτρα, γιὰ νὰ τὸν σπρώξουν καὶ νὰ προχωρήσῃ.

– Γέροντα, πῶς προκαλεῖται ἡ καλὴ ἀνησυχία;

– Ἂς ὑποθέσουμε, διαβάζω ἕνα πνευματικὸ βιβλίο καὶ μοῦ κάνει ἐντύπωση κάποιο σημεῖο. Σταματάω ἐκεῖ – σὰν νὰ βρίσκω ἕνα πετράδι καὶ θέλω νὰ δῶ τί εἶναι – καὶ τὸ μελετῶ. Καθρεφτίζω σ᾽ αὐτὸ τὸν ἑαυτό μου, ρωτάω μετὰ ἂν τὸ κατάλαβα σωστὰ καὶ προσπαθῶ νὰ τὸ ἐφαρμόσω. Στὴν συνέχεια ρωτάω ἂν τὸ ἐφάρμοσα σωστά. Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ μαθαίνω νὰ προχωράω σωστὰ στὴν πνευματικὴ ζωή. Ποιός μοῦ εἶχε μιλήσει ἐμένα γιὰ Ἀββᾶ Ἰσαάκ; Ἕνας μπακάλης μοῦ τύλιξε μιὰ φορὰ μιὰ ρέγκα σὲ ἕνα φύλλο ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «*Ἁγιορειτικὴ Βιβλιοθήκη*». Ὅταν τὴν ξετύλιγα, ἔπεσε τὸ μάτι μου στὸ κείμενο ποὺ ἦταν γραμμένο στὸ χαρτί. Ἦταν ἀπὸ τὸν Ἀββᾶ Ἰσαάκ. Τὸ πῆρα, τὸ στέγνωσα στὸν ἥλιο, τὸ διάβασα καὶ μὲ διέλυσε. Μὲ τὴν ἀνάγνωση αὐτὴν

[265] *Παρ.* 9, 9.

πέρασα ἕναν χρόνο· τὸ διάβαζα-τὸ ξαναδιάβαζα, κι ἔτσι ἀγάπησα τὸν Ἀββᾶ Ἰσαάκ. Ἀναρωτήθηκα ἂν ὑπάρχει βιβλίο. Ἔψαξα καὶ τρόμαξα νὰ βρῶ καὶ νὰ πάρω τὸ βιβλίο στὰ χέρια μου. Κι ἐσεῖς τόσα καὶ τόσα διαβάζετε· δὲν σᾶς κάνει κάτι ἐντύπωση; Αὐτὸ ποὺ σᾶς κάνει ἐντύπωση νὰ τὸ ἀντιγράφετε. Ἂν τὸ ἀντιγράψετε καὶ τὸ φέρνετε συχνὰ στὸν νοῦ σας, δὲν θὰ τὸ ξεχάσετε εὔκολα καὶ θὰ τὸ ἐφαρμόσετε.

Σὲ μερικοὺς λέω ἕνα-δυὸ λόγια καὶ ἀμέσως γυαλίζουν τὰ μάτια τους. Τὰ σημειώνουν σὲ ἕνα τόσο δὰ χαρτάκι, τὰ ἐφαρμόζουν καὶ προχωροῦν παραπέρα. «*Δίδου σοφῷ ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος ἔσται*»[266], δὲν λέει ὁ Σολομών; Καὶ ἄλλοι, ἂν καὶ ἔχουν ἀκούσει ἕνα σωρὸ καὶ ἔχουν βοηθηθῆ πολύ, δὲν κάνουν τίποτε, γιατὶ δὲν μπῆκε μέσα τους ἡ καλὴ ἀνησυχία. Ἔρχονται καὶ μοῦ κάνουν ἁπλῶς μιὰ ἔκθεση τῆς καταστάσεώς τους, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν καλὴ ἀνησυχία γιὰ νὰ ἀγωνισθοῦν. Αὐτὸ εἶναι μιὰ ρηχὴ κατάσταση. Ἀπορῶ! Δὲν προβληματίζονται στὴν πνευματικὴ ζωή; Δὲν ἔχουν ἐρωτηματικά;

Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ μπαίνει στὸν ἄνθρωπο ἡ καλὴ ἀνησυχία, παρατηρεῖ τί τοῦ λείπει, ρωτάει πῶς θὰ τὸ ἀποκτήση καὶ ὠφελεῖται. Πῶς θὰ μάθη κανείς, ἅμα δὲν ρωτάη; Ταξίδευα μιὰ φορὰ μὲ ἕνα ἀνδρόγυνο ποὺ εἶχαν μαζί τους καὶ τὸ παιδάκι τους. Τὸ παιδάκι σὲ ὅλη τὴν διαδρομὴ δὲν ἄφησε ἥσυχο τὸν πατέρα του μὲ τὶς ἐρωτήσεις του. «Μπαμπά, ἐκεῖνο τί εἶναι; μπαμπά, ἐκεῖνο γιατί;». «Πάψε, τὸν ζάλισες τὸν πατέρα σου», τοῦ λέει ἡ μάνα. «Ἄσ᾽ το τὸ παιδί, λέει ἐκεῖνος· ἂν δὲν ρωτήση, πῶς θὰ μάθη;». Ἔτσι καὶ στὰ πνευματικά.

Γιὰ νὰ καταλάβετε πιὸ καλὰ πῶς ἐργάζεται πνευματικὰ αὐτὸς ποὺ ἔχει καλὴ ἀνησυχία, θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς πῶ τί θέματα ἀπασχολοῦν ἐδῶ μιὰ ἀδελφή. Τὴν βλέπω καὶ τὴν χαίρομαι. Σὲ κάθε ἐρώτηση ποὺ μοῦ κάνει, ἀπὸ καλὴ ἀνησυχία καὶ ὄχι γιὰ νὰ βρισκώμαστε σὲ συζήτηση, χρειάζεται νὰ γράψω ὁλόκληρο τετράδιο, γιὰ νὰ τῆς ἀπαντήσω. Ἔχει μεγάλη καλὴ ἀνησυχία, πιάνει πολλά, ἀγωνίζεται πολύ, γι᾽ αὐτὸ καὶ χαριτώνεται πολύ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ψάχνη νὰ βρῆ ποῦ δὲν πηγαίνει καλὰ καὶ προσπαθῆ νὰ διορθωθῆ, ταπεινώνεται, ἔρχεται ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα προχωράει κανονικά.

Ἡ καλὴ ἀνησυχία δὲν σταματᾶ ποτὲ

– Γέροντα, ἀνησυχῶ, μήπως δὲν ἀγωνίζομαι σωστά.

– Ἔχεις ἄγχος;

– Ὄχι, ἀλλὰ γιατί ἔχω αὐτὴν τὴν ἀνησυχία;

– Εὐλογημένη, ὑπάρχει ἡ ἥσυχη ἀνησυχία καὶ ἡ ἀνήσυχη ἡσυχία. Ἡ καλὴ ἀνησυχία πρέπει πάντοτε νὰ ὑπάρχη μέσα μας· ἄγχος νὰ μὴν ὑπάρχη. Ὅταν κανεὶς ἀγωνίζεται σωστά, ποτὲ δὲν μένει εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του· ἔχει συνέχεια μέσα του μιὰ ἀνησυχία ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλότιμη προσπάθεια ποὺ κάνει.

– Γέροντα, φθάνει κάποτε ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἀγωνίζεται σὲ σημεῖο ποὺ νὰ μὴν τοῦ χρειάζεται πιὰ ἡ καλὴ ἀνησυχία;

[266] Ὅ.π.

– Ὄχι, γιατὶ ἡ καλὴ ἀνησυχία δὲν σταματᾶ ποτὲ σ᾽ αὐτὴν τὴν ζωή. «*Τρέχετε, ἵνα καταλάβητε*»[267], λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Τρέχει ὁ ἄνθρωπος, ὅσο ζῆ, νὰ βρῆ τὸν Χριστό, χωρὶς νὰ σταματᾶ ποτέ. Τρέχει καὶ δὲν νιώθει κούραση, ἀλλὰ χαρά.

Γιὰ νὰ καταλάβετε, θὰ σᾶς φέρω ἕνα παράδειγμα: ἕνα καλὸ λαγωνικό, μόλις μυρισθῆ τὸν λαγό, δὲν κάθεται ἄλλο κοντὰ στὸν κυνηγό· ἀρχίζει νὰ ψάχνη, γιὰ νὰ βρῆ τὸν λαγό. Τρέχει, σταματᾶ λίγο, μυρίζει ἀριστερὰ–δεξιά, ἀρχίζει ξανὰ νὰ τρέχη· δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ. Ὁ νοῦς του εἶναι πῶς νὰ βρῆ τὸν λαγό· δὲν χαζεύει. Μεγαλύτερη χαρὰ ἔχει, ὅταν τρέχη, παρὰ ὅταν κάθεται. Τὸ τρέξιμο καὶ τὸ ψάξιμο τοῦ δίνει ζωή.

Ἔτσι κι ἐμεῖς αὐτὴν τὴν ἐγρήγορση πρέπει νὰ ἔχουμε. Ὁ νοῦς μας νὰ εἶναι συνέχεια στὸν Χριστό, ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι ὁ στόχος μας. Ἐμεῖς ὅμως, ἐνῶ βρήκαμε τὰ ἀχνάρια, βρήκαμε τὸν δρόμο, ξέρουμε ἀπὸ ποῦ θὰ πᾶμε, γιὰ νὰ συναντήσουμε τὸν Χριστό, πολλὲς φορὲς στεκόμαστε· δὲν προχωροῦμε. Ἂν δὲν γνωρίζαμε τὸν δρόμο, δικαιολογημένα νὰ σταματούσαμε.

Θυμᾶμαι, ὁ πατέρας μου στὴν Κόνιτσα εἶχε δυὸ λαγωνικὰ καλὰ ἐκπαιδευμένα. Ὁ Γερο-Πρόδρομος ὁ Κορτσινόγλου, ὁ ψάλτης τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου, μιὰ φορὰ τοῦ ζήτησε ἕνα κουταβάκι καλὸ ἀπὸ τὴν ἴδια ράτσα, γιὰ νὰ φυλάη τὰ ζῶα του, νὰ γαυγίζη δηλαδή, ὅταν θὰ πλησίαζε λύκος. Ὁ πατέρας μου τοῦ ἔδωσε ἕνα. Μιὰ μέρα, ἕνας γείτονας τοῦ Κορτσινόγλου ποὺ ἀγαποῦσε πολὺ τὸ κυνήγι, ἦταν πολὺ στενοχωρημένος, γιατὶ ἀρρώστησε τὸ σκυλί του καὶ δὲν μποροῦσε νὰ πάη νὰ κυνηγήση. Ὅταν τὸ ἄκουσε ὁ Γερο-Πρόδρομος, τοῦ λέει: «Μὴ στενοχωριέσαι· θὰ σοῦ δώσω τὸ δικό μου σκυλί, εἶναι ράτσα Ἐζνεπίδη[268]». Χαρούμενος ὁ γείτονας πῆρε τὸ σκυλὶ καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ κυνήγι. Ὅταν ἔφθασε στὸ δάσος, κούνησε τὸ χέρι του, ὅπως συνηθίζουν νὰ κάνουν οἱ κυνηγοί, γιὰ νὰ τρέξη τὸ λαγωνικό, ἀλλὰ ἐκεῖνο, ἀντὶ νὰ τρέξη, γύριζε γύρω του, τοῦ ἔγλειφε τὰ πόδια καὶ κοιτοῦσε τὰ χέρια του μήπως ἔχει ψωμί! Βλέπετε, ἦταν καλὸ σκυλί, ἀπὸ ράτσα, ἀλλὰ δὲν εἶχε ἐκπαιδευθῆ, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ πιάνη τὸν λαγό, καὶ γύριζε συνέχεια γύρω ἀπὸ τὸν κυνηγό. Πιστεύω ὅμως ὅτι ἐσεῖς, ἀφοῦ βρήκατε τὰ ἀχνάρια τοῦ Χριστοῦ, θὰ τρέχετε συνέχεια νὰ βρῆτε τὸν Χριστό, γιὰ νὰ γεμίση ἡ καρδιά σας τόσο πολὺ ἀπὸ τὸν Χριστό, ποὺ νὰ μὴν μπορῆτε νὰ Τὸν χωρέσετε καὶ νὰ λέτε: «Φθάνει, Θεέ μου, δὲν ἀντέχω ἄλλο».

---

[267] *Α΄ Κορ.* 9, 24.

[268] Τὸ ἐπώνυμο τοῦ πατέρα τοῦ Γέροντα.